

KÜLLİYÂT-I SABRÎ

Şeyh Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu

Hazırlayan
Dr. Aliosman Dağlı

ESFA

KÜLLİYÂT-I SABRÎ
Şeyh Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu

Hazırlayan
Dr. Aliosman Dağlı

Kapak ve İç Tasarım:
Muhammed Yıldırım

Sertifika No:
29758

ISBN:
978-625-99314-2-5

Baskı Tarihi:
Mart 2024

Matbaa:
Lord Matbaacılık
Davutpaşa Cad. Emintaş San. Sit.
No:103/430

Matbaa Sertifika No:
45501

Esfa Yayınları
Hırka-i Şerif Mh. Kadı Sk. No: 14/ A
Fatih/İstanbul
Tel: (0212) 212 534 63 22

ب ح ص

Dr. Aliosman Dağlı: 21.10.1981 tarihinde İstanbul Kartal'da dünyaya gelen Aliosman DAĞLI, ilk ve orta okulun ardından Maltepe İmam Hatip Lisesi'ni bitirdi. Sakarya Üniversitesi'nde işletme eğitimi tamamladıktan sonra, İstanbul Üniversitesi'nde ilahiyat eğitimi aldı. Marmara Üniversitesi'nde Din Sosyolojisi Bilim Dalı'nda "Şeyh Eyüp Sabri KALYONCUOĞLU ve Teşvikiye İsmetiliği" adlı teziyle yüksek lisans eğitimi, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi'nde "Bâbürlüler Yükseliş Dönemi Başvuru Eserlerinden Fetevâ-yı Hindiyî'nin İncelenmesi" çalışmasıyla İslâmî ilimler sahasındaki doktorasını tamamladı.

Elmalılı Hamdi Yazır Kur'ân Akademisi'nde tashîh-i huruf kursunu ikmal etti. İstanbul Haseki Dinî Yüksek İhtisas Kursu'ndan başarıyla mezun oldu. Ayrıca şark ulemâsından Molla Yahya Pakış'ten (el-Abbâsî) on yıllık bir tedrisâtın sonucunda ilmî icâzet aldı (2006).

Diyanet İşleri Başkanlığı bünyesinde müezzin-kayyum, imam-hatip ve vâiz olarak çalıştı. Fıkıh ve tasavvuf sosyolojisi alanında birçok kitap ve makale telif etti. Hâlen gerek yüz yüze gerekse de online olarak ilmî faaliyetlerine devam eden DAĞLI, evli olup bir kız çocuk babasıdır. Diyanet İşleri Başkanlığı bünyesinde, İstanbul Sancaktepe Müftülüğü'nde vâiz olarak çalışmaktadır.

Eserleri:

- 1-Görme Engellilerin Dinî Hayati (İhtisas Bitirme Ödevi)
- 2-Şeyh Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu Hayatı Fikirleri Eserleri ve Teşvikiye İsmetiliği (Yüksek Lisans Tezi)
- 3-Şeyh Şaban Lütfullah Sivasî Hazretlerinin Hayati
- 4-Evrâd-ı Nebeviyye
- 5-Yusuf Ziya Kavakçı'nın Hayatı ve Fıkıhçılığı
- 6- Tenbîhü'l-Hulefâ ve İrşâdü'l-Vükelâ
- 7-Tertîbü'l-Ezkâr fî Tarîki'l-Ebrâr
- 8-Külliyât-ı Sabriyye.
- 9-Fikir Dağarcığı
- 10-Lütuf Yolu
- 11-Şeyh Muhammed Şemseddin Bursevi Hayatı, Fikirleri ve Külliyyatı

İÇİNDEKİLER

Takriz	11
Takdim	14
Külliyyât-ı Sabrî Hakkında	16
Şeyh Şemseddin Bursevî ve Şeyh Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu.....	19
Şeyh Muhammed Şemseddin Bursevî (Canpek) Efendi'nin Hayatları ve Eserleri.....	21
Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu Efendi'nin Hayatları ve Eserleri.....	25
Sâdât-ı Hâlidîyye-i İsmetiyye	31
Mevlânâ Hâlid-i Ziyâeddîn Hazretleri.....	33
Abdullah Mekki Hazretleri.....	36
Pîr Şeyh Seyyid Mustafa İsmet Garîbullah Yanyevî Hazretleri.....	39
Şeyh Seyyid Osman Necmullah Haskövî Geylânî Hazretleri.....	46
Şeyh Muhammed Şemseddin Bursevî Geylânî (Canpek) Hazretleri.....	52
Şemseddin Efendi'nin Sîreti.....	56
Şemseddin Efendi'nin Seyahatleri.....	59
Şemseddin Efendi'nin Harb Yıllarındaki Teşebbüsleri.....	67
Şemseddin Efendi Hazretleri ile Tanışmam.....	71
Şemseddin Efendi'ye İntisâb.....	75
Şemseddin Efendi Menkıbeleri.....	81
Şemseddin Efendi'nin Eserleri.....	86
Şemseddin Efendi'yi Yâd Merâsimi Sohbetlerinden.....	87
Bursa Şehri.....	99
Koca Nâib Câmîi.....	100
Bursa Mîr-i Büdelâ Tekkesi'nin Bakımı.....	103
Eyüp Sabri Efendi'den Hayatlarına Dâir.....	109
Şahsî Bir Günüm.....	125
Ek: Şeyh Şaban Lütfullah Efendi'nin Hayatı.....	128
Hâlidîyye Risâlesi'nin Sâdeleştirilmesi	133
Niyet Edebi.....	138
Râbîta Edebi.....	140
Mürşidin Hizmetine Gelmek Edebi.....	141
Mürşid ile Huzur Edebi.....	142
Gizli Huzur Edebi.....	144
Mürşid ile Konuşma Edebi.....	159

Mürşide Hizmet Edebi.....	162
Mürşide Mal ile Hizmet Edebi.....	165
Feyz Almak İçin Kalbi Hazırlamak ve İhlas Hâlinde İstemek Edebi.....	166
Tezekkürü'l-Mevt ve Râbıta Risâleleri ve Şerhleri.....	171
Manzum Tezekkürü'l Mevt Risâlesi ve Şerhi.....	173
Râbıta Risâlesi ve Şerhi.....	193
Râbitanın Dağılması.....	197
Manzum Âdâb-ı Tarîkat Risâlesi ve Şerhi.....	203
Manzum Âdâb Risâlesinin Giriş Bölümü.....	207
Dervişte Aranan Vasıflar.....	216
Cüneyd-i Bağdâdî Hazretleri'nin Sekiz Şartı.....	221
Birinci Bölümün Özeti.....	234
Cüneydi Bağdâdî Hazretleri'nin Sekiz Şartının Özeti.....	235
Abdülhâlık Gucdüvânî Hazretleri'nin Sekiz Şartı.....	240
Hûş Der Dem.....	243
Nazar Ber Kadem.....	259
Sefer Der Vatan.....	268
Halvet Der Encümen.....	275
Yâd Kerd.....	282
Bâz Geşt.....	290
Nigâh Dâşt.....	294
Yâd Dâşt.....	297
Abdülhâlık Gucdüvânî Hazretleri'nin Sekiz Şartının Özeti....	300
Şâh-ı Nakşibend Hazretleri'nin İlhâk Ettiği Elfâz-ı Selâse (Üç Söz)	301
Vukûf-i Zamânî (Zamanı Bilmek).....	302
Vukûf-i Adedî (Adedi Bilmek).....	305
Vukûf-i Kalbi (Kalbini Bilmek).....	308
Latîfelerin Zikirleri ve Terbiyeleri.....	316
Latîfe-i Kalb Zikri ve Terbiyesi.....	331
Latîfe-i Kalb Devresinde Sülûk.....	332
Latîfe-i Rûh'un Zikri ve Terbiyesi.....	334
Latîfe-i Rûh'un Zikri.....	334
Latîfe-i Rûh'un Terbiyesi.....	335
Latîfe-i Sırr'ın Zikri ve Terbiyesi.....	335
Latîfe-i Sırr'ın Zikri.....	335
Latîfe-i Sırr'ın Terbiyesi.....	336

Latîfe-i Hafî'nin Zikri ve Terbiyesi.....	336
Latîfe-i Hafî'nin Zikri.....	336
Latîfe-i Hafî'nin Terbiyesi.....	337
Latîfe-i Ahfâ'nın Zikri ve Terbiyesi.....	337
Latîfe-i Ahfâ'nın Zikri.....	337
Latîfe-i Ahfâ'nın Terbiyesi.....	338
Latîfe-i Nefsin Zikri ve Terbiyesi	339
Latîfe-i Nefs'in (Latîfe-i Halk) Zikri.....	339
Latîfe-i Küll (Zikr-i Sultan).....	340
Nefy ü İsbat Dersi.....	341
Tevhid Dersine Giriş.....	345
Bu Devre Dervişinin Zikir Usûl ve Tertibi.....	346
Bu Dersi Vermenin Usûlü.....	346
Bu Devre Dervişinin Zikir Usûl ve Tertibi.....	347
Murâkabeler.....	348
Merâtib.....	348
Murâkabe-i Ehadiyyet.....	350
Murâkabe-i Maiyyet.....	352
Murâkabe-i Akrabiyyet.....	353
Murâkabe-i Muhabbet.....	354
Murâkabeler Safhası.....	357
Ahadiyyet Murâkabesi.....	358
Birinci Murâkabe: Ahadiyyet Murâkabesi.....	358
İkinci Murâkabe: Murâkabe-i Maiyyet.....	360
Üçüncü Murâkabe: Murâkabe-i Akrabiyyet.....	361
Dördüncü Murâkabe: Murâkabe-i Muhabbet.....	362
Birinci Tekmile Letâif Murâkabelerinde Lafza-i Celâl Zikri....	363
Derse Hazırlık.....	363
Râbîta.....	363
Zikre Giriş.....	364
Latîfe-i Kalb.....	364
Hazret-i Âdemiyyet'ten, Ef'âlin Tecellîsi ile Murâkabe-i Latîfe-i Kalb.....	364
Latîfe-i Ruh.....	364
Hazret-i Nûhiyye ve İbrâhimiye'den, Sıfat-ı Subûtiyye'nin Tecellîsi ile Murâkabe-i Latîfe-i Ruh.....	364
Latîfe-i Sırr.....	365

Hazret-i Mûseviye Yolu ile Şuûnât-ı Zâtîyye'nin Tecellisinden Murâkabe-i Latîfe-i Sırr.....	365
Latîfe-i Hafâ.....	365
Hazret-i İseviye Yolu ile Sıfat-ı Selbiyyenin Tecellisinden Murâkabe-i Latîfe-i Hafâ.....	365
Latîfe-i Ahfa.....	366
Şanların Hepsî İçin, Şan Toplayan Hazreti Muhammediyye'den Murâkabe-i Latîfe-i Ahfâ.....	366
Latîfe-i Nefs - Latîfe-i Halk.....	366
Latîfe-i Küll - Zikr-i Sultan.....	366
İkinci Tekmile, Yüce Murâkabelere Yüksellemeyecek Dervişlere Ek Dersler.....	367
Münâcât.....	368
Hasbühâli's-Sâlik Fî Akvemi'l-Mesâlik Şerhi.....	371
Tarikatın Temeli Olan On Bir Mesele.....	373
Tarikatın Esas ve Binâsı Nedir?.....	373
Nakşî Tarikatı Şeyhlerinin İtikâdı Nedir?.....	373
Nakşî Şeyhlerinin Lüzumlu Temel İnançları ve Yollarının Özü	374
Bu Yüce Saâdet Yolunu Bir Miktar Açıklayalım.....	374
Tevhîd-i Zât Nedir?.....	377
Vahdet Nedir?.....	378
İttihad Nedir?.....	378
Saadet Nedir?.....	378
Şekâvet Nedir?.....	378
Vâsıl Nedir?.....	379
Fasıl Nedir?.....	379
İrâde.....	379
Înâbe.....	383
Tarikat Dersi Almak Usûlü.....	384
Zikrin Fazîleti ve Gizli Zikir.....	386
Dervîşin Zikri Seçmesi.....	387
Nefy ü İsbât (Habs-i Nefes) Zikri.....	388
Nisbetin (İlişkinin) Mânâsı.....	390
Vusûl ve Şuhûd.....	391
Nisbetin, İlişkinin Korunması Hâli ve Kemâl Ehli Yani Mânen Yücelmiş Kimseler.....	392
Tasdîk Ehli ile Sohbetin Faidesi.....	393

Ashâb-ı Kirâm'ın Üstünlüğü.....	394
Râbîta ve Râbîtaya Yetkili Olanlar.....	397
Îfâza ve İstifâza.....	399
Sülûkün Esâsı Olan Sekiz Kelime (Kelimât-ı Kudsiyye).....	402
Zikir Esnâsında Gösterilmesi Gereken Edebler.....	405
Tezekkürü'l-Mevt.....	407
Mürşid Râbîtası.....	408
Hatm-i Hâcegân'ın Târifi.....	410
Seyrû Sülûk Dereceleri.....	412
Seyr-i İlallâh.....	413
Seyr-i Fillâh.....	413
Seyr-i Anillâh.....	413
Seyr-i fi'l-Eşyâ.....	414
Latîfeler ve Makamları.....	415
Âlem-i Emir Letâifi.....	416
Latîfe-i Kalb.....	416
Latîfe-i Ruh.....	417
Latîfe-i Sır.....	418
Latîfe-i Hafî.....	418
Latîfe-i Ahfâ.....	418
Zikrin Latîfelere Nakli.....	420
Kalb Latîfesi.....	420
Rûh Latîfesi.....	422
Sır Latîfesi.....	422
Hafî Latîfesi.....	422
Ahfâ Latîfesi.....	423
Nefs Latîfesi.....	423
Nefsin Dereceleri.....	426
Nefs-i Emmâre.....	426
Nefs-i Levvâme.....	426
Nefs-i Mülhime.....	429
Nefs-i Mutmainne.....	431
Nefs-i Râziye.....	433
Nefs-i Marziyye.....	435
Nefs-i Kâmile.....	436
Kutbu'l-İrşâd.....	437
Gavs-ı A'zâm.....	437

Kutbu'l-Aktâb.....	437
Latîfeler ve İlişkileri.....	438
Latîfelerin Terbiyeleri.....	439
İnsan Kalıbının Yani Vücûdumuzun Terbiyesi.....	439
Nefsin Terbiyesi.....	441
Kalbin Terbiyesi.....	445
Sırrın Terbiyesi.....	447
Rûhun Terbiyesi.....	447
Hafninin yani Rûhun Sırrının Terbiyesi.....	450
Latife- Ahfâ.....	451
Murâkabeler.....	452
Ehadiyyet Murâkabesi.....	453
Göğüste Beş Letâif Murâkabesi.....	454
MaiyyetMurâkabesi.....	456
AkrebiyyetMurâkabesi.....	457
Hasbihal's-Sâlik Risâlesi.....	467
Netîce.....	469
İrfan Yolu.....	469
İrfan Yolunun Rükünleri.....	469
Taklîl-i Taam (Az Yemek).....	471
Tokluğun Âfetleri ve Açlığın Kerâmetleri.....	472
Tokluğun Rezillikleri ve Açlığın Fazîletleri.....	473
Taklîl-i Menâm (Az Uyku).....	474
Taklîl-i Kelâm (Az Konuşmak).....	477
Uzlet-i Enâm (İnsanlardan Uzaklık).....	478
Zikr-i Müdâm (Zikre Devam).....	481
Fikr-i Tam (Odaklanma).....	482
İrfan Yolunun Dört Usûlü.....	485
Tevekkül.....	486
Tefviz.....	488
Sabır.....	490
Rızâ.....	492
Son Söz.....	498
Dizin.....	500

TAKRİZ

Bütün tasavvuf ekolleri gibi kökleri asr-ı saâdete dayanan Nakşibendîlik, XIV. Yüzyılda Orta Asya'da yaşayan Hoca Bahêddin Nakşibend Hazretleri'nden sonra onun ismine izâfetle Nakşibendiyye adıyla anılmaya başlanmış, zamanla Anadolu, Balkanlar, Hindistan, Orta Doğu ve Kafkaslar'a kadar geniş bir sahada yayılma imkânı bulmuştur. Âlimlere, medrese ilimlerine ve Ehl-i Sünnet yoluna özel bir önem atfeden Nakşibendîler İslam dünyasında medrese ile tekke arasında âdetâ bir köprü olmuşlardır. Kurdukları dergâhlar ve yazdıkları eserler ile halkın dinî-tasavvufî hayatına önemli katkılar sağladıkları gibi, devlet yöneticileriyle de zaman zaman ilişki kurmuşlar ve toplumsal hayatta önemli roller üstlenmişlerdir.

Bu maneviyat yolunun silsilesinde yer alan Ebu'l-Hasan Harakânî Hazretleri şöyle derdi: "Sabahleyin kalkan âlim ilminin, zâhid de zühdünün artmasını ister. Ebu'l-Hasan ise bir kardeşinin kalbine sevinç ve neşe verebilme derdindedir." "Türkistan'dan Şam'a kadar birinin parmağına batan diken benim parmağıma batmıştır, birinin ayağına çarpan taş benim ayağımı acıtmıştır, bir kalpte hüznün varsa o kalp benim kalbidir, o sıkıntı benim sıkıntumdur". "Her kim bu dergâha gelirse ekmeğini veriniz, inancını sormayınız. Zira Allah katında ruh taşıyan herkes, Ebu'l-Hasan'ın sofrasında ekmeğe lâyıktır".

Bu yolun büyüklerinden Hoca Yusuf Hemedânî Hazretleri de kendisini topluma hizmete adanmış bir insandı. Çok sefere çıkar, çizmelerini giyip köy köy dolaşır, Hristiyan, Ateşperest ve Zerdüştlere evlerine gider, onlara Allah Rasûlü (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) Efendimiz'in fazîletlerini anlatır, âhiretteki ilâhî mükâfat ve cezayı anlatır, pek çoğunun hidâyete erip Müslüman olmasına vesîle olurdu.

Hârezm şehrine yerleşen Hoca Ali Râmîtenî Hazretleri de her sabah ırgat pazarına gider, bir iki işçi alıp evine getirir, ikindi namazına kadar onlarla dînî ve tasavvufî konularda sohbet eder, sonra da ücretlerini verip gönderirdi. Ancak bir kez sohbetinde bulunanlar bir daha ayrılmak istemez, sonraki günlerde tekrar gelirlerdi. Böylece kısa sürede birçok mürîdi olmuştu.

Orta Asya'da yaşayan Hoca Bahâeddin Nakşibend Hazretleri tasavvufî eğitimi döneminde şeyhinin emri ile yedi yıl boyunca Buhara sokaklarında insanlara zarar verecek taş, diken gibi şeyleri temizlemişti. Yine bu süre içinde sokak hayvanlarının tedavisi ile meşgul olmuş, ayrıca Buhara medreselerinin temizliğini yapmıştı.

Halka hizmet etmeyi ve faydalı olmayı esas alan, "El kârda, gönül Yâr'da" diyerek halk içinde Hak ile olmayı prensip edinen bu tasavvuf yolu Hindistan'da İmâm-ı Rabbânî gibi büyük zâtlar sayesinde yayılmış ve o bölge için bir ihyâ hareketi olmuştu. Öte yandan bu tasavvuf yolu Anadolu'da çoğunlukla Mevlânâ Hâlid-i Bağdâdî Hazretleri'nin halifeleri vâsıtasıyla yayılmıştı. Mevlânâ Hâlid'in halifelerinden

Abdullah Mekkî Efendi, Yanyalı Mustafa İsmet Garîbullah Efendi'yi (ö. 1872) mânen yetiştirmiş ve ona icâzet vermişti. İsmet Garîbullah Efendi İstanbul'un Fâtih ilçesi Çarşamba semtinde dergâhını kurunca burası önemli bir Nakşibendî merkezi hâline gelmiştir. İsmet Efendi iki önemli halife yetiştirmiştir. Bunlardan birisi Halil Nurullah Zağravî (ö. 1893), diğeri Osman Necmullah Bursevî'dir (ö. Bursa 1908). Halil Nurullah Zağravî müridlerinden Bezzâz Ali Rızâ Efendi'ye (ö. Bandırma 1914) icâzet ve hilâfet vermiş, o da Ahıskalı Ali Haydar Efendi'ye (ö. İstanbul 1960) icâzet vermiştir.

İsmet Garîbullah Efendi'nin halifelerinden Osman Necmullah Bursevî ile Bursa'da devam Nakşibendî yolunda ise onun oğlu ve halifesi Muhammed Şemseddin Bursevî (Canpek, ö. 1965) ile irşad devam etmiş, bu zâtın vefatından sonra irşad vazifesini emekli albay Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu Efendi (ö. 1994) devr almıştır.

İstanbul'un Teşvikiye semti başta olmak üzere muhtelif bölgelerde irşad faaliyetini sürdüren Eyüp Sabri Efendi'nin daha önce pek bilinmeyen bazı eserleri, sevenlerinden Aliosman DAĞLI bey ve arkadaşları tarafından derlenip toplanmış, uzun emekler verilerek neşre hazırlanmış ve *Külliyât-ı Sabri* adıyla ümmetin istifadesine sunulmuştur. Bu külliyâtın hazırlanmasında emeği geçen tüm dostlara teşekkür ve tebriklerimi sunar, eserin tasavvuf tarihi ve kültürüne ilgi duyan geniş kitlelere faydalı ve hayırlı olmasını temenni ederim.

21.11.2023

Prof. Dr. Necdet Tosun

Takdim

Tasavvuf tarihi kendini Hakk'ın vuslatına adanmış nice mâneviyat erlerine şahidlik etmiştir. Dert sahibi olan bu zevat, bazen nesir bazen de manzum olarak gönül yangınlarını sevenleriyle paylaşmışlardır. Bu eserlerin okunması dünyevîleşmenin kalpleri katılaştırdığı günümüzde daha önceki dönemlere nazaran daha büyük ihtiyaç oluşturmaktadır. Yedi cihetten mânen saldırıya uğrayan mü'min, dalgalı bir okyanusta sahil-i selâmeti arayan denizci misâli bu eserleri okudukça gönül dünyasını huzura kavuşturmaktadır.

“Büyüklerin sözleri, sözlerin büyüğüdür” fehvâsınca, bu eserleri şânına yakışır bir şekilde yayına hazırlamak için yaklaşık on yıldan buyana büyük bir titizlikle yürüttüğümüz çabalar nihayet meyvesini vermeye başladı. 2011 yılının Ekim ayında başladığımız bu yolculukta adım adım ilerleyerek Yüce Mevlâ'nın (*celle celâluhû*) lütuflarına mazhâriyetin hesapsız coşkusu ve şükrünü yaşıyoruz. Sesli ve yazılı metrukesini cem ve neşretmeye on iki yıl önce başladığımız Hâlidî İsmetî meşâyihından Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu'nun teyp bantlarına kaydedilmiş sohbet ve derslerini önce dijital ortama aktardık. Tadil edilen ses kayıtlarını büyük bir sabır ve fedakârlıkla arkadaşlarımızın da yardımıyla deşifre ettik. Deşifre edilen sohbetler, konuşma dili olduğu için gerekli açıklamaları dipnotlarda yaparak yazı diline çevirmeye çalıştık. İlmî ve edebî rüşdünü ispatlamış dört musahhihe ayrı

ayrı gözden geçirttik. Çalışmamızın tamamlanmasına yaklaşırken Şeyh Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu (kuddise sırruhû) Hazretleri'nin kendi elyazısıyla kaleme aldığı eserlerin orjinaline ulaştık. Ses kayıtları ve yazılı materyalleri cemederek ve sohbetlerinde havale ettiği derslerini de uygun yerlere yerleştirerek eserin neşrine Allah'ın (*celle celâluhû*) lütfuyla muvaffak olduk.

On yıla yakın bir zamanda hazırladığımız bu çalışma, şahsım tarafından neşre hazırlansa da, yaklaşık on kişinin doğrudan, kırk kişinin dolaylı olarak emeğiyle meydana gelmiştir. Bu hizmete bizi alet kılan Yüce Mevlâ'ya (*celle celâluhû*) sayısız hamdeder, emeği geçen başta Şeyh Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu (kuddise sırruhû) Hazretleri'nin başhalîfesi Şeyh Şaban Lütfullah Çetin (kuddise sırruhû) Hazretleri ve onursal başkanı olduğu Lütuf Yolu Kültür ve Dayanışma Derneği'nin bütün yönetici ve üyelerine teşekkürü bir borç bilirim.

Aliosman Dağlı
Sancaktepe

Külliyyât-ı Sabrî Hakkında

Nakşî Hâlidî İsmetî meşâyihından Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu, 40 yaşlarında tarikata intisâb etmesinden itibaren bu yüce feyz kaynağından başkalarının da istifade etmesi için bütün gücüyle mücadele etmiştir. Şeyh Seyyid Muhammed Şemseddin Bursevî'nin yeniden irşad faaliyetlerine başlayıp sohbet halkası kurmasına vesile olan Şeyh Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu (kuddise sırruhû) Hazretleri, şeyhinden irşâdının daha kalıcı ve etkili olması için tasavvufî manzûmeler kaleme almasını talep eder. O da ileride halîfesi olacak müridinin bu talebine müsbet cevap verir. Önce 130 aruz vezinli manzûmeden oluşan "*Külliyyât-ı Şemsî*", sonrada 501 beyitlik "*Âdâb-ı Tarikat*" ve 63 beyitlik "*Tezekkürü'l-Mevt ve Râbıta*" risâleleri, Şeyh Muhammed Şemseddin Bursevî (kuddise sırruhû) Hazretleri tarafından kaleme alınmıştır. Şeyh Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu (kuddise sırruhû) Hazretleri bir defter içersinde şeyhinden teslim aldığı "*Külliyyât-ı Şemsî*"yi Profesör Doktor Orhan Bilgin'e latinize ettirmiş ve 1991 yılında eser akademik bir üslupla neşredilmiştir. Diğer iki manzum risâle Şeyh Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu (kuddise sırruhû) H.z leri tarafından şerh edilerek sohbet halkalarında sâliklere takrir edilmiştir.

Sahih bilgi hususunda son derece titiz olan Şeyh Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu (kuddise sırruhû) Hazretleri, müridlerine Meşrutiyet döneminden itibaren kaleme alınan hiçbir

eseri kendisine danışmadan okumamaları konusunda de-faatle telkinde bulunmuştur. Özellikle tasavvuf konusunda müridlerinin yanlış anlayışlara kapılmamaları için mûteber kitaplardan sohbetler hazırlamış; öncelikle kaleme aldığı dersleri sohbet esnasında daha da genişletip basitleştirerek sâliklere arzitmeye gayret etmiştir.

Biz bu çalışmamızda, Kalyoncuoğlu'nun silsilesinin bi-yografilerini başına ekleyerek sadeleştirdiği "Hâlidîyye Risâlesi"ni, yine müridlerine sohbet olarak sadeleştirip açıkladığı Nakşî Hâlidî meşâyihından Topbaşzâde Ahmed Kudsî Efendi'nin müridlerinden Hüseyin Hamdi Efendi'nin "Hasbihâlü's-Sâlik" risalesini, "*Mârifetnâme*"den seçerek teshil ettiği "İrfan Yolunun Rükünleri"ni ve bir de şeyhinin kaleme aldığı manzum "Âdâb-ı Tarikat" ile manzum "Te-zekkürü'l-Mevt ve Râbita" risâlelerine yaptığı şerhleri cem ve neşretmeye gayret edeceğiz.

Risâleler neşre hazırlanırken hem Şeyh Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu (kuddise sırruhû) Hazretleri'nin ders notları, hem sohbet kayıtları, hem de sohbetleri esnasında yapmış olduğu havaleler gözönünde bulundurulmuş, Şeyh Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu (kuddise sırruhû) Hazretleri'nin kendisine ait olmayan hiçbir şey esere katılmamış, çok gerekli görüldüğü yerlerdeyse parantez içlerinde ve dipnotlarla konu izah edilmeye çalışılmıştır. Eser tamamlandıktan sonra Şeyh Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu (kuddise sırruhû) Hazretleri'nin başhalîfesi Şeyh Şaban Lütfullah Çetin (kuddise sırruhû) Hazretleri'ne arzedilerek tasvib ve tasdikleri alınmıştır.

İnşaAllah bir sonraki çalışmada Şeyh Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu (kuddise sırruhû) Hazretleri'nin mektubâtını ve daha sonraki çalışmada ise sohbet ve nasihatlerini neşretmeye gayret edeceğiz.

Çalışmak bizden, muvaffakiyet Allah Subhânebu ve Teâlâ'dandır.

ŞEYH ŞEMSEDDİN BURSEVÎ
VE
ŞEYH EYÜP SABRÎ KALYONCUOĞLU
(KUDDİSE SİRRUHÛ)

Şeyh Muhammed Şemseddin Bursevî (Canpek) Efendi'nin Hayatları ve Eserleri

1886 yılında Bursa Murâdiye'de bulunan Mîr-i Büdelâ, bir diğer adıyla Kedili Tekke'de doğdular. Tam isimleri şöyledir: es-Seyyid eş-Şerîf Muhammed Şemseddîn bin Osman Necmullah en-Nakşibendî el-Müceddidî el-Hâlidî el-Geylânî el-Haskövî el-Bursevî (*kuddise sırruhû*). Nesepleri Abdülkâdir Geylânî (*kuddise sırruhû*) Hazretleri vasıtasıyla Hazreti Hasan (*radiyallâhu anh*) Efendimiz'e ulaşmaktadır. Annele-ri Bursa eşrâfından Ayşe Hanım'dır. Babaları aynı zamanda mürşidleri olan Osman Necmullah (*kuddise sırruhû*) Hazretleri'dir.

Osman Necmullah Efendi, İstanbul'daki Nakşibendî-Hâlidîliğin en önde gelen mürşidlerinden olan Yanyalı Mustafa İsmet Ğarîbullah (*kuddise sırruhû*) Hazretleri'nin Bursa'da irşadda bulunan halîfelerindendir. Aslen Rumeli'nin Hasköy şehrinin Uzuncaabad bölgesindendirler. Kâdiri şeyhi Hâfız Ahmed Efendi'nin oğlu olan Osman Necmullah Efendi Edirne'de iken İsmet Ğarîbullah Hazretleri'ne intisâb ettiler ve beraberlerinde İstanbul'a hicret ettiler. 1864 tarihinde hilâfet aldılar. Uzun yıllar İsmet Efendi Tekkesi'nde bulunduktan sonra 1885 tarihinde Bursa'daki Kedili Tekke'de irşada başladılar. 1908 tarihlerinde vefat ettiler. Kendilerinden sonra Kedili Tekke'de posta geçen oğulları Şeyh Muhammed Şemseddin Efendi'den başka beş halîfeleri vardır. Şeyh Muham-

med Şemseddin Efendi'den başka halîfelerinin irşadlarına dair herhangi bir bilgi yoktur. Nitekim bu halifeler şeyhele-
rinin aynı zamanda oğlu olan Bursevi Hazretleri'ne intisab
etmişlerdir.

Şeyh Muhammed Şemseddin Efendi çocukluğunda Sul-
tan İkinci Abdülhamîd Han'ın şehzâdelerinden Şehzâde Se-
lim Efendi ile beraber Yıldız Sarayı'nda, ardından Bursa'da
Murâdiye Medresesi'nde okudu. Ayrıca babalarının ilk halî-
fesi Nûri Efendi ve İsmet Efendi Tekkesi şeyhlerinden Ahıs-
kalı Ali Haydar (*kuddise sirruhû*) Efendi'de de okudular.

Tahsillerinin ardından erbâine girdiler. Erbâinden sonra
yine mânevî seyir gâyesiyle bir buçuk sene süren Şam, Ku-
düs ve Hicaz seyahatlerine çıktılar. Bursa'ya dönüşlerinde
23 yaşlarında hilâfet aldılar. 1908 tarihinde, Osmanlı Dev-
leti'nin en ihtilâlli zamanlarında vazifeye başladıkları için
irşadları istedikleri şekilde gerçekleşmemiştir.

Birinci Dünya Savaşı ve Millî Mücâdele yıllarında orduya
ve asker ailelerine yönelik yardım ve destek faaliyetleri ile
Anadolu'nun en faal mânâ kahramanlarından oldular. 1925
yılında tekkelerin kapatılması ile irşada ara verdiler.

1947 yılına kadar sadece Koca Naib Camii imam-hatipliği
yaptılar. Bu tarihte Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu Efendi (*kuddise
sirruhû*) Hazretleri ile tanışmalarının ardından irşâda tekrar
başladılar. Ev sohbetleri ile başlayan bu irşad faaliyetleri, te-
lif eserlerle devam etti. Eyüp Sabri Efendi'yi yetiştirdiler ve
1964 yılında hilâfet verdiler. Eyüp Sabri Efendi tek halîfele-
ridir.

Şeyh Muhammed Şemseddin Efendi 24 Temmuz 1965 tarihinde vefat ettiler. Emir Sultan Kabristanı'na defnedildiler. Her sene eylül ayının ilk Pazar günü yâd merâsimleri yapılmaktadır.

Sîret ve meşrepleri hakkında halîfeleri Eyüp Sabri Efendi şöyle buyurdular:

“Endâmı ve vücud yapısı hoş, erkek yapılı, pembe ve nur yüzlü, pek tatlı bakışlı ve daim mütebessim çehreli, tatlı sesli idi. Âhenkli ve güzel konuşurdu. Bir sohbetinde bulunan bir daha yanından ayrılamazdı. Her sözü mukaddes senetlere istinad eder; tefsir, fıkıh ve kelâm ilimlerine dayanmayan söz etmezdi. İrfan yolu ile nice esrâra ışık tutarak bulunduğu meclisi feyze gark ederdi. Sohbetleri hep irticâlendi. Vakarlı ve sâkin yürürdü. Ama biz kendilerine yetişmek için âdeta koşardık. Yüzü nurlu, gözleri mütebessim bakışlı, konuşurken sesleri şiir gibi güzel. Hoş konuşur, karşısındakini iknâ eder ve kendisine bağlardı. İlmi ve ufku derin, dünya görüşleri son derece isabetliydi. İsaletli teşhisleriyle birçok kimse-lerin müşkilleri kolaylıkla çözerdi. Şöhreti asla sevmezdi. Kendi evlatları dâhil mahremi, can yoldaşı olan ailesi dâhil devrinden hiç kimse onu tanıyamadı.”

Şeyh Muhammed Şemseddin Efendi'nin elimizdeki mevcut eserlerinin tamamı Eyüp Sabri Efendi'nin ricâsı üzerine 1947 tarihinden sonra kaleme alınmıştır. Eserleri şunlardır:

1.“Külliyât-ı Şemsî (Divân-ı Hadîkatü'l-Meânî)”:

M. Şemseddin Canpek imzasıyla 1990 yılında neşredilen eser, Şeyh Muhammed Şemseddin Efendi'nin en hacimli ese-

ridir. Tamamen manzum ve tasavvufî bir eser olan divanda, seyahatleri, Şeyh Esad Erbilî ve Aşık Nazım şiirlerine tahmisleri, Bâyezid-i Bistamî ve Mevlânâ Celâleddîn Rûmî'den hikâyeler, mukaddes ay ve günler, tasavvufî nükteler ve ah-lâkî nasihatlerle beraber tütün hakkında manzum fetvâ ve Ehl-i Beyt hakkında manzumeler de bulunmaktadır. Divan edebiyatının son devir örneklerinden oluşan 136 parça manzumenin yer aldığı eser 274 sayfadır.

2.“Tezekkürü'l-Mevt ve Râbıta”:

63 beyitten oluşan bu eser bizzat Eyüp Sabri Efendi tarafından yeni harflere çevrilmiş, Seha Neşriyat bünyesinde fakat amblem konulmadan tab edilmiştir. Sadece müritlere ve zikir esnasında okunmak üzere elden ulaştırılan bu risâleye daha sonra Eyüp Sabri Efendi tarafından şerh yapılmıştır.

3.“Âdâb-ı Tarikat”:

501 beyitten oluşan bu risâle Nakşibendî-Hâlidî tarikatı âdâbına dâirdir. Mukaddimenin ardından Cüneyd-i Bağdâdî (*kuddise sirruhû*) Hazretleri'nin sâliklere yönelik sekiz şartına yer verilir. Ardından Hâce Abdülhâlık Gucdüvânî (*kuddise sirruhû*) Hazretleri tarafından belirlenen Nakşibendî tarikatının “Kelimât-ı Kudsiyye” olarak bilinen temel sekiz şartı ve bu sekiz şarta Şâh-ı Nakşibend Muhammed Bahâüddîn Buhârî (*kuddise sirruhû*) Hazretleri tarafından eklenen üç şart zikredilir. Tasavvufî meselelerden latifeler ve murâkabelerin ardından bir münâcât ile risâle son bulur.

“Tezekkürü'l-Mevt ve Râbıta” ve “Âdâb-ı Tarikat” risâleleri,

şerhleri ile beraber Eyüp Sabri Efendi tarafından başhalîfeleri Şaban Lütfullah Efendi'ye emânet edilmiştir. İlk kez elinizdeki “*Külliyyât-ı Sabrî*” isimli eserde yer almaktadır.

Şemseddîn Efendi'nin hayatlarına ve eserlerine dair kaleme alınan ilk eser, tarafımızdan 2023 yılında ESFA Yayınları'ndan neşredilen 166 sayfalık “Şeyh Şemseddin Bursevînin Hayatı, Fikirleri ve Külliyyatı” isimli eserdir.

Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu Efendi'nin Hayatları ve Eserleri

1 Temmuz 1910 yılında Kocaeli ilinin Gölcük ilçesinin Hasaneyn Köyü'nde doğdular. 93 Harbi'nden sonra Batum'dan evvelâ Artvin'e, sonra İstanbul-Beykoz'a, daha sonra da Gölcük'deki Hasaneyn Köyü'ne hicret ettiler. Gürcü kökenlidirler. Ailece Kalyoncuoğulları diye bilinirler. Anneleri Ayşe Hanım, babaları Süleyman Ağa'dır. İlkokulu köylerinde ortaokulu İzmit'te okudular. İstanbul Erkek Öğretmen Okulu'nu bitirerek öğretmen oldular. Askerlik sonrası öğretmenliğe dönmeyip subaylığa devam ettiler. 1960 darbesinde albaylıktan emekli edildiler.

Ufak yaşlarda müderris olan amcalarının tesiri ile İslâmî ilimlerden haberdâr idiler. Bilhassa Ağrı'da askerde iken İslâm'ı öğrenmeye merakları arttı. Gittikleri her yerde ulemâyı ziyaret ediyorlar, çeşitli kitabları mütalaaya hususi itina gösteriyorlardı. Bursa'da subay iken devamlı ziyaret edip ilimlerinden faydalandıkları Ulu Camii İmâmı Hâfız Kürd Ali Efendi vasıtası ile Şeyh Muhammed Şemseddin Efendi'yi tanıdılar. Üç yıllık muhibliğin ardından 1950 yılında intisâb

ederek seyrü sülûke başladılar.

Şeyh Muhammed Şemseddin Efendi, Eyüp Sabri Efendi'nin 1960 yılında Bursa'dan İstanbul'a hicreti sonrasında, Emin Saraç Efendi'yi kendilerine hoca tayin ettiler. Böylece Eyüp Sabri Efendi, Emin Saraç Efendi'den beş yıl süreyle sarf, nahiv, mantık, belagat, hadîs usûlü, tefsir usûlü, fıkıh usûlü dersleri aldılar. 1965 ve 1975 yılları arasında Kirazlı Mescid imam-hatîbi Nakşibendî-Müceddidî şeyhi Seyyid Cemaâleddîn Arvâsî Efendi'nin sohbetlerine devam ettiler ve kendilerinden Mesnevî, İhtiyâr, Celâleyn ve Neseîfî dinlediler ve bir miktar Farsça dersi aldılar. Cemâleddîn Efendi'yi kendilerinin sohbet şeyhi olarak kabul ettiler.

İstifâde ve ziyâret ettikleri diğer büyükler, Ali Haydar Ahîskavî (*kuddise sırruhû*) Hazretleri, Mahmud Sâmi Ramazanoğlu Efendi (*kuddise sırruhû*), Es'ad Erbilî (*kuddise sırruhû*) halîfesi Sarıyerli Nuri Efendi (*kuddise sırruhû*), Mehmed Zâhid Kotku Efendi (*kuddise sırruhû*), Mahmud Ustaosmanoğlu Efendi (*kuddise sırruhû*), Seyyid Abdülhakîm Arvâsî (*kuddise sırruhû*) Hazretleri'nin oğulları Ahmed Mekkî Efendi (*rahmetullâhi aleyh*), Ömer Nasûhî Bilmen Efendi (*rahmetullâhi aleyh*), Bekir Hâkî Efendi (*rahmetullâhi aleyh*), Ali Yektâ Efendi (*rahmetullâhi aleyh*) gibi son devrin en büyük ilim ve irşad sahipleridir.

Eyüp Sabri Efendi subaylıkları müddetince İslâm'a ve Müslümanlara yardımcı oldular. Bu sebeple ordudan emekli edilmelerinin ardından, tarikat faaliyetleri ile beraber, sosyal ve hususî planda da mücadeleden geri durmadılar. Müslü-

manların hak ve izzetleri için, şuur ve hareket sahibi olabilmeleri için devrin mühim mürşid, âlim, mütefekkir ve akademisyenleri ile irtibat halinde oldular.

İstanbul'da Teşvîkiye'de ikâmet ederlerdi. İlk birkaç yıl tarikat faaliyetlerini başka grupların içinde devam ettiren Eyüp Sabri Efendi, müstakil olarak 1966 yılından itibaren Teşvikiye civarında, özellikle küçük esnaf ve düşük gelirli kesim arasında irşadla bulunmaya başladılar. Sayıca az ve sindirilmiş olan dindar kesim onun vakur kişiliği etrafında toplandılar.

Eyüp Sabri Efendi'nin halîfeleri Şaban Çetin, Durmuş Kaya Sağlam, Fahrettin Salman ve Rabbani Demirhan efendilerdir. Eylül 1981 tarihinde Kocaeli İzmit'te, Rabbani Efendi'nin evinde yapılan merâsimde Şaban Çetin Efendi'ye "*Lütfullah*", Rabbani Demirhan Efendi'ye "*Sâdiku't Tarikat*" ve Durmuş Kaya Sağlam Efendi'ye "*Hâdimü's Şeriat*" lâkapları verilmiş, taç ve hırka giydirilerek hilâfete nasbedilmişlerdir. Fahrettin Salman Efendi, kendisine "*Hüdâyî*" lakabı uygun görülerek daha sonra halife tayin edilmişlerdir.

Eyüp Sabri Efendi, mürşidleri Şeyh Muhammed Şemseddin Efendi'nin Medîne-i Münevvere'de Hızır *aleyhis-selâm*'dan hediye aldıkları ve kendilerine miras bıraktıkları tâc-ı şerif ile siyah cübbelerini Şeyh Şaban Lütfullah Çetin (*kuddise sirruhû*) Efendi'ye vererek kendilerini başhalife nasbetmişlerdir.

Eyüp Sabri Efendi 2 Şubat 1994 tarihinde İstanbul Göztepe'deki evlerinde Allah Teâlâ'nın rahmetine kavuştular.

İzmit'te kılınan cenâze namazının ardından Hasaneyn Köyü'ndeki aile kabristanlarına defnedildiler. Her sene vefat yıldönümlerine denk gelen ayın Pazar günlerinde yâd merâsimleri yapılmaktadır.

Eyüp Sabri Efendi müstakil olarak herhangi bir eser kaleme almamışlardır. Eserleri Mevlânâ Hâlid-i Bağdâdî (*kud-dise sirruhû*) Hazretleri, Erzurumlu İbrâhim Hakkı (*kuddise sirruhû*) Hazretleri, müşidleri Şeyh Muhammed Şemseddin Bursevî Efendi ve Hüseyin Hamdi Efendi'nin eserleri üzerine yaptıkları özleştirmeler ve şerhlerdir. Bu eserler şöyledir:

1.“Sâdât-ı Hâlidiyye-i İsmetiyye”: Mevlânâ Hâlid-i Bağdâdî Hazretleri'nden başlayarak Abdullah Mekkî, Mustafa İsmet Ğarîbullah Yanyevî, Osman Necmullah Haskövî ve kendi müşidleri olan Şeyh Muhammed Şemseddin Bursevî Efendi'nin hal tezkirelerini içermektedir. “*Risâle-i Hâlidiyye*” sadeleştirmelerinin önüne yazmışlardır. Tarafımızdan bir zeyl olarak Şaban Lütfullah Efendi'nin hâl tezkiresi eklenmiştir. 80 sayfadır.

2.“Risâle-i Hâlidiyye Sadeleřtirmesi”: Bu eser ne tam bir sadeleştirme, ne de tam bir şerh eseridir. Eyüp Sabri Efendi, bu eserde kısmî izah cümleleri ve seçmelerde bulunmuşlardır. 30 sayfadır.

3.“Tezekkürü'l-Mevt ve Râbıta Risâlesi Şerhi”: Şeyh Muhammed Şemseddin Efendi'ye ait 63 beyitten oluşan eserin şerhidir. Nakşibendî tarikatının iki ameli olan “tezekkürü'l-mevt” yani ölümü anmak, düşünmek ile “râbıta” yani müşidi düşünmek usûl ve esasları üzerine müstakil bir eser-

dir. Metin 3, şerh 22 sayfa olmak üzere toplam 25 sayfadır.

4. “*Âdâb-ı Tarikat Risâlesi Şerhi*”: Şeyh Muhammed Şemseddin Efendi’ye ait 501 beyitten oluşan Nakşibendî tarikatinin edeblerine dâir risâlenin şerhidir. Metin 40, şerh 110 sayfa olmak üzere toplam 150 sayfadır.

5. “*Hasbihâlü’s-Sâlik fî Akvemi’l-Mesâlik Şerhi*”: Nakşibendî-Hâlidî şeyhlerinden Topbaşzâde Ahmed Kudsî (*kud-dise sırruhû*) Efendi’nin müridi Hüseyin Hamdi (*rahmetullâhi aleyh*) Efendi’nin “*Hasbihâlü’s-Sâlik fî Akvemi’l-Mesâlik*” isimli eserine yönelik bir özleştirme yani sadeleştirme, kısmî izahlar ve seçmeler eseridir. 62 sayfadır. Eyüp Sabri Efendi seçmelerin yapılma sebebi olarak, meşreb ve usûl farklılığına dikkat çekerek, ileri derslerin ancak alakalılarına müşidleri tarafından anlatılması gerektiğini bildirmektedirler.

6. “*İrfan Yolunun Rükünleri*”: Eyüp Sabri Efendi sohbetlerinde ve metinlerinde Hâlidî-İsmetî meşâyihünün eserlerinden sonra en çok Erzurumlu İbrâhim Hakkı Efendi’nin eseri “*Mârifetnâme*”ye ağırlık vermişlerdir. “*Mârifetnâme*’den *İnciler*” ismiyle de zikredilen bu eser, “*Mârifetnâme*” sohbetlerinin bir neticesi olarak meydana gelmiştir. 29 sayfa tutan bu eserde az yemek, az konuşmak, az uyumak, insanlardan uzaklık, zikre devam, odaklanma (fıkr-i tam) gibi tarikat rükünleri, ayrıca irfan yolunun dört usûlü olarak ifâde ettikleri tevekkül, tefviz, sabır ve rızayı anlatmışlardır.

Buraya kadar zikredilen bu altı eser, tarafımızdan, “*Küliyyât-ı Sabrî*” ismi altında bir araya getirilmiştir.

Bu eserlerden başka yayınlanmış bir eseri de Şaban Çe-

tin Efendi tarafından sohbetlerinden derlenerek oluşturulan “*O’nun Yolu*” isimli eserleridir. (*Lütuf Yolu Yayınları, İstanbul, 2005*)

Eyüp Sabri Efendi’nin yayına hazırlanmakta olan eserleri şunlardır:

Mektuplarından oluşan “*Mektûbât-ı Sabrî*”, çeşitli tarihlerdeki sohbetlerinden oluşan “*Sohbet-i Sabrî*”, temel ilmi hâl bilgilerini ihtivâ eden “*En Temel Dînî Bilgiler*”, tarikat derslerine dair “*Tertîbü’l-Ezkâr fî Tarîki’l-Ebrâr*”, bir Hâlidî-İsmetî halîfede bulunması gereken şartlara ve kendi yollarının husûsiyetlerine dair “*Hilâfet Risâlesi*”.

Eyüp Sabri Efendi’nin hayatı, eserleri ve irşadları hakkında tarafımızdan 2017 tarihinde Marmara Üniversitesi’nde “*Şeyh Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu ve Teşvikiye İsmetîliği*” adıyla bir yüksek lisans tezi hazırlanmıştır. Bu tez aynı yıl “*Şeyh Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu*” adıyla Lermizâde Yayınları tarafından 176 sayfa olarak yayınlanmıştır.

SÂDÂT-I HÂLİDİYYE-İ İSMETİYYE

Mevlânâ Hâlid-i Ziyâeddîn (*kuddise sirruhû*)

Hicrî 1193 milâdî 1779 veya buna yakın bir tarihte halen Irak topraklarında olan Musûl Süleymaniye'si civarında Karadağ kasabasında doğmuştur. Üçüncü Halîfe Hazret-i Osman (*radiyallâhu teâlâ anh*) soyundandır. Pek genç yaşta din ve dünya ilimlerinde akıllara durgunluk verecek kemâle ermiştir. Devrin en seçkin ilim adamlarından feyz almıştır. Henüz yaşları otuz olmadan Süleymaniye'de ders vermeye başlamıştır. Otuz beş yaşlarına yakın her şeyden el çekerek mânen irşad için Hindistan'ın Dehli beldesine gitmiş ve devrinin kemâl ehli olan Abdullah-ı Dehlevî'den (*kuddise sirruhû'l-alî*) feyz ve Nakşî tarîki hilâfeti almıştır. Nakşî ile birlikte dokuz tarikatta mürşid idiler.

Ölmeden evvel Fecr Sûresi'nin son âyetlerini okudu. Mealen: “Dön Rabbine, sen O'ndan râzı, O senden râzı olarak. Haydi gir kullarımın içine. Gir cennetime.” okuyup mübârek ruhlarını teslim ettiler.

Cenâzesini talebesi olmak şereflenen ve beş vakit namazında “*Ettehiyyatü duâsını okurken Efendimizi (sallallâhu aleyhi ve sellem) baş gözü ile görmezsem o namazımı îade ederim*” diyen Hanefî mezhebinin büyük fıkıh âlimi Seyyid Muhammed Emin İbni Âbidîn (*kuddise sirruhû*) Hazretleri kıldırdı. Rabbimiz bizleri Onlar'la haşreylesin. Âmin.

*

Bir gün Hazret-i Mevlânâ Hâlid-i Bağdâdî (*kuddise sir-*

ruhû) Efendimiz son devrin müceddidlerinden, dervişlerinden biri... Dedi ki:

“Sultanımız, efendimiz, bazen sohbe çıkamadığınız zaman oluyor. Birisine müsaâde edin de sizin sohbe çıkamadığınız zaman o sizin nâmınıza konuşsun.”

Şam’da bize doğru kuzey tepesinde bir Kürd Mahallesi diye bir mahalle var. O semtte Kürdler sâkin. Muhyiddîn Arabî Hazretleri orada, Arab Dede orada, Mevlânâ Hâlid-i Bağdâdî Hazretleri türbesi orada. Zamanında tekkesi, mes-cidi varmış.

“Öyle ise” demiş, “imtihan edelim de birisini kendimize vekil bırakırız, çıkmadığımız zamanlar.”

Sohbet ediyormuş. Her ne mevzu ise bilmem ya, koyu bir mevzu... O sırada kapı açılmış. İçeriye Resûlullâh (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) Efendimiz, Çehâr-ı Yâr-i Güzîn Seyyidünâ Ebûbekr es-Sıddık, Seyyidünâ Ömer, Seyyidünâ Osman, Seyyidünâ Ali (*ridvânullahi aleyhim ecmâin*) giriyorlar. Hazret-i Resûlullâh Efendimiz’i dinliyorlar. Bütün ihvan görüyor, hepsi... Dervişân olduğu gibi görüyor. Hayretle bakılıyor Mevlâna Hâlid-i Bağdâdî Hazretleri sohbetinde;

“Yâ Hâlid! Saddaktu!” söylediklerin doğru. Ve kayboluyor. Dervişler arasında icrâ-i şâdumân yani şenlik başlıyor. Ki bizim şeyhimizi ziyârete Resûlullâh (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) Efendimiz, Çehâr-ı Yâr-i Güzîn (*radiyallâhu anhum*) Efendilerimiz de geldiler. Bu ne büyük saâdet, ne büyük devlet ve Efendimiz, “saddaktu” yani söylediklerin doğrudur diye de tasdîk etti. Bir kenarda benim gibi derviş, kenar-

da ağlıyor. Böyle gözyaşları dökülüyor.

Mevlânâ Hâlid-i Bağdâdî Hazretleri aslen Kürd'dür. Bağdat'ın Süleymânîye memleketinden. Zamanın yetiştirdiği en büyük insan. Kendi zamanımızın en büyük insanı.

“Sorun ona, diyor, niçin ağlıyor o?”

“Ah! Ah!” diyor garip kardeşlerim. “Ah!” diyor. “Demek ki bugüne kadar şeyhimizin büyüklüğünden şüphemiz vardı da bu şüphemizi yok etmek için Resûlullâh (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) Efendimiz'i buraya kadar zahmet ettirdiniz. Sizin bu zayıflığınıza ağlıyorum” diyor.

“Sizin bu inanç zayıflığınıza ağlıyorum” deyince, “İşte benden sonra sohbeti o yapacak” diyor, Mevlânâ Hâlid-i Bağdâdî Hazretleri.

Kardeşlerim, bu gibi meclislere girdiğiniz vakit kalblerinizi pek tutun. Ne gelirse yerindendir. Ne söylenirse ondandır. Kendimizden hiçbir şey yoktur. Bunu böyle îtikâd edin ve ona göre bilin. Bu abd-i âcizin gelip oturacağı yere kim gelirse gelsin, mutlakâ o da aynı duyguda bir insandır. Hiç şüphe etmeyin. Çünkü emânet yerinden geliyor. O emânette onun nâmına ağzını açan herkes ondandır. Ancak bir tek ayrım var bunu unutmayın; Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat olmak şartı ile... Allah evvelâ bu âcizi, sonra sizleri, hepimizi melâmîlerin uyduruklarından kurtarsın, korusun. Onlar da çok söylerler, çok hikmet saçarlar. Fakat Allah muhâfaza etsin, onlar hepsi felâkette ve helaktadır. Felâkete götürürler. Onlardan olmayalım inşallah.

Abdullah Mekkî Hazretleri (*kuddise sirruhû*)

Bu zât hakkında bir menâkıb veya hâtırat elde edip okuyamadım, Mürşidim'den de daha geniş bilgi alamadım. Menâkıb kitaplarından "Reşehât Aynü'l-Hayât" denilen büyük ana kitapta bizim pirlerimizin ta başından beri hayatları nakledilir, anlatılır. Evliyânın hayatını öğrenin, arayın, bulun ve bilin. Kaddesallâhu esrârehum.

Ben şimdi size Mevlânâ Hâlid-i Bağdâdî Hazretleri'nden sonra bizim silsilemizde geçen Abdullah Mekkî Hazretleri, Mustafa İsmet Yanyevî Hazretleri, Osman Necmullah Hazretleri ve Muhammed Şemseddîn Bursevî Hazretleri'nin (*kaddesallâhu esrârehum*) az çok geçmişlerini ve menkıbelerini, duygu olarak hayat safhalarını vermeye çalışacağım. İnşallah size bu faydalı olacak.

Mevlânâ Hâlid-i Bağdâdî Hazretleri'nden başlamıyorum. Çünkü O'nu diğer kitaplarda arayın ve bulun. Bu kadar siz de emek sarf edin, bana acıyın. Çünkü var onlar.

Abdullah Mekkî (*kuddise sirruhu'l-alî*) Hazretleri aslen Erzincanlı'dır. Bilmiyorum ne sebepten Mekke'de dünyaya gelmiş. Herhâlde muhterem pederleri orada vazîfeliydiler. Dînî görev veyahut diğer görevlerle mi onu bilmiyorum. O zamanın âdetine göre Medîne'de doğanlara Medenî; Mekke'de doğanlara Mekkî ismi verilirdi. Yani ikinci isim. İşte bu Abdullah Mekkî Hazretleri'nin isim verilışı böyle. Aslen Erzincanlı. Bu mübârek zat Mevlânâ Hâlid-i Bağdâdî Hazretleri'nin ilk halîfelerindendir. Mevlânâ Hâlid-i Bağdâdî Hazretleri elli üç tane halîfe yetiştirmiştir. Elli üç halîfenin

ilki Abdullah Mekkî Hazretleri'dir. Diğer elli iki halîfesi de yine Nakşî-Hâlidî yolunu devam ettirmişlerdir. Ben bunların onaltısını Türkiye'de tespit ettim ama şimdi bana onlar lâzım değil. Bize Abdullah Mekkî Hazretleri lâzım. Yetiştikten sonra zaten doğum yeri olan Mekke'ye Mevlânâ Hâlid-i Bağdâdî Hazretleri halife olarak göndermiş. Oraya şeyh göndermiş. Postu oraya koymuş.

Bir bilene sordum: "Niçin Efendim" dedim "Mekke'ye memur etti bu mübârek zâtı?" O zât dedi ki: "Kardeşim, Mevlânâ Hâlid-i Bağdâdî Hazretleri'nin yaşadığı asırda, her zaman için ilim merkezidir Mekke. İlim merkezi olduğu için oraya ilim yolunda da çok derin, çok geniş bilgi sâhibi bir şeyh göndermek lâzımdır ki, hocalar herhangi bir yerde bulup da, şeyhi dervişle kıyas etmesinler diye. Abdullah Mekkî Hazretleri hakîken o devrin mürşidi. Mevlânâ Hâlid-i Bağdâdî Hazretleri'nden sonra, en bilgin ve en lâayık bir insanıydı" dedi.

Onu Mekke'ye memur etti ve O zât Mekke'de postunu sermiş. İşte O mübâreğin hakkında daha fazla bilgi edine-medim kardeşlerim. Yalnız bundan beş on sene evvel belki onbeş sene evvel İzmitli bir kardeşten duymuştum. "Ben Paris'te, Fransa ziyâretimde, Abdullah Mekkî Hazretleri'nden gelen bir şeyh, bir halife gördüm. Onun elini öptüm" dedi. Demek ki dünya yüzünde bizden başka O'nun kolundan gelen halîfeler de var.¹ Ama maalesef bilmiyoruz ve Abdullah

¹ Bilhassa Güney Asya'daki Malezya, Endonezya ve Singapur gibi ülkelerde Nakşibendîlik Abdullah Mekkî Hazretleri'nin silsilesi ile yayılmıştır. Türkiye'deki gibi Güney Asya Müslüman ülkelerinde de Nakşibendîlik hakim tarikattır. Bu ülkelerde tekke ve medreseler kanunen serbesttir.

Mekkî (*kuddise sirruhu'l-alî*) hakkında size daha geniş bilgi vermediğim için çok üzüntülüym. İçimde ukde bir eksiklik. Bilmiyorum gözümü kapayınca kadar daha fazla bilgi öğrenebilir miyim? Şimdilik O'nun, O mübâreğin hakkında bu kadarını söyleyebilirim.

Mübârek ruhları şâd olsun. Mahşer yerinde Üstâzlarımız'ın başında O'nun da elini öpmek saâdetini ihsân etsin inşallah. Âmin. el-Fâtîha.

*

Hâlid-i Bağdâdî Hazretleri vazîfe ile Erzincan'a yollamıştır. Erzincan'a gelince insanlar akın akın ziyâretine geldiler. Gelenler arasında Terzi Baba denilen bir zât da vardı. İsmi Muhammed Vehbî idi. O gelince Abdullah Mekkî ayağa kalktı. Onu dâvet edip yanına oturttu ve ona çok iltifat etti ve şöyle dedi: “Oğlum, *Pîr-i A'zam Mevlânâ Hâlid-i Bağdâdî Hazretleri bir emânet vermek üzere bizi buraya gönderdi. O emâneti size lâyük gördüm, kabûl eder misin? Onu sana teslim edeyim.*” O da “Siz bilirsiniz efendim” dedi. “*Evlâdım vereceğim emânet sana çok faydalar sağlayacaktır*” buyurunca Vehbi Efendi: “Efendim, *dünya için Allah (celle celâluhû) demem*” cevabını verdi. Bunun üzerine Abdullah Mekkî Hazretleri “*Oğlum haydi sen git. Bulacağın buldun. Zaten benim emânetim de buydu*” diyerek onun yüksek derecesini işâret etti. Terzi Baba'nın hâli hemen değişti. Feyizler deryâsına daldı. Bendeniz Erzincan'da bu zâtı ziyâret ettim. Kendisinden inşallah şefaet beklerim.

Pîr Şeyh Seyyid Mustafa İsmet Ğarîbullah Yanyevî Hazretleri (*kuddise sirruhû*)

Mânevî büyük dedemiz mevkiinde olan bu yüce zât, Yanyevî denildiğine göre Arnavut'tur. Medrese tahsilini yaptıktan sonra adliye mesleğine intisâb etmiştir. Esâsen o devirlerde hâkim ve savcılar hep ilmiye mesleğinden yetişirdi. Edirne'de Mahkeme-i Şer'îyye başkâtibidir. Sarıklı hocadır. Yani din hükümlerinin, nikâh, boşanma, mîras ve hükümlerinin ayrı mahkemeleri vardı ki buna şer'îyye mahkemeleri denirdi. Orada başkâtiptir. Hâkimden sonra en selâhiyetli adamdır, o zamana göre... Biraz daha giderse hâkim olur; öyle gelirdi o zaman. İlmi, dünya ilmi kuvvetli olan bir zât.

Bu zât başkâtip iken hacca gitmeyi murâd etmiş, kalkmış gitmiş. Hacca gidince bu dergâha ayağı düşmüş, gitmiş bu dergâha. Çok sevmiş. Hacdan dönmeyi bırakmış orada postu sermiş.

Mustafa İsmet Yanyevî Hazretleri ondokuz, yirmi seneye yakın bir zaman orada tarikatı tahsil ediyor yani öğreniyor. Dereceleri sıra sıra aşarak kemâl yolunu buluyor. Kemâl yolunu buluyor ve bizzat Abdullah Mekkî Hazretleri'nin kendilerinden halîfelik icâzetini alıyor. Halîfelik icâzetini aldıktan sonra da altı ay daha kalıyor. Abdullah Mekkî Hazretleri kendi tekkesine Süleyman Paşa [Süleyman Kırımî] isminde bir zâtı halîfe tayin ediyor. Orada teberrüken o yaşlı pîre hizmet ediyor.

Süleyman Paşa kimdir? Kısaca not koyalım buraya. Bağdat, Şam, Mekke, Medîne, o vakit Osmanlı Devleti'nin vi-

layetleridir. Hepsi Osmanlı ülkesi. O vilayetin umûmî vâli-si ve kumandanıdır Süleyman Paşa. Fakat Abdullah Mekkî Hazretleri'nin tekkesini bulup oraya derviş oluyor ve oradan ayrılamıyor. Bir gün Abdullah Mekkî Hazretleri diyor ki paşaya:

“Ya mezar et, ya post” diyor. Post demek seni benim yerime bırakacağım demek. O gün Süleyman Paşa İstanbul'a sadrazamlığa telgraf çekiyor: “Ben artık emekliliğimi istiyorum. Beni emekli ediniz. Burada kalacağım” diyor. Ve paşalık üniformasını çıkararak Abdullah Mekkî Hazretleri'nin halîfesi oluyor. Abdullah Mekkî Hazretleri Hakk'a yürüdükten sonra da orada kendisi mürşid olarak vazîfe görüyor. Cümlesinin rûhu şâd olsun. Mübârek bir zât.

Şunu da biraz işte içimdeki heves ile söyleyeyim: O da bu âciz gibi Gürcü'dür çocuklar. Hikmet-i İlâhî...

İşte Mustafa İsmet Yanyevî Hazretleri altı ay da mübârege hizmet ettikten sonra Edirne'ye dönüyor. Yanyalı olan Mustafa İsmet Hazretleri Edirne'yi kendine vatan etmiştir. Edirne'ye dönmüştür fakat artık şeyhtir. Edirne'de Tunca Nehri boyunca -hikmet-i ilâhî ki oradan, o mahalden evli bir kimseyim ben de- bir tekke inşâ ediyor ve o tekkede irşâda başlıyor.

Hanımı Bulgaristan'ın Sofya beldesindendir. Şimdi Bulgar kâfirlerinin merkez yaptığı Sofya beldesinden pek zengin bir varlıklı hânedan kızıdır. Hanımı da odur.

Kardeşlerim, menkıbeler rivâyetlere dayanır. Târihî ya-

şantılar mutlaktır. Zaman ve ölçüler eksik ve fazla olabilir. Kulaktan kulağa gelmedir. Sayfada okunmadığı için söz bazen eksik kalır. Bazen bilinmeden ilâve yapılabilir. Bunlar hoş görülmelidir. Yeri geldikçe ayıklanabilir. Yalnız Cenâb-ı Hakk söyleyenin samîmiyeti derecesi kadar onu hatâlardan korur. Biz de O'nun lûtfuna sığınarak bütün iç duygumuzun özlü isteğine, özlü gelecek vâridâtına güvenerek söze başlayacağız.

Mevzumuz, pirlerimizin hakkında bir bilgi daha sunmak. Bunlar bir hikmetin kubbede kaybolmamış sesleri. Nice ehl-i kemâl gelmiş bu âleme. Ama mânâ yoluna hizmet edenler hep teker teker kalmış ve nesilden nesile hâtıraları devam etmiş. Asrımızda işte görüyorsunuz bizler kaldık. Bu namaz kıldırın kardeş aşağı yukarı elli seneden beri bu dergâhın içinde pişmiş, damat olmuş, hizmet etmiş bir zâttır. Keyfiyeti Allah ile kendisi arasındadır. İşte böyle, biz de bu dergâha bağlı olan diğer bir mürşidin tâlim terbiyesiyle gelip karşınıza çıkmış bulunuyoruz. Dergâhın bânisi Mustafa İsmet Yanyevî Hazretleri, kardeşimiz duâsında "Ğarîbullah" diye söz etti. O mahlası kendi kendine vermiştir: "Ğarîbullah" yani Allah'ın garip kulu. Garip idi çünkü.

Mustafa İsmet Yanyevî Hazretleri (*kuddise sirruhû*) ismin-den de, künyesinde de dediğimiz gibi Yanya, Arnavutluk sâhilinde bir belde.² Arnavut. Ömrü buralarda geçmiş, elbet garip. Vatanından cüdâ düşmüş bir insan. E bu âlem gurbet âlemi. Esâsen içinde yaşadığımız bu fânî âlem gurbet âlemi.

² Yanya, 1912 yılına kadar Arnavut çoğunluklu bir Osmanlı şehri iken bugün Yunanistan sınırları içindedir.

Nereye nazaran; ebedî olan, aslolan vatana nazaran öyle garibiz. Hepimiz kendimize “ğarîbullah” desek hiç de zararlı olmayız. E doğrudur. Bu Zât-ı Âlişânın menâkıbı şöyle:

Mekke, ulemâ yatağı belde... Orada bir tekke ve o tekkede Abdullah Mekkî Hazretleri mürşid... Mekke muhâfızı Süleyman Paşa da oranın dervişi. Bu da orada kalıyor. Abdullah Mekkî Hazretleri kim? Abdullah Mekkî Hazretleri aslen Erzincanlı. Erzincan ahâlisinden. Anadolu çocuğu. Zamanın Kutbu, Zamanın Müceddidi olan Kerkük Süleymâniyesi’nde yetişme ve kendisine “Bağdâdî” nisbeti verilen Mevlâna Hâlid-i Bağdâdî Zülcenâheyn (*kuddise sirruhû*) Hazretleri’nin dervişi ve halîfesi ki, Şam’da türbesi bulunan zât. Mevlânâ Hâlid-i Bağdâdî Hazretleri devrin müceddididir. Asrının müceddididir. Şimdi müceddidliği ayrıca anlatacak değiliz. Her yüz senede bir Allah’ın (*celle celâluhû*), insanlığa İslâm’ı kuvvetlendirmek için gönderdiği üstün vasıflı kimse... İşte Abdullah Mekkî Hazretleri bu Zât-ı Âlişân’ın, rivâyet edildiğine göre elli üç halîfesinden bir tanesidir ve ilk halîfesidir. Bir numaralı halîfesidir. İki taraflı kesen bir kılıç: İlm-i zâhirde asrının en üstünlerinden biri, ilm-i bâtında da Mevlânâ Hâlid-i Bağdâdî Hazretleri’nden bir numaralı icâzet almış bir mürşid-i kâmil...

Ve böyle bir Zât’a Mustafa İsmet Yanyevî de derviş oluyor: Ondokuz veyâhud yirmi sene, bu kadar... Rivâyet bu... Âzamîsi, asgarîsi ondokuz ile yirmi sene arası. Abdullah Mekkî Hazretleri’nin hayatında iken üstâzından hilâfet alıyor. Yani şeyhlik, irşad hilâfeti alıyor. Fakat bir müddet daha

kalıyor. Abdullah Mekkî Hazretleri'nden sonra posta oturan Mekke muhâfızı, kumandanı olan Süleyman Paşa oraya şeyh oluyor. Ona da hizmet ediyor birkaç sene ve Türkiye'ye, vatanı edindiği Edirne'ye dönüyor.

Edirne'deki Tekke

Geliyor ama yirmi sene evvel bıraktığı mahkeme başkâtipliğine artık dönemiyor tabi. Yaşlanıyor, ayrı bir meşreple yıkanıyor. Ayrı bir hâle geliyor. Orada tekkeyi açıyor, Edirne' de... Nerede açıyor tekkeyi? Edirne'nin Tunca Nehri var. Arda ve Meriç nehirleri var. Arda ve Meriç nehirleri Bulgaristan'a yakın bir yerde birleşirler. Tunca Nehri ayrı bir yerden gelir. Edirne içinde birleşirler. Bir ada içi denilen bir yer yapar o. O yerde Tunca Nehri üzerinde kayınbabasının³ iki tane değirmeni varmış. Kayınbabası buraya bir tekke yaptırmış. Orada irşâda başlıyor. Tabi maaş yok. Bir yerden geliri yok. İşte vazîfesi o idi. Kayınbabasının iki değirmeni ile geçiniyor, şeyh.

Bu vaziyette iken Cenâb-ı Hakk mürşidimin babası Osman Necmullah Hazretleri'ni kendisine bir evlat olarak ih-sân ediyor. Bu safhaya girmeyeceğim. Yazdığım menâkıbta var bu kısım. O da onsekiz, yirmi yaşında bir delikanlıdır. Evlat ediniyor kendisine. Ona da "Necmullah" mahlasını veriyor. Kendi adı "Ğarîbullah", Osman'a da "Necmullah" mahlasını veriyor. Genç, mânevî oğluna... Necmullah, Al-

³ İsmet Ğarîbullah Hazretleri'nin kayınbabası aynı zamanda halîfesi de olan Hüseyin Kudsî Edirnevî Hazretleri'dir. İsmet Efendi Tekkesi'nde üçüncü sıra postnişinliğini yapmıştır. Pend-i Mahdûmân isimli manzum bir eseri mevcuttur. Tekke hazîresinde medfundur. Kaddesallâhu esrârehum.

lah'ın yıldızı. Necm, yıldız demektir. Necmullah, Allah'ın yıldızı. Allah O'na ihsân ediyor.

İsmet Efendi Tekkesi

Bir gün diyor ki:

“Osman, seni kayınatamla İstanbul'a göndereceğim. Gidin orada bir miinâsip yer araştırın. Tekkemi İstanbul'a nakledeceğim.”

Mustafa İsmet Efendi (*kuddise sirruhû*) Edirne'de yerine bir halîfe bırakarak İstanbul'a geliyorlar. İstanbul'un muhtelif yerlerini dolaşıyorlar. Dört beş dönümdür, bu duvarın içi. Bu binâ mevcuttur. Bu binâ bir buğday mağazası gibi, bir depo gibi bir binâ. Burayı beğeniyorlar. Kayınbabası ile Mustafa İsmet Yanyevî Hazretlerimiz pazarlığını yapıyor.

“Yok o kadar paramız diyor” dönüyorlar. Hanım Sultan anamız duyuyor bunu. O mübârek hatun:

“Ne merak ediyorsun efendi” diyor.

Zengince imiş, değirmenci. İki değirmeni olan. “Ne merak ediyorsun” diyor; “Ne kadar emânetlerim varsa al hepsini diyor. İlâve et parana, gönder alsınlar” diyor. Nesi var nesi yok o hanım da veriyor. Geliyor ve burası alınıyor. Alındıktan sonra Mustafa İsmet Yanyevî Hazretleri kayınatası ile beraber -Genç Osman Necmullah bekâr o zaman- buraya göçüyor, buraya geliyor ve bu bahçenin öbür tarafına Hazret-i Yavuz Sultan Selim'in türbesinin bulunduğu Sultan Selim Câmii'nin bulunduğu o semte orada bir bina yapılıyor, bahçenin duvarının öbür tarafı. Yerleşiyor. Bu zamana göre bu dergâh îmar ediliyor. Tekke hâline getiriliyor. Devir, pa-

dişah Sultan Abdülmecid Han devri. Zamanımızdan yüzelli sene kadar öncedir bu. Fakat mübârek o kadar kısa zamanda etrâfa duyuluyor, şöhret buluyor ki hemen İstanbul'dan bütün ekâbir ulemâsı geliyor. Huzûruna diz çöküyor ve derviş oluyor.

Fatih burada. Fatih Medresesi, ulemâ yatağı. Fatih Medresesi'nin büyük ulemâsı ve bütün benâm ulemâ, Anadolu'dan birçok zevât geliyor, derviş oluyor. Elli küsur halîfesi var. Padişah, nâmını işitince huzûruna davet etmiyor. Ziyâretine geliyor. Buyursunlar, tekkenin kapısında karşılıyor o kadar. Tekkenin ancak kapısında karşılıyor. Geliyor, musâfaha ediyor, sohbet ediyor. Âhir ömründe Sultan Abdülmecid Han bir defa rahat ediyor. Haber veriyorlar ki padişah ziyâretinize geliyor. Yine kabûl ediyor. Yine kabûl ediyor. Diyor ki:

“Sultanım” diyor, “bu sefer ziyâretinize bir maksadla geldim.”

“Buyrun padişahım.”

“Sizi çok sevdim. Çok sevdim onun için size ve sizin dervişlerinize bir vakfiye bırakmak isterim. Benim türbeme bir kubbe yaptıracağım, türbemin yanına. Ben öldükten sonra bana her hafta Kur'ân-ı Kerîm hatim etsinler.”

Bakıyor, [vakfiyesinde Sultan Abdülmecid Han] ne hazırlamış. Bakmış [vakfiye] dergâhın şeyhine tâbi. Hep Mustafa İsmet Yanyevî Hazretleri kalacak değil ya, o sadece geçici. *“Dergâhın şeyhine ayda iki altın ve dervişlerine de -oniki derviş- ikişer mecîdiye.”* Şeyhinkini siliyor dervişlerinkini bırakıyor. Padişah bakıyor. Hiçbir şey diyemiyor. Şeyh diyor ki:

“Buranın şeyhleri fakir olacak. Buranın şeyhleri dünyaya gönül

vermeyecek. Onun için özür dilerim, şeyhe âit olan kısmı sildim” diyor. “Ama dervişlerimden muhtaç olanlar bunu alsın.”

Benim şeyhimden bizzat kulağımla duymuşumdur, İstanbul’a ziyârete gittiğim vakit dergâhın dervişleri yaşlıları *“Haydi Şemseddin, git bu hafta benim yerime sen oku hatmi derdi”* diyor. *“Giderdim cüzü ben okurdum onun yerine ama aylığı onlar alırlardı”* diyor.

“Tâ bu Ankara fitne devri çıkıncaya kadar Yavuz Sultan Selim’in rûhuna her hafta bir hatm-i şerif okunur, duâsı burada yapılırdı” diyor. Ama Ankara fitne devri çıkınca her şey kesildiği gibi o da kesildi. Mustafa İsmet Yanyevî Hazretleri budur. Taşında yazar *“Kutbu Zaman”* diye. Nedir Kutbu Zaman? Biliyorsunuz evliyâ haktır bizim dînimizde.

Âyet-i kerîme:

Esteizubillâh bismillâh...

“(Öyle) adamlar (vardır ki) onları ne bir ticâret, ne bir alış veriş Allâhı zikretmekten, dosdoğru namaz kılmaktan, zekâtı vermekten alıkoymaz. Onlar kalblerin ve gözlerin (dehşetle) döneceği günden korkarlar.” (Nûr Sûresi, 37)

Mustafa İsmet Ğarîbullah Yanyevî kuddise sirruhû Hazretleri 1289’da Hakk’a yürümüştür. Sultan Abdülmecîd ve Sultan Azîz devirlerinde burada şeyhlik yapmış bir mübârek zât idi. Allah onun ruhânîyetini üzerimizden eksik etmesin.

Şeyh Seyyid Osman Necmullah Haskövî Geylânî Hazretleri (kuddise sirruhû)

Mustafa İsmet Hazretleri Edirne’de tarikatını icrâ ederken

bir gün kendisine onsekiz, ondokuz veyahut yirmi yaşında bir genci getiriyor bir zât. Şimdi burada duralım. O kim? O genç kim? O genç bundan sonra menâkıbından bahsedeceğimiz Osman Necmullah Hazretleri'dir. Osman Necmullah Hazretleri Edirne'nin en yakınında olan Hasköy kasabalıdır. Şimdi ona kâfirler Haskovo derler.⁴ Aslen Osmanlılar'ın Rumeli'yi fethettikleri sırada Türk Müslümanlarca Konya'dan götürdüğü muhâcirlerden kurulu bir kasabadır, Hasköy. Hasköylü'dür. Edirne'ye en yakın olan Bulgar hududundaki bir yerdir. Zannederim otuz kilometre kadar Edirne'den öteye yani bir gezinti yeri kadar. Babası da Hasköy'de Kâdirî tarikatından Hâfız Ahmed Efendi'dir.

Genç... Komşularla beraber Edirne'ye gezmeye gelmişler. Edirne'de Eski Câmî'de öğlen veyahut ikindi namazı kılmak üzere girmişler. Edirne'nin en meşhur câmilerinden biri Eski Câmî'dir. Kürsüde bir mübârek vaaz ediyor. Vaazdan indikten sonra herkes elini öpüyor O'nun. Herkes elini öperken o da gidiyor elini öpüyor. Fakat Hocaefendi yukarıdan aşağıya bu delikanlıyı süzüyor ve elinden bırakmıyor O'nu. Sol elini tutuyor. "İstiyorsan benimle gel" diyor. Bu Hocaefendi İsmet Yanyevî Hazretleri'nin ilk halîfesi olan Tâhir Efendi'dir. Bunun nesline rastladım çocuklar. İstanbul'da ilk açılan İmam Hatip Okulunda hocalık yapan Sabri Sözeri galiba değil mi? Sabri Sözeri'nin dedesidir. Allah'ın hikmetine bak. Tanıştım yâ Rabbî... Ve aslen zannederim, Tekirdağlıdır.

Neyse...

⁴ Hasköy bugün Bulgaristan'ın siyâsî sınırları içindedir. Nüfusu içinde hâlâ Türkler bulunmaktadır.

Tâhir Efendi bunu tutuyor Üstâz'ının ziyâretine gidiyor. Üstâz'ı olan Mustafa İsmet Yanyevî Hazretlerine:

“Efendim ocağınıza lâîk bir evlat getirdim size” diyor. Mustafa İsmet Yanyevî Hazretleri bakıyor ki, yüzünden nur akan pırlanta bir genç. Hâl ve hatırını soruyor ve diyor ki:

“Oğlum, benim erkek evladım yok. Seni kendime mânevî evlat edinsem kalır mısın benimle burada?”

Melek haslet genç *“Kalırım”* diyor.

Hiç tereddütsüz yâ Rabbî.

“Öyleyse” diyor, *“Sen şimdi git. Kasabana dön. Seni beklerler ve merak ederler. Babana, anana anlat. Onlar izin verirlerse gel”* diyor. Mesâfe o kadar uzak değil. Tabi arabayla gidip geliyor. Ertesi günü aldığı müsaade ile dönen nur yüzlü genç mesuddur.

Osman Necmullah Hazretleri genç, on sekiz yaşında intisâb ediyor. Burada [İsmet Efendi Tekkesi] feyz alıyor. Burada ilm-i zâhiri, ilm-i bâtını kemâle erdiliyor.

Çok üstün kâbiliyetlere mâlik olan genç dergâhta gerekli edep, terbiye, bilgi ve feyzle yetişirken ayrıca bir tabakhâneye çırak girmek sûretiyle bir sanat öğrenmekte ve böylece bir meslek sâhibi olmaktadır. O devirde Edirne'nin tabakhâneleri hep Tunca Nehri boyundadır ve dergâha yakındırlar.

Üstâz Hakk'a yürüdüktan sonra yine dergâhtan ayrılmıyor. Evlenmiyor. Elli beş yaşlarında olduğu bir zamanda Bursa'dan şeyh istiyorlar. Bursa Vâlisi İstanbul'dan şeyh istiyor Dâhiliyye Nezâreti'nden, usûlü öyle o zaman. İşte bu

Memduh Paşa Hazretleri de Sultan Hamîd'in Dâhiliye Nâzırı. Memduh Paşa, burada yatan ve bu dergâhın da mütevellîsi yani dergâhın hizmet işlerini gören... Osman Necmullah Hazretleri'ne diyor ki “*Sultanım, eğer kabûl ederseniz seni Bursa'ya gönderelim?*” Biraz ayrılmak istemiyor. Memduh Paşa “*Bursa ilim yatağı, herkesi gönderemeyiz. Oraya ancak sen müna-sipsin*” diyor. Kabûl ediyor sonra.

Hicrî1300 tarihinde elli beş yaşındayken Bursa'ya gidiyor. Bursa'daki tekkeye şeyh oluyor. Elli beş yaşından sonra onu Bursa'daki dervişler evlendiriyorlar. Tek bir evlat olan Şem-seddîn Efendi Şeyhim, Osman Necmullah Hazretleri'nin, elli beş yaşındaki babanın oğlu olarak hicrî 1302'de dünyaya geliyor.

Osman Necmullah Hazretleri'nin irşad devri pek parlak geçmiş. Yüce sultan Bursalılarca pek sevilmiş Bursa meşâyihî ve ilmiyesi mensuplarınca takdir, ta'zim ve îtibar görmüştür. Müsâid devrelerde tekrarlanan erbâinlerle yeni mürşidler ve halîfeler yetişmiştir. İlk halîfeleri aynı zamanda Üstâz'ın özel kâtibi ve Muhammed Şemsüddîn Efendi'nin Murâdiye Medresesi'nde ders hocası olan Hâfız Nûri (*kuddise sirruhû*) Efendi'dir.

Osman Necmullah (*kuddise siruhû*) Hazretleri'nin hayâtını tamamlayalım. Bir gün Osman Necmullah (*kuddise siruhû*) Hazretleri diyor ki;

“Oğlum, yakında memlekette her şey altüst olacak. Kıyâmet kopacak. Benim o zamana yetiştirilmem için Allah'a

münâcaatta bulundum, kabûl edildi. Misâfirim. Yakında bu âlemden yolcu olacağım. Oğlum sana son vazîfemi yapıyorum” diyor.

O ortalığın karışması nedir biliyor musunuz çocuklar? O günün Hicrî tarihi ile 1324, bugünkü tarih ile 1908, Meşrûtiyet’in ilânı. Sultan Hamîd’e baş kaldırılan devir. Selânikten gelen İttihatçı eşkıyâların, Meşrûtiyet’i ilân ettiği zaman. Papazlarla hocaların beraber faytonlarda, memlekette ısıklık çaldıkları zaman! Allah muhâfaza etsin. O tarihi okuyup öğrenseniz, dünya âhiret yeter size.

Osman Necmullah (*kuddise siruhû*) Hazretleri, ilâhî keşifte bunu biliyor ve buraya yetişmemek için duâ ediyor.

Talebesi, dervişi, maddî ve mânevî vârisi, halîfesi, genç oğlu Şemseddin’i bir sabah ibâdetinden sonra hücrelerine çağırarak diz dize oturuyorlar. Halvet hâлиндeler, yani hücreye başka giren yok. Şimdi hâfızamızda kaldığı kadarı ile vak’a-yı ondan yani Üstâzım merhum Şemseddîn (*kuddise sirruhû*) Hazretleri’nden dinleyelim. O söylüyor şimdi:

“Diz dize oturmamla kendimi bir başka âlemde görmem bir oldu. Dünya cenneti denecek kadar hoş, anlatılması mümkün olmayan bir bahçeye girdim. Ortada etrâfına beyaz nurdan ışıklar saçan bir saray var. Birçok havuz ve fıskiyeyle çeşitli çiçek kokuları yayılan bahçelerde ilerleyerek sarayın merdivenine vardım. İki kimse beni karşıladı. Biri sağ, biri sol koluma girip beni içeri aldılar. Evvelâ bir banyoya soktular, banyo ettirdiler. Çıkarken o bendeki eşyâların hiçbirini giydirmediler. Bambaşka eşyâlar giydirdiler. Süslediler, kıyâfetimi oraya uygun hâle koydular. Yerlere kadar

beyaza büründüm. Güzel kokular serptiler. Oradan başka bir yere götürüldüm. Orada pek kıymetli tepsilere konmuş göz kamaştıran bardaklara şerbetler dolduruldu. Bana sözde kimse bir şey demiyordu. Ama sanki ben vazîfemin ne olduğunu biliyordum. Tepsiyi iki elimle aldım. O iki kimse yine kollarıma girdi. Geniş yerlerden ve kapılardan geçerek dünyada misâli görülmeyen bir salona girdim. Orta yerde anlatılması mümkün olmayan bir taht üstünde Fahr-i Âlem (sallallâhu aleyhi ve sellem) Efendimiz oturuyordu. Bütün Ashâb-ı Kirâm (rıdvânullahi aleyhim ecmaîn) Efendilerimiz ve Sâdât-ı Kirâm (kaddesallahu teâlâ esrârehum) Efendilerimiz yerlerini almışlar. Enbiyâlar Sultanı'nın mübârek yüzlerine bakamıyordum. Önce huzurlarına götürüldüm. Bir bardak aldılar. Bu âcize ismen hitâb ederek iltifat eylediler. Hilâfetimi kutladılar. Derece ve makamlarına göre tepsideki bardakları verdim. Boşları toplayanlar başkaları idi.

Babama da bir bardak verdim. O merâsim bitti. Böylece bütün zâtlara şerbetler bizim tepsiden verildi.

Tam vazîfem bitmişti ki mübârek pederim dizime parmağıyla dokundu. 'Yeter Şemseddin. İşte bunu bil. Bu sana son vazîfemdir' buyurdular.

Doyulmaz bir âlemden geri dönmüştüm sanki. Şerbet ikrâm ettiklerim arasında pederim ve mürşidim de vardı. Ta'zim ile ellerini öptüm ve yanlarından ayrıldım. Bu bizim sülûkumuzun son müşâhade ve tecellî safhası idi" buyurmuşlardır.

İrşad, keşif ve kerâmetleri ancak büyük bir cilde toplanabilen büyük mürşidimiz Osman Necmullah (kuddise siruhû) Hazretleri, hicrî Mart 1324 tarihinde tam 79 yaşında Hakk'a

yürüyorlar. Mîr-i Büdelâ Dergâhı'nın bahçesinde kendilerinden önceki pîrlerin yanına defnedimiştir. Nur içinde yatsın. Rûhu şâd olsun.

Cümlesinin ervâh-ı şerîflerine el-Fâtîha.

Şeyh Muhammed Şemseddîn Bursevî Geylânî (Canpek) Hazretleri (*kuddise sirruhû*)

Kendisi için bir anma günü örfünü ve âdetini devam ettirmek istediğimiz mânâ sultanımızın kişiliği için söz edelim. Seven âcizdir. Seven anlatamıyor; zîrâ maddî ve mânevî varlığım O'na tâzim duygusu ile öyle dolu ki, ne söyleyeyim?! Lâzım ki kalbimi çıkarıp bu rahleye, önümüze koyayım. Ama fânî gözlerin görebileceği kanla dolu kırmızı bir et parçası, ne anlayacaksınız?! Onu layığı ile yüce kemâli ile bu âciz anlayamadı ki sizlere bir şeyler anlatayım. Hakîkî kişiliğini kalb gözü ile gören ve bu âcize duyurabilen bir ârif kişi haber verseler onu bulmak için bâkî ömrümü severek harcardım. Ama yine de bir şeyler söylemeye mecbûrum. Çoğunuzun defalarca dinlediklerini, içe varamadan kabukta kalmak sûretiyle dile getirmeye çalışalım.

Üstâzım merhum Şeyh Muhammed Şemseddin Bursevî (*kuddise sirruhû*) Mîr-i Budelâ diğer ismiyle Kedili Dergâh, yanlış anlaşılmasın Kediler Dergâhı değil tekrar ediyorum bu sözü. Kedili Dergâh, Kediler Dergâhı olursa bu sefer kedilerin miyavlama yeri söylenir. Çok kötü bir laf olur. Kedili Dergâh namı gül bahçesinin mutlu goncası olarak 1302 [1885] yılında dünyayı teşrif eylemişlerdir.

Pederleri Osman Necmullah (*kuddise sirruhû*) İstanbul'daki merkez ocaktan memur edilerek Bursa'yı teşrif ettiklerinde elli beş yaşlarında idiler. O zamana kadar dünya evine girmemişlerdi. Osman Necmullah Hazretleri İstanbul'daki tekke de -biliyorsunuz, ziyaretine götürdüm hepinizi, o tekkenin yaşlıları da biliyor- tekkeden dışarı çıkmamışlardır. Ev tutmamışlardır. Evlenmemişlerdir. Onsekiz yaşında İsmet Yanyevî (*kuddise sirruhû*) Hazretleri'ne derviş olmuş, orada çalışmış, mürşid olmuş, şeyh olmuş, orada kalmıştır ve oradan buraya bekâr olarak gelmiştir. Ellibeş yaşına kadar kat'iiyen dünya evine girmemiştir. Bu kat'iiyen böyledir. Böyle bilinsin. Bunun dışında herhangi bir şâyia kulağıma gelirse bir yanlışlıktır, kat'iiyen îtibâr etmeyin. Tekrar ediyorum. O zamana kadar dünya evine asla girmemiştir. Bursalı ihvan, haseb ve neseblilerden kendisine münâsîp bir hanımla yuva kurmalarını sağlamışlar ve işte böyle mutlu bir evlilikten de mutlu bir evlad dünyaya gelmiştir. Ellibeş yaşından sonra dul bir hanımla evlenmiş ve evlad dünyaya gelmiş.

Küçük Şemseddin'in vâlideleri Bursalı bir hanımefendidir. Merhûmenin isimleri Ayşe Hanım'dır. Bu seçkin yuvada ve irşad ocağında istikbâlin mürşidi, Nakşî şeyhi Muhammed Şemseddîn pek îtinâlî olarak yetişmiştir. Çok zeki, bakışları ile kalblerin derinliğine nüfûz eden, sohbetleri Cânu gönülden dinlenen Üstâz, daha yirmi yaşlarında hem zâhir medrese ilimleri, hem bâtınî, mânevî yani tarikat sırları yönünden üstün bir dereceye ulaşmak saâdetine ermiştir. Bir taraftan tasavvuf yolunda mümtaz istidâdıyla yetişirken bir

taraftan da Murâdiye Medresesi'nde hocaları ile pederlerinin ilk halîfesi Nûri Efendi'den zâhir ilimlerini tahsil etmişler ve o yolda da kemâle ermişlerdir. Bütün hayatları boyunca yorulmadan, bıkmadan yaptıkları tedkik, araştırma ve tedebbürleri ile devrinin her ilim meclisinde tek söz sâhibi mertebesine ermişlerdir. Çok şâhid oldum nice o devirde yetiştiğim Bursa'nın benâm ulemâsı, Şeyh Muhammed Şemseddin Efendi'nin bulunduğu mecliste konuşmaktan çekinirlerdi. Çünkü bir yanlıştan korkarlardı.

Yirmibir yaşlarında bulundukları sırada halk dilinde çile denilen erbâin safhasını, yaşlı ve pek bilgin âlim, derviş kardeşlerinin takdir ve hatta hürmetlerini kazanarak tamamlamış ve müteâkiben mürşid ve pederleri tarafından çıkarıldığı mukaddes seyahatten bir buçuk yıl sonra, daha başka acâyib kemâl vasıfları ile baba yuvasına dönmüştür. Yine pek çoklarınızca bilindiği üzere bu seyahat pek meşakkatli geçmiş. Altı ay Kudüs-i Şerîf'te Mescid-i Aksâ'da ibâdetle, altı ay Mekke-i Mükەرreme'de, Harem-i Şerîf'te ibâdetle ve sonra altı ayı da Medîne-i Münevvere'de Mescid-i Nebî'de ibâdet ve vuslatla geçmiştir.

Vuslatın mânâsı derindir. Vuslat, iki sevgilinin birleşmesi demektir. Sevgili Fahr-i Âlem (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) Efendimiz'in sevgilisi genç âşık Şemseddin, ikisi aşk ve meşk hayatı yaşamıştır orada. Nice acâyib, acayibât ve hârikulâde hâtıralarını bize mânevî mîras olarak nakil buyurmuşlardır. O hâli yaşamayanlar anlayamaz. Vuslatın ne olduğunu vuslata girmeyen bilemez.

Artık her yönden yaşına göre olgun bir hâl ile baba yuvasına dönen genç halîfe irşad makâmına hazırlanmaktadır. Pederleri 1324 -eski takvim ile-, bugünün takvimi ile 1908 baharında Mart aylarında 79 yaşında Hakk'a yürüdüklerinde emâneti ehliyet derecesine yücelttikleri oğluna devretmişlerdi.

Ancak ne çâre ki halk dilinde "hürriyet îlânı" denilen 1908 inkılap hareketi ile ecdad nizâmı kökünden bozulup yıkılmıştır. O hengâmede en çok zarar gören müessese din ve irşad yuvaları olmuştur. Basîret ehli kendilerini perdelemiş ve sahnelerden çekilmişlerdir. İşte bunlardan biri de genç mürşid Şeyh Muhammed Şemseddin kuddise sirruhû Hazretleri'dir. Bu safha hakkında fazla bir şey söylemeyeceğiz. Bir hâtıramı söyleyeceğim.

"Oğlum, oğlum" dedi. "Biz onbeş senedir kendi hânemizi kendimize uzletgâh yaptık. Yani gizledik, kapandık. Seni yetiştirmek için aldığımız emirle ortaya çıktık oğlum. Yoksa bizi Bursalı da unuttu artık" dedi.

Bu bir mânevî sır idi çocuklar. 1946'da aralanan pencereden az bir ışığın sızması, arkadan 1950 14 Mayıs'ının sessiz ve yumuşak inkılâbı, susayan ve bunalan gönüllere tatlı bir bahar rüzgârı estirmesi, yeni bir devir açmıştır. İşte o sıralarda önce câmi avlularında başlayan gönül sohbetlerimiz, o ev gezeklerine dönüştü. Kısa zamanda Üstâzım'ın etrâfında ufak bir halka meydana getirmiştik. Yaşları altmışı geçmiş ve irşad kemâlinin en yüce mertebesinde bulunan mürşidimiz bir taraftan sohbet ve bir taraftan da nazmen ortaya koyduk-

ları eserleri ile bizleri yetiştirmek için kırk yıllık boşluk devresini kapamak azmiyle gayret göstermişlerdir.

Înâbe, ilk ders almamın tarihi olan 19 Mayıs 1950'den itibaren elhamdülillah otuz seneyi dolduralı üç-dört ay oldu. 1950'den itibaren tıpkı pederleri gibi 79 yaşında olarak Hakk'a intikâl ettikleri 25 Temmuz 1965 tarihine kadar irşad ve feyizleri ile bu âcize pek çok emek sarf etmişlerdir. Ruhları şâd olsun.

Şemseddîn Efendi'nin Sîreti

Endâmı ve vücud yapısı hoş, erkek yapılı, pembe ve nur yüzlü, pek tatlı bakışlı ve dâim mütebessim çehreli, tatlı sesli, âhenkli ve güzel konuşurdu. Bir sohbetinde bulunan bir daha yanından ayrılamazdı.

Göbekli hâlini bilmedim. Vakarlı ve sâkin yürürdü. Ama biz kendilerine yetişmek için âdetâ koşardık. Yüzü nurlu, gözleri mütebessim bakışlı, konuşurken sesleri şiir gibi güzel. Hoş konuşur, karşısındakini iknâ eder ve kendisine bağlardı. Vakar sâhibi ve son derece mütevâzi idi. Her seviye insana göre kemâlini gösterir, çocukları pek sever ve okşardı. Sûret ve sîretiyle bir kemâl ehlinde, bir velîde bulunması gerekli cümle vasıfları hâiz bir örnek kimse idi.

Eğer ilk oğlu Hâlid'in biraz daha vücûdu hafif zayıfça olsa, biraz daha vücûdu kameti yüksekçe olsa; tıpkı babası dünyaya tekrar gelmiş. Kalk da görsünler seni bir oğul! Hâlid Efendi. Biraz boylu olsa, biraz da vücûdu zayıf, omuzu geniş olsa. Şöyle dön, sakalı yani önü tıpkı babası. İşte babasının tıpkısı dünyada. Geçen gün câmide şöyle yana

bakarken yan tarafının sakalını gördüm, içim titredi. “İlâhî, Şemseddin Efendi dünyaya geldi” dedim. Bağıracaktım az kalsın. Ahh... Artık her yönden yaşına göre olgun bir hâl ile, bir gören bir daha yanından ayrılamazdı.

İlmi ve ufkü derin, dünya görüşleri son derece isâbetli, yerinde teşhisleri ile birçok kimselerin müşküllerini kolaylıkla çözerdi. Son derece mütevâzı idi. Her sınıftan kimselerle pek kolaylıkla münâsebette bulunurdu. Vakar sâhibi, kemâl ehli bir âlî zât idi. Beş yaşında çocukla beş yaşında, devlet reisi ile devlet reisi seviyesinde... Acâyib bir insan idi o. Kahvede oturur, bütün kahvedekiler ağzının içine bakarlardı ki bir şey söylesin de hazmedelim, duyalım diye. Samîmî söylüyorum, sevdiğim için değil. Riyâ etmiyorum. Ondan sonra bir zâtla karşılaştım hayatımda. Onun da on sene sohbetinde bulundum, İstanbul’da. Evlâd-ı Resûl’den Hacı Cemâl Efendi Hazretleri.⁵ Bu iki insanın sohbetine, mütebessim yüzle-

⁵ Şeyh Seyyid Cemâleddin Arvâsî (*kuddise sırruhû*) Efendi: 1894 yılında Van’ın Başkale kasabasında doğdu. Van, Mısır ve İstanbul’da ilim tahsil etti. İslâmî ilimlerin yanında İstanbul Dârü’l-Fünûn’unda edebiyat ve iktisad da tahsil etti. Son devrin ender Mesnevîhanlarından oldu. Seyyid Abdülhakim Arvâsî (*kuddise sırruhû*) Hazretlerinin yeğenidir. Emekli Sandığı’nda memuriyette bulundu. Emekli olunca Kirazlı Mescid ve Beyazıt Camii’nde halka açık dersler yapmıştır. Hususi olarak Mesnevî, Gülistan okumaları yanında Farsça dersleri de vermiştir. 10 Ekim 1976’da vefat etmiştir. Eyüp’de mütefekkir şair Necip Fazıl Kısakürek’in hemen yanında medfundur. Vefatının ardından Necip Fazıl, “İstanbul Cemâl’ini kaybetti” demiştir. Medîne-i Münevere’de yaşayan Pakistanlı Şeyh Abdülğafûr el-Abbâsî en-Nakşibendî el-Müceddidî (*kuddise sırruhû*) Efendi’nin halifesidir.

Eserleri: “Hayrû’l-Kelâm li Seyyidi’l-Enâm” (2 cild, hadîs-i şerif), “-Hayrû’l-Beyân fî Ahvâli Nebîyyi Âhir Zaman Sallallâhû Aleyhi ve Sellem” (2 cild, siyer ve İslâm tarihi), “Esmâullâhî’l-Hüs-nâ”, “Kısa Açıklamalarıyla Kırkdört Hadis ve Esmâullâhî’l-Hüs-nâ” (Eyüp Sabri Efendi neşretmiştir), “Kasîde-i Bürde Şerhi”, “Menâsik-i Hac”, “Namaz Risâlesi”, “Akaid Risâlesi” (Prof.Dr. Ramazan Ayvalı yayına hazırlamış, Buhara Yayınları’ndan basılmıştır.), Mesnevî’den bazı kısımların şerhi, Mektûbat-ı Rab-bânî’den seçmeler.

rine, tatlı gözlerinin nûruna doyamadım. Göremedim bu iki insandan daha güzel insan dünya yüzünde.

Ebediyetine intikâlinden bir müddet önce İstanbul'dan kendilerine mektup yazmış, silsilede isimlerinin kayıt husûsunu kalbim sızlayarak sormuştum. Hasta idiler. Beklenen âkıbet mâlûm idi. Bu âciz de nazım kâbiliyeti olmadığı gibi yeterince Farsça ve Arabça'ya âşinâ değildik. Silsile-i Şerîf nazmı ise edebiyat dilindeydi. Verdikleri cevapta:

"Bu gibi hususların mânevî vârislerce sonradan düşünecekleri hâller olduğunu, vakti gelince mektubumuzu ve selâmımızı muhterem Hilmi Bey⁶ oğlumuzu götürünüz. O Arabça ve Farsça'ya yeterince âşinâdırlar. Silsiledeki yerimizi tespit eylesinler. Yalnız muhibb-i Ehl-i Beyt olduğumuz unutulmasın" buyurulmuştur. Devrimizin seçkin müşidlerinden yüksek kimya mühendisi emekli Albay Hilmi Bey üstâzımızın müşidimizi tescili şöylece meydana geldi. Okuyorum şimdi:

*"Be-deryâ-yı muhabbet-i Ehl-i Beyt şûde gavvas
Ez leb-i Şemsüddîn hak şûdî dürer her-ân mensûr"*

Mânâsı kısaca şöyle:

"Ehl-i Beyt'e sevgi ve aşk mânevî denizinde bir dalgıç olan Şemseddin'in dudaklarından, her an etrâfına inci misâli sözler saçılır. el-Hak bu böyledir, hakikattir."

Azîz Üstâzım cidden muhibb-i Âl-i Abâ idi. Bu yüce vasfı ile her zaman fahrederdi. Bu sebeple de çok defa nakısların ta'rizlerine hedef olur ve onları hoşgörür, rıfk ile karşılar-

6 Hüseyin Hilmi Işık.

dı. Şeriat-ı Ahmediyye'ye, Ehl-i Sünnet akîdesine en derin mânâlar ile vâkıf ve sâdık, tarik-i Nakşî'nin son devir küm-melîn ricâlinden, "menaref" mektebi üstâzlarından, ledün ilmine âşinâ, has sohbet üyesi, keşif ve kerâmet gibi üstün sırlara ermiş bir âlî zât idi. İşte bu vasıflarıyla muhibb-i Âl-i Abâ idi o.

Şemseddîn Efendi'nin Seyahatleri

Bir gün dedi ki:

"Büyük bir sırrı sana da anlatacağım oğlum" dedi. Diz dize-yiz. Kimse yok aramızda.

"Efendim nedir o sır" dedim.

"Bugün tam altmış iki yaşına bastım. Kırk yıl doldu. Artık sırrımı açıklayabilirim. Bu hususta ilk defa sana nasîb oldu. Ben hacıyım." dedi.

Kırk senelik sır ve hacılık... Gözlerim açılmış ve şaşkın dinlemeye devam ediyordum.

"Efendi Babam [Osman Necmullah Hazretleri] tekkede erbâin hazırlıklarını tamamlatınca İstanbul'dan erbâine gi-recekleri çağırttı. Fatih hocalarından beş hocaefendi ve bir de Çarşamba'daki dergâhın emektarlarından okuma yazma bilmeyen ancak gönül kapısı açık Sebzeci Arnavut İsmâil Efendi geldiler. Altı hoca da Bursa'dan, bir de beni aralarına koydu. On üç kişi olmuştuk. Hepsi güngörmüş yaşlı, âlim ve ârif zâtlardı. Ben aralarında pek gençtim. Vazîfe ve dersler dışındaki zamanlarda yaptıkları sohbetlerde ismim geçer ve 'Şeyhzâdemiz pek genç ama güzel yetişmiş. Aramızda hilâ-

fet alacaklardan biri de o olur' derlerdi. Kırk günü tamamlamıştı. Usûlüne göre yapılan merâsimle biri Sebzeci İsmâil Efendi olmak üzere beş zâta hilâfet verildi. Aralarında ben yoktum. Genç olmama rağmen hocaefendilerden duyduğum sözlerle ben de ümitlenmişim. Tabi netice beni biraz mahzûn etmişti. Birkaç ay sonra bir gün Efendi Babam'ın eline su döküyordum. Münasip bir sözle hocaefendilerden duyduklarımı söyleyiverdim. Cevâben 'İkmale kaldın Şemseddîn' buyurdular. Mahcûb olmuşum.

O günlerde bir yemek sofrasında Efendi Babam, anama hitâben 'Hanım, Şemseddîn'i bir iyi hazırla. Onu uzun bir seyâhate çıkaracağız' dediler. Annem cevâben 'Aman Efendi, pîrlik yaşınızda Mevlâmız bir evlat ihsân etti. Onu nereelerde ziyân edeceksiniz' dedi. Pederim de 'Senin aklın ermez hanım. Sen onu hazırla ötesine karışma' ve 'Sıkıntı hâlinde biz onun yardımına yetişiriz' dediler. Karar verilmişti. Kısa zamanda hazırlığımız tamamlandı. Bursa makamlarından gerekli vesîka yaptırıldı. Efendi Babam'ın, anamın ellerini öperek, duâlarını alarak bütün sevdiklerime, tekkeme ve Bursa'ya vedâ ederek İstanbul'a hareket ettim.

İstanbul'da Şeyhü'l-İslâmlık makâmında gerekli vesîkam hazırlandı. Günü gelince de vapurla İskenderun'a hareket ettik."

İstanbul-İskenderun vapurla, İskenderun Kızıl Deniz'inde Nablus sâhil kasabasına kadar kara yolu seyahati. Büyük bir kısmı yaya ve tek başına kalarak hâlen Ürdün'ün bir limanı olan Nablus'tan Cidde'ye kadar vapurla yolculuk...

Bunu söz ile ifade etmek kolay. Bilhassa Kudüs ve Nablus'a gitmek, o kıvıllı çölü aşmak bugünkü medenî vâsıtalarla bile her babayığidin kârı değil. Şam ve Kudüs arasındaki çölde yolunu kaybediyorlar. Yalnızdır. Yiyecek ve içeceği kalmamıştır. Henüz genç yaşında hayatı sönmeğe üzeredir. Yürüyecek tâkati de tükenmiştir. Yığıldı kum üzerine. Mecâlsiz kollarıyla, uzanmak için çukur hazırlamaktadır. Öyle bir hâlde hâfızâsında bir hâtıra canlanıyor. Vedâ safhasında yüce pederlerinin sevgili vâlidelerine *"Sen endişe etme hanım. Gerakince biz onun imdâdına yetişiriz"* diyor. *"İşte yetiş artık baba, benim bundan da ümitsiz ânım mı olacak?"* diyor, mecâlsiz mırıldanarak. Ama işte o vakit yüce Mevlâ'nın yardım kudreti yetişmiştir. Bulanık bakışlarla biraz ilerisindeki çalı dikenini yanında parlak bir şey var. Son bir ümitle sürünerek oraya varıyor. Henüz bir yabânî tarafından getirilip bırakıldığı dış yaralarından belli pek kocaman bir elma. Hem susuzluğunu ve hem de açlığını gideren ilâhî bir ihsan.

Şeyh Efendimiz Mekke'ye ulaşıyor, orada da altı ay kalıyor. Hac vazîfesini görüyor. Oradan Medîne'ye geliyor. Resûlullâh (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) Efendimiz'e mücâvir (komşu)... Resûlullâh (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) Efendimiz'in huzûr-ı saâdetlerinde Mescid-i Nebî'de de altı ay kalıyor. Altı ay, altı ay, altı ay; toplam bir buçuk sene oldu... Altı ay daha orada kalıyor. Arabça'yı öğreniyor orada.

Bir vak'a var, onu anlatmadan geçemeyeceğim.

Şeyh Efendimiz anlatıyor:

"Eyüp Sultan Hazretleri'nin evi vardı. Medine'deki... Cenne-

tii'l-Bâkî'ye doğru gittim. Ziyâret ettim. O tarafta olan mahallede oturuyordum. Kabr-i Saâdeti sağ tarafıma almış, orada otururdum. Her sabah zikir yapardım. Bir sabah işrak vaktinde zikir yapıyordum ki, gâyet güzel kıyâfetli bir zât geldi. Cübbe sarık fevkalâde hoşuma gitti ve içimden dedim ki:

'Keşke benim de böyle bir kıyâfetim olsaydı, keşke benim de böyle bir kıyâfetim olsaydı.' Bu kadar dedim" diyor:

"Ertesi gün, bir mübârek zât geldi, omzuma dokundu ve dedi ki:

'Şu pencerenin içine koyduğum bohça senindir al onu' dedi. Baktım, yabancı mübârek bir kimse.

'Kaç para vereceğim' dedim.

'O sana Resûlullâh (sallallâhu aleyhi ve sellem) tarafından hediyedir' dedi."

Kaldıkları konuk yerine gelince ihtimamla açtığı bohçadan tıpkı bir gün önce gördüğü ve hayran kaldığı giysi çıkıyor. Güzel bir cübbe, bir de kavuk.

Gördünüz mü? Resûlullâh (sallallâhu aleyhi ve sellem) Efendimiz uyanık mı değil mi? Bir misâl size. Aynı cübbe, aynı sarık... Cübbeyi eskitmiş ya... "Eskittim" diyor; "Keşke saklayaydım da onu sana vereydim." Sarığı, bu âcize teslim edildi ve umûmî toplantılarda başıma giydiğim sarık odur. Evimde mukaddes bir emânet olarak sakladığım sarık odur ve ben Hakk'a yürüdüğüm vakit; halîfeniz, şeyhiniz ve müstakbel mürşidiniz Şaban Efendi'ye vasiyet etmişim. Bu cübbem ile berâber ona vereceğim. İnşallah benim de sevâbım budur. Devredip gideceğim.

Şeyh Efendi ondan sonra tekrar Şam'a dönüyor. Altı ay ge-

çirdikten sonra Şam'da, Allah'a ısmarladık demek için Mevlânâ Hâlid-i Bağdâdî (*kuddise siruhû*) Hazretleri'nin türbesine çıkıyor. Yüksek bir yerde... Gittim, ziyâret ettim çocuklar. Tekkesine çıkıyor, orada tekkenin başında öyle dalıyor, kabri saâdetinin başında. Vakit öğleden önce duhâ vaktidir, kuşluk vaktidir... Dalıyor, dalıyor... Bir kuşluk vakti oraya gitmişmiş... Bir de uyanıyor ki, güneş epey yükselmiş, öğle namazı vakti olmuş. demiş ki: "Şurada şadırvandan abdest alayım ve tekkenin eşiğinde öğlen namazını kılayım." Bakıyor ki mescid kapalı, kimse yok. Sağa koşuyor, sola koşuyor. Aşağıdan, yoldan bir zât geçiyor. Diyor ki:

"Efendim, öğle namazı vakti herhâlde geldi, namaz kıla-
cağım, ama mescid açılmamış." O kişi:

"Oğlum" demiş, "Sen bir yabancısın. Bugün cumâ. Bu mescid açılmaz. Aşağıda Muhyiddîn Arâbî'nin (*kuddise siruhû*) Câmii'nde cumâ kılınıyor. Oraya ineceksin" demiş.

Dedim ki diyor:

"Yâ Rabbî, benim burada bir ihtilâfım var." Ya salı günü, ya çarşamba günü oraya geliyor kuşluk vaktinde. O gün cumâ. Aradan çarşamba geçmiş, perşembe geçmiş, cumâ da öğlen olmuş. Yememiş içmemiş. Dünya âdeti hiçbir şey görmemiş. Namaz kılmamış. Diz çökmüş orada oturuyor. Bakmış saat durmuş. İki buçuk gün geçmiş aradan çocuklar.

Bu hayat nerede geçti, nasıl oldu?

Cuma namazı kılıyor. Ondan sonra Şam'a dönüyor. Şam'da bir otelde misâfir... Otelin sâhibi nargile içiyor. Otelin kapısında Şemseddin Efendî'yi görünce Arabça: "Çocuk

nerede kaldın?” diyor, “Kayboldun?” diyor. “Vâli beye haber verildi, polise haber verildi, jandarmaya haber verildi. Bütün her yerde sen aranıyorsun. Elindeki berattan korkuyorum. -Padişah beratı var elinde.- Nereye gittin?” diyor. Şaşırmış.

“Efendim” diyor. “Ben Hâlid-i Bağdâdî (*kuddise siruhû*) Hazretleri’ni ziyârete gittim dün.”

“Ama üç gün geçti. Üç gündür neredesin” diyor.

“Bilmiyorum efendim” diyor.

Ondan sonra, Türkiye’ye geliyor çocuklar. Evvelâ İstanbul, ondan sonra Bursa’ya, geliyor. Herkes tabi memnun ve mesud sofraya oturuyorlar. Sofraya oturduğu vakit yemeğe başlamadan önce, Osman Necmullah (*kuddise siruhû*) Hazretleri çıkarıyor üzerindeki cübbeyi...

“Al bakalım Şemseddîn” diyor, “imtihânı verdin.” Hilâfetnâmesinin tarihine bakıyor, Mevlânâ Hâlid-i Bağdâdî (*kuddise siruhû*) Hazretleri’ne diz çöktüğü ve kendisinden geçtiği günün tarihini taşıyor çocuklar. Bak, hilâfet nasıl veriliyor orada!..

*

Anlattılar:

“Rahmetli babam, beni o memleketlere gönderdiği vakit, dönüşte dedi ki: ‘Oğlum seni uzun -iki seneye yakın- seyahate gönderdim. Herkes seni soruyor. Ben onlara o kadar diyebildim. Mânevî tahsilini, yani sülûkü, müridliği tamamlamak için Kudüs’e gönderdim, diyebildim. Ondan ötesini kimseye söylemedim.’” demiş. “‘Onun için sen de kırk sene, hacı olduğunu kimseye söylemeyeceksin. Kırk sene sonra açıklayabilirsin’ diye emir vermişti. Ben o zaman öyle

sevindim; demek ki, ben yirmi iki yaşına geliyorum. Daha kırk sene yaşayacağım diye sevindim. Onun inceliğini, ötesini o günlerde düşünemedim."

Ve bu sırrı bana o gün ilk defa, kendi ailesi çocukları da dâhil, hâl-i hayatta ilk defa bana duyurmuştur çocuklar. Bu bahtiyarlığa ermiş bir kimseyim. Düşünün! Şeyhim tarafından nasıl sevilmiştim ki, bu kadar büyük sırrı bana duyurdu ve tuttu. O gün çıktıktan sonra, oralara gönderilişini, yol boyunca çektiği meşakkatlerin hepsini birer birer anlattı. Dedim ki:

"Efendim, sizin mübârek menkıbenizi yani geçmişi ve bugünü, mümkün olduğu kadar kalbimin kitabına yazdım, ama olur da zamanla unuturum veyahut başka şeyler karışır. Sizin manzum yazmak, yani vezinle şiir yazmak kabiliyetiniz pek yüce. Ne olur bunu da bir şiirle tespit edelim?" dedim.

"Öyle mi yapalım oğlum?" dedi.

"Divan"daki "Müntehâ-i Sülûk ve Ahvâl-i Seyahatten Beyân-ı Muhtasara" ve "İlticâ-i Na't-i Resûl" nazımları böyle bir hâtıranın armağanıdır.⁷

Osman Necmullah (*kuddise siruhû*) 1908 Nisan yâhud Mart aylarında Hakk'a yürüdü.

Şemseddîn Efendi Üstâzım, 23 yaşında Mîr-i Büdelâ Der-gâhı'nın layık bir ferdi olarak vazîfesine başlıyor. Uzun bir devre geçiyor.

Pederleri Hakk'a yürüyünce henüz yirmi üç yaşına girdiği

⁷ Külliyyât-ı Şemsî (Divân-ı Hadîkatü'l-Meânî), M. Şemseddin Canpek, Haz. Doç Dr. Orhan Bilgin, İstanbul, 1990, ss.4-8.

sırada mübârek pederinin şeyhlik makâmına oturuyor. Pederleri dergâhın hilâfetini O'na bırakmışlardı. Yaşlı halîfeler, bütün ihvan bu hâli pek uygun bulmuş ve sevinmişlerdir. Filhakîka Osman Necmullah (*kuddise sirruhû*) Efendimiz'in işâret ettikleri belâ memleketin başına kopmuş. 1324 Temmuz'unda hürriyet îlân edilmiştir. Memleket idâresi ebedî düşmanlarımız Avrupalılar'ın, Yahudi ve masonların melânet mekteplerinden yetişen İttihat eşkiyâsının eline geçmiş ve on yıl içinde koca bir devletin yıkılmasına sebep olmuşlardır. Hududlarımız içinde yaşayan çeşitli milletlerin isyanları, arka arkaya gelen harpler devresinde Üstâzımız feyzli bir irşad devri verememiştir.

1924 yılında da çıkarılan kanunla tekkeler kapatılınca, mütevâzı bir şekilde câmi imamlığını almak sûretiyle, sükûnet hayatına geri dönmüş, daha da olgulaşma imkânını bulmuştur.

*

Tekkelerin kapanması, tarikatların şiddetle yasaklanması ve 1930'lardaki Menemen vakası ile bütün kemâl ehli inzi-vâya çekilmişti. Memleket, millet ve İslâm'ın selâmeti için duâ ve niyâz ile meşgûldüler. 1946'ya kadar devam eden bu devrede kimler neler görmüş ve neler çekmiş ki İkinci Dünya Harbî'nin bitimi, diktatörlerin devrilmesi ve hele memleketimizde ikinci bir parti kurularak Halk Partisi'nin meş'um zulüm idâresinin biraz gevşemesi, yasaklayıcı kânunun yürürlükte olmasına rağmen mürşidlerin sessiz ve gizlice mukaddes vazîfelerine başlama fırsatı vermişti.

İşte bizim meydana çıkışımız da böyle bir imkân ve fırsatın, cilve-i kaderidir. Aziz mürşidimiz o meş'um ve İslâm düşmanlığı diye ifâde edilen o karanlık devrede de asla boş durmamışlardır. Ele geçirdikleri her fırsatta, nasihat ve sohbetleri ile etraflarını dâimâ uyandırmışlardır. Esâsen bir din görevlisi olması ve resmî imamlık vazîfesi, çok zaman işini kolaylaştırmıştı.

Ama yine çok çile çekmiş, uzun yıllar gözaltında yaşamış ve meş'um bir gammazın ihbârı ile bir ârifler topluluğuyla hapse de girmişti. Kısa devreli bu hapis hayatı Bursa Hapishanesi mahkûmlarının irşadları gibi hayırlı bir vesîle olmuştur.

Pek zeki ve kâbiliyetli, daha çocukluğundan îtibâren kemâl ehli arasında yetişmiş, çok görgü ve tecrübe sâhibi olmuş, çocukluğunun bir kısmı Yıldız Sarayı'nda ve Yüce İslâm Halîfesi Osmanlı Padişahı her yönde örnek ve büyük insan Sultan İkinci Abdülhamîd Hân'ın yanında geçmiş. Yüce padişah tarafından sarayda sünnet ettirilmiş. Şefkat ve fazîlet örneği büyük insan, yanbaşında hikâye kitapları okumak sûreti ile ona garipliği hissettirmemeye çalışmıştır.

Şemseddîn Efendi'nin Harb Yıllarındaki Teşebbüsleri

Başta Enver Paşa olmak üzere, üç beş gâfil sergüzeştînin ellerine geçirdikleri devleti mâcerâdan mâcerâyâ sürükleyerek perîşan ettikleri yetmiyormuş gibi, bir de halk dilinde seferberlik denilen Birinci Dünya Harbi'ne memleketi sürüklemişlerdi. Bütün eli iş tutma çağında memleket evlatları çeşitli cephelerde canlarını fedâ ederken, beri tarafta vatan

perişan, millet aç, perişan ve evlat hasretinde, genç kadınlar ızdırıp içinde... Herkes asker oldu, herkes, herkes... Yüzbinlerce insan şehîd oldu. O arada, dul kalan genç kadınların, kocası askerde olan genç kadınların evlerinden çıkmaması ve perişan olmamasını düşünüyor. Bu hâl ile kalbi kavrulan Üstâzımız hiç olmazsa yaşadığı şehir ve civârına bir geçim yolu temini için devrin tek adam diktatörü Enver Paşa ile görüşmek imkânını buluyor. Aldığı müsaade ile bütün Bursa evleri orduya çorap, fanila dokuyan bir atölye olmuştu.

Neydi iş sahası? İstanbul'a geliyor, her işi öğrenmek sûretiyle... Fanila dokuyorlar ya şimdi... İşte o sanatı öğreniyor, geliyor. Makineler getiriyor. Her eve bir makine dağıtmak sûretiyle dul kadınlara çalışma imkânı açıyor. Onların diktikleri, getirdikleri her türlü fanilaları toplayıp Harbiye Nezâreti'ne götürüyor. Askerlere gönderiyor. Yani müteahhitlik vazîfesini görüyor. Bir seferde anlatırdı hâtıralarında.

Enver Paşa ile bir ahbab derecesine dönüştürmüş görüşmelerini. Hatta Enver Paşa, koluna girerek, kahraman meydanlarına çıkarırmış. Çıkarılmasa iyi... Diktatör; o kadar.

Enerjik ve genç zekâsı ile işi organize etmiş ve hizmet görmenin tesellîsi içinde, zamanla, bu iş, fanila örme makinelelerinin çalıştığı, birkaç atölyeye dönüşmüştür. İşler büyümüş ve genişlemiş. Ancak inkılapların getirdiği asrîlikler, serbestî ve kadın pervâsızlıkları huzur bırakmamıştır. Bu hâl, işlerini tasfiye etmesine sebep olmuştur. İlk fanila makinesini evine naklederek uzlete çekilmiştir.

Benim bir hâtıram var. Bu tip levhâ yazan Hattat Hamid

Efendi⁸ söylemişti:

“Eğer senin şeyhin dünyaya meyletseydi, bugün Bursa’nın, belki de İstanbul’un en büyük zengini olurdu” dedi. “Fakat bütün bu servet yollarını omuzundan iten bahtlı insanlardan biriydi” dedi.

Balıkesir’den, Eskişehir’den ve civârından yün pamuk yüklü arabalar... O zaman otobüs yok, bir şey yok. Gıcır gıcır at arabaları ile, öküz arabaları ile Bursa’ya gelirlermiş. Sorarlarmış:

“Nereye gidiyorsun?”

“Hocaefendiye götürüyoruz.”

“Nereye gidiyorsun?”

“Hocaefendiye...”

Muhammed Şemseddîn Efendi’nin Bursa’nın içinde ve etrâfında kırk yerde kantarı vardır. Çocuklar; kırk yerde kantarı varmış! Kırk yerde pamuk ve yün tartılırmış! Ve anlatırlar; “Parayı hamallar evine çuvala götürürdü” diyorlar.

İşte o ehliyetten sonra benim gördüğüm zamanlarda mütevâzı Koca Nâib Câmîi imamı...⁹ İmamların maaşı az. Vallâ-

8 Hattat Hamid Aytaç.

9 İsmet Efendi Tekkesi cihadın her türlü ile Birinci Dünya Savaşı ve Millî Mücadele’ye yoğun destek vermiştir. Ahıskalı Ali Haydar Efendi *kuddise sirruhû* Hazretleri çok sayıda alim müridinin cephelerde şehid olduğunu belirtmiştir. Enver Paşa ile bilhassa Çanakkale Cephesi bahsinde görüşmeleri vaki olmuştur. Ali Rıza Bezzaz *kuddise sirruhû* Hazretleri’nin evlâdı ve halîfesi olan Hafız Sami Akyol *kuddise sirruhû* Efendi de babaları gibi ticaret ehliydendi. İki büyük gemisi ile ticaret yapardı. Bu iki gemiyi Balkan harpleri yıllarında babaları Ali Rıza Bezzaz Hazretleri’nin yapageldiği gibi muhacirlere destek olmak için kullanmıştır. Bilahire Millî Mücadele yıllarında da Anadolu’ya yapılacak sevkîyatlarda kullanmıştır. Bu sebeple gemilerinden biri Marmara denizinde işgal kuvvetleri tarafından batırılmıştır. Bu hadiselerden sonra ticarî hayatı sona eren Sami Efendi İstanbul Beylerbeyi’nde Şemseddin Bursevî *kuddise sirruhû* Hazretleri gibi imamlık yapmaya başlamışlardır.

hi içimden geçti herhalde ki, bir ara söyledi. Dedi ki:

“Oğlum! Bütün müesseselerimi tatil ettiğim vakit evimde bir tek makine bıraktım. Onunla fanila örерim ve götürür Bursa’daki Örucüler Kooperatifi’ne veririm haftada bir...” Aynı zamanda örücülerin kooperatifinin de mânevî başkanıydı.

“Oğlum ayda seksen liralık iş yaparım” buyurmuşlardı. Bu söz ile anlaşılıyordu ki imamlıktan aldığı az maaşa ekleyerek geçimini temine yetecek kadar çalışıyor ve asla kimsenin minnet yükü altına girmiyordu. İslâm’ın şerefi, koruyucusu olan ilim, fazîlet ve ahlâk örneği din adamlarımızı, din düşmanlığı kasdıyla o hâle düşürenler, tarih önünde ve mahşer meydanında rüsvay olsunlar.

Düşünün çocuklar; daha fazlasına meyli yok. “Seksen lira benim evin mutfağına yetiyor da ondan” dedi. Allah rahmet eylesin. Şefaatine nâil etsin.

Bir ara evine ziyâretine gittim. İki katlı mütevâzı evinin alt katında, bir iç odada, bayağı bayağı bir duvarı toprak bir odada fanila örüyor. Sesi gelmeye başladı. Yaklaşırken Allah bir hakkı için, -inanın samimi söylüyorum- içeriden o fanilanın dokunuş sesi bana, ‘*Lâ ilâhe illallâh, Lâ ilâhe illallâh, Lâ ilâhe illallâh.*’ diye, makine tevhid yapıyor gibi geliyordu.

Öyle tek başına evine çekilmiş... Namaz zamanları da bildiğiniz Koca Nâib Câmîi’ne gelir, imamlığını yapardı. Kalan zamanlarında da orada evinde fanila örerd. Ben o zamana yetiştim. Tabii 23 yaşında şeyhlik makâmına gelmiş ama şeyhliği gereği olan, dervişlerle, şunlarla, bunlarla kaynaşmamış... Çünkü devir fitne devridir. Tamamıyla sükûnete çekilmiş.

Dedi ki bir gün:

“Oğlum! Ben onbeş seneyi geçti ki, kendi evimi kendime uzletgâh yaptım.” Birçok yerlerde söylüyorlar: Uzlet, uzlet, uzlet diye... *“Uzletgâh yaptım. Bursalılar dahi beni unuttu.”* dedi. Benim tanıdığım zamanlarda bu hâldeydi.

Şemseddîn Efendi Hazretleri ile Tanışmam

1946 yılı sonlarında, otuz altı yaşlarımın sonunda Doğu-beyazıt'ta şark hizmetini tamamlayarak Bursa Beşinci Kolordu Levâzım Şûbesi'ne tâyinen gelmiştim. Tabii dîne bağlı bir kimse olmak haysiyetiyle, işim gücüm, boş zamanlarım câmide geçiyordu. Câmi-i Kebîr'e iniyor, ikinci namazını kılıyor, akşam namazını kılıyor, öyle eve gidiyordum. Bursa'nın mübârek câmileri ve her biri Hakk'a yürüyen aziz din adamları kısa zamanda iç âlemimi kapladı. Kaderin bir cilvesi Kolordu Levâzım Müdürü Albay Şevki Önder, hem hâfız hem de İslâmî ilimlerine âşinâ, pek dindar ve muhterem bir zât idi. Rûhu şâd olsun. Sivaslı Hacı Hâfız Şevki Bey merhum ağabeyimizin bu hâli, bizim için bir mazhâriyet olmuş ve daha kısa zamanda Bursalılar'ın gönlünde mânevî yerimi bulmuştum. Onun da hâtırasını yâd ederim.

1950-1960 arası vuku' bulan Bursa Çarşısı yangınından önce Câmi-i Kebîr'in kuzey avlusu bir başka âlemdi. Avlu bitişiğinde, birkaç basamak demir merdivenle çıkılır bir çayhâne vardı. İlkbahardan sonbahar bitimine kadar bu avluya masa ve sandalyeler konurdu. Her masa bir kemâl ehlinin sohbet kürsüsü, selvi ağaçları ve şadırvanlarıyla koca avlu

bir açık hava üniversitesi olurdu âdetâ. Her hocaefendi başına cemaatten üç beş kişi toplar; kim, hangi muhabbetten hoşlanırsa onu dinlerdi. Orada çaylar içilir ve sohbetlerle vakit geçirilirdi.

Resmî vazîfem hârici her fırsatta, o feyiz deryâsında bulunurdum. Sohbetlerini en çok takip ettiğim, mübârek Bursa'nın ilim kutbu, fazîlet ve ahlâk âbidesi merhum Hacı Hâfız Ali Efendi Hocamız'dı. Nurlu yüzü, dâim mütebessim çehresi, örnek tevâzuu ile Bursalılarca sevgiden gelen kısa adı sadece Ali Hoca. Câmi-i Kebîr Baş İmam'ı ve Bursa Vâizi, kürsüde celâl sıfatında, husûsî sohbetlerinde melek haslet bir insan-ı kâmil.

1947 yılının avlu âlemi başladığı bir gündü. Ali Hoca'nın etrâfına toplanmış, kalblerimizi, dudaklarına bağlamış ve kendimizden geçmiştik. Câmi-i Kebîr'in Baş İmam'ı Hâfız Ali Efendi sohbet ediyordu. Biz de onun masasında onu dinliyorduk. Öyle candan, öyle candan konuşurdu ki, kalbin içine böyle akardı ilim. Çok âlim bir zât idi. Konuşurken bilmem ne dedi, ne söyledi hatırlamıyorum şimdi. Şöyle başını eğerek öyle yaşardı. Başını eğerek çevirdi ve:

"Nasıl? Söylediklerim doğru mu Şemseddîn Efendi?" dedi.

Yani yanımızdaki masaya, o tarafa döndü. Derhâl gençliğimin vermiş olduğu heyecanla:

"Niçin ona sordunuz, o kimdir ki?" dedim. "Senden daha çok mu biliyor?" dedim. Hani bayağı kıskandım Ali Efendi'nin başkasına muhtâç olmasını.

"Yaa oğlum! O, elbet benden çok biliyor. O, aynı zamanda şeyhtir" dedi.

Şemseddîn Efendi'nin gözleri gözüme ilişti. Allah'ım o bir bakış idi ki, ciğerlerimi yaktı. Kalbim tutuştu, alev aldı bir bakışı ile... *"İlâhî"* dedim, *"bu ne biçim bir insan, bir bakışı ile beni birdenbire mahvetti böyle."* Dedim ki, heyecanla:

"Öyle ise bu kadar birbirinize yakınsanız, masalarınız niye ayrı" dedim.

Hemen kalktığım gibi, onun masasıyla bizim masayı birleştirdim.

"Haydi" dedim, *"şimdi kim konuşacaksa onu dinleyelim."*

Çocuklar, o gün, Şemseddîn Efendi başladı konuşmaya. Ya Temmuz ya da Haziran ayları idi. Şarktan geldim. Dört beş ay sonra işte o tutuşma, o birleşmedir ki bizi peşinden sürükledi, sürükledi. Şimdi onun yaşına yaklaşan bir pir olarak, ötelere bakarak, bu sözleri söylüyorum. Bu heyecânımı hiçbir şeyle anlayamazsınız, takdir edemezsiniz, ölçemezsiniz çocuklar. Şeyhimi öyle sevmiştim, öyle bağlanmışım, öyle onunla bütünleşmişim ki ne kitap yazabilir, ne kalem oynayabilir. Ancak gönül sesi bunu duyurur. Altmış yaşları civarındaydılar. Henüz siyah ve güzel sakallarına yeni yeni ak karışmıştı.

Otuz yedi yaşımızın başında *"menaref"* üniversitesinin bilgiye susamış bir öğrencisi, bu âcizi yetiştiren, ilâhi mektebin hocasına böyle teslim olmuştuk. O devrin Bursa'sında her sonbahar başlayıp ilkbahar ortalarına kadar evlerde devam eden gezekler olurdu. Her gezeğin bir sohbet ehli olur ve bu zât kendi halkasını irşâd ederdi. Bir nevî kapanmış

olan tekkeler devrinin devamı idi bunlar. Bu âcizin muhibbi az sayıdaki kardeşler, kısa zamanda devrinin kapalı hâzinesi Muhammed Şemseddîn (*kuddise sırruh*) Efendi'nin halkasına toplanmıştık.

1947 yılı Eylül ayı ortalarında ilk sohbet mütevâzi bir hâlde evimde oldu. Halka gittikçe genişledi. Âdetâ bütün Bursa'yı içine aldı. Hocaefendiler, genç hâfızlar, âşıklar devirlerinde dergâh âdâbı görmüş seçkinler, idâre adamları ve yerine göre ünlü kimseler girmişti aramıza. Üstâz'ın irşad devri açılmıştı. Sohbet toplantıları bir tarikat zikri şeklinde olmayıp, tefsir, hadis, fıkıh ilimleri, kelâm ilmi, İslâm ve Osmanlı tarihi, en derin mânâlarına kadar tasavvuf ilmi, hayâlen mânâ denizlerinde dolaştıran o doyulmaz menkıbeler, evliyâ sohbetleri, arada değerli hâfızların Kur'ân-ı Kerîm okumaları, notlar, ilâhîler, kasîdeler, bir geceki sohbetin bir cümlesine, bâkiye hayatımı fedâyâ hazırdım tekrar mümkün olsaydı. Henüz tarikat dersi almış değildim. Ama bütün mânevî varlığım ve rûhumla derviş olmuştuk.

Üç sene, hiç ders almadan sohbetlerini âşık olarak dinledik. Kış gecelerinde sohbetler olurdu. Dost evlerinden dost evlerine giderdik. Gece yarılarına kadar çaylar içilir, sohbetler olur. O mübârek söyler, biz dinlerdik.

Sohbetlerimiz biraz gevşemişti. 1946'dan sonra tek parti rejiminin diktatörlüğü, biraz burnunu kırmıştı. Amerikalılar burnunu kırmıştı. Müslümanlara dinde biraz serbestlik verin demişti, Amerikalılar:

“Eğer bizim dostluğumuzu istiyorsanız böyle... Yoksa

sizi de Moskova ile bir sayacağız” demişlerdi.

Bu korku, biraz Müslümanlara serbestlik vermişti. Çocuklar, işte o serbestlikten de biz faydalanıyorduk, Elhamdülillah.

Şemseddîn Efendi'ye İntisâb

Üçüncü sohbet senesi içinde altı ay ara ile mühim bir rüyâ görmüştüm. Birinci rüyâyı unutmuştum, ikinci rüyâyı gördüğüm sabah 19 Mayıs 1950'de ziyâretine gittim. Dikkatle dinlediler. Unuttuğum yerleri îkazla tamamladılar. Altı ay önceki rüyâmı da ısrarla hatırlatıp onu da dinlediler. Artık vaktimiz gelmiş ve böylece Nakşî-Hâlidî-İsmetî tarikatına inâbe edilmiştik.

Dedim ki:

“Efendim! -ibret alın şimdi bundan- Müsâade ederseniz, üç tane suâlîm var. Lütfen bu suâlleri cevaplandırın. Ondan sonra ders alayım” dedim.

“Söyle oğlum” dedi.

“Birincisi: -askerdim biliyorsunuz- Yüzbaşı rütbesinde askerim. Askerden mürid olur mu? Askerden sâlik olur mu? Asker derviş olabilir mi?” dedim.

“Oğlum, askerden o kadar büyük müridler yetişmiştir ki, zamanla onları öğreneceksin” dedi. “Askerden mürid olur, sâlik olur, sonunda derviş olur. İnşallah sen derviş de olacaksın” dedi.

“İkincisi: Ailem öğretmen. Bu zamanda artık kadın öğretmenliğin, kadın işçinin çalışmasının ne demek olduğunu, ne felâket olduğunu görüyoruz; öğretmen ailesi olan bir adamdan derviş olur

mu? Evet, âilem mazbut dindar bir kadın, ama okulun kapısına kadar başörtü ile giriyor, mecbûrî kânunların ihlâli ile okulun kapısından içeriye başı açık giriyor. Orada erkek muallimler de var. Ara sıra müfettiş gelir, başı açık vazîfe görüyor. Böyle bir kimsenin karısı nasıl derviş olur?" dedim. Dedi ki:

"Oğlum âilenin kalbini teftiş ettik. Îmânı senden kuvvetli" dedi. "Îmânı senden kuvvetli."

Cocuklar! Dikkat edin. Şeyhinizin yanında kalbinizden kötü şey geçirmeyin. Çünkü şeyhler, kalbinizden geçenleri bilir ve okurlar.

Dedi ki:

"Ben, hanımınızın kalbini teftiş ettim. Îmânı senden kuvvetli. Onun için şimdilik devam etsin öğretmenliğine. Çünkü 'onun öğretmenliğini bıraktır' diye emir versem, evinde fitne olacak. Maaş yarı yarıya düşecek. Kayınvaliden var. Kayınvaliden bu işi idrâk edemez, akli ermez ve öfkelenecek ve senin de huzurun bozulacak. Benim için de çok kötü olacak" dedi.

Şimdi... Bir müddet sonra kendisi sana yalvaracak "Benim için zor iş" diye... Nitekim hakîkaten de öyle oldu.

Bir müddet sonra, Hacı anneniz yalvardı: *"Valla artık ben çalışmayacağım. Nefret ediyorum bu çalışmaktan..."* İkincisi böyle.

"Üçüncüsü bugünkü zamanda ben subayım, karım öğretmen. Birçok ailelerle görüşüyoruz; kadınlı erkekli. Geliyorlar, biz de mecbûrî onlara ziyârete gidiyoruz. Bunu ne yapayım" dedim.

"Bu çok mühim. Avamın gâvur lisanıyla, anfami diye tabir ettiği, ailelerle görüşme... Türkiye'de cinayetlerin sebebinde en

fazla bu yatar. İslâm ahlâkını, İslâm ailesini, İslâm örtüsünü bu görüşmeler yıktı. Kat'iyen kadınlı erkekli artık görüşmeyeceksin. Kadınlar, erkekler evine misafir gelirse, erkekleri ayrı alıp sen erkeklerle oturacaksın. Kadınlar ayrı oturacak. Bu işi yasak ettim. Yapabilirsin." dedi...

Evde birkaç gün böyle mâsum kaldıktan sonra kayınvâli-dem sordu:

"Ne oldu oğlum" dedi. "Sende bir değişiklik var." Mesele böyle böyle dedim. "Artık ben kadınlı erkekli bir ziyârete gitmem. Beni götüremezsiniz. Fakat gelenleri ne yapacağım diye düşünüyorum" dedim.

"Onu bana bırak oğlum" dedi. Ben gelenlere derim ki; "Benim damadım derviş oldu. Artık kadınlarla görüşmüyorum derim" dedi. "Mesele hâllolur gider" dedi ve hakîkten hâlloldu çocuklar. Kısa zamanda o iş de kalktı ortadan. Biz de böylece Muhammed Şemseddîn Efendi Üstâzım'ın mürîdi olduk. Şimdi biz aşka devam ederken bakıyorum ki, birçok kişi olduk, ama hiç öyle sizin gördüğünüz gibi dağdağadan eser yok.

Gönül duygusuna mahsus olan o feyizli devremizin yükünü kalem de taşımaz. Nasîbi olan bahtlı kardeşlerimiz yerleri geldikçe onlardan bazı safhalarını duymak fırsatına ermişlerdir. Varsa kaderde yine de duyanlar olur elbet. Üstâzımız'ın sohbetleri devam etmekle beraber, tarikat dersini pek az kimseye tâlim ettiler. Bizim üzerimizde fazla durdukları ve kendilerinden sonra mânevî ağırlığı ve sorumluluğu pek yüce olan emâneti teslim edecek birini yetiştirmek arzu-

ladıkları belli olmuştu. Korku ve kaçmakla kurtulunamıyor. Mukadder neyse o tecelli oluyor.

Bir gün Orhan Câmî’nde namaz kıldık. Yukarıya otobüs durağına doğru geliyorduk. Uludağ’a baktığımda içimden dedim ki... Bir haşmetli göründü orada Uludağ... Tam bana karşı. Dedim ki: “Ey Uludağ! Niye o kadar böbürleniyor ve övünüyorsun. Önünde senden yüz defa daha büyük bir Himalaya Dağı yürüyor. Eğer Bursalı onun kadrini bir bilseydi acaba ondan uzak durur muydu?” dedim. Hafif durdu, yan yana geldik. Çünkü arkasından yürüyordum. Başını eğdi, hafif seslendi ve dedi ki:

“Oğlum, oğlum” dedi. “Biz onbeş sene var ki, kendi hânemizi kendimize hapis hâne yaptık. Bursalı bile bizi unuttu. Emir aldım. Seni yetiştirmek için. Onun için meydana çıktım” dedi.

Böyle başladı dervişliğim çocuğum, bu emir ile... Resûlullâh (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) Efendimiz’den bu kemter, bu günahkâr, bu muzdarip mürşidiniz, ben mânevî emir ve Resûlullah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) Efendimiz’in emri ile doğrudan doğruya dervişliğe girmiş kardeşinizim...

Bu sülûk devrimiz, bazı kesintilerle devam etti. Tabi ders, her zaman devam ediyor. Gelibolu’ya gittim, Aziz Bey ile... Balıkesir’e gittim, Aziz Bey ile tayine. Fakat dâimâ Bursa’yla irtibâtım devam ediyordu.

1960 ihtilâlinin emeklileri arasına girmiştım. Kendilerinden müsaade alarak çocuklarımın yüksek tahsilleri için evimi İstanbul’a nakletmişim. Sık sık ziyâretine gidiyordum. Diğer zamanlarda ise Bursa’dan uzak kaldığım devreler gibi

mektuplaşarak irşâd ediliyor ve zorluklarım çözülüyordu. Fâtih İskender Paşa Câmîi karşısında avukat Mazhar Bey'in apartmanında bulunduğumuz sırada, 6 Haziran 1964 tarihli mektubu ile birlikte yüce ve mukaddes emânet hilâfetnâme lütfedilmişti. Halîfesine emânetini devretmiş ve ağır yükü yüklenmenin sadâkat ve vefâsından emîn olan aziz mürşidimiz gönül huzuruna ermişlerdi.

On yedi sene mübârek Üstâd'ın sohbetini dinlemiş ve Üstâd'ından sülûk görmüş bir kardeşinizim. Bu arada çok kerâmetlerini gördüm, saymakla bitiremem. Hangi birinin lafını edeyim.

1964 senesi sonlarına doğru elli dört yaşında sakal bırakmış bu hâlimle ziyâretine giderek duâlarını ve hac farîzası yolcuğum için müsaadelerini almıştım. 1965 yılı başında mübârek yolculuğa çıkmış ve dönüşümde de yine birkaç ziyâretinde bulunmuş ve pek çok duâ ve nasihatlarına mazhâr olmuştum. Gün gün hastalığı artıyordu. Artık mukadder âkıbetin yakın olduğu hissediliyor ve şiddetli hüzn içimi kavuruyordu. Son ziyâretimi 18 Temmuz 1965 Pazar günü yaparak birkaç gün hemen yanlarından ayrılmadan Bursa'da kalmıştım. Salı günü bu âcizi imâmete geçirerek ikindi, akşam ve yatsı namazlarını cemaatim olarak kıldılar. Yatsı namazına başlarken *"Efendim, ne olur sünnetleri oturarak edâ eyleyiniz"* dedim. Cevaben *"Henüz dizlerimde derman var. Hayâ ederim Mevlâm'dan"* buyurdular. Pek mahcûb olmuş büyük bir ders almıştım. Ertesi Çarşamba günü tekrar ziyâret ederek, duâ ve müsaadelerini alarak İstanbul'a avdet ettim.

Evin giriş sofasında koltuğunda oturuyor, misâfir kabûl ediyor ve sohbet ediyordu.

Mukadder âkıbetin pek yakın olduğunu üzerlerine konduramamıştık. Son ana kadar hiç kendini gâib etmeden iki ayrı hanımdan üç erkek, bir kız evlat bırakarak, baba hâtırası evinde 24 Temmuz 1965 Cumartesi günü saat 17.30'da ruhlarını Hakk'a teslîm ediyorlar. Hemen bize telgrafla acı haber bildirilmiş lâkin zarûret îcâbı İzmit'e gitmiştik. Böylece de engin irfânından feyiz alan Mevlâmız'ın (*celle celâluhû*) bu bahtsız kulu, son hizmetlerinde bulunamamıştır. Arabî tarihli 25 Rebiyü'l-evvel 1385, Rûmî 12 Temmuz 1281 ve şimdiki tarih 25 Temmuz 1965 Pazar günü ikindi namazını müteâkib Bursa Câmi-i Kebîr [Ulu Câmii] musallâsında cenâze namazı kılınmış ve 79 yaşında olarak Emir Sultan Kabristanı'nda aziz vücûdu toprağa konmuştur.

Aslî tarihimiz İslâm tarihidir. Arabî tarih ile vefatları seksen bir yaşında... Çünkü İslâm senesi her otuz üç senede bir, Rûmî seneyi geçer. Altmış altı senede iki yaş fazla olur. Arabî seneye göre Üstâzım Muhammed Şemseddîn Bursevî, seksen bir yaşında Hakk'a yürümüşlerdir. Bunun tahsîsen üzerinde durmamın sebebi var. Çünkü "*Seksen yaşından sonra huzûru ma gelen mü'min kuluma büyük müjdelirim var*" demiştir Rab-bi'l-Âlemîn. Seksen yaşından sonra kabre Münker ve Nekir geldiği vakit, Hazret-i Allah hitâbı ile "*Çekilin benim kulumun başından*" diye emir verecek. "*Ona ben soracağım. Siz soramazsınız*" diyecek. Allah'ın müjdesine ermiş insanlardır seksen yaşını doldurup Hakk'a yürüyenler. Ancak kimler? Bütün

hayatlarını şeriata uygun, İslâm hakikati ile yaşayanlar için şüphesiz. Ne mutlu onlara! Elhamdülillah Pîrim, Üstâzım Muhammed Şemseddîn Efendi Hazretleri de bu şekilde Arabî seneye göre seksen bir yaşında Hakk’a yürümüşlerdir ve o müjdeye erenlerden biridir.

Azîz ruhları şâd ve feyzleri üzerimizden eksilmesin. Âmin, yâ Muîn...

Rûhuna Fâtîha.

Şemseddîn Efendi Menkıbeleri

Bu seçilmiş insanın bütün kerâmetlerini anlatmam mümkün değil. Yalnız üç tane, seçilmiş, benimle ilgili kerâmetlerini anlatacağım ve bu bahse böylece son vereceğim.

Yeni derviş idim. Üç aylık kadar bir derviş... Balıkesir’de oranın en meşhur câmii olan Sadrazam Zağanos Paşa Câmii’nin bir sütununun arkasında ders yapıyorduk; bir ikindiden sonra... Câmide, kenar köşede, üç beş tane insan da vardı. O sırada dersin en dalgın yerinde, en kendimden geçtiğim yerinde, Şeyhim (*kuddise sirruhû*) sağ tarafındaki câminin en büyük kapısından içeriye girdi. Her zaman olduğu gibi başında kasketi, sırtında cübbesi, geldi. Sütun arkasından dolaştı, tam benim önüme dikildi. Tam, önüme... Önüme dikilince;

“Efendim” dedim, fırladım oturduğum yerden, kalktım. Kalktım ki kimse yok. Tabii ben de ayrıldım. Etraftakiler de böyle gülümsediler hafif. Onlar belli ki, çok tecrübe görmüş, gelmişler. Ve anladılar vaziyetimi. O hafta Bursa’ya gelir gelmez, ziyâretine gittiğimde:

“Oğlum” dedi. “Hele ne yapıyor bizim oğlumuz diye seni ziyarete geldim” dedi. “İfşâ ettin, duyurdun beni” dedi. Ah o günler... O günlerde derviş idim çocuklar, derviş... Sonra mürid bile olamadık. Hâlâ da olamadık. Ah o günler. O aşk günlerim tekrar gelebilse...

İkincisi de ondan epey seneler sonra Bursa Askerî Hastanesi’nde görevli idim. Oradan çıktım, Bursa’daki Murâdiye Câmii’nde, Murad Hüdâvendigâr Câmii’nde, ikinci namazını kıldım. Oranın yan hücrelerinden bir hücreye çekilerek ders yapıyordum. O derste acâyibât gördüm. Ne söylenir, ne söylenmesi câizdir. Pek büyük acâyibât gördüm. O acâyibâtın sarhoşluğu ile Ulu Câmî’ye geliyorum. Bilirdim ki, o Ulu Câmî’de, bahçenin altındaki demir merdivenle çıkılan ilk yerde, oturup orada beni beklerdi, birkaç tanıdık ihvan. Otobüsten sonra koşa koşa geldim. Tam minârenin dibini döneceğim, batı kapısının batı tarafından, o sırada kahvede pencere gözüküyor. Perdede masaya dayanmış, öyle hafif eğik, ayakta gördüm. Ayakta görünce heyecanla koştum. Bir elini, öbür elini, iki elini de öptüm. Etrâfımdakilerin duymayacağı sesle:

“Efendim, benim gibi bir günahkâra nasıl ayağa kalktınız. Efendim, hayâ ediyorum oturun” dedim.

“Sana ayağa kalkmadım oğlum. Hüdâvendigâr Camii’ndeki civeye [O camide iken gördüğün acâyibât için] ayağa kalktım” dedi.

Üçüncü hâtıram... Üstâd’ım 1965’te Hakk’a yürüdüğü vakit... Yürüdükten sonra İstanbul’da kısa zamanda, Süley-

mâniye Câmii yolumun üzerinde Kirazlı Mescid'e taşınmaya başladım. Oraya Avukat Rıfat Bey sebep oldu. Nur içinde yatsın. Orada Kirazlı Mescid'de, Seyyid Cemâleddîn Arvâsî Efendi sohbet yapıyordu. O'nun sohbetlerine başladım ve o sohbette on sene devam ettim. Neler gördük neler... Ben sohbet günlerinden birine hazırlanıyordum. Haftada iki gün sohbet verirdi. Cuma günü tefsir okuturdu ki, ben de tefsirden takip ediyordum dersimi. Pazar günü de *Mesnevî* ile Resûlullâh (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) Efendimiz'in hadislerinden bahsederdik. Rıfat Bey, bana ayrı bir gün ayırdı. Çarşamba günü öğlen namazında orada bulunmak üzere...

"Çarşamba Farsça okuyalım, biraz Farsça öğrenilsin" dedi.

"Hay hay Efendim" dedim. *Gülistan*¹⁰ diye bir mübârek kitap vardır. *Gülistan*'ı aldık. Onun Farsça dersini tâkip ediyoruz. O gün Çarşamba; sabahleyin dersimi bitirdim. İşrak namazımı kıldım. İstanbul'daki evimde, karşı taraf yani Teşvikiye'deki evimde zamanı bekliyorum. Kalkıp gideceğim Kirazlı Mescid'e, Süleymâniye'ye gideceğim. Kur'ân okuyorum rahlemde. O rahleyi Kur'ân kursuna teslim ettim. Rahlem orada mevcut. Teşvikiye Kur'ân Kursu'nda Kur'ân-ı Kerîm okurken böyle Kur'ân'a dalmışım, geçmişim kendimden. O sırada Şeyhim Şemseddîn Efendi yine geldi karşıma.

Hakk'a yürüdükten senelerce sonra bu hikâye çocuklar... O, Hakk'a yürüdükten seneler sonra önüme geldi, karşımda dikildi. Elinde yazılı kâğıtlar vardı. Başta, ilk sayfasında

¹⁰ Şeyh Sadî Şirâzî'nin "Gülistan" isimli ahlâk ve terbiyeye dair Farsça eseri.

dört tarafı çevrili yazılı bir kâğıt. Uzattı rahleye doğru bana, ayakta:

“Bunu sana yengen verecek” dedi. Kendisi vermiyor. “Bunu sana yengen verecek” dedi.

“Efendim” dedim fırladım. Baktım kimse yok. Aklım başıma geldi ki, bu bir mânâ tecellisi. Bu güpegündüz, güpegündüz ve Kur’ân okurken... Tabi bir heyecan geldi... Kur’ân-ı Kerîm’i kapadım, başladım ağlamaya. Ağlıyorum. Biraz sesli de ağlamışım ki Hacı anneniz geldi.

“Ne oldu sana” dedi.

“Hiçbir şey olmadı” dedim.

“Ama insan sebepsiz ağlamaz ki” dedi.

“Yahu beni rahat bırak” dedim. “Rahat bırak beni yahu” dedim. Ağlıyorum... İçimden geldi.

Kadın bir bakıma; nefsi ve şeytanı galebe ederse karşısında dayanamazsınız çocuklar. O kadar çok ısrar etti ki, vaziyeti anlatmaya mecbur oldum. Vaziyeti anlatmaya mecbur oldum, ama benim için de bu yollar, bu kapılar kapandı çocuklar. Ceza olarak kapandı. O kadar açık idi ki, her şey kapandı. Bilemedim kadrini... Sonra Kirazlı Mescid’e geldim. Ellerim ateş gibi yanıyor. Yüzüm de öyle, ateş gibi. Bir müddet sonra hoca efendi kapıdan gözüktü. Koştum onu karşıladım, elini öpmek için... Elim uzattım ki,

“Git çocuk. Sen hastasın niye geldin bugün?” dedi.

“Hasta değilim efendim” dedim.

“Ateş gibi yanıyor ellerin, yüziün de kıpkırmızı. Hastasın be oğ-

lum" dedi. "Ne oldun? Bir hastalık mı var, bir şey mi var. Git evde dinlen" dedi.

"İyiym Efendim" dedim.

Eline tutunarak minberin dibindeki rahlenin yanına gel-
dim. Bir rahle, Rıfat Bey ile bizim önümüzde duruyordu. De-
dim ki:

"Rıfat Bey gelmemiş..."

O gün oturduk... Elimi bırakmadı.

"Anlat bakalım şimdi" dedi. Anlattım, çocuklar; geçen bu hâtıramı anlattım. Böyle böyle oldu dedim. Ağzından aynen bu söz çıktı:

"Mürşidin rahmetullâhi aleyh çok büyük adammış. Ne yazık ki hayatta müşerref olamadım" dedi ve rahlesini örten yeşil örtü-
yü kaldırdı, altından kâğıtlar çıkardı ve bana doğru uzattı:

"Şeyhinin yazdığı bu muydu?" dedi.

"Vallâhi buydu Efendim" dedim. "Vallâhi buydu" dedim.
"Gördüğüm bu idi" dedim.

"Peki, bu nedir biliyor musun" dedi.

"Bilmiyorum Efendim" dedim.

"Bak çocuk" dedi. -Bu yaşımdan sonra, tedâvi olduğum za-
man söylüyor bu lafı; 55 yaşında, 56 yaşındayım-

"Bak çocuk, bu bir hadîs-i şerîfler manzumesidir: Kırk Hadîs-i Şerîf" dedi. "Seni Allah bana çok sevdirdi. Bu cemaatimin içinde en sevgilim sen oldun" dedi. Dedim ki:

"Resûlullâh (sallallâhu aleyhi ve sellem) Efendimiz'in müjde-
sini bu çocuğa duyurayım. Resûlullâh Efendimiz buyuruyor ki

bir hadîs-i şerîflerinde; 'Benim ümmetimden bir kimse kırk hadîs-i şerîf ezberleyerek âhirete gelirse, cennette benim makâmımda bahçe olacaktır.' 'Benim makâmım' diyor. Bu müjdeyi biliyordum" dedi ve "Seni bu müjdeye ersin diye, bu kırk hadîs-i şerîfi tertîb ettim. Sırf senin için oğlum" dâdı. Tabi ellerini öperek aldım hadîs-i şerîfi. Bir müddet sonra dedim ki:

"Efendim, bu mübârek müjdeye bu cemaat kardeşlerimi de iş-tirâk ettirelim. Ne olur?" dedim.

"Ne yapalım?" dedi.

"Bunu bastıralım?" dedim.

"Peki" dedi.

Rıfat Beyi me'mur etti, bastırdı. Sizlere dağıttım. Çoğunuzda olup, hangi köşede olduğunu bilmediğiniz "Kırk Dört Hadîs-i Şerîf", böyle bir mânevî müjdenin hâtırasıdır çocuklar. Ama içinizde kıymetini bilenlere ne mutlu. Bilmeyenlere yazık... Üç defa ezberledim. Hâfızam kıt. Altmış beş yaşından sonra ezberlemek kudretim kalmadı. Onun için birkaç tanesi aklımda ama her zaman ona hürmetkârım. Her zaman fırsat buldukça açar okurum onun mânâlı hadîs-i şerîfini. Meâllerinden vâkıf olmaya tekrar tekrar çalışırım. Aklınızı başınıza getirin ve söylediğimiz bu âcizâne sözlerden ibret alın.

Şemseddîn Efendi'nin Eserleri

Efendim'in tasavvufî bilgisi son derece yüce... Ölçemem... Şiir kâbiliyeti de vardı. Manzum yazardı. "*Dîvân*"-ını, Bursa'daki kardeşlerden halîfe Fahreddîn Bey kardeşim,

İslâm yazısından yeni yazıya çeviriyor.

İkincisi; yanında bir defter olarak bulunan “*Âdâb Risâlesi*”. Manzum “*Âdâb Risâlesi*”ni epeyce açıkladım. Yarıya kadar açıkladım ve daktilo ile yazdırdım. Sizlere teyp olarak verdim. Daktilo ile yazılanları çoğalttıktan sonra da bir kısmını dağıttım. Eğer ileride benden sonra gelecek halîfelerim, o benim açıkladığımdan, açıkladığımın şiirli olanından bastırırsa belki basılabilir.

Üçüncüsü de her birinize daha ilk derviş olurken verdiğim, “*Tezekkürü’l-Mevt ve Râbıta Risâlesi*”dir ki, onu görenler hayran kalıyor. “Hiç daha bu kadar açık olarak, Tezekkürü’l-Mevt’i ve râbıtayı hiçbir eserde görmemişiz” diyorlar. Bize onu basmak, bastırmak nasîb oldu.

*

Eserlerinin hepsi de nazım cinsindendir. Nazmın en çetini olan aruz veznini pek ustaca kullanmışlardır.

1. Tezekkürü’l-Mevt ve Râbıta Risâlesi:

Bu eser bastırıldı.

2. Nakşî-Hâlidî Âdab Risâlesi.

3. Mevlid-i Nebî *Aleyhisselâm* Risâlesi.

4. Dîvân-ı Hadîkatü’l-Meânî li-Bursevî.

Fânî ömrümüz vefâ ederse kalan üç eseri de bastırmak isteriz. Ömrümüz elvermezse mânevî vârislerimizin rûhumuzu hoşnûd edeceklerinden ümitliyiz.

Şemseddîn Efendi’yi Yâd Merâsimi Sohbetlerinden

O yıl, 3 Eylül 1965’te bekâ âlemine teşriflerinin kırkıncı

günü merâsimini bugünkü umûmî usûl üzere Kur'ân-ı Kerîm ve Mevlid-i Şerîf kıraati ile icrâ eyledik. Sonradan yakınlarıyla aramızda aldığımız bir kararla, her yıl Eylül ayının ilk Pazar gününü bu merâsime tahsîs ettik. İlk üç yıl Câmî-i Kebir'de Mevlid-i Şerif'li kutlamadan sonra kendisinin otuzbeş yıla yakın imamlık ettiği işbu mescidinde [Koca Nâib Câmii] yalnız kutlama usûlümüzü Kur'ân-ı Kerîm ziyâfeti şekline çevirdik.

Bu küçük ve ruhâniyetli mescidde her birerlerinin oturdukları yerlerinde rûhen temessül eden nurlu sîmâları gözlerimizin önünde. Bir bir oturdukları yerleri şöyle hatırlıyor ve biliyorum. Hepsi gözlerimin önünde.

Onlar uyanık, meclisimizden âgâh ve rûhânî âlemle aramızdadır. Şüphe edilmesin. Şimdi bizlerin mânevî âletlerle filmlerimiz çekilmekte. Sözlerimiz mânevî bantlara alınmakta olduğu gibi, onlarla da çekilen filmlerimiz mânevî arşivlerde çok muntazam ve mükemmel şekilde muhâfazaya alınmış bulunmaktadır. Günü gelecek, görülecek ve bilinecek.

Bu kısa ve ana sözden sonra yine maksadımıza dönerek merhum mürşidimizin sûret ve sûretinden söz edelim. Ondan sonraki yirmi yıla yakın devreyi pek çok zaman bir arada, bazen de vazîfemiz îcâbı madden gurbette ve mânen yine bir arada yaşadık. Haz ve elemelerimiz, kıvanç ve sürûrumuz, kederlerimiz bir ve beraberdi. İki ayrı vücutta birleşik ruhlar hâlinde geçti senelerimiz. Mutlu ve mes'ûd idik. Bu sözüme dikkat edin. "Acaba daha üstünü var mı?" gibi gönül kemi-ren hastalığa yakalanmadan sevmiş, sevilmişim.

Şöhreti asla sevmezdi. Henüz basılmamış olan “Dîvân”ından şöhet sevme işine âit bir kıta:

*“Duymadım her kim ne derse, çekmedim asla elem
Medh-i ahabab beklemezdim zemm-i düşmandan ne dem
Fariğ-i âlâyışım birdir bana medh ile zem”¹¹*

İşte onun kişiliğini özetleyen pek mânidar söz. Kim ne derse desin elem çekmedim diyor. Medih beklemedim, zemedendenlerden de üzülmeydim diyor. Ne düşmandan gam duydum, ne dost ahabattan bir medih bekledim diyor. Çünkü âlâyış hiç sevmezdim, âlâyışten uzaktım. Benim için medih de zemm de hepsi müsâvidir der. İşte bir kişilik. Bu üç satırlık nazımda onun yüce kişiliğinin özü sezilir.

Efendiler! Şeyh Muhammed Şemseddin Efendi merhûmu, kendi evlatları dâhil, mahremi, can yoldaşı olan âilesi dâhil, devrinden hiç kimse tanımadı. Bu fakir de ancak onun kişiliğinin, kasem ederim Rabb’ime, ancak onda birini tanıyabildim hayatımda. Belki onda birini tanıdımsa onda dokuzu benim için dahi meçhûl. O kadar yüce bir insan idi. Evlatları hiç tanımadı. Uzun yıllar hânelerini kendilerine uzletgâh kılp sessiz yaşamışlar ve öylece de bu âlemden sefer eylemişlerdir.

Bu âciz himmet ve irşâdına lââyık görülmekle bahtlıyız. Kendilerini tanımak ve irşadlarına liyâkat seviyesine hiçbir gün ulaşamadık. Lâkin engin hoşgörölülüğüyle sevgisini kazandığımızdan emîniz. Çok kemâl hâllerini gördüm. İn-

¹¹ *Külliyât-ı Şemsî (Divân-ı Hadîkatü'l Meânî)*, Muhammed Şemseddin Canpek, (haz. Doç. Dr. Orhan Bilgin), İstanbul, 1990, s. 27.

sanların hârikulâde hâller diye vasıflandırdığı nice kerâmetlerini müşâhede ettik. Seçilmiş kişiliğine ve velîlik mertebesinin yüceliğine, ermişliğine şüphemiz yoktu. Hâzâ mürşid-i kâmil idi. Ehl-i kemâl idi. Asrımızda mânâ yollarının örnek olanlarından idi. Görgüsü geniş, kültürü engin, vukûfu derin, hazır cevap, şimşek gibi bir zekâyâ sâhip idi. Hâfızası hayret edilecek kadar kuvvetli idi. Çok tatlı ve derin sohbetleri tam bir irfan fakültesi idi. Her sözü mukaddes senetlere istinâd eder; tefsir, fıkıh ve kelâm ilimlerine dayanmayan söz etmezdi. İrfan yolu ile nice esrâra ışık tutarak bulunduğu meclisi feyze gark ederdi. Sohbetleri hep irticâlen idi. Kâbiliyetimiz nisbetinde İslâm ilim ve esaslarına, nice menâkıb ve usûllere o sohbetlerde âşinâ olduk. Tarih denilen ilmi ondan edindik.

Şu birkaç satır içinde yaptığımız örnek özetin her cümlesi sâhifeler dolusu birer sohbete vesîle olabilir. Ancak mezkûr zâttan sonraki mürşidlerimiz, mezkûr zâttan evvelki, önceki mürşidlerimiz Abdullah-ı Mekkî, Mustafa İsmet Yanyevî ve Osman Necmullâh-i Haskövî (*kaddesallâhu teâlâ esrârehum*) Efendilerimiz'e âit menâkıb yazılmamıştır. Üstâzımız'la beraber isimleri anılan üç büyüğümüze âit bir menâkıb müsveddesini kaleme almışızdır. Ömrümüz vefâ ederse temizini de tamamlayıp mânevî vârislerimizin neşretmesi için hâtıra olarak devretmek murâdımızdır. Hayatımda bastırmayacağız. Basılmasını bizden sonrakilere devredeceğiz. Bastırılmasını istemiyorum. Üstâzım'ın şöhretten çok kaçarak yaşadığı hâlden utanıyorum. Bu meydana çıkışımdan dahi mahcû-

bum. Onun için eser meydana gelirse belki bir şöhret olur diye korkuyorum. Yazmayacağım. Benden sonrakilere bırakacağım inşallah. Ortaya çıkışımız da sırf O'nun mübârek mânevî yolunu biraz devam ettirmek içindir. Yoksa Cenâb-ı Hakk şöhret âfetinden bu âcizi ve cümlemizi muhâfaza etsin.

*

Gözlerimi kapadığım vakit yıllarca kasem ederim Rabb'i-me çok defa söylemişimdir. Kendimi yoklardım, tesbih elimde "Ben Şemseddin miyim? Sabri miyim?" Bakardım; Sabri. Tekrar daldım. Kaybederdim kendimi. "Yâ Rabbî ben Şemseddin miyim, Sabri miyim?" O hayatta daha. Böyle yoklardım sakalım yok. "Ben Sabri'yim" derdim. İşte şeyhte fânîlik budur. Bu duyguyla yaşarsak, bu duyguyla olursak, o vakit dervişliğin ilk basamağına basmış oluruz. Ancak ilk basamağına... Zannetmeyin ki bu bir mertebedir. Dervişliğin ancak birinci basamağına basmış oluruz.

*

"*Nasihat-i Şemsî*" ... Ben her zaman okuyorum. Ezberleyemedim ama o kadar çok sık okuyorum ki.

"Nerden gelip gideriz
Duydun mu biz ne deriz?
İsm-i Hû zikrederiz
Allah deyip gideriz.
Bir köprüden geçeriz
Anda şerbet içeriz

Bir gün olur göçeriz
Allah deyip gideriz.

Bulduk Habîb yolunu
Tuttuk cânân kolunu
Kovmaz elbet kulunu
Allah deyip gideriz.

Aç dîdeni yâre gel (Gözünü aç diyor)
Yol bilmezsen ara gel
Dağı bırak dâra gel
Allah deyip gideriz

Geldiğimiz Âdem'dir
Gafletimiz nedendir?
Kazancımız bu demdir
Allah deyip gideriz

Ehl-i Beyt'ten al haber
Ebûbekir ile Ömer
Dahi Osman u Hayder
Allah deyip gideriz

Fâtımâ'dır anamız

Hasan, Hüseyin canımız
Cümlesi sultânımız
Allah deyip gideriz

Şemsî acep neyliyor?
Hep nasihat söylüyor
Duâ talep eyliyor
Allah deyip gideriz

İtme nefse hiç tamâ
Hakkı dinle ver semâ
Rûhuna ver hep şuâ
Allah deyip gideriz

Akıtanlar gözyaşı
Doğruluktur her işi
Hakk'a dalmış bir kişi
Allah deyip gideriz

Gel kanaat ehli ol
Lâ yufnâ kenzini bul
Doğru yoldur işbu yol
Allah deyip gideriz

Kibr u tuğyân eyleme
 Lutfâ, küfrân eyleme
 Hakk'a isyân eyleme
 Allah deyip gideriz

Sehâ büyük ameldir (Cömertlik)

Dîni esas, temeldir
 Velâyete bedeldir
 Allah deyip gideriz

Ateş meşreb bilemez
 İblis nârdır dilemez
 Nar da nûra gelemes
 Allah deyip gideriz

Gör Halîl'in nûrunu
 Yaktı Nemrut nârını
 Ver sen dahi vârını
 Allah deyip gideriz"

(Nemrut ateş yaktı ama Halil İbrâhim *aleyhisselâm* ced-dimiz nûr idi, o ateşi söndürdü. Çünkü Nur-i Muhammedî taşıyordu. Nur-i Muhammedî alında idi. Yakar mıydı onu ateş! Nemrut Dağı'nın eteği gülistana döndü bir anda.)

“Gücendirme yârını (Sevgilini, dostunu)

Yakarsın öz cânını

Sabreyle al şânını

Allah deyip gideriz

Gitme şerrin başına

Şeytan gelir peşine

Karışma Hakk işine

Allah deyip gideriz

Deme bir kez intikam

Hakk’a eyle i’tisam

(Allah’a bağlan. Allah’ın ipiyle bağlan. O da Hazret-i

Kur’ân’dır)

Vekil eyle vesselâm

Allah deyip gideriz

Bakma âlem işine

Düşme insan peşine

Verme sıklet başına

Allah deyip gideriz

Vediadır hep malın,

Çocukların iyâlin

Hoşgörürsün misâlin
Allah deyip gideriz

Tıyb olmalı yemeğin
Müsmir olur emeğin
Biz gelmeyiz demeyin
Allah deyip gideriz”

(Tıyb; helâlden de çok temiz... Helâl de çok temiz ama helâlden çok daha temiz olandır. Hîle ve şüphe olmayan yiyeceklere tıyb denir. O vakit diyor ancak senin zikrin, ancak senin ibâdet ü taatin sana çok faydalıdır.)

“Hazır varken araba
Bunda katma gurabâ
(Buradaki arabadan kasıt mürşid-i kâmilidir efendiler. Yol göstericilerdir.)

Al sırtına bir abâ
Allah deyip gideriz

Zaten ne var gidecek
Tûl-i emel bitecek
Ahabab seni itecek
Allah deyip gideriz

Taşlar konur başına
 Kimse bakmaz kaşına
 Bul bir yoldaş, âşinâ
 Allah deyip gideriz

Kalan var mı cihanda
 Gider gedâ sultan da
 (Gedâ; fakir, fukara, hizmetçi)
 Dünya ile revanda
 Allah deyip gideriz

Aşktır canı besleyen
 Hakk sözünü sesleyen
 Âdemleri dersleyen
 Allah deyip gideriz

Cürmümle ben giderim
 Şemsî çoktur kederim
 Geldi sâil bak derim (Sâil: Dilenci)
 Allah deyip gideriz"

*

Merhum Üstâzımız otuzbeş yıla yakın bir zaman, işbu câmi-i şerîfin imamlığını yapmış ve Koca Nâib Câmîi imam hatibi unvânıyla musallâya çıkarılmıştır.

Efendiler! Bu mübârek mâbedde uzun seneler arkasında namaz kılma bahtiyarlığına ermişlerdenim. Mihraba kendileri dururlardı. Biz tam arkasında dururduk. O mübârek, secdeye başını indirip ayaklarını kaldırdığı vakit Allah'a kasem ederim; misk-i amber kokusu koklar gibi onun ayak bastığı yeri koklar, öyle secde yapardım. Orta Asya Horasan erlerinden olup, Baba Sultan Geyikli Mehmed Efendi (*kuddise sirruhû*) emsâli ile Anadolu'ya göç eden ve ikinci Osmanlı Sultanı Orhan Gazi ile birlikte Bursa'nın fethinde bulunan Mîr-i Büdelâ Aziz Dede'nin Bursa'da ilk kurduğu kendi ismini taşıyan Mîr-i Büdelâ, diğer ismi Kedili Dergâh'ın son şeyhi bulunan Üstâzımız, yüce pederleri Osman Necmullah (*kuddise sirruhu'l-âli*) Efendi'nin Hakk'a intikâlinden sonra vazîfe almıştır. Genç yaşında aldığı şeyhlik unvânını ellibeş yıl taşımıştır. Zamanının gereğine ve kânunlara uymuş ve çekildiği uzlet yuvasında ledün ilminin, sâhilsiz denizinde pervâz etmiştir.

Efendiler! Gizli kapaklı tâkibatlardan kaçarak yetiştireyim diye uğraşmadı, ama sohbetleri ile herkesi gaşyetti, uyandırdı. O şekilde vazîfe gördü. Kendine evini uzletgâh kıldı, yani inzivaya çekildi. Bu âcize bir gün kalbimden geçeni sezerek aynen şöyle hitâb etmiştir:

“Oğlum, oğlum. Biz onbeş senedir Bursalı'ya kendimizi unuttuk. Kendimiz de kendimizi unuttuk” dedi. “Seni yetiştirmek için vazîfe aldığımızdan ortaya çıktık oğlum” dedi. “Eğer cümbüş arıyorsan kalabalık arıyorsan Bursa'da cümbüş yerleri çoktur” dedi. Kendi hânesine çekilmiş, herşeyden de eli ayağı çe-

kilmiş bir hâlde, biz onu 1947 senesinde bulduk. Allah bizi onun izine yetiştirdi. Zâhir ilimleri ve bâtın irfânında devrinin seçkinlerinden idi. Dâim mütebessim hâli, son derece mütevâzı ahlâkı ve doyum olmayan sohbetleri ile gönülleri fethederdi.

*

Bursa Şehri

Bursa'nın etrâfını bütün evliyâlar sarmıştır. Bursa muhafaza altındadır. Doğu tarafından Emir Sultan Muhammed Şemseddîn-i Buhârî *kuddise sırruh*; kuzey tarafından Molla Fenârî *rahmetullahi aleyh* Hazretleri; güney tarafından İsmâil Hakkı Bursevî *kuddise sırruh* Hazretleri; batı tarafından da Üftâde *kuddise sırruh* Hazretleri çevirmiştir. Arada bir sürü evliyâ vardır, yüzlerce, binlerce evliyâ. Bursa çok mübârek memlekettir. Her adımınızı atınca dâimâ düşünerek, kendinizi toplayarak adımınızı atın. Öyle bir beldeyesiniz kardeşlerim. Hepsini birer birer ziyaret nasîb oldu. Pâdişah efendilerimizin de kabirlerini ziyâret ettik. Hepsine üç İhlas bir Fâtiha okuduk. Cenâb-ı Hakk lütfetti. Bu şekilde Bursa'ya olan seyahatimi de tamamladım.

*

Kardeşlerim seksen yaşını idrâk ettirdi Mevlam. Hamd ü şükürler olsun. İstiyordum seksen yaşına varayım. Üç ay oldu seksen yaşına girdim. Rahat var, müjdeler var seksen yaşından sonra Rabbi'l-Âlemîn'in huzuruna gelen kuluna. Onu bize ihsân etti. Umulur ki toplumun heyet-i umûmiyesinde son görünüşümdür. Sizleri zaten çok seçemiyorum,

görmüyorum ama sizler bu fakiri görüyorsunuz Elhamdülillah. Bütün dileğimle bu an'ane devam ettiği müddetçe yat-tığım yerde rûhum hoşnûd olur. Eğer aksi halde kaybolursa eh onu da sizler, benden sonra kalanlar korusun, vebali ve-yahut da hatasını gidermek için.

Koca Nâib Câmii

Bulunduğumuz câmi Koca Nâib Câmî. 1947 yılında Bur-sa'ya geldiğimizden bir müddet sonra bu mübârek mâbedi, mürşidim Muhammed Şemseddîn-i Bursevî Hazretleri'nin cezbesine kapılarak, bir medyun gibi bağlanarak öğrendim. Harâb idi, bakımsız idi. Çok harâb, çok bakımsız idi. Elham-dülillah bugünkü hâle getirmişler. Bugünkü hâle getirenlerin cümlesinden Allah râzı olsun. Daha da âlâ yaparlar inşaallah.

Koca Nâib'in asıl adı Hoca Nâib'tir. Hoca Nâib, Hazret-i Fâtih'in eniştesidir yani İkinci Sultan Murad Hân'ın kızının kocasıdır. Saraya dâmattır. Hocaefendidir. Ders efendisidir. Nâib, vekil demek. Hükümdar ordunun başında harbe gi-der. O zamanlar kadı denilen Şeyhü'l-İslâm da padişah ile beraber harbe gider. Yerine bıraktığı kimseye de nâib denir. Vekil, nâib. Padişahın dâmâdı olması hasebiyle zaten büyük fazîletli bir hocaefendi... Hoca Nâib, asıl ismini bilmiyorum. Onu kendilerine vekil bırakmıştır. Bu Hoca Nâib, Hoca Nâib zamanla Koca Nâib'e dönmüş. Yoksa asıl adı Hoca Nâib'dir. Cümlesinin ruhları şâd olsun.

*

Bu mütevâzı Koca Nâib Mescidi'nde otuz üç sene ve biraz daha fazla imamlık vazîfesi yapmışlardır. Kendisine muhte-

lif zamanlarda Bursa'nın büyük câmileri için teklifler gelmiş fakat buradan ayrılmamıştır. Şurada, mihrabın önünde câminin bânîsi Koca Nâib Hazretleri medfundur. Rûhâniyetli bir mesciddir. Buradan ayrılmamışlardır. Uzun seneler mihrab da yoktu; Cumâ kılınmazdı. Son zamanlarda Cumâ kılınmaya başladı. Kendisi burada beş on sene de Cumâ kıldır-
dı bizim zamanımızda. Câmi mahalli fakirdir. Bursa'nın ilk mahallelerinden biridir. Ahâlisinin çoğu muhâcirdir, fukarâdır. Buna rağmen bu câmiyi ellerinden geldiği kadar gayretle güzelleştirmişlerdir.

Şimdi siz kardeşlerimden ricâm, herhâlde buranın da bir derneği var. Bundan bu yana bu câmiye sizler de yardıma iştirâk edeceksiniz. Yakışığı budur. Bu câmi, yalnız bu mahalle cemaatinin câmisi değil. Muhammed Şemseddîn Efendi pîrimizin yolundan gelen biz kardeşlerimizin, bizim mâbedimiz, bizim câmimizdir. Çünkü bu mihrabda bu fakir O'nun üç sene arkasında namaz kıldım. O'nun ayağını indirdiği secdeye ben ayağımı koydum, O'nun ayağını kaldırdığı yere... Arkada yazılı olan Âyete'l-Kürsî bu fakîrin zamanından kalmaz. Bir hattat kardeşime yazdırmışımıdır. Geri kalan taraf hepsi değişmiştir. Gayret etmişlerdir. Köy kilimleri döşeli idi. O kadar fukarâ bir câmi idi. Az çok ihyâ etmişlerdir. Bu ihyâyâ sizlerin de yardımlarınızı bilhassa ricâ edeceğim. Her sene geldikçe bu gayretleri yapın. Sizden bilhassa ricâ ediyorum.

*

Gönlüm istiyor ki, gönlüm istiyor ki arzum hâlisânedir; bu hâl devam etsin böyle.

Görüyorsunuz bir Mevlânâ gibi diyorlar, bir Yunus gibi diyorlar, bir Nasreddin Hoca gibi diyorlar. Şer, fitne, günâh-ı kebâir hatta küfürle tes'it [kutlama] ediyorlar. Evliyâullâh'ın ruhlarını rencide ediyorlar. Fitneye me'murdurlar. Fitne yapıyorlar. Ama bizim bu işimiz, a'sından z'sine kadar şeriata uygun, hakikat yolunda temiz bir an'ane... Temiz bir an'ane; pîrlerimizi, cümle Ehlullâh'ı, geçmişlerimizi anmaktan, Hatm-i Şerîf'ler ve tesbihten ibârettir. O fitne muvaffak oluyor da biz hayır yolunda olduğumuz halde siz muvaffak olamazsanız, siz benim haleflerim bunu devam ettirmezseniz benim rûhum muazzebtir. Devam ettiriniz. Fânî vücûdumu her zaman aranızda görerek devam ettiriniz. İşte büyük bir arzum bu.

Aranızda birçok halîfelerim var. Emâneti alacak ve inşallah ilâ-âhir zaman emâneti devam ettirecek halîfelerim var. Bize ilk vazîfeye başladığımız vakit on tane halîfe bırakacağımızı demişlerdi. Bilmiyoruz Allah ne takdir eder. Belki on taneden daha fazla halîfe de...

Mâdem ki bize bu ağır yükü lââyık gördüler de bu hizmeti devam ettiriyoruz, pîrim, üstâzım bu zayıf, Allah'ın kuluna çok emek verdi. Pek çok emek verdi. Eğer O'nun emeklerini, emeklerinin takdîrini bileydim de emeklerine karşı gereği kadar gayret göstereydim muhakkak ki bugünkü hâlim, sizlere biraz daha lââyık, geçmişlerime, pîrlere daha yakın olurdu. Bu kadar olabildi. Bu kadar yapabildim. İnşallah sizler bu emâneti daha da âlî derecelere götüreceksiniz. Umu-dum kesilmiş değil.

Bursa Mîr-i Büdelâ Tekkesi'nin Bakımı

Bursa'daki mânevî büyüklerimizin dergâhından birkaç defa söz etmiştim. Yaptığımız bütün mürâcaatlara, bütün gayretlerimize rağmen resmî makamlardan orayı yıkarak yeniden bir Kur'ân Kursu inşâsı için izin alamadık. Eh belki ilerde olur. Fakat gönlüm de öyle metruk olarak bırakmaya râzı olmadı. İnegöl'den gelen kardeşlerle bir keşif yaptık. Bir karara vardık. Orayı gayri resmî olarak içten içe tamir edeceğiz ve içten içe yenileyeceğiz. Allah biliyor ki benim de arzum o idi. O Sâlih Usta yenilemek istemiş, heveslenmişti. Arzum öyle idi. Sebebi, o binâ Osman Necmullah Hazretleri tarafından yaptırılmış bir binâ idi. İlk Mîr-i Büdelâ Hazretleri'nin taştan olan tekkesi yıkılmış onun yerine Osman Necmullah Hazretleri yeniden inşa etmişti ve gönlüm istiyordu ki Osman Necmullah Hazretleri'nin hâtırası yaşasın. Bu defa ona karar verdik ve öyle yapılacak inşallah. Sâlih Usta çok bilgin, olgun bir sanatkâr ve dervişim. Neye mâl olur oğlum, dedim. Yirmi milyona mâl olur dedi. Pekâlâ dedim, yirmi milyon veririz dedik. Sonra ayrılacağımız gün, toplantı gününde Hacı İsmâil yeğenime Tarık Bey demiş ki, hiç olmazsa on milyon lira acele yetiştirin. Sordum telefonla. Hacı Fahreddin halîfem dedi ki, "Efendim Hacı Sâlih Efendi diyor ki acele edin, pahalılaşıyor, her gün artıyor. On milyon liralık malzeme alalım. İçeriye yığalım. Ben içeriye de ehil ustalar koyacağım. Yavaş yavaş tamiri başlar." Demek ki şimdi evvela oranın acele malzemesi alınması için paraya ihtiyaç oldu. Evde üç milyon lira kadar para var. Başka yok. Şimdi

oğlum burada bir zarf olacaktı ne yaptın? Al oğlum, ben de halîfeme teslim edeyim. Bir kısım kardeşler bazı yardımlarda bulunmuşunuz. Fakat o yardımlar elbette ki kâfi değil. Bu âciz, ailem bir milyon lira vaad etti. Onun dört yüz bin lirasını ödedim. Geri kalan 600 bin lirası da Kasım'da maaş alırsam def'aten vereceğiz inşallah. Şimdi siz kardeşlerimden, Hacı İsmet evlâdımız bu işi bitirdi. Ona söyleyeceğim yok. Diğer varlıklı kardeşlerim ki beşer yüz bin lira verenler vardı içinizde, bir beşer yüz bin lira daha gayret ederseniz çok memnun olurum. İstanbul'da vakti müsâit olan kardeşlerim çok. Herbirinizin yüzüne ayrı ayrı söylemek lazım değil. İlhan Beyle, Ömer Bey kardeşlerim İzmit grubuna dâhildir. Oraya versinler. Onlar da birer milyon lira verebilecek durumdadır. Birden vermesi şart değil. Bir kısmını verir, bir kısmını vermez. O ikisinden başka İzmit'te fazla zengin kardeşlerimiz yok. Halîfem Hacı Rabbânî Bey vakti müsâit bir kardeştir. Yeğenim İlhâmi ve yeğenim İsmâil Hakkı da vakti müsâit kardeşlerdir. Bir de Rabbânî Efendi'nin abisi Hacı Hasan Efendi, o da vakti müsâit bir kardeştir, zannederim gayret ederlerse... Sonra iyice anlayın ki bu iş zengin kardeşlere mahsustur. Vakti müsâit olmayan kardeşlerin duâsı, onların vereceği paradan daha makbûldür. Onlar gâyet müstehil olsunlar ve sıkılmasınlar ki, biz iştirâk edemiyoruz diye.

Bu şekilde hemen gayretlerinizi bu hafta içinde derleyip toplayıp halîfeme teslim edin. İsmâil Hakkı ile anlaşip ya beraber gidersiniz veyâhud ayrı olarak bir elden gidersiniz, parayı teslim edersiniz. İzmit'teki kardeşlerden ayrıca kendilerine telefon da ettim. Orada da birer birer sayıyorum.

Halîfem Hacı Fahreddin Efendi, Hacı Târık Bey, Hacı Nevzat Efendi, Dişçi Halil Bey kardeşim bir de kursun müdürü Mûsâ Bey kardeşim bunlar vakitli kardeşlerdir. Bir milyon lira, iki milyon lira onlar için hiç gelir. Tabi yalnız bizden bekleyecekler değil, onlara da “sizde toplayın” dedim. Umardım ki bu hafta içinde on milyonu yapıp, daha fazlasını yapıp Bursa’ya aktarmış olacağız. Siz kadınlara da hanımların toplantısına da bu teyibimi götürün. Bu teyibimi götürün dinlesinler. Onlar da fedâkârlıkta bulunabilirler. Onların da fedâkârlığı bu mânevî işe vazîfe olarak lazımdır.

Bak geçenlerde söylediler. Allah selâmetlik versin. Şeyh Mürşid Hacı Mahmud Efendi hocamız bütün memlekete el attı. Her tarafta Kur’ân Kursları... Kabristanı da ihyâ etmiş, gidip görün. Kabristanı yenilemiş. Her birisi mermerden, yeni kabirler yapılmış hepsine. E onlar bu kadar gayret ettikçe biz niçin uyuşuk duralım? Şimdiye kadar bizim gayretimiz ile hemen o iki kabri yaptırdık; işimiz gücümüz ondan ibâret! Hanım dedi ki “Yahu bu tekke için bu kadar asılma, belki sana soğur dervişler.” “Bu yolda soğurlarsa soğusunlar, çünkü bana mezar yapacak değiller” dedim. Ben mezarımı yaptırdım Elhamdülillah. Bu iş hepimizin işidir. Hepimizin hâtırasıdır. Şimdi yapılacak emir, aşağı yukarı kırk elli sene sürer. Kırk elli sene sonraki gelen can kardeşlerimiz de, o vakit onlar düşünsün. Biz şimdi o harâbeyi bir mâmure hâline getirelim ve onu o vaziyete getirdikten sonra da yine Kur’ân Kursu olarak değerlendireceğiz. Şimdi o iki buçuk milyon lirayı hemen tahvil edersin yavrum. Kardeşler de yani bugün öyle umuyorum ki şu kalabalık içerisinde on milyonu on da-

kikada dolduracak kimseler var. EvelAllah'ın izniyle hepini-
ze güvenim var. İnşallah bu işi hayırla netîceye erdiririz.

*

Kabirleri yaptıracağız. İki tasavvurum vardı. Danıştım kardeşlere. Tasavvurun bu tarafını şimdi daha münâsip buldum. Bu kabirler para ile yapılacak. Bu kabirler takdir ederseniz para ile yapılacak. Burada bir dernek var. Makbuzla para topluyor. Derneğe kardeşlerimizden arzu edenlerin bir defa âzâ olmalarını cânü gönülden istiyorum, bu bir. İkincisi, bu dernek makbuzu sarfı bir merâsime tâbîdir. Onun için o merâsim bizi bazı yerlerde kânûnî zorlamalara götürür. Biz kabri kendi gönlümüzden serbest yaptırmak istediğimiz için çıkış kapısına bir sergi açacağız. O sergiye içimizden üç kardeş tensip ettim. Reddetmeyeceğinize eminim. Hepiniz benim için çok nadide insanlarsınız. Birisi İnegöl'den manifatura tüccarı Hacı Tarık Bey kardeşimiz. Kalk ayağa görsünler, neredeyse. İkincisi, İzmit'ten İzmit Ziraat Müdürü Hacı Gürbüz Bey kardeşimiz. Kalksın da görsünler. Üçüncüsü, İstanbul'dan fabrikatör Hacı İsmet Bey kardeşimiz. Kalksın, görsünler. Bu üç kardeş kapıda oturacaklar. Sergiye herkes gönlünden istediği parayı atsın. Zabıt tutarlar. İnegöl kardeşlerimizden kalfa var, Hacı Sâlih Efendi. Müttakî, mübârek bir insandır. Bu kardeşlerin murâkabeleri altında kabir yapılır. Yetmeyen paraları yine onlar idâre eder. Hesâbını bildirir. Sizler verirsiniz. Münâsip görürseniz böyle yapalım. Çünkü makbuz usûlü para sarf etmek çok zor olur. Ama ayrıca derneğimize de -artık bu dernek bizim derneğimizdir- âzâ

olun. Derneğimize de yardımlarınızı yapın. Kapıda bu yardımı yapmayı unutmayın. Şimdi mevlid-i şerif başlayacak. Vakit müsâittir. Bugün mevlid-i şerifle bu işi yapalım istedik ve mevlid-i şerifi okuyacak kardeşlerimiz de var. İnegöl'deki hâfız kardeşler de belki yetişirler. Tarık Bey gelmeyecekler miydi onlar? Çok geç oldu ya. Peki, kardeşler başlarlar. Belki onlarda yetişir.

el-Fâtîha...

*

Aziz kardeşlerim! Otuz seneden beri, bu mânâ yolunun kokusunu aldığım günden beri içimde hicran olan, gerçekleşmesini bu fânî hayatta Cânu gönülden arzuladığım sonsuz bir dilek vardı. Şeyhimin pederi Osman Necmullah Hazretleri ile dergâhın kurucusu Mîr-i Büdelâ Azîz Hazretleri'nin kabirlerinin ortaya çıkarılması pek içten dileğimdi. Bu sonsuz duygumu kalbimde yaşatır dururdum. Yaşlandııkça fânî ömrüm acaba buna yetmeyecek mi diye endişe ederdim. Üstâzım (*rahmetullahi aleyh*), hâl-i hayatlarında bu âcize bir mânâlı rüyâ bahis buyurmuşlardı. "Oğlum" dedi "Pederimi ve pederimin civârındaki zevâtı, bâkiyeleri ne varsa toplayıp Emir Sultan Kabristanı'na nakletmeyi düşündüm. Orada bir kabir yaptırayım. Onları oraya nakledeyim diye düşündüm fakat mânâ âleminde yani rüyada pederim Osman Necmullah Hazretleri 'Şemseddin benim rahatım iyidir. Bana dokunma oğlum' buyurdular. Ben bu kararımdan vazgeçtim" dedi. Elini şöyle bir uzattılar. "Allahu âlem siz orayı ihyâ edeceksiniz" dedi. "Benim ömrüm yetmeyecek ama siz orayı ihyâ edeceksiniz." O günden bu yana

da çok daha derin bir duygu ile, bir aşkla oraya çeşitli fitneler, zaman zaman mâlûm, hep önüme setler çekti. Her türlü tahribat, her türlü düşmanlık, her türlü yok etme isteği hep üzerimize üzerimize hüçûm etti. İmkânlarımız yok. Maddî imkânlarımız yok. Devletle ilişkimiz yok. Allah'a tevekkül ederek bekler dururduk. Bundan üç-beş sene evvel buraya geldiğim vakit '*Efendim, vilayet buraya tekkenin üzerine bir lojman yaptıracak. Hazırlıklar yapılıyor,*' dendi. Hazır arsa. Hiçbir şey yapamazdım. Oturdum o acı üzerine. İrticâlen bir dilekçe yazdım. Çok ağır bir dilekçe. Bu dilekçeyi Osman Efendî'ye verdim. "Oğlum" dedim, "bu dilekçeyi Başbakanlığa, Büyük Millet Meclisi'ne, Dâhiliye Vekâleti'ne, Evkaf Müdürlüğü'ne bir de Anıtlar Derneği Genel Başkanlığı'na..." Gönderdiler hepsine ayrı ayrı. İâdeli taahhütlü olarak. O dilekçemde özet olarak dedim ki:

"Avrupalı turist memlekette kırıntı arıyor görülecek. Orhan Gâzî ile berâber harp etmiş, cihad etmiş, Bursa fethine iştirâk etmiş Mîr-i Büdelâ Hazretleri'nin tarihi nasıl yok ediliyor?" dedim. Bu mahalde çok ağır bir dilekçe yazdım. Ondan sonra durdular. Binâ yapamadılar ve satamadılar. Vaktiyle tekke olan bu binâyı elli sene, altmış sene evvel gâsıplar gasp ettiler. Muhâsebe-i husûsiyenin malı olarak geçti. Kurtaramadık. Kurtaramıyoruz. Harâbeyi bıraktılar ama işgâl de edemediler. Şimdi son zamanlarda câminin kurulan bu derneğin çok değerli kardeşleri, bilhassa Hacı Said Efendi kardeşimiz burada mıdır? Kalk, görsünler. Allah bu kardeşten ve onunla beraber çalışanlardan râzı olsun. Hacı Said kardeşimiz her türlü icratı yapmış, teması yapmış, en nihâyet muhâsebe-i husûsiye,

Hacı Said Efendi'ye: “Biz onu size Kur’ân Kursu yapmak üzere uzun seneliğine kiraya veririz” demişler. Binâ yaparsınız, kirâ-ya veririz. Pek ucuz bir kirâ ile. O müsâade alındı. Elhamdülillah binâya çengeli attık. Fakat bu tabi onların mimarları, mühendisleri plan yapacak. Senin kabrini, mezarını düşünmez. Çizer planı geçer, gider. “Aman” dedim, “kardeşlerim şu mezarları kurtaralım.” On gün kadar önce, bir hafta kadar önce İnegöl’den gelen iki kahraman kardeşim kazmayı, küreği yakaladılar. Geldiler. Osman Necmullah Hazretleri ile dergâhın pîri Mîr-i Büdelâ Hazretleri’nin kabir yerlerini vâlide hanım gösterdi bize. Şeyh Muhammed Şemseddin Efendi’nin zevceleri Hacı Ümmiye Hanım... Tesbit ettik. Etrâfını çevirdik. Şimdi kabirler bellidir. İnşallah dönerken bahçe açılır, girersiniz kabrine Fâtiha okursunuz. İlk ziyâreti orada yaparız. Bu şekilde Osman Necmullah Hazretleri ile dergâhın pîri Mîr-i Büdelâ Hazretleri’nin kabirleri ortaya çıktı. Otuz seneden beri iç acımla, hasretle beklediğim hâdise; bir mûcize tahakkuk etti Elhamdulillah. Bahtiyârım. Cümlesinin ruhları şâd olsun. Cümlesinin rûhuna el-Fâtiha.

İnşallah mermer olarak kabirlerini yaptıracağız. Planlarını hazırlayacağız. Daha da tekemmül edecek. Şimdi işâreti meydana geldi yalnız o kadar.

Eyüp Sabri Efendi’den Hayatlarına Dâir

Size bir hâtıramı anlatacağım. Buraya ben Şeyh Ahıskalı Ali Haydar Efendi hayatındayken çok sık gelirdim. Duydunuz, çocuk bile söyledi. O genç yavru bu namaz kıldıranın torunudur, [Ali Haydar Efendi’nin] kızından. “Çok gelirdin

Efendim buraya” dedi. “Ee yaşlandım artık oğlum. Nasıl geleyim” dedim. Çok gelirdim. Bir defa emekli olduktan sonra şurada altında Mesnevîhâne Câmii var, bu Mesnevîhâne Câmii’ne beş sene Arabça okumaya geldim bayram günleri hâriç. Pazar günleri dâhil, Cumâ günleri dâhil, her gün öğleden evvel gelirdim. Öğlen yemeği için eve dönerdim. Evim Fâtih’te Hırka-i Şerîf’te. Sonra öğleden sonra gelir tekrar dönerdim. Günde dört defa bu duvarın dibinde döner, buraya, üç İhlas bir Fâtiha okur öyle geçerdim. Yani Rabbü’l-Âlemîn lütfetti bana mânevî yola. Sülûk dediğimiz tarikat yolunu burada bitirtti. Beş sene içinde şeyhim hayatta tabi. Beş sene kış, yaz, fırtına, kıyâmet, sıcak, toz demedim. Beş sene taşındım. Burada Mesnevîhâne Câmii’nin imamı, benden otuz yaş genç olan bir kardeşten Arabiyât okudum.

Pek az bir şey kaldı aklımda ama şununla övünürüm: Hocanın ne demek olduğunu öğrendim. Arabiyât bilen bir din adamının, ne hürmet edilmesi lâzım gelen bir insan olduğunu öğrendim ve onlara hürmetim arttı. İlim adamlarına hürmetim arttı. Eh bir şeyler de kaldı tabii aklımda. Beş sene kolay değil.

Bir gün Hacı Haydar Efendi Hazretleri’nin ziyâretine gelmiştim. Yukarıda bir küçük odada otururdu. Biraz üzüleceğim bir söz etti şeyhim hakkında. İyi dinleyin bakın. Kulağı kat’iyen söz duymaz, hatta hiç duymaz. Hiç, hiç. Buraya bir defter asmıştır böyle bir tahta, onun üzerinde bir ufak defter var. Bir de kurşun kalem, cevap vermeye işâret edersin. Onu atar önüne oraya yazarsın, okurdu. İstediyin yazıy-

la yaz. İster İslâm yazısıyla. Gözlüksüz okurdu ama kulağı duymaz. Büyük bir tahta üzerinde bir defter. Şeyhime biraz söz takınca benim suratım da değişti. Anladı içerlediğimi. Yüzbaşıyım efendiler. Şeyhin namusunu kendi namusunu bilmezse, şeyhin şerefini kendi şerefinden bin defa üstün olduğunu bilmezse, şeyhin adım attığı yere adım basmazsa, onun örfünden, onun âdâbından, onun yaşantısının dışına çıkmaya çalışırsan hava alırsın efendim. Hava alırsın Efendim. Eğer bu mânâ mektebinden nasip almak istiyorsan -benim için söylemiyorum- şeyhini taklid et, her şeyini. Yapabilirsen, vurdun vurgunu. Yapamadınsa hava al. Ben biraz suratımı değiştirdim. Anladı, anlayınca tuttu bunu tak diye attı önüme. Ver ne cevap vereceksen. Ben yerde oturuyorum. Ama dizüstünde. Hiç unutmam bir gün altı buçuk saat oturmuşum öyle huzurunda. İzin vermeden değiştiremezsin ayağını. 104 yaşında Hakk'a yürüdü. Cüsseli bir adamdı. Bakmaktan korkardın. Öyle bir adamdı. Bembeyaz giyinirdi böyle yukarıdan aşağıya bembeyaz. Sakalı da buraya kadar. Aldım, kurşun kalem var arasında. *"Allâme-i Zaman, Kutbu'l-Aktâb Hacı Ali Haydar Efendi Hazretleri'nin nâm-ı alîlerini, mürşidim Muhammed Şemseddîn Efendi tarafından öğrendim ve huzur-ı alînize de onun izniyle ziyârete geldim"* diye yazdım, götürdüm, öptüm verdim. Baktı şak diye bir attı, karşıda durarda kütüphane vardı. Kütüphanenin camı şangır şungur, defter de yere şangır şungur; içeride oldu bu. Vallâhi aynen şöyle yaptı. "Bak şu pencereden aşağıya" dedi. O oturduğu köşkten kabir gözüküyor, buralara usûlen bir baktım. "Vallâhi" dedi "Cenâbı Allah'a kasem ederim" dedi, sözüdür, ay-

nen kulağımda, “Cenâb-ı Allah’a kasem ederim” dedi “Bu mübârek saatten sonra, bu dergâhda Osman Necmullah ayarında bir evliyâ yetişmedi” dedi. “Cenâbı Allah’a kasem ederim, bu Sultan’dan [İsmet Ğarîbullah Hazretleri’nden] sonra Osman Necmullah ayarında bir evliyâ yetiştirmede bu dergâh.” “Biz, bizim şeyhlerimizin neseb-i pâkinden gelen evlatlarını değil, onların eliyle okşadığı köpekleri başımıza tâc ederiz. Git, Şemseddin Efendi Hazretleri’ne hüremetle, ta’zimle selâmlarımı söyle. Elini değil, ayağının tabanını yalarım” dedi. Fâtîha’yı çekti. Biz oradan çıktık.

Ama ben şeyhime nasıl söyleyebilirim?! İmkânı var mı bunu söyleyeyim? Boşalmak istiyorum şeyhime, imkân yok söyleyeyim. Şeyhim tebessüm etti yalnız. “Nasıl memnun kaldın mı ziyâretten” dedi. Mâlûm ona.

Bir zât vardı. Kamil Amca derdik ona. Yalovalı Şeyh Şerafeddîn Efendi Hazretleri’nin¹² yolunun halîfesi idi. O da Nakşî. Câmî-i Kebîr’de bir kenarda, “Başıma böyle böyle vakıa geldi Efendim” dedim. O zaman o, ben yaşta bir zât. Benim de yaşım işte otuz yedi, otuz sekiz, bilemedin kırk. “Oğlum, Allah senden râzı olsun. İrşâd etmişsin Ali Haydar Efendi’yi” dedi. “Aman efendim hâşâ sümme hâşa ne diyorsunuz.” “Vallâhi irşâd etmişsin oğlum” dedi. Dergâhtan tard olurdu ve yıkılırdı. “Öyle, bu meslek-i mânevîye taciz etmek, dil uzatmak ne demektir onun cezâsını çekerdi. Kendisinin o ikbâline mâl olurdu o” dedi. “İrşâd etmişsin, kurtarmışsin Elhamdülillah.”

¹² Şeyh Şerafeddîn Dağistânî *kuddise sırruhû* Hazretleri Nakşibendî-Hâlîdî tarikati şeyhlerindendir. Anadolu’ya hicretle geldiler. 1936 yılında Yalova’da vefat ettiler. Silsileleri çeşitli kollardan devam etmektedir.

Bu vak'a başıma gelmiştir bu dergâhın içerisinde. Yani hâşâ bu âcizi koruyun diye söylemiyorum. Meslek-i mânevî-yi böyle bilmeniz lâzım geldiği için söylüyorum çocuklar. Eğer bilirsek bu meslek-i mânevîden feyzimizi alırız. Aksi hâlde hepimiz hava alırız. Şekle bakmayın çocuklar. Şekle bakmayın. Bizim meşrebimiz bu. Gelirken Hacı Anne'ye dedim ki, *"Hanım, şu yeşil cübbemle sarığı götüreyim mi ne dersin"* Şöyle baktı, *"Götürme"* dedi. Ârife bir kadındır. Allah ondan râzı olsun. *"Gizle kendini gizle... Şimdi götürürsen, o dergâhın insanlarında, o insanlara karşı bir gösteriş olur, gizle kendini."* dedi. Bizim bütün hüviyetimiz, bütün hüviyetimiz sizlerden herhangi biri şeklinde, hatta sizlerden herhangi birinden daha geri durumda görünmektir. Bizim meşrebimiz bu yavrum. Böyle geleceğiz. Böyle hizmetimizi göreceğiz ve bu âlemde böyle gideceğiz. Gösteriş yok. Şaşaa yok.

*

Aklınızı başınıza alın. Bu zamanda azîzin sohbetini bulmak kibrî-i ahmer, yani çok zor ele geçen şey demektir. İsmi söylenir de kendisi pek bulunmaz bir mânevî hâldir. Yani daha çok aziz ve daha çok üstündür kibrî-i ahmer. İrfâna istekli kimse için, hakîkat yoluna gitmek ve bu yola baş koymak gerektir. İşte böylece evliyâ mertebesine, derecesine ulaşılır.

Kardeşlerim, bir kısmı benliğini şaşırmış. Biraz ilmi vardır. Biraz şöyle böyle okumuştur. Bu adam biliyorum ki *"Benim kadar okumamıştır, benim kadar ilimden haberi yoktur; ben ondan ne öğreneceğim ki"* der. Ama baştan beri *Mârifetnâme*

sâhibinin, mübâreğin söylediği ve bizim de sohbetlerimizde yıllarca söylediğimiz gibi bu, ilimle olan şey değil. Mârifet-i Hakk, kalbe gelen ilimdir. Kalbten olur.

Dervişliğimin ilk seneleriydi, şeyhliğimin değil... Balıkesir'e tâyin olmuşum. Balıkesir'de tabi çabuk buldular beni. Çünkü sık sık câmide görünüyordum. Resmi elbise ile yüz-başıydım. Onlar hemen çok yakın zamanda beni buldular.

"Efendim, sohbet var falan yerde, gelir misin?"

"Gelirim."

Gittik geldik, gittik geldik ve orada başladık. Kendi muhitimize, o câhil hâlimize bakmayarak sohbetler ederdik. Neler söyledik bilmiyorum. Tabi aradan kırk seneye yakın zaman geçti. Orada o zaman tanıdığım Abdülbâkî, şimdi Bursa'da ve İnegöl'de olan ihtiyar Kürd Abdülbâkî Hayri; ilmi var kardeşlerim, onu da size söyleyeyim. Hayri'nin ilmi var. Arabiyât bilir, Farsça bilir. Beyitler yazar, okur. O ben gittikten sonra demiş ki, -şimdi îtirâf ediyor:-

"Size yemin ederim ki, bunun ne tefsirden, ne hadisten haberi var. Fakat dikkat ediyorum, ağzından kat'iyen yanlış bir söz çıkmıyor. Her sözü şeriata uygun, her sözü mezhebimize uygun. İşte bu işe şaşırdım. Anlamıyorum." dermiş. Derviş değil o zaman. Derviş olmadığı için anlayamıyor bunu. Şunu îtirâf ediyor diyor ki;

"Saatlerce söyledim her hafta toplantılarımızda. Artık söz sana kalmıştı. Kimse söz söylemiyordu. Saatlerce sohbet ederdim, fakat içimden geçtiği gibi. Sonra öbür kardeşlere de derdim, 'Bu ne hikmettir ki bu ilim okumamış, Arabiyât bilmiyor, hadis okumamış,

ilm-i kelâm okumamış, bu kimse bu kadar doğru ve bu kadar güzel söylüyor’ derdim. Ama şimdi yavaş yavaş onu anlamaya başladım” derdi.

Ben de anlamıyorum çocuklar. Demek ki beni söyleten vardı. Aynen bir teyip gibi o içimize, kalbimize o teyip yazılıyor, biz de konuşuyorduk. Bu böyle bir ilimdir, bu böyle bir hikmettir. Yani üç kelâm Arabiyât öğrenmiş de, “Bunda ne var ki bundan faydalanayım” diye gelip giden gâfiller var içinizde. Dünya menfaati için gelmiş, onlardan bir şey faydalanayım diye gelmemiş. Ondan sonra o fayda geçince çekilip gitmiştir. İsim vermeyeceğim pek çok kimseler var böyle. İzmit’te de var, Bursa’da da var, her yerde var.

Bunlardan olmayın çocuklar. On beş sene uzun parde-süsünü sallayarak, elinden tesbih bırakmayan, bu evime hep-nizden sık gelen, her gelişinde de çok zahmetli hediyeler getiren bir kardeş hatırlıyorum. İçim yana yana aşağı yukarı iki sene oldu ki yüzünü görmedim. Hiçbir sohbetimize gelmiyor. Hiçbir zaman aramıza girmiyor. Ne oldu bu kardeş? Ama ne oldu biliyor musunuz? Onu da söyleyeyim size. Daha ilk intisâb ettiği zaman içime gelen duygu ile “Bu, bu işin adamı değil. Bu bazı maksatlarla içimize girmiştir” dedim ve ona göre ders verdim. Latîfelerden falan hiç birisinden haberi olmadan ona göre ders verdim. Yani çok üzölerek söylüyorum, baştan savma bir ders verdim ve o baştan savma dersten sonra, on beş sene sonra aramızdan kaybolup gitti. Ama tekrar dönecek mi, dönmeyecek mi bilmem. Kalben gücenik değilim, ama zaten baştan biliyordum ki, o bu

meclisin içine gönülle girmiş bir kimse değildi... İsmi vermiyorum, siz anlayın kim olduğunu.

*

Sülûkumuz boyunca hârikulâde hâller, kerâmet ve keşfiyat âleminde pek çok hâtıra ve müşâhedelerimiz olmuştur. Sizleri daha fazla yormamak ve âsi nefsimize pay çıkarmamak için onlardan söz etmeyeceğiz. Yalnız bir gönül duygusu olarak beyan ederim ki mürşidimiz ebediyete intikâl ettikten sonra bize irşad yolundaki rehberlikleri daha da tesirli olarak devam edegelmiştir.

*

Kardeşlerim burada irticâlen, kendi hayatımdan kısa kısa bahsedeceğim. Sen şöylesin, kimseye diyemiyorum. Hakkım değil. Kendimi konuşacağım zaten, bu da bize verilen vazîfedir. Benim Üstâzım kendini bildiği yaştan îtibâren bütün hayatını fakire teferruatıyla duyurmuş bir kimseydi. Allah bana bu lütfu nasîb etmiştir. Adım adım onunla yaşadım. Adım adım her hâlini bildim. Ta sebâvetinden yaşlılığına gelinceye kadar geçen bütün hayatını safha safha duyarak içime yerleştirdim. Siz de artık benim zaman zaman onun gibi o hâli yapamadım ama benim benden de duyduklarınızı, işte şeyhimizin usûlü buydu, yolu bu idi, yaşantısı bu idi diyecek kadar fikirler sâhibi olacaksınız.

İnsan dünyaya geldiği vakit iki hükümdarın hükmü altındadır. Zaman zaman sohbetlerde söyledim. Biri ruh, biri nefis. Rûhunu vücud gemisine hâkim kıldığı müddetçe selâmet yolundadır. Fakat rûhun vücuddaki hükümdarlığını

kaybedip nefsin yoluna düştüğü vakit felâket yolundadır, cehennemdedir. Bu hâl elbette ki benden de uzak kalmadı. Kaç yaşındaydınız? Tam yetmişsekiz yaşımın ortasıdayım. Yetmişsekiz yaşımın tam ortasında. Ne günler geçirdik, ne hâller geçirdik. Kendimizi korumaya çalıştık, kurtarmaya çalıştık kardeşlerim. Ben misâl vereceğim.

Sevdiğim ve hürmet ettiğim Mahmud Efendi gibi üç hâneli bir köyden çıkıp yedi yaşında hıfza başlayıp onbeş yaşında Arabiyât öğrenerek gelmedim çocuklar. O, o yoldan geldi. Ne mutlu bir kimse. Âlim olmuş ama ben bu cemiyetin içinde, cemiyetin bugünkü yaşantısında olan insanların arasından geldim de öyle bu dikenli yolları geçtim. Ona yol ne kadar kolay ise bana da bu yol bu kadar çeşitli zorluklarla dolu bir hayattı. Öylece bugüne, bu saatte ulaştım. Birkaç defa Mahmud Efendi karşılaştı benimle. “Albayım” dedi; ya artık böyle gösteriyorlar. Dedim ki “Hoca beni serbest bırak. Bir gün gelecek, bir gün gelecek inşallah olacak biliyorum. Bir mümin erkeğe otuz üç yaşında sakal bırakmak sünnet-i müekkededir. Hatta Hacı Haydar Efendi vâcibtir bile demiştir sakala. Biliyorum ama, biliyorsun ben hangi yollardan geldim. Bugün yaşadığım cemiyeti de biliyorsun. Benim ailem senin Ayşe gibi, senin ailen gibi Fatma Bacı, Ayşe Bacı değil. Yirmiyedi sene bu memlekette vazîfe görmüş öğretmenlik yapmış bir kadındır. Ben çeşitli belâların içerisindeyim. Kolay değil benim hayatım dedim” kaçtım. Ama zamanı gelince Allah bana da nasîb etti. Sakalı bıraktım, elli dört yaşının içindeydim. Tövbe yâ Rabbî! Evet, elli dört yaşımın içindeydim sakalı bıraktığım vakit. Geç bile kalmıştım. Bir-

çok sebep vardı. Kendi kafama göre bir defa torunum, ilk torunum dünyaya gelmişti. Efendim 6 Temmuz 1964'te. Benim memleketimde babam, amcalarım, ağabeyim, bütün sevdiklerim hepsi sakallı insanlar. Onlara dede dediler. Ben de şimdi sakalsız, yoluk kimseye dede dedirteceğim. Bana dedim "nasıl torunum dede diyecek. Nerede benim sakalım? Dedeye sakal yakışır ama ben de nerede sakal." Bir bu.

İkincisi 6 Haziran tarihli mektub, 1964 tarihli hilâfetnâme geldi. Şeyhliğe nasbedildim. Benim sakalım bile yok. Ben şeyhlik nasıl yaparım? Ben nasıl çıkarım cemaatin içerisine de şeyhim derim? Dehşet içerisine düştüm.

Üçüncüsü bir gün İskenderpaşa Camisi'nde namaz kılıyordum. Allâhu âlem ikindi namazıydı. Ama âşışım, içim ya- nıyor. İkinci rekâtta çok güzel hatırlıyorum Mehmed (Zâhid) Efendi Hoca, o mürşid, İskenderpaşa mürşidlerinden. Hoca namaz kıldırıyor. Böyle ellerim bağlı iken Beytullah tecellî etti. Önüne geldi durdu. Şakası makası değil. Beytullah doğrudan doğruya ve sağ tarafımdan da bir ses geldi: "Hazırlı- ğını yap hacca gidiyorsun." Tabi namazı nasıl tamamladım bilmem. Bâkiye namazımı nasıl tamamladım bilmem. Neyse namaz bitti. Eve geldik. Hanım dedim, hacca gidiyoruz. Yok dedi, ben gidemem. Ama sen mâdem ki böyle istiyorsun, sana hazırlık yapalım. Ben gelemem. Evlat evlendirmişim, borçluyum. On para param yok. Hacca gidiyorum dedim. Gidiyoruz, Allah hep imkânları verdi.

O vakitte ikinci bir duygu başladı. Hacca da gideceksin sakalın yok. Torunun dünyaya geldi sakalın yok. Şeyh hilâ- fetnâmen geldi sakalın yok. Hacca gitmek için müjde aldın

sakalın yok. Çevirttim sakalı çevirttim ama evim tufan oldu. Efendiler tufan oldu evim. Yediden yetmişe her türlü hakârete uğradım. Seksen yaşını geçmiş olan kayınvâlidem bile mübârek olsun oğlum diyemedi. Allah dedirtmedi. Nasîb etmedi. O bile düşman gibi baktı. Karımdan her türlü hakâret lafları duydum. Çocuklarım soğudu bana karşı. Yüzüme bakmaz oldu. Caddede giderken, gelirken eski meslektaşlarımdan, subaylardan beraber çalıştıklarımız kimselerden gördüklerim oldu ise yüzlerini çevirdiler benden. Selâm vermediler. Eminönü'nde bir meslek arkadaşım var rastladım. Geldi buraya tuttu, "Nedir bu" dedi. "Nedir bu" dedi, "Sen böyle mi olacaksın." Hiç kızmadım. Yalnız bir tek insanın, bir tek insanın kalb duygusu ile sevgi ile ayaklarımı öptüğünü gördüm. O da ablam. Şimdi seksen altı yaşında ve ağlayarak kardeşim kardeşim dedi sarıldı bana. "Babama benzemişsin" dedi. Babam topraktan yeni geldi. Bir de ağabeyim cânu gönülden "Mübârek olsun kardeşim" dedi. "Çok geç kaldın, çok geç kaldın. Ama ne belâlara uğrayacağını bildiğim için, sana diyemedim ki sakal bırak..."

Cenâb-ı Resûlullâh (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) Efendimiz'in mübârek sünnetini elli dört yaşının sonlarına doğru idrâk ettim ve Beytullah'a sakallı gittim elhamdülillah. Efendinin sakallı olarak ilk ziyaretine gittiğim vakit -o ilk resmim var- hacca giderken, "İnşallah biz hayattan çekildikten sonra iki parmak daha büyütürsünüz" dedi. Sakal meselesi böyle geldi bana. Bu nefis mücâdelesiydi. Nefs mücâdelesi, insan şeytanı, şeytan aleyhillâne ve kendi nefsim, bu üç düşmanla mücâdele ile bu işi başardım. Bazen gözyaşlarıyla, bazen

kendi kendime... Şimdi iş bitti ama o günleri gördük evimde. Yapmadığının sebebi bu idi. Bunu konuşamazdım Hacı Annenin yanında. Anladın mı işte onun için sana sığındım bir kale olarak.

İkincisi de tekâüd olup geldim. Gencim elli yaşında. Tam elli yaşımın basamağındayım. Kırk dokuzu yeni bitirmişim. Evde fiskos başladı. “Nedir hanım?” dedim. Dedi “Çocuklar diyorlar ki, bu genç yaşta babam evde mi oturacak? Biraz çalışsın bir yerde falan...” “Annem de öyle diyor” dedi. “Evet” dedim, “çocuklar istiyor ki sinemaya daha bol gitsinler, daha bol para harcasınlar, çok kazanayım istiyorlar. Kayınvalidem de, bu belâ akşama kadar evde mi oturacak da huzurumuzu bozacak. Bir iş bulsun da defolsun gitsin. Ama hanım” dedim, “ben çalışmayacağım. Ben kendimi mânâ yolunda yetiştirmeye çalışacağım. Senin emekli maaşın, benim emekli maaşım Bursa’daki evimizden de üç beş kuruş kirâmız var. Ben hiçbir şey istemiyorum sizden. Rakı içmem, sigara içmem, sinemaya gitmem. Buradan Fâtih’e, Fâtih’ten şuraya buraya gider gelir, yaya gidip gelirim. Ne dolmuş parası alırım, ne otobüs parası alırım. Beş kuruş da sizden bir şey istemem. Aldığım maaşı da olduğu gibi bırakırım. Yalnız benim yakamı bırakın” dedim. “Ben çalışmayacağım. Ama eğer zorlarsanız bir iş bulurum ve beni el üstünde kaparlar. Hangi müesseseye girsem, beni muhâsebe müdürü olarak el üstünde kaparlar. El üstüne kaparlar. Fakat otobüsle gidip gelirken, dolmuşla gidip gelirken gönlümü kaptırırım bir postala. Onunla anlaşırım ev kurarım. Sen kalırsın gözyaşlarıyla. Bu son tehdidim.”

O sırada Adalet Partisi kurulmuştu. Bir heyet koptu geldi gece yarısı. Dediler ki “Seni İzmit’ten namzet gösterdik. Paranızı da biz yatırdık. Gel bu hisle imzâ at.” “Yok, ben mebus olmayacağım. Bu zayıf îmânımla, o küfür şeyi ile orada yemin edemeyeceğim” dedim. “Küfür yazısıyla yemin edemeyeceğim. Sonra ben bir parti adamı da olmayacağım. Müslümanların adamı olacağım” dedim. “Bu siyâsî adamdır, bu falan partiye satılmış adamdır dedirtmeyeceğim kardeşlerime” dedim. “Yok, ben siyâsetin adamı olmayacağım.” Tabi öbürleri seviniyor: “Buradan defolup gidecek. İşte çok para da gelecek, boyuna yiyeceğiz.” Onu da reddettim. Bu da nefsimle olan mücâdelem. Nefs ile nasıl mücâdele ediyor, işte görürsün. Eğer bunları yaparsak, bunları yaparsak, yavaş yavaş insan kendi nefsiyle mücâdele ede ede selâmet yolunu bulur. Nefisle mücâdele nedir? Bütün yasaklardan kaçmak, bütün ahlâk-ı zemîme denilen, ef’âl-i kabiha denilen kötü şeyler, kötü işler ve kötü ahlâk bunların hepsinden temizlenmek lâzım. Nefsle böyle böyle mücâdele edilecek. Meselâ yalan. Kardeşlerim samîmî olarak söylüyorum: Bile rek yalan söylemedim hayatımda. Zaten eğer öyle bir zerre kadar bir yolum olsaydı huyum, bu mukaddes mesleğin mübârek emâneti verilmezdi kardeşim. Mümkün değildi. Yalan bilmedim. İkiyüzlülük asla yapmadım. Ne idim ise, yirmi yaşında ne idim ise, seksen yedi yaşıma kadar inşallah yetişirim, belki yetmiş sekiz yaşında da oyum.

Efendiler beni murakabe eden neydi? Kalbim ve kalbime ışığı tutan Cenâb-ı Rabbü’l-Âlemîn. Nefisle mücâdele edeceksin. Başka türlü gidilmez bu yola.

Subayım, çok geniş selâhiyetli bir subay. Yaz aylarında aile, kayınvalidem geldiler oraya tatilde. Sormuşlar, demişler ki “siz kime geldiniz. Burada kiminiz var?” Kayınvalidem demiş -çok bilen bir kadındı. Allah rahmet eylesin-: “Efendim, burada damadım subay.” “Nerede subay efendim” demiş, bir genç hanım.

Levâzım müdürüyüm. Tümen kumandanı dâhil benim imzâlı vizem olmadan bir kurşun kalem çıkmaz hiçbir yerden. Hepsini ben kararlaştırıyorum. Bir tozluk değiştirilecektir. Paşa evvela bana bir tezkere yazdı: “Bana bir tozluk.” Emir verdim; “bir tozluk.” Benim imzam olmadan bir şey çıkmaz. Öyleyken üç yüz hânelik bir yerde bir tümen karar-gâhına âit otuz-kırk subaydan ibâret... Benim yüzümü gördüğü yok subay ailelerin hiç birinin. “Ha demiş siz ismini her gece evimizde konuşup yüzünü görmediğimiz zümrüdi anka kuşunun ailesisiniz demek...” Zordu bu efendiler, nefisle uğraşmak. Çocuk oynucağı değil. Bedava vermezler. Bedava kaftan giydirmezler.

Öyle iken ben acaba mütemâdiyen düşünüyorum -yine bugün şurada sizinle beraber de aynı düşüncedeyim- acaba ben nefs-i mülhimeyi geçtim mi? Allâhu âlem. Vallâhi kanaatim bu. Çünkü çok daha eksiklerim var. Çok daha eksiklerim var. Acaba nefs-i mülhimeyi geçtim mi? Kırk senelik dervişim; bu kolay değil. Kırk senelik müridim, derviş olamadım daha. “Efendim isterseniz, Ziraat Bankası mensuplarının kampı”, “İş Bankası mensuplarının kampı”, yok “vilâyet memurlarının kampı”, yok “öğretmenlerin kampı”, “subay-

ların kampı..." Geçen de birisi diyor ki "Fener'de, Kadıköy fenerinde o kadar gazinolar falan kamplar varmış ki, bütün subaylar, subay aileleri yazın oradaymış." Bilmedim, görmedim efendiler. Ne ailemi getirip götürdüm, ne kendim gittim. Ne tekâüd olduğum zaman, ne tekâüd olmadan evvel.

Nasıl girerim onların arasına? İçki var, kumar var. Üstelik plajlarda köpekler gibi yuvarlanmak var. Köpekler gibi yuvarlanmak var! Geçende bir kardeşime dedim ki; böyle Şaban Efendi gibi yumuşak bir kardeş kabiliyetli; derslerine de çok çalışkan bir kardeş. Ailesinin yanında "Oğlum" dedim "sen derviş olamazsın." Şaşırdı. "Sen derviş olamazsın. Müridsin, sâliksin ama dervişlik göremeyeceksin. Çünkü dikenli tarafların pekçok." "Bırakalım öyleyse dersleri efendim" dedi. "Bırakma" dedim "Devam et oğlum. Belki bir gün bir hidâyete erersin, ama sen derviş olamazsın oğlum olamazsın."

Kasem ederim Allah'a ben mayo giymedim hayatımda. Karım mayo giymedi hayatında. O deniz sâhilinde erkekli kadınlı bir domuz hayâsızlığı ile kumda yuvarlanan veyâhud da denizde çabalayan köpekleri görmedim. Şükürler olsun Allah'a... Eczâcılık tahsili yaptırdığım kızım, benim ekmeğimi yediği müddetçe o da mayo nedir görmedi. Parmağını denize sokmadı yemin ederim. Ondan sonraki hayatında ne ise, kendilerine âit bizlere değil. Öyle kolay mıdır bu, derviş olmak? Kolay mıdır öyle yola gitmek? Kolay mıdır öyle! Eğer bu şekilde yapabilene aşk olsun. Demir leblebi ağzında çiğner ve hazmeder ondan sonra da derviş olur.

Bunu da söylemeden geçemeyeceğim. Bir Hacı Muammer Hanım var Bursa'da. Hemen hemen biz yaşlarında Hacı Muammer Hanım. Kocasını Tüccar Âdil Bey. Burgaz denilen bir yer var Bursa'da. Hemen hemen Bursa kadar büyük bir şehir olmuş Burgaz. Mudanya ile Gemlik arası bunların orada evi var yazlık. Hacı Muammer Hanım bilgin de bir kadın, tahsil görmüş bir kadın. "Efendim" dedi "bir gün Hacı Makbûle Hanım'la sizi Burgaz'a götürelim de bir öğlen yemeği yiyeceğiz." Oyaladım, "Gelmem ben" dedim. Bir gün dedim ki "Hacı Muammer Hanım çok tekrar etti, -senelerce sohbetlere gelince tekrar ediyor Hacı Muammer Hanım-" dedim, "Denize yakın mı eviniz?" "Yakın" dedi. Dedim "Plajlarda yüzenler falan görünüyor mu?" "Görünüyor ama biz girmeyiz" dedi. "Biz تنها bir yer bulmaya çalışırız." "Çarşılarında sokaklarda mayolu, şortlu kadınlar, şortlu erkekler dolaşıyormuş, Hacı Muammer Hanım." dedim, "Domuzların otladığı çayıra giremem" dedim. "Senin evin var, kocan tüccar. Siz zenginsiniz. Tövbe edin, çok yalvarın. Sizle Allah'a kalmıştır iş ama biz oralara gitmeyiz" dedim. İşte nefisle mücadele. Her biri nefisle mücâdele...

Kötü ses, haram; dinleme ve seyretme. Yüce Üstâzım'ın bu yolda ruhsatı... Rahmetullâhi Aleyh, Kaddesallâhu Sırârahû zamanında televizyonda açıklamış. "Oğlum, kadın sesi dinlemek erkeğe haramdır" dedi. "Onun için radyonun kadın çalgıları sesi olduğu vakit, açamazsın da dinleyemezsin de. Ama kadın dinler" dedi. "Kadın, erkek müezzinin sesini nasıl dinliyorsa, erkek sesi dinlemek haram değilse, onun mevlüdünü okumak size nasip olursa kadını o kadar sıkma"

dedi. "Onlara ruhsat ver, müsâade et. Onlar dinlesin kadın şarkıları, ama sen zinhar dinleyemezsin." dedi. "Sen zinhar dinleyemezsin!" "Yalnız" dedi, "artık dünya ile ilgini kesmeyeceğin için haberleri dinlersen o kadar yeter" dedi. O gün bugün, kasem ederim efendiler, yalnız haber saatinde benim radyom açılır. Öbür fitne [televizyon] zaten girmede evime elhamdülillah. İnşallah ben öldükten sonra hanım kalırsa, o da almaz inşallah. O da benden evvel giderse benim evime girmez.

Şahsî Bir Günüm

Şimdi benim günlük yaşantımı size tekrar edeyim. Bilmeyen kardeşler de duysun.

Saat dokuz ile dokuz-otuz [09.30] arasında yatarım. Bu benim bozulmayan prensibimdir. Sûret-i kat'îyyede gece misâfir kabûl etmem. Oğlum dahi gelse, giderse gider, gitmezse ben yine gider yatarım. Gelmez daha; öğrendi artık gelmez daha. İkindiden sonra gelir ve gider o ara. Onun için gece misâfir kat'îyyen kabûl etmem. Dokuz, dokuz buçukta yatarım. Saatim kuruludur. Dörtte kalkarım. Ama o zamana kadar, ihtiyarlığım icâbı -afedersiniz- idrar zorluğu var, iki üç defa kalkar, her birinde on beş - yirmi dakika vakit geçer. O zamanları da katın işe. Saat dörde kadar kaç saat dinlenebilmişim hesap edin. Altı saatlik bir zaman dolmuş. Dörtte kalkarım abdestimi tazeler, abdest işimi bitirdikten sonra hacı annenizi kaldırıyorum o da gelir. O gelinceye kadar ben giyinir, teheccüd namazımı kılarım. O da giyinir yerlerimizde otururuz. Zikre niyet ederiz ve Yâsin-i Şerîf, Sûre-i Mülk,

Amme Sûresi, İhlas'ları okur bütün tertibâtı ile zikre gireriz. Ben zikre girdiğim vakit hacı anneniz kalkar bir günlük kaza namazı kılar. Ezan zamanı gelir kalkarız. Sabah namazını kılarız. Uzun duâlarım var. İsterdim ki her derviş kardeşim benim sabah namazından sonra ne duâlar ettiğimi bilsin. Ama olmadı imkânım. İnegöl'de bir kaç sefer yapabildim. Meselâ böyle bir yerde misâfir oldum. Sabah namazında benim duâmı dinledi. Teybe de alındı. Her neyse. Uzun duâlarımızı yaparız. Zikrini tamamlamamışsam, tamamlarım. Saat yedide oda kapısından dışarı çıkarım. Tekrar bir abdest tazelerim. İshrâkimi kılar, günlük Kur'ân dersime otururum. Günde bir cüz tertibim var. Mutlaka günde bir cüz okumalıyım. Allah mâni vermesin devam edeyim. Şimdi babama, çok kıymetli âlim amcama, anama Mart 25'e kadar üç hatim yetiştirmeye mecbur olduğum için günde bir buçuk cüz okumaya başladım. Cüzümü okurum, ondan sonra evrâd-ı Gafiriyye'mi okurum.

Çıkarım dışarıya kahvaltı hazırlanmıştır, kahvaltımı ederim. Kahvaltıdan sonra gerekirse bir daha abdest tazelerim. Gerekmiyorsa otururum. *Mârifetnâme*'den günlük dersimi yaparım. Bu on bir buçuğa kadar devam eder. On bir buçukta şöyle kaçamak şeklinde gazeteye göz atarım. Biraz da insanız, dünya var. Öğlen yemeğimi yedim, öğlen namazını kıldıktan sonra dünya ikisi bir araya gelse, beni tâciz eden kimse çıkmamışsa, mutlakâ bir saat şöyle sırtüstü uzanır yatarım. Ekseriyâ nasîb olmuyor. Haftada birdefa, ikidefa ancak üçdefa yapabilirsem bir saat. Ondan sonra kalkar ikindi abdestimi tâzelerim. İkindi kılarım. İkindiden sonra da nâfi-

le tesbihlerim var bir sürü. Ancak onları yapmaya vakit bulurum ki akşam namazı gelir.

Gelin ziyâretime bakalım! Kaldı mı boş bir zaman? Eğer bu araya kalan müsait bir vaktim varsa gelin ziyaretime. Hastayım da, konuşmak da beni yoruyor, yürümek de beni yoruyor. Şimdi buraya geldim bugün. Konuşma diyor, adı da sohbet; dinleyeceksiniz. Bu yaptığım da sohbet ama bunun tam bir hafta yorgunluğunu çekiyorum. Bir haftada dinleneceğim. Onun için yalvarırım size beni ziyârete gelmeyin. Şaban Efendi'yi ziyâret edin. Onunla selâm gönderin. Bir hâcet olursa ben sizi ararım ve lâkin bu şekilde özel ziyâretlerle uğraşacak zamanım geçti kardeşlerim. Kabûl edin bunu artık. Yetmiş yedi yaşını bitirmekte olan bir pîr-i fâniyim. Öğretmenlik yapmışım. Askerlik yapmışım. Yıpranmış bu vücut. Dört kişinin işini yaptım bütün askerliğim müddetince. Burada şâhidim de var benim. Nasıl çalıştığımı kısa bir zaman gören adam da var. Dört kişinin işini yaptım bütün hayatım boyunca. Ondan sonra da yirmi beş senedir şeyh olacağız diye okuduk, yazdık, tedkik ettik, sorduk, soruşturduk, insanlarla uğraştık. Sizin gibi kaç katile doldu boşaldı, doldu boşaldı, doldu boşaldı. Ta 1954-55'ten beri yirmi senedir de bu işlerle uğraşıyorum; yirmi iki senedir. Artık tüken-dim, çok tükendim. Zamanında tükendim. Ee Cenâb-ı Hakk sizi yolda bırakmayacak bir vekil, halîfe nasîb etti. Onun benimle temâsı, sizin için de benim için de saâdetdir. Bununla iktifâ edin. Anlaşıldı mı? Beni yormayacaksınız. Çok ricâ ediyorum. Câmii serbest. Cumâ günü gelen gelir. Meselâ İsmet evlâdım hemen her hafta gelir. Her hafta gelenler de

var. Zâten Yılmaz beni taşımak için gelir. Zâten câmiden çıkıp eve gelinceye kadar yavaş yavaş yürürken beş on kelâm konuşuruz. Hasretliğimizi gideririz. Bu kadar. O da mecbur etmiyorum size ha. Vakti olan gelsin. Vakti olmayanı mecbur etmiyorum.

EK:

Şeyh Şaban Lütfullah Efendi'nin Hayatı¹³

1938 yılında Sivas'ın Koçhisar kazasının (Doğanşar) Kozlu Köyü'nde doğdular. İsimleri Şaban Çetin'dir. Lakapları Eyüp Sabri Efendi tarafından 1981 yılında verilen "*Lütfullah*"dır. Tam isimleri Şeyh Şaban Lütfullah en-Nakşibendî el-Müceddidî el-Hâlidî es-Sivâsî'dir. Annelerinin adı Arife Hanım, babalarının adı Mustafa Efendi'dir.

İlk din bilgilerini köylerinde aldılar ve hâfızlığa başladılar. Sekiz yaşlarında okumak için İstanbul'a gittiler. Burada bir Kur'an Kursu'na başladılar. Okuma yazmayı kendi kendilerine öğrendiler. İlk ve ortaokul imtihanlarını dışarıdan verdiler. Nitekim daha sonra, kendilerinin bu okul geçmişlerini öğrenen Eyüp Sabri Efendi, Şaban Efendi'ye şöyle buyurmuşlar: "*Ben de diyordum ki, bu evladımız nasıl bu kadar hızlıca seyrîi sülûklerini ikmal ettiler.*"

İstanbul'da Yeraltı Camii imamı Üsküdarlı Hâfız Ali Efendi'de hâfızlıklarını tamamladılar ve aşere okumaya başladılar. Zamanın diğer meşhur hocaları olan Abdurrahman Gürses Efendi, Nuri Yavuz Ergin Efendi, Ömer Aköz Efendi,

¹³ Eyüp Sabri Efendi'nin "*Sâdât-ı Hâlidîyye-i İsmetîyye*" isimli eserinin içinde olmayıp tarafımızdan eklenmiştir. (hazırlayan)

Enderun İsmail Efendi, Çolak Mehmed Efendi ve Gönenli Mehmed Efendi'den dersler aldılar.

Askere gitmeden önce 1958'de Kılıç Ali Paşa Camii'nde müezzinliğe başladılar. Askerlik dönüşlerinde sırasıyla Be-yoğlu Ağa Camii'nin müezzinlik (1961), müzeden tekrar camiye Dolmabahçe Camii'nde imamlik (1963), 1967 sene-sinden 1984 yılına kadar Teşvikiye Camii'nde imamlik vazifelerinde bulundular. 1984 yılında emekli oldular.

Eyüp Sabri Efendi ile tanışmaları Teşvikiye Camii'nin yönetimine tasallut olan devrin bazı siyasilerine karşı dernekleşme çabaları sırasında oldu. Derneğe başkan ararken emekli bir albay olarak Eyüp Sabri Efendi'yi tanıdılar. “*Âdetâ Hazreti Ömer radiyallâhu anh gibi bir zât idi*” diye buyurmuşlardır. Bu yıllarda pek çok âlim ve şeyh efendiyi tanıdıkları hâlde intisâbı düşünmemişlerdir. İntisabları kendi rivâyetleri üzere şöyle olmuştur:

“*Futbol merakı ile gazeteleri çok sıkı takip ederdim. Nâmahrem olan sözde sûretlere pek dikkat etmezdim. İhvandan Hacı Bayram Efendi bir gün yanıma yaklaşıp ‘Şaban Hocam, Eyüp Sabri Efendi Hazretleri’nin sana çok selamı var. ‘Ne zaman bu necis gazeteleri bırakıp da bize gelecek buyurdu’ dedi.*” Bu sözler üzerine Şaban Efendi’de nisbî bir uyanış olmuş ise de intisâb edememişler.

Bir süre sonra bir rüya gördüler: Zuhûratta Teşvikiye Camii'ndeler. Bir zât “Hazret geliyor” der. Kapıdan Eyüp Sabri Efendi girer. Şaban Efendi hemen elini öper. Beraberce caminin içerisindeki görevli odasına doğru ilerlerler. O anda uyanırlar, fakat yine intisâb etmezler. Bir hafta sonra tekrar bir

rüya daha görülür. Bu sefer Şeyh Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu (kuddise sirruhû) Hazretleri'nin önüne oturur, elini öper, cebinden biraz para çıkarıp şeker alıp gelmesini ister. Hemen gider, şekeri alır, gelirler. O sırada uyanırlar. Eyüp Sabri Efendi ertesi gün tekrar ihvandan biri vasıtasıyla Şaban Efendi'yi çağırır. Bu sefer intisâb niyetleri vardır. Eyüp Sabri Efendi, Şaban Efendi'yi gülümseyerek ve ayakta karşılar.

Yukarıda zikredildiği üzere kısa sürede tarikatın kemâlleri görünmeye başlar. Nihayet Eyüp Sabri Efendi'nin diğer halîfeleri Durmuş Kaya Sağlam, Fahreddin Salman ve Rabbânî Demirhan efendiler ile beraber 1981 tarihinde Eyüp Sabri Efendi'den hilâfet alırlar. Diğer halîfelere başhalife seçilirler.

Eyüp Sabri Efendi 1990 yılından sonra çok yaşlandıkları için sohbet yapma ve ihvanla alakadar olma vazifesini Şaban Lütfullah Efendi'ye verdiler. Eyüp Sabri Efendi'nin 1994'deki vefatlarının ardından müstakil irşada başladılar.

İlk zamanlarda dergâhları İstanbul'un Kurtuluş semtinde iken şimdi Kasımpaşa'dadır. İki haftada bir cumartesi ve Pazar günleri ihvanlarına sohbet etmektedirler. Uzun yıllar her Perşembe günlerinde Beykoz'da siyer ve tasavvuf sohbetleri yaptılar. El'an hayatta olup irşâda devam etmektedirler.

Şaban Lütfullah Efendi'nin üç halîfesi bulunmaktadır: Hâfız Nedim Efendi, Eyüp Sabri Efendi'nin yeğeni İsmail Hakkı Efendi ve Aliosman Dağlı.

Haklarında tarafımızdan “Şeyh Şaban Lütfullah Efendi (k.s.) Hayatı” isminde bir eser kaleme alınmıştır. Bu kitabın içinde dört kitapçık vardır.

1. “*Allah’ın Lûtfu*”: Şaban Lûtfullah Efendi’nin kendileri, akrabaları, aileleri ve dervişleri ile yapılan mülakatlara yer verilmiştir. 54 sayfadır. (ss.7-61)

2. “*Mefâtih*”: Şaban Lûtfullah Efendi’ye yöneltilen tasavvufa dair kırk adet sorunun cevaplandırılmasından oluşur. 34 sayfadır. (ss.61-95)

3. “*Risâle-i Lûtfîyye*”: Manzum olarak itikada, ahlaka ve tasavvufa dair meseleler manzumeler halinde anlatılır. Bu kısım tarafımızdan nazma çekilmiştir. 21 sayfadır.

4. “*Âdâb-ı Lûtfîyye*”: Nakşibendî tarikatının usûllerinden râbıta, hatm-i Hâcegân ve letâif derslerinin yapılışı anlatılır. 16 sayfadır.

Bu dört kitapçıktan oluşan eser toplam 136 sayfadır.

**HÂLİDİYYE RİSÂLESİ'NİN
SÂDELEŞTİRİLMESİ¹⁴**

Eûzübillâhi mine's-şeytânî'r-racîm.

Bismillâhi'r-rahmânî'r-rahîm.

Elhamdülillâhi Rabbi'l-Âlemîn. Vessalâtü vesselâmu alâ Seyyidinâ Muhammedin ve alâ âlihî ve sahbihî ecmaîn.

Bundan sonra bu yolları bilen kimselere gizli olmayan kalb gözleri açık olan zâtlar,“*Peygamber Efendilerimizden (aleyhimüsselâm) mânen ilerlemenin aslını edinmek iki hale bağlıdır. Bir kısmı da üç şeye bağlıdır*” dediler.

Bir: İhlas; kalb temizliği, doğruluk. İkiyüzlülük değil. Hiçbir art niyet ve istek olmadan sevmek.

İki: Edeb, akıllılık, usluluk, herkesle iyi ve hoş iş görme.

Mânen ilerlemek için feyiz almak ancak ehlullâhın kalblerinden olur. Yani kalb, yalnız Allah'a (*celle celâluhû*) bağlayan, Allah'ına (*celle celâluhû*) yakınlık kazanmış velî kullarının kalblerinden feyz alır. Ama bir mürid yani yeni dervişin eğer kalbi ihlas gömleğini giymemiş, birinci maddede söylenilen hâle gelmemişse yâhud Mevlâ'nın velî yani seçkin kulları hakkında edebe aykırı hâlde ise, işte bu çeşit müride o zâtların feyiz dolu içleri can ve gönülden meyl etmez.

Üç: Ehlullâhı yani Cenâb-ı Hakk'ın (*celle celâluhû*) evliyâlarını sevmek. Çünkü bu içten sevgi feyzin yani mânen ilerlemenin çoğalmasına, pek çok artmasına sebeptir. Bu yukarıdaki üç hâl bir müridde ne derece artarsa mânevî ilerlemesi, rûhunun yücelmeye başlaması yani feyzi o derece çoğalır. Hiç şüphe edilmesin.

14 Metnin içerisinde köşeli parantez içinde verilen kısımlar Eyüp Sabri Efendi'nin metne yapmış olduğu hâşiyelerdir. (editör)

Ve yine feyz almaya sebep tek şeydir denildi. Oda mürşide sevgidir. Ancak bu sevgi gösteriş ve desinler için olmayacak, doğrulukla olacak ve asla şüphe edilmeyecek. Çünkü sevgi, müridin içinden mürşidin iç âlemine akan mânevî bir nehirdir. Bu mânevî nehir sebebiyle mürşidin içinden devamlı olarak çekici bir feyz meydana gelir. Bu mânevî nehrin genişliği, müridde olan sevginin, muhabbetin azlığına veya çok olmasına göredir. Bazen sevginin pek çoğalması yani kaynamasıyla mânevî nehir deniz gibi olur ve müridin kalbi mürşid tarafına döner. Sevginin çokluğu sebebi ile mürid, fenâ-fi'ş-şeyh olur yani şeyhinin varlığında kendini yok etmiş görür. Bu devrede mürşidin bütün hâlleri bir defada müridin kalbine aksederek aydınlık verir. Bu üstün sevgi yani muhabbet, diğer iki hâli yani edeb ve ihlâsı da birlikte ister. Çünkü seven yani dost olan kimseler sevdiği hakkında edebli ve ihlaslı olmuşlardır hep. Seven kimse sevgilide ayıp ve noksan görmez ki, kendisinde ihlas ve yakın yani üstâzı hakkındaki şüpheden arınmış bilgi yok olmasın.

Bilinsin ki ihlas, muhabbet ve edeb hakîkatte Cenâb-ı Hakk'ın (*celle celâluhû*) lütfu ve ihsânı olarak verilir. Çünkü her bir makâma yakışır ve uygun edeb vardır. Bu yolda tam himmet, lütuf, kerem mutlaka Mevlâ'nın (*celle celâluhû*) ilhamı yani kalbe akıtılan feyizledir. Edeblerin az kısımları da buna bağlıdır. Bununla beraber tasavvuf, açık delilleriyle edepten ibarettir demişlerdir. [Lügat mânâsı ile tasavvuf, gizli ve açık şeriat edeblerinin görünen meyvesi olarak insanda meydana gelen olgunluktur. Kısaca tasavvuf yâr (dost) olup, bâr (yük) olmamaktır. Tasavvuf; hazret-i insan

olma yolu ve ildir.]

Şimdi biz: "Hepsine ulaşamazsan da hepsini terk etme" sözü gereğince burada edebın çeşitlerinden bazısını zikreden selef-i sâlihîne uyarak"¹⁵ bunları özetleyip anlatmakla yetindik. Söylenmeyen diğer edeplerde sözü edilenlerle ölçölüp anlaşılın.

Doğru yola istekli bilsin ki, mürşid hakkında uyulması gerekli olan edeb birkaç çeşittir:

Birincisi, niyet edebi.

İkincisi, râbıta ve şeyhe hizmette huzur edebi.

[Huzur; gönülden başka şeyleri atarak yalnız bulunduğun işe bağlanmak.]

Üçüncüsü, mürşid ile huzur edebi.

Dördüncüsü, mürşid ile konuşma edebi.

Beşincisi, mürşidin işlerinde hizmet edebi.

Altıncısı, feyz almak için kalbi hazırlamak ve ihlas hâlinde istemek edebi.

Yedincisi, vird ve hatme edebi.

[Devamlı yapılan zikirlere vird denir. Hatme ise bildiğiniz hâllerdir. Beraberce yapmış olduğumuz şekil üzeredir.]

Sekizincisi, sülûk ve mücâhede edebi.

[Sülûk, yola girmek bir tarikata bağlanmak. Mücâhede; nefsi yenmeye uğraşmak.]

Bu tertîb üzere inşallahu teâlâ genişçe anlatılacaktır.

¹⁵ Risâle-i Hâlidîyye'de yer alan bu cümle Eyüp Sabri Efendi Hazretleri'nin (*kuddise sırruhû*) sadeleştirmesinde bulunmamaktadır.

1-Niyet Edebi

Niyet, din esaslarından büyük bir kök ve temeldir. Sal-lallâhu Teâlâ Aleyhi ve Sellem Efendimiz hutbede “*Ameller niyetlere göredir. Herkes sadece niyetinin karşılığını alır.*” buyurmuşlardır. Yine bir hadîs-i şerîfte “*Müminin niyeti onun işinden hayırlıdır*” buyurulmuştur.

Resûl-i Ekrem (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) yine buyurdular ki: “*Her şeyde niyet esastır. Hicreti Allah’a ve Resûlü’ne olanın hicreti Allah’a ve Resûlü’ne olur. Hicreti dünya olan ona kavuşur, hanım olan da ona kavuşur. Onun için başka bir şey hâsıl olmaz.*”

Ameller niyete göre karşılığını alır. Niyeti tashih ve ihlas, kalb temizliği ve doğruluk her şeyden pek lüzumlu ve her işte daha çok ehemmiyetli ve her şeyden daha pek öndedir. Ta ki derviş isteğini kaçırmamasın. Elden çıkarmasın. Yani mânevî yakınlık uzaklığa dönmesin. Rızâ yani gönül hoşnutluğu, cezâ ve azâba dönmesin. Nitekim ikiyüzlü olanların başlarına böyle hâller geldiği gibi... İhlas her işte çok lüzumludur. Husûsen kalb işlerinde, zikir, tefekkür gibi mânevî ibâdetlerde çok mühim ve çok lüzumludur. Kalb işinin tümü niyettir buyrulmuştur.

Tarikat şeyhleri (*kaddesallâhu teâlâ esrârehum*) efendilerimizi isteyenler, ya müriddir ya mürid değildir. İsteğinde sâdık yani gerçek olan mürid için niyet edebi şöyledir: Kalbini, şeyhi aracılığıyla Cenâb-ı Hakk tarafına çevirir. Ve yalnız Mevlâ’sının (*celle celâluhû*) kendisinden râzı olmasını ister. Yalnız Rabb’ini diler. Yani dünya ve âhirete âit istek veya bir karşılık beklemez.

[Bâtînî hâller yani gözün göremediği, kulağın duyamadığı, dilin söyleyemediği iç hâller duygular. Bunların mânevî meyvesi olan kurb, mânevî yakınlık, velâyet. Hakk'ın seçkin kulu evliyâlık gibi hâlleri istemek. Gönül yoluyla gizli ilim istenmeyecek. Mâsivâ yani Cenâb-ı Hakk'dan gayrı hiçbir şey istenmeyecek. Misâl; zengin olmak vs. gibi. Öyle ki bu dönüş tamamen kulluğu yerine getirmek için Mevlâ'mıza ve O'nun hak olan yoluna dönüş için olsun.]

Reşehât eserini meydana getiren rahmetullâhi aleyh efendilerimiz buyururlar ki “*Müridin zâta teveccüh etmesi*, [yani dervişin şeyhinin kendisine yüzünü çevirmesi, şeyhine yönelmesi] *sıfatlara* [görünen hâline ve şekline] *yönelmesinden pek çok yücedir.*”

Pek ince bir husustur. Bundan hiçbir sûretle Cenâb-ı Hakk'ın (*celle celâluhû*) zâtına teveccüh mânâsı çıkarılmamalıdır. Zîrâ öyle düşünmek dahi haramdır. Belki teveccüh, misli olmamak ve itibârı bulunmamak bakımındandır. İşbu zikrettiğimiz teveccüh, fakat sadece zâtî muhabbet sâhibi olanlara mümkün olur. Zîrâ o tâife indinde [yani zâtî muhabbet sâhiplerinde] lütuf ve kahır müsâvîdir [eşittir]. Nitekim bazıları: “Sevgiliden meydana gelen her şey sevgilidir.” demiştir.

Derviş olmayan kimsenin niyetinde bir mürşidi ziyâret Hakk rızâsı için olsun ama şeyhi imtihan kast etmesin. Şeyhi imtihana niyet etmesin. Çünkü imtihan eden, mel'undur. Yani şeyhi imtihan etmek isteyen kimse dünya ve ebediyyet hayırlarından yoksun ve lânetlenmiş bir bahtsızdır. Kerâmet

görmek dahi istemesin. Çünkü evliyâlık için kerâmet şart değildir. Şeyhin üstün dereceli olması içinde işâret değildir. Bazı olur ki şeyhte kerâmet hâli vardır. Ancak açıklamaya izinli olmaz. Yâhud açıklamaya izinli olur da açıklamayı uygun bulmaz.

2- Râbıta Edebi

Râbıta edebi. Bu hâlin tam olması şöyledir: Hayâl hâzinesi olan iki gözün ortasından, mürşidin rûhânî yüzüne, iki gözü ortasına bakılır. Çünkü orası yani “iki kaşının arası” denen yer, feyzin çıktığı yerdir. Böylece mânen şeyhe râbıta (bağlantı) tamam olunca, mürşide mânen yalvarıp tevesül etmeye, tutunmaya çalışır. Mürşidin rûhânî hâlini, hayâl hazînesini alır, hazır eder, yavaş yavaş derece derece mânen akararak kalbinin içine yerleştirdiğini düşünür. Ancak onu yani şeyhinin hayâlini gözünden gaip etmez. Hatta kendi nefsinin yok eder. Çünkü kalb derinliğinin sonu yoktur. Allah’a (*celle celâluhû*) götüren yolda kalbde meydana gelir ve eğer bütün vukûf yani bilme, anlama, âgâh olma, haberdâr olma, bu hâlis râbıta ile olsa, kalbe ilâhî nûrun, ilâhî duygunun inmesi çok çabuklaşır. Çünkü maksud yani istenilmiş olan, ona doğru yönelinen zât-ı İlâhî’dir. Râbıta ise dervişi ilâhî yola götürmeye, ulaştırmaya ancak bir vesîledir. Bahâne ve sebeptir.

Kur’ân-ı Kerîm ve hadîs-i şerifte deliller varır.

"[Ey îman edenler! Allah’tan korkun ve O’na yaklaşmak için vesîle [sebeup, vâsıta, yol] arayın." (Mâide, 34)] Bu âyet-te geçen “vesîle” râbıta için değildir denirse; anlaşılan mânâ

umûmîdir, deriz. Vesîle aramakla emir sâbit olduysa, râbıta vesîlelerin efdalidir [en fazîletlisidir]. Çünkü vesîle Fahr-i Âlem (*sallallâhu teâlâ aleyhi ve sellem*) Efendimiz veyâhud nâibleridir; vekilleri yani mürşidler ve halîfeleri şeyhlerdir.

Sünnet ile isbâta, delîle gelince: İmam Buhari (radiyallâhu anh) *Buhârî-i Şerîf* adlı hadîs-i şerîf kitabında anlatırlar. Sıddîk-ı Ekber (*radiyallâhu teâlâ anh*) Efendimiz bir gün Resûl-i Ekrem (*sallallâhu teâlâ aleyhi ve sellem*) Efendimiz'e şikâyetle "Rûhânî hâlde, helâda bile hayâlimden ayrılmıyorsunuz" diye beyân eyliyor. Sıddîk-ı Ekber Efendimiz Fahr-i Âlem (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) Efendimiz'den pek çok hayâ eder yani utanırdı.

3-Mürşidin Hizmetine Gelmek Edebi

Bir: Abdestli olmak.

[Aslında Müslüman bir kimse her zaman abdestli olur. Mazeretler hariç. Buna göre derviş olan her an abdestli olacak. Yatarken dahi tâze abdest alıp iki rekât abdest-şükür namazı kılarak yatması makbûldür.]

İki: Bütün günahlar ve kabahatlerden, gafletten arınmak için on beş kere veya daha çok istiğfar etmek.

Üç: Fâtiha ve İhlâs-ı Şerîf okuyarak mürşidin rûhâniyetine hediye etmek.

Bu üç şey yola çıkmadan önce yapılacaktır. Yolda iken feyizlenmek için, kalbini mürşidin kalbine tamamen bağlayacak ama ihlas [kalb temizliği] ve muhabbet [içten sevgi] ile son derece yalvarma ve alçak gönüllülük duygusu için-

de olacak. Bu hâl üzere olursa mürşidin rûhâniyeti her an kendisi ile beraber olur. Böyle olduğunu bil ve şüphe etme. Çünkü rûhâniyet için perde, uzaklık ve yakınlık, madde ve zaman yoktur. Bunun içindir ki rûhâniyetin huzuru, [yani düşünceyi devamlı bir işe bağlamak, gönül rahatlığı, namazda huzur bulmak gibi] müridin kalb huzuru ile beraberdir. Çünkü rûhâniyet, gözün bir parıldamasından çok daha çabuktur. Belki mürşidin rûhâniyeti, makbûl dervişin uyanıklık ve uyku hâlinde hiç yanından ayrılmaz. Mürşid maksuda yani istenilene vesîle [bir şeye ulaşmaya aracı] olması sebebi ile “Mürid, mürşidini tarfetü’l-ayn miktarı [yani göz kapaklarını bir kere oynatacak kadar zaman] gâib etse mürid olmaz” denildi.

Fahr-i Âlem (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) Efendimiz’i devamlı görmeye sebep olan hâl bu yoldan gelir. Çünkü fenâ- fi’ş-şeyh yani şeyhin rûhâniyetinde yok olmak, Sallallâhu Aleyhi ve sellem Efendimiz’de fânî olmaya, o da fenâfillah yani Allah’da (*celle celâluhû*) yok olmaya başlangıçtır. Bu sebeple bazı kalb gözü açılmış zâtlar demişler ki: “Resûllullâh (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) Efendimiz bir kirpik oynatma zamanı kadar bizden uzaklaşsa kendimizi Müslüman cemaatinden saymazdık.”

4-Mürşid ile Huzur Edebi

Feyzin dervişde devamlı kalması, zâhir (açık) ve bâtın (gizli) olarak ikidir.

Açık huzur edebi:

Derviş, mürşidin yüzüne bakmadan huzurunda boynunu

büküp durur. Sanki sâhibinden kaçmış bir köle, uşak geri getirilmiş gibi. Mürşidin emri olmadıkça oturmaz. Dînî bir gereği, tarikatta bir zorluğu ve şeyhin müsaadesi olmadıkça kendiliğinden söze başlamaz. Mürşidin huzurunda bulunan diğer kimselerle de konuşmaz. Bu kimseler isterse sülûkü bitirmiş yani kemâle ermiş hatta hilafet almış şeyhler de olsa yine böyledir. Bir âşık kendi sevgilisinden başkası ile nasıl ilgilenmezse derviş de mürşid meclisinde öyle durur ve asla kimseye âşinâlık göstermez. Çünkü müridin mürşide âşık olması, onu büyük görerek davranmak, yani tazim etmek Hakk Teâlâ (*celle celâluhû*) içindir. Hakîkatte durum öyledir. Derviş sessiz ve gözleri kapalı durur. Feyz bulmak için nefsinin alçaltarak yalvarır bir hâl ile mürşidinin iç hâline yönelecek, teveccüh edecek. Kısaca mürşidini Resûlullah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) Efendimiz'in nâibi yani vekîli bilecek. İrşad konusunda mürşidinin onu yetiştirme konusunda yeterli olduğuna inanacaktır. Mürşidine olan hareketlerini aynen Resûlullâh (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) Efendimiz'e karşı olan iş gibi bilecek. Çünkü hadîs-i şerifte meâlen: “Âlimler peygamberlerin vârisleridir” ve “Milletinin içindeki âlim, tıpkı kendi ümmeti arasındaki peygamber gibidir” ve yine “Ümmetimin âlimleri, İsrail kavminin peygamberleri gibidir” buyurulmuştur.

Hakîkati bilenlerce ise yukarıdaki hadîs-i şerifin hakîkî mânâsı ile kastedilen âlim, ilmin gereğine uygun yolda bulunan ârif-i billâhtır. Zîrâ Hazret-i Kur'ân'da, ilmine uygun yaşaması olmayan âlim merkebe benzetilmiştir.

İlmi ile âmil olan âlim ve ilmi ile âmil olmayan âlim arasında büyük fark vardır. Hatta onları karşılaştırmak bile câiz

değildir. İlmine uygun yaşantısı olmayanlar hakkında çok ağır hükümler vardır. Bu gibilerin şerrinden Hakk'a sığınırız.

Gizli huzur edebi:

Mürşidin yanına varıldığında kalbi habersiz ve dalgın olmayacak yani gâfil olmayacak. Yâhud kalbinde başka şeylerle meşgûl olmayacak. Mürşidini imtihan veya ona itiraz düşünmeyecek. İsteksizlik, hoşlanmamak ve tiksirmek gibi kötü duygular olmayacak. Zîrâ bunların hepsi mürşidin kalbinin müriden nefretini gerektirir. Derviş mürşidinin gözünden düşer, kalbinden silinir. Çünkü her bir müridin, mürşid kalbinde yeri ve makâmı vardır. Mürşidin gönlünden düşmek, yedinci kat gökten yerin dibine düşmekten daha beterdir. Gönül ehlinin kalblerinden düşüş, yıkılışların en başıdır. Çünkü Ehlullâh gözünden düşmek, Hakk (*celle celâluhû*) nazarından düşmeye sebeptir. Bu anlatılanları iyiye anlayıp kalbe yazdıktan sonra mürşid huzurunda, gafletten yani dalgınlık ve boş bulunmak gibi kayıtsızlıklardan uyanık olarak vukûf-i kalbî yani kalbin hâline âgâh olarak, bilerek bulunmak gerek. Böylece bâtinî feyze [yani içinden gizli hoşluk ve rûhânî ilerleyişe] istekli olarak kalbini mürşidin kalbine mânen bağlayacak. Öyle ki, bu hali, bir sevgi ve yalvarma duygusu ile olacak. Ancak o vakit mürşidinin kalbinin kendine teveccüh edeceğini [yöneleceğini] bilsin ve beklesin. Derviş, inancında o kadar hâlis olacak ki mürşidinin feyzinin her tarafı kapladığına ve dolduğuna, dervişin isteğine bağlı olduğuna yakînen îtikâd edecek. Şüphe etmeden kalben doğru olduğunu bilecek. Derviş kendisi feyzi an-

lama derecesine gelmemiş de olsa, hakîkatin böyle olduğuna inancı bozulmayacak. Çünkü anlayış feyzin erişmesi için şart değildir. Ancak şart olan dervişin şüpheye düşmeden îtikâdıdır ve feyzin kendisine ulaşacağına temiz inancıdır.

Bazen mürşidin huzurunda ya ziyâret için veya bir iş için dünya ehli denen derviş olmayan kimseler bulunur. Dünya işlerinden konuşurlar. Bu hâller dervişe zarar vermez. Derviş mürşidin huzûrunda, yanında fazla oturmasın. Çünkü mürşidin kalbinin nefret etmesinden sakınmak lazımdır. Mürşidin iç hâlinden [bâtınından] gâfil (habersiz) olma ve zâhir [görünürdeki] hâli ile de uğraşma ki, iç feyizden nasipsiz kalmayasın. [“Ne biçim oturuyor? Ne hâli var? Bak cigara içiyor” falan diye kendi kendine sesleşme ki hapı yutarsın.] Zîrâ mürşidin zâhiri hâli ancak dışı görebilenler, zâhir ehli için; iç hâli ise bâtın ehli içindir.

Bir mecliste otururken, mürşid de bir başka kimseye bakıp konuşurken, “Mürşidim benden habersiz, ondan ne faydalanabilirim” gibi kötü duygu içine gelmesin. Çünkü bu kötü düşünce mürşide az inanmaktan ve belki de ona karşı şüpheli hâlden gelir. Hâlbuki herhâlde mürşidden feyz alınır. Zîrâ mürşid öyle bir mertebededir ki etrâfındakiler onu Hakk’dan alıkoymaz. Hakk ile meşgûlken, dalmış hâldeyken de halktan habersiz değildir. Belki bütün dervişler onun kalbinin ortasında kaynaşmıştır. Hadîs-i kudsîde meâlen; *“Ben arz ve semâya sığmam, ancak mümin kulumun kalbine sığarım”* buyruğu bu husus için şâhid ve yeterlidir. Derviş şeyhini o derece ayıra ki, “Eğer şeyhim olmasa yeryüzünde beni Rabb’ime ulaştıracak şeyh yoktur” diye inansın ve öyle düşün-

sün. “Bu âlemde bir tek varlık yok, Hakk’dan (*celle celâluhû*) başka hiçbir şey bâkî [kalıcı] değildir. Ve Rabb’ime aracı olan da şeyhimdir” diye düşünecek. Derviş kendi iç âlemini yaşarken bütün yaratıkları yok bilecek, sanki hiçbir şey yokmuş gibi bağlı olunca da insanlar kendisine zemmetse, kötülese, azarlasa ve hatta tekdir etse hiç üzülmeyecek, korkmayacak. Çünkü Hakk’dan (*celle celâluhû*) başka her şeyi yok bildi zaten. Ancak mürşidinden son derece çekinecek. Onu büyükmeye davranacak, korkacak. Onun yardımını ümîd edecek. Ve çok istekli olacak. Malından, evlâdından ve belki de kendi rûhundan çok mürşidini sevecek. Saâdetini mürşidinin kendisinden râzı olmasında bilecek. Kötü ve bozuk hâlini de “Mürşidim beni içinden kovuyor” diye bilecek. Ve öyle düşünecek. Kendi şeyhini, mürşidini onun şeyhinden de evvel bilecek. Çünkü mürşidi dervişini kalbinden kovsa, onun üstâzı da o dervîşi rûhen kovmuş olur. [Yani hâşâ hâşâ, bu abd-i âciz bir dervîşi kalbinden tard etse benim şeyhim Şeyh Muhammed Şemseddin Efendi de tard eder.] Böylece iş Resûlullâh (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) Efendimiz’e kadar gider. Çünkü mürşid öncekilerin nâibi-vekîlidir. Böylece de mürşidin sevgisi ve rızâsı Fahr-i Âlem (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) Efendimiz’in rızâsı ve sevgisine ulaşır. Hatta mürşidin rızâsı vâsıta yoluyla Allah (*celle celâluhû*) rızâsıdır. Mürşidin kalben kovması da Hakk Teâlâ’nın (*celle celâluhû*) kovmasıdır.

Derviş, mürşidin ister yanında, ister uzağında olsun şeyhinin güç ve kudretinden sakınacak. Ve dâima uyanık olacak. Çünkü Ehlullâh kalblerin casuslarıdır. Haberin olmadan

kalbine girer ve bütün düşüncelerini öğrenir. Bilir ve kontrol eder. Hakk Teâlâ (*celle celâluhû*) onları, müridin iş ve hareket ve düşüncelerinden haberdâr eder.

Gerçi dervîşe bu bilgilerini pek sezdirmezler ama dervîşin hiçbir işi onlara gizli değildir. Mürşidin güleç hâline ve görünüşte iyi muamelesine de güvenme. Uyanık dervîş, bu görünür olan hoşluk hâlini yapmamasını şeyhine yalvarsa iyi eder. Çünkü bazı ahvâlde dervîşe görünüşte iyi davranır da asıl olan iç duygudan onu yoksun eder.

Dervîş, mürşidden kendisini büyükmeyi ummasın. Zîrâ dervîşe tâzim ederse bu hâl dervîşe zehirdir ve şeyhin müridi yabancı bilmesidir. Mürşidin müridi tahkir etmesi, horlaması, onu terbiye içindir. Dervîş bütün hal ve işlerinde hep imtihan hâlindedir.

Bir fıkra: Bir şeyh dervîşine emretmiş. *“Odanın kapısını aç, süpür ve döşe. Sonra şu tarafta görünen hanımlardan sağ tarafta oturan ve şöyle giyinmiş olan hanımı odaya çağır. O odaya girince ben de odaya girerim. Sen bir saat kadar kapıyı üzerime kapayıp sonra açarsın.”* Mürşid aldığı emri aynen yerine getirmiş. Hanım odadan çıktıktan sonra dervîş odaya girmiş ve eskisi gibi feyiz bularak kalbini mürşidinin kalbine karşı hazır ederek huzurunda durmuş. Mürşidi ona *“Bu duruş ve feyizlenmekten ne fayda olur? Benim yaptığımı gördün? Bundan sonra bende bâtından, gizli iç hâlden bir şey kaldı mı?”* Dervîş cevap verir: *“Evet ben eskisi gibi feyiz buluyorum, alıyorum. İnancım, sizin işiniz hayırlı bir incelikten boş değildir. Ve böyle olduğuna her ân şâhidim vardır. Çünkü üzerimdeki mânevî gücünüz değiş-*

medi.” Dervişin bu hâli şeyhin hoşuna gider. “*Evet, öyleyse git o hanıma sor. Kim olduğunu öğren*” der. Aldığı emirle hanıma sorunca “*Şeyhin hemşiresiyim; (sıla-i rahm) ziyâret için gelip yalnızca beni çağırmasını bekliyordum*” diye cevap vermiş.

Ey ihvan kardeşler, mâdem ki şeyhten tesir ve tasarruf yani mânevî fayda görülüyor; öyle ise onun işlerine ve sözlerine îtirâz etme. Ters yol tutma. Ters fikir ortaya atma. Siz de veya kalbinizde kötü bir duygu veya îtiraz gibi hâl olursa hemen tövbe ve istiğfâr edin. Çünkü o kötü duygu, anında öldürücü zehirdir. Ehlullâha îtiraz kapısını açanların îmansız öldüklerini keşif sahipleri, hakîkatten haberli olanlar, yakînen ve şüphesiz bilenler söylemişlerdir. Nefsin kötüyü iyi göstermesinden ve şeytanın hîlesinden Allah’a (*celle celâluhû*) sığınırız. Bu hususlar için erişmiş olan kudsî hadislerin işâretlerine göre ehlullâha îtiraz eden kimsenin mutlaka küfür üzere öleceği bazı kitaplarda yazılmıştır. Denildi ki; eğer derviş şeyhinden görünür hâlde uygun olmayan bir hal görecektir, hemen Hazret-i Mûsâ ve Hazret-i Hızır’ın (*aleyhimüsselâm*) meselesini aklına getirsin. Geminin süslerinin kırılması, çocuğun öldürülmesi ve benzerlerini, o işlerin görünür ve gizli hâllerini düşünsünde, ya mürşidini günah yoldan veya kendini günahattan alıkoysun.

Velâyet için ismet şart değildir. [Yani bir kimsenin velî, Hakk’a (*celle celâluhû*) yakın kul olması için günahsız olması şart değildir.] Ancak Peygamber Efendilerimiz (*aleyhimüsselâm*) ismet üzere yaratılmışlardır. Mâsumdurlar. Velîlikte ismetin şart olmadığına delîli ise Resûlullâh (*sallallâhu aleyhi*

ve sellem) Efendimiz'in sahâbeleri (*radiyallâhu anhum*) efendilerimiz arasından recm ve kol kesmek gibi şer'î cezâlar görenler olmuştur.

[Burayı biraz tafsîl edeyim. Ashâb-ı Kirâm büyük zâtlardır. Ashâb-ı Kirâm'ın en sonuncusu Hazreti Vahşî (*radiyallâhu anh*) dir. Derler ki gönül kitaplarında Vahşî'nin (*radiyallâhu anh*) makâmı en büyük evliyânın makâmından yetmiş derece üstündür. Diğer Ashâb-ı Kirâm'ı da büyük mütalaa edin. Fakat bunların içinde yanlışa düşüp ırza tasallut ederek recm edilen vardır. Recm ne demektir? Bir evli erkeğin bir evli kadınla zînâ etmesi. Buraya dikkat edin. Bir evli erkeğin bir evli kadınla zînâ etmesinin cezâsı recmdir. Recm, bele kadar kuma gömülünür; ufak ufak taşlarla fındık ve leblebi büyüklüğündeki taşları zina eden kişiye ata ata, o kum içinde gömülerek öldürülür. En büyük cezâ. Bugün bu memlekette böyle bir recm hâdisesi yapılsa, elli sene hiç bir azgın insan nefesine uyup tecavüze kalkışamaz. Kol kesmek de hırsızadır. Demek Ashâb-ı Kirâm'dan şaşırarak hırsızlık yapan olmuş ve Peygamberimiz (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) kolunun kesilmesini emretmiş. Ashâb-ı Kirâm'dan zînâ yapan olmuş, recmini emir vermiş. Hani ya Ashâb-ı Kirâm evliyâdan yetmiş derece üstün idi. Niçin? Çünkü onlarda ismet şart değil. İnsan beşerdir, şaşırabilir. Yani onun için bir velî de bir günah, bir kabahat işlemiş diye hemen şey etmeye lüzum yoktur. Tövbe eder, döner. Gözyaşıyla Cenâb-ı Hakk'ın indinde yine makbûl kul olabilir. Yani hatâ işleyebilir. Ona misâl veriyor. Uyanın, şaşırmayın.]

Hâlbuki sahâbenin en az derecelisi dahi velî olup, evliyânın en yüksek derecelisinden daha yüksek dereceli, daha fazîletlidir. Mânevî silsilemizin seçkin yücelerinden Bâyezîd-i Bestâmî'den (*kuddise sirruhû*) soruldu ki "Mürşid olan şeyh zînâ yapar mı?" "Evet, yapar" buyurmuşlar. Burada kaderin o yolda olduğuna dâir âyet vardı. Ancak o zâtlar günahlara devam ve ısrardan korunmuş, mahfuzdurlar. Yalvarma, tövbe ve istiğfar, af dilemeye devamdadırlar. Bazen günah işleme sebebi ile çok yalvarma, pişmanlık ve müteessir olmak, ağlamak, gözyaşı dökmek, iç sıkıntısı gibi hâllere devam etmeleri sonucunda mânevî dereceleri yükselir. Demişler ki günahlarından tövbe eden velî, hiç günah işlemeyen mâsum velîden derecede daha üstündür. Ancak bu zâtlar hâl ve işlerinde müsâvî olurlarsa böyledir.

Bu zamanda tarikatta olan kimse lezzetli şeyler yer, güzel ve soğuk şeyler içer ve güzel elbiseler giyer görülürse bunların tümü mübahtır. Şer'î zarar ve ziyânı yoktur. Bu gibi tarikat sahibi zâtların tasarruf yani dilediğini yapmak ve eserleri de öğle vakti güneşi gibi açık ve görünürken onları inkâr etmek ve hâllerine îtirâz etmek uygun değildir. Ama bu gibi kimselerde tasarruf ve nişâneler yoksa hâllerine îtiraz ve inkârın gerektiği bazı kitaplarda yazılmıştır. Bu zamanın çokça taklit şeyhleri, çöllerde su gibi görünen hayâl, serap gibidir. Gönülden pek heveskâr olan dervişlik isteklileri, o gibi taklit şeyhleri, kendilerini mânevî suya kandıracak, irşâd edecek, doğruyu gösterecek kimse bilirlenir. Ama buluştuklarında boş olduklarını anlarlar. Daha fazla mânevî susuzluktan başka bir şey geçmez ellerine. Zîrâ o gibi taklit

şeyhler, cehlin su gibi görünen hayâl serabında ve boşluğun, uçurumun kenarında olan safderun kimselerdir. Bu gibiler kendileri bu hâlde iken hakîkî mânevî içkiyi nasıl içirebilirler?

Bu inkâr ve itiraz kendi görüşüne itimaddan ve “böyle veli olur mu?” diye akıyla riyâzet çeken bir velî ortaya çıkarmasından doğar. [Kemâl ehlinde veya kemâl yolunda sadâkat ve gayretli olanlar, kalbi pak olanlarca sezilir ve aldanmazlar.] Evliyâullahın halka ve âdetlere uymayan hâlleri olsa da onlara zarar vermez. Bütün yasak olan şeyleri, haramları bırakıp yalnız farz olan ibâdete ve emirlere uymaya devam etseler, onların bu hâlleri velîliklerine aykırı değildir. Bu husûsu kuvvetlendiren âyet-i kerîme ve hadîs-i şerifler vardır. Nitekim Fahr-i Âlem (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) Efendimiz’den soruldu: “Yâ Resûlallâh (*sallallâhu aleyhi ve sellem*), bütün yasaklardan sakınıp yalnız farzlara devam etsem cennete girebilir miyim?” suâline “Evet” buyurmuşlardır.

[Hadîs-i şerîfi hatırlarım meâlen. Geldi çölden bir Müslüman bedevî. Bedevî, köylü demektir. A’rabî denir, bedevî denir. Köylü demektir. Köylüler, şehirliler gibi tabi bilgili değildir. Uyanık değildir. Geldi dedi ki “Yâ Resûlallâh (*sallallâhu teâlâ aleyhi ve sellem*), ben cennete girmek için ne yapayım?” “Namaz kılıyor musun” dedi. “Kılıyorum.” “Oruç tutuyor musun?” “Tutuyorum.” “Kelime-i şehâdet, getiriyorsun. Zekât veriyor musun?” dedi. “Fakirim veremem” dedi. “Beytullah’ı tavafa?” “Gücüm yeterse giderim” dedi. Medîne Mekke arası dört yüz kilometre mesâfe. Ama daha şimdiye kadar gitmemiş. “Daha başka bir şey?” “Bunlar ye-

ter sana" dedi. "Günahlardan da sakın. Bunlar yeter" dedi. "Bunlarla cennete gidebilir miyim?" "Gidersin." "Vallahi bunlardan ne eksik yaparım, ne fazla yaparım" dedi. Bedevîdir, kaba. Yürüdü. Resûlullâh (*sallallâhu teâlâ aleyhi ve sellem*) Efendimiz de dedi ki Ashâb-ı Kirâm'a "Bir cennet ehli görmek ister misiniz? İşte bakın şu gidene. Bak yaptığı bu kadar." Allah'ın emirlerini yaparım dedi. Allah'ın nehiylerinden kaçırım dedi. Vallahi bunlardan fazlasını yapmam dedi. Demek ki bu şekildeki farzları îfâ edip, Allah'ın yasaklarından kaçmak, insanı selâmete götürmeye delildir.]

Hadîs-i kudside meâlen "*Benim bir kısım velî kullarım var. Onları başkaları bilmez*" buyurulmuştur. Onların görünüm ve yaşayışlarında diğer kimselerden farkları yoktur. Bir velîde tesir etme hâli ve tasarruf [dilediğini yapma kudreti] varsa sünnetlerden bir sünneti yapmıyor diye veya mübah olan bir hâl göründü diye hâline îtirâz etmek ziyâde cehâletten olur. [Mesela gâyet kıymetli bir adamdır. Sakal bırakmamış veyâ hud da başka bir sünneti yapmıyor diye kusur bulmayın diyor.] Zîrâ velîde bir kimse tesir görünce her vakit velâyeti-ne şehâdet eder. Şâhidi kendisi olunca da dışarıdan şâhide gerek kalmaz. Bu yolda iddia ve her çeşit çekişme câhiliye âdetlerinden olup bu husûsu bildirir âyet vardır.

Derviş, mürşidi ile beraber yemek yememeli, elbisesini giymemeli, ona âit olan bardaktan su içmemelidir. Onun bindiğine binmesin, oturduğu yere de oturmasın; ancak bunlardan her biri için emir ve müsaadesi olursa zarar yoktur. Mürşidin bütün işlerini taklid etmek de câiz değildir. Zîrâ hakikatlerden haber veren bir kısım büyükler, "*Mürşidinin*

her hâlini taklid edenler zındıktır" buyurmuşlardır. Çünkü Eh-lullâhda öyle işler zuhur eder ki, ancak Hakk'ın kudretiyle meydana gelir. Böyle durumda velî sekr yani mânevî sarhoşluk ve mest hâlinededir.

[Hakk'ın kudreti altında yığılmış kalmıştır. Bu yüce velîlerin bu gibi akıl almaz işleri, Kâdir Mevlâ'nın dileğiyle o velî için hayırlı hâllerdir. Şimdi misâl verelim burada. Muhyiddîn-i Arabî Hazretleri (*kuddise sırruh*) bilhassa vahdet-i vücûd diye bir nazariye ortaya koymuştur. Ama şimdi aradan yedi yüz, sekiz yüz sene sonra bugün memleketimizi, İslâm ülkelerini kaplayan birçok melâmîler var. Türemiş melâmîler. "*Biz vahdet-i vücudcuyuz, biz Muhyiddîn-i Arabî yolundayız*" deyip Allah muhâfaza etsin, sapıklığın, cehennemin ta içine yuvarlamışlardır kendilerini. Ben birçoklarına derim: "*Kardeşim sen Muhyiddîn-i Arabî misin? Muhyiddîn-i Arabî vahdet-i vücûdu söyledi ama O, o kemâle bizzat zâtı ile, şahsiyeti ile, rûhu ile, kalbi ile o makâma erişti. O, onu idrâk etti. Sen ne anlarsın bu işten? Câhilsin. Sen ne anlarsın bu duygudan? Kendini felâkete götürüyorsun.*"

Onlar zaten çok bildiğini zanneden kimselerdir. Melâmîlerle münâkaşa da edilmez. İşte bunu kastediyor burada. Büyüklerin esrarlı hâlini taklit etmeye kalkmak insanı felâkete ve zındıklığa götürür.]

Nitekim öteden beri sırası geldikçe sohbet meclislerinde saygı duyguları içinde sözü edilen Mansur ve Bâyezid-i Bestâmî (*kaddesallâhu esrârehum*) efendilerimiz sekirden [yani mânevî sarhoşluktan] ötürü o beyanları yapmışlardır. [Ney-

di o beyanlar? Mansur “Ene’l-Hak” dedi. “Hakk benim” dedi. Bağdat hâkimi “Bu irtidâd etti, kendisini Allah gördü” dedi. Îdâmına ferman verdi. Îdâm etti. Ama o mâzuridi. Onun bütün teninin her hücresi Hakk olmuştu, “Hakk” diyordu. Bâyezid-i Bestâmî ki bizim silsilemizin sultanlarından olan Bâyezid-i Bestâmî Hazretleri “Bu cübbenin içerisinde ben yokum” dedi ve bunlar o makamlara eren kimselerin söylediği sözlerdir. Bizim gibi nâkısların sözleri değil. Allah muhâfaza etsin.] Hızır *aleyhisselâm*’a ise o hâlleri göstermekteki hikmet, iç söz ve sırrı ancak kendince bilinen hal ve yaptıklarının hayırlı ve iyi olması niyetiyle olmuştur.

[Tuttu, yolda giderken suyun kenarında oynayan çocuklar vardı. O çocuklardan bir tanesini çekti. Mûsâ *aleyhisselâm* ile beraberdi biliyorsunuz. Çekti bir kenara çocuğu çalılığa götürdü. Çocuğu orda öldürdü. Mûsâ *aleyhisselâm* peygamberdi. Şeriat sâhibiydi. “Ne yaptın” dedi. “Mâsum çocuğu ne diye öldürdün?” Ama bilmiyor ki Hızır *aleyhisselâm*’ın sırrını. “Ya Mûsâ” dedi. “Sana demedim mi ki bana suâl sormayacaksın yaptıklarımın ötürü!” Sonra birer birer cevap verdi ve buna dedi ki, “o çocuğun ana babası çok sâlih insanlar idi. O çocuk zâlim ve âsî olarak yetişecek. Ana babasına zulmedecekti. Onun için iflâh ettim” dedi. “Sen benim sırrımı bilmezsin” dedi. Hani diyor bunları taklit etmeye kalkarsa, Allah muhâfaza etsin bir insan sapık olur ve kaybedip gider. İnsan taklit edebilir mi? Ancak onlara mahsustur bunlar.]

Eğer bir kimse onların işlerini taklit ederse sapıklardan mahv ve perişan olanlardan olur.

Mürşidin dervişine herhangi bir şeyi yaptırmayıp yasaklaması, gereğinde çıkışmasında derviş kırılmayacaktır. Bu hâli kendisi için lütuf ve hayırlı bilecektir. Böyle yapmazsa mürşidi ona kabahati derecesinde çıkışır. Dervişin mânevî hali alçalır, tövbe ve istiğfara muhtaç olur.

Mürşidi öldükten sonra onun ailesini derviş alamaz. Mürşid bir vâsitaya binerken derviş daha önce binemez. Vâsıtanın inişte de aksine önce derviş iner. Eğer mürşidin hizmetinde ise ondan önce uyuyamaz. Mürşid helâyâ giderken yakınında duramaz. Kırdaki iseler onu görecektir yerde durmaz. Mürşidin helâsında abdest bozamaz. Nihâyet ona tâzim, onu ululamak için mürşidin kullandığı şeyi kullanamaz.

Mürşid ne sorarsa sorsun günahı dahi gizlemeyip söyleyecek, kalbinde olan kötü bir düşünceyi mürşidinden gizlemeyecek. O kötü duygu isterse mürşidi hakkında olsun, isterse tarikata âit olsun veya kendine âit saklı bir şey olsun, saklamayacak. Tövbe ve istiğfâr ile kurtulamaz ve gidemezse o hâlden kurtulmak için durumu hemen mürşidine söyleyecektir. Eğer gidermeye gayret etmezse de o kötü duygu kalbinde kalırsa, feyz kapısı ona kapanır. Bâtınî, iç ve gizli hâlleri mürşidinden başkasından gizleyecek, mürşidine ise hemen açıklayacaktır. Yoksa mürşidine hıyâneti sebebiyle o güzel hâller kendisinden yok olur, uçar gider.

Mürşidinin sevdiğini sevecek, mürşidinin buğz ettiğini yani sevmediğini ve nefret ettiğini kendisi de sevmeyecek ve nefret edecektir. Bidat ehli [yani sonradan uydurulan yenilikler yolunda olan kimseler], gaflette olanlar [yani gönül

yolundan habersizler] ve inkârcılardan dâimâ sakınacak, çekinecek ve uzak duracaktır. Bu gibilerin hepsi yalancıdır. Arslandan kaçır gibi bunlardan kaçınıla! Ateşten korunur gibi o gibilerden korunmalıdır. Çünkü o gibilerin kalbe verdiği kasâvet [gönül darlığı], dervişin gönül âyinesine akse der de suyun ateşi söndürdüğü gibi o kötü tesirlerde kalb nûrunu söndürür. Kalbi karıştırır. Düzeni bozar. Dervişe gaflet ve kasvet basar. [Anlıyorsunuz değil mi? Çok açık yazılmıştır çocuklar. Elimden geldiği kadar ben Türkçeleştirdim.] Zikirde kalbe ağırlık gelmeye başlar. Bazen de kalbi zikirden alıkoyar.

İnkârcıların yemeğini de yememelidir. Çünkü o yemeğin kırk gün feyiz kapısını kapadığı söylenmiştir.

[Uyanın efendiler! Belki ömrümün son hâtırasıdır size. Yani elimden geldiği kadar gayret ettim. Cenâb-ı Hakk nasîb etti bu işi tamamladım. Artık size başka düstur da istemez. Muhlis yani içi doğru ve temiz kimselerin yemeğinden yenirse Allah için söyleyeyim; şimdi benim burada lokma ettiğim dört lokma, içimi feyzle doldurmuştur. İnanın buna yani. Eğer baklava börekli bir sofraya gitseydim, tavuklu bilmem kuzu kızartmalı bir sofraya gitseydim ben burada aldığım hazzı almazdım. Çünkü bu gelen taam, bu nîmet, ihlâslı bir insanın elinden gelmiştir. Aradaki fark budur efendiler. Bunu insan idrâk eder. Bunun için ne derler; çok bilmiş olması şart değil, bildiğini uygulayarak kalb ehli olmak önemlidir. Bursa'da dervişliğimde bir eve giderdik. İhlas dolardı o ev. Hikmet-i ilâhî başka evlere giderdik, sıkılırdım. Ama öğrendim ki o ev çoluğuyla çocuğuyla, karısıyla kendisi çok

açık gönüllü insanlar. Bazen kendisi olur bazen karısı sıkıntılı olur. Harîs olur, habîs [bereketsiz] olur, bir şey olur. Eve bir sıkıntı basar ve bir çaydan dahi zevk alamazsın. Bunlar denenmiş şeylerdir.] Muhlis, yani doğru ve içi temiz kimse-lerin yemeğinden yenirse o yenilen şeyler mânevî faydalar temin eder. Şâyet yediren huzur ehli, gönlü rahat ve Hakk yolda kimse olursa yenen şey daha iyidir. Bu söylenenlerin hepsi helâl olan içecek ve yiyecekler içindir. Şüpheli bile edil-meyenler içindir. Şüpheli bir lokma yiyecekten ve bir yudum içecekten sakınmalı, kalb gaflet hâlinde iken bir şey yeme-melidir. Çünkü gâfilin lokması gafleti getirir. Kalbi huzurda olanın lokması da gönül uyanıklığı meydana getirir.

Derviş nefisini gazap, öfkelenmek, yerli yersiz sesli gül-mekten koruyacaktır. Bu gibi hâller nisbet nûrunu söndürür. Kalbi öldürmekte suyun ateşi söndürmesinden daha çabuk tesir eder. Gazap ve kahkahalı yerlerden hemen uzaklaşma-lı. [Gazap ne kadar insanı kalben mahvediyorsa, kahkahalı yerler de kalben insanı o kadar mahveder. Birisi menfî, bi-risi müsbet, ikisi de zararlı.] Yasaklanmış olanlardan, fazla mâlâyânîyi terk etmeli. [Mâlâyânî, yani lüzumsuz konu-şmak, şapkalı şenlikli laf etmek yani eğlenceli falan laf etmek-li şeylere mâlâyânî denir. Yani faydası olmayan gevezelikler. Böylelerinden de sakının ve yapmayın.] Bu husûsa dâir ha-dîs-i şerîf vardır. Bunların hepsi rûz-i cezâda Hakk'ın (*celle celâluhû*) huzuruna arz olunacağından, gösterileceğinden, şimdiden utanmalı.

Ömür aziz, vakit kısa, fırsat ganîmet ve Melik-i Ceb-bar'dan (*celle celâluhû*) şu kadar zaman var diye bir haber

yok. Öyleyse her anımızı her şeyden çok daha iyi olan zikrullah ve Cenâb-ı Hakk (*celle celâluhû*) ile huzurda geçirmek gerek. Böylece hayâl et kendini. Sanki kefene sarılı ve mezarra konulmuş bir ölüsün. Hâline merhametle sırf zikrullah ile uğraşmak için mezardan çıkmaya izin verilmiş ve her anda tekrar mezara dönmenin mümkün olduğunu düşünmelisin.

[Efendiler! Otuz senedir durmadan zikir çekiyorum. Az-râil, benim her gün gördüğümü bana haber veriyor, fazla bir şey değil ki. Biliyorum onun elbette ki eziyeti var. Allah yardım etsin. İmdâd etsin. Bir tek dileğim var. Yâ Rabbî gözlerimi bana îmân ile kapamak nasîb et. Başka bir şey yok ki. Bütün esrar bunda. E o zamana takdir etmişse Rabbü'l-Âlemîn ondan beni mahrum etmesin lütfu ile keremi ile. Etmemişse ne gelir benim elimden.

Biliyorsunuz dervişin keşfini açmış şeyh. Derviş bakmış Arş-ı Âlâ'ya ki şeyhi şakîler defterinde yazılı. Şakîler defterinde yazılı görünce derviş tekkeye uğramaz olmuş. İşte iki üç günde bir zorla uğruyor. Çağırmış şeyhi "oğlum gel" demiş. "Niye" diye sormuş. Diyemiyor da "efendim seni, seni cehennemlik gördüm." Nasıl desin, varmıyor ağzı. Kırk senedir hizmet etmiş. Şeyhi "oğlum" diyor "sana bir perdeyi açtım beni gördün, tekkeden kaçtın. Ben kırk senedir görüyorum onu" diyor. "Kırk senedir kendi takdirimi görüyorum ben. Ama gidecek başka kapım mı var" diyor. "Var mı gidecek başka kapım. Nereye gideyim?" diyor. "Elbette ki bu kapıya sığınmışım" diyor. Ertesi gün yine keşfini açmış perdesini, bakmış. Şakîler defterinden sâlihler defterine yazılmış. Allah'ın hikmeti bu. Yok başka kapımız ki. Başka ka-

pımız yok ki. Her dakîka kendimizi kefenlenip mezara konmuş ölü ve oradan izin verilerek çıkarılmış, zikrullah için çıkarılmış bir bahtlı bileceğiz. Bu kadar işte. Bir ömür bundan ibâret. Tüh bitti, tüh bitti, bu kadar.]

Nitekim Fahr-i Âlem (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) Efendimiz bir hadîs-i şeriflerinde halkamızın başı Sıddîk-ı Ekber (*radiyallâhu anh*) Efendimiz için “Her kim yeryüzünde yürüyen ölü görmek isterse, Ebu Bekir es-Sıddîk’a (*radiyallâhu anh*) baksın” buyurmuşlardır. Bu husûsa işâret eyleyen âyet-i kerîme ve hadîs-i şerifler vardır.

[İşte öyle yaşardı Sıddîk-ı Ekber (*radiyallâhu teâlâ anh*) Efendimiz. “Yürüyen ölü görmek istiyorsa ona baksın” diyor. Bizim tarikatımızın bir sırrı da budur zaten çocuklar.]

5-Mürşid ile Konuşma Edebi

Derviş mürşidi ile konuşacağı vakit, ondan izin isteyecek, mürşide hoş gelmeyecek bir hâlin meydana gelmesinden sakınacak, sesini aşağı ve yavaşlatarak ona sığınacak. Bir kölenin efendisinin huzurunda konuştuğu gibi söz edecek. Kur’ân-ı Kerîm’de “Peygamber (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) huzurunda seslerini yükseltmeyin” diye âyet vardır. Bu uyarıdan ibret almalı.

Mürşidin sözlerini kalb ve dil ile tasdik edip, gerek söz gerekse kalb ile red ve inkâra sapmamak. Hakîkatten haber verenler, mürşide inkâr ve red ile karşı koyanların ebeden iflah olmayacaklarını bildirmişlerdir. Zîrâ, Ehlullâhta bazı hâl vardır ki bu ancak Hakk’ın (*celle celâluhû*) kudretinden ileri gelir. Bazı işleri de hikmet gereğidir. Mürşidin hâl ve

işinden, işinin sebep ve hikmetinden sorulmaz, sormak veya karşı koymak âdâba aykırıdır. Kalb huzûru ile tasdik ve sükût etmelidir. Mürşid ile konuşmak mutlakâ câiz değildir. Ancak bir müşkülünü hâlletmek yâhud kendi hâlini bildirmek için olursa câizdir. Derviş gördüğü rüyâsını yâhud keşfini anlatır. Lâkin eğer mürşid tâbir eylemezse derviş tâbiri isteyemez. Hiçbir zaman mugayyebâtta (kapalı, gizli ve sır olan şeylerden) suâl sorulmaz. O gizli hâller mürşide bildirilmiş olabilir ama o açıklamaya izinli olmaz. Eğer mürşid açıklarsa açıklamaya me'mur edilmiştir. Öyle olunca mürşide bir noksanlık gelmez.

Mürid, mürşidine ve mürşidinden duyduğu ve gördüğüne îtikad ve tasdik ile vazîfelidir. Kerâmet efdâliyyete yani pek seçkin ve yüce dereceli olmaya sebep değildir. Belki seçkinliğe giden yol olduğuna şüphe edilmeyen mânevî bir kuvvet, mânevî bir bilgi ve irfandır.

Kerâmet, çok zaman zâhidlerde [yani dünyaya gönül vermeyen kimselerle] ve diğer Hakk (*celle celâluhû*) dostlarında görünür. Ârifler [yani gönül pencereleri açılmış olan gizli ilim sahipleri] ise kerâmete önem vermezler. Hatta kerâmet, erkeklerin hayz görmesi gibidir derler.

Erenlerin Seyyidi [Efendisi] Cüneyd-i Bağdâdî (*kuddise sirruhû*) “Su üzerinde yürüyen erler görülmüştür ama onlardan daha üstünleri susuz ölmüşlerdir” buyurmuşlardır.

[Açıklayayım. Kitap açıklamıyor fakat bu âciz açıklasın. Hasan-ı Basrî (*radiyallâhu anh*) ile Râbiâ Sultan (rahmetullâhi aleyhâ), kadın evliyâlarının başı, bir devirde yaşadılar. Bir

suyun kenarına gelmişlerdi. Hasan-ı Basrî attı seccâdesini nehrin üstüne. Yürüdü, geçti karşıya. Karşıda, Râbiâ Sultan'ı gördü. Ona sordu: "Ne ile geldin buraya? Ben seccâdeyi attım da geçtim." Hazret-i Râbiâ ne dedi biliyor musun? "Hasan, Hasan" dedi. "Aklını başına al. Aklını başına al. Havada kargalar da uçar. Suda balıklar da yüzer" dedi. "Mârifet bu değil. Ârif-i billâh kaç adam yetiştirdin" dedi. "Mârifet adam yetiştirmek" dedi. O evliyâlar piri, peygamberlerden (*aleyhimüsselâm*), Ashâb-ı Kiram'dan (*radiyallâhu anhum*) sonra gelen en büyük insan mahcûb oldu. Başı önüne düştü. "Mârifet değildir su üzerinde yürümek, havada uçmak. Mârifet insan yetiştirmek" dedi. İnsan-ı kâmil yetiştirmek... Cüneyd-i Bağdâdî Hazretleri'nin kastı o idi. Hazret-i Hüseyin (*radiyallâhu teâlâ anh*) Efendimiz, Evlâd-ı Resûl, Kerbelâ'da susuzluktan öldüler. Hazret-i Hüseyin (*radiyallâhu teâlâ anh*) Efendimiz evliyâ ile mi ölçülür? Yetmiş bin evliyanın sözü Hazret-i Hüseyin (*radiyallâhu teâlâ anh*) Efendimiz'in bir kelâmına muâdil değildir. Ama hikmet-i ilâhî, sır. Allah O'na hemen nehrin kenarında olduğu halde bir avuç Fırat Nehri'nin suyunu yasak etti, nasîb etmedi içmeye. İşte onu kastetti. Evet diyor suyun üzerinde yürüyen evliyâlar görülmüştür ama onlardan daha yüceleri susuzluktan ölmüştür. Değil mi? Bu esrârı düşünün diyor, yani mârifet bu değil. Mârifet, insan-ı kâmil olmaktır.]

Derviş her hâl ve işinde mürşidinden izin alsın. Çünkü mürşidin izninde bereket vardır. Ölü yıkayıcı ölüyü nasıl istediği gibi çevirirse derviş de nefsini öyle soyunmuş bir hâlde üstâzına teslim etmiş bilecek.

Mürşidinden hâlini, yiyeceğini ve malını gizlemeyecek. Bir yolculuğa çıkmak için mürşidinden izin alacak, dönüşünde önce mürşidinin kapısını çalacak ve ancak mürşidinin izni ile evine dönecek. [Çocuklar ben sizi serbest bırakıyorum; bu kadar değil. Uzak yoldan gelince evinize gidin evvela.] Eğer mürşidi kendi yanına gelirse geliste karşılayacak, gidişte uğurlayıp evine öyle dönecek. Mürşid müsaade ettiği yerde elini öpecek. Feyiz almış olarak mürşid gözden gâib oluncaya kadar yerinden ayrılmayacak ve sonra evine dönecek. Netîce; mürşidine büyüklere layık bir biçimde davranacak ve eğer bir büyüğe nasıl davranıldığını görmemiş ise bilenlerden öğrenip o yolda hareket edecek.

6-Mürşide Hizmet Edebi

İşbu hizmet ya bedenle olur, ya mal ile olur.

Beden ile mürşide hizmet:

Ancak beden ile mürşide hizmeti Resûlullâh'a (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) ve hatta Hakk'a (*celle celâluhû*) kadar gideceğini îtikâd edip yapmak. Bu gibi hizmeti Cenâb-ı Hakk tarafından kendisine ulaşan bir nîmet bilecek ve bu hâle erinmeden ve o hizmetin kendisine verilmesinden memnun ve müteşekkir olacaktır. [Sobasını yakmak, suyunu dökmek. Has evlâdımız, hepiniz has evlâdım ama haslar hası evlâdım Sâdık'ın iki senedir bana Cenâb-ı Hakk'ın ihsânı olarak yaptığı hizmet gibi. Bu gibi hizmeti Cenâb-ı Hakk tarafından kendisine ulaşan bir nîmet bilecek. Gördün mü Sâdık? Bedava değilmiş oğlum.] Kalbinden ve gizlide olsa mürşidine ettiği hizmeti başa kakmayacak. [Kalbinden bile başa kak-

mayacak, değil laf ile.] O hâl ile kendini mânen zehirlemiş olur, ettiği hizmetin ecrini gâib eder. İşte hizmet edebine bu yolda îtikâd etmiş olacak.

Yapacağı işle hizmet edebi:

Mürşidin verdiği vazîfeyi asla geciktirmeyecek. Hiçbir sebep, bahâne ile işi savsaklayamaz. Ancak dînî, yani şeriate uygun olmayan hâller hâriç. [Hani şeyh şeriate aykırı hiçbir vazîfe vermez ama beşer hali şeriate aykırı bir vazîfe vermişse onu savsaklayabilir, diyor.] Esâsen bir mürşid şeriate aykırı bir iş istemez hiç kimseden. Derviş eğer bir şeyi yapmak için söz vermişse kendisi için zorluk ve hatta tehlikeli olsa da o işden kaçmayacak. Mürşidin verdiği hizmeti, kendi husûsî işinin önüne alacak. [Benim yeğenim Kâmil gibi, verdiği vazîfeyi unutmayacak yani. Aradan aylar geçecek, seneler geçecek, “Unuttum Efendim” demeyecek, demeyecek, demeyecek. Gönül defterine öyle yazacak ki onu Hazret-i Allah’a beş vakit namazı kılmanın nasıl farz olduğunu bilirse, “şeyhim bana bunu demişti” diye öyle yaşayacak, o işi bitirinceye kadar. O vakit olursa bu iş olur.] Mürşidin tâyin ettiği vakitten asla geciktirmeyecek. Böyle olunca mürşidin himmet ve yardımı o işe yetişir ve yardımı ile o iş meydana gelir. Hizmeti yapanda kemâl ile emre uymaktan başka bir şey düşünmeyecek; (kurb) yakınlık, (fütuh) mânevî uyanıklık ve velâyet gibi, zamansız ve kendisi için zararlı ve kötü olan istekler gelirse, hemen o istekler için istiğfâr etmeli. [Yani artık benim perdem açılsın, ben yakın olayım veyâhud evliyâlık mertebesine ereyim diye bir şeyler düşünürse

diyor istiğfâr etmeli, derhal ondan kurtulmaya koşsun.] En makbûl olanı Hakk Teâlâ'nın (*celle celâluhû*) sanki onu mürşidi için yaratmış olduğuna îtikâd edecektir. [Tekrar edelim. En makbûl olanı sanki Hakk Teâlâ kendisini mürşidi için yaratmış olduğuna îtikad edecektir. Kitap söylüyor, ben demiyorum kardeşim.]

Derviş; mürşidin meclisinde oturmayacak, yanında yiyip içmeyecek. Başını açmayacak, örtüsü altında ve huzûrunda uyumayacaktır. Mürşidin seccâdesinde ve huzûrunda namaza durmayacak. Eğer mürşid namaz ile meşgûl ise dervişin de namaza durması câizdir. Yâhud câmide iseler beis yoktur: Serbesttir. Şer'î zaruret yani namaz vaktinin geçmesi ihtimâli var ise yine beis yok; derviş hemen namaza durur.

Derviş kendisini mürşidin hizmetine layık görmeyecek, vazîfe aldığı hizmette kendisini noksan bilecek. Şeyhinin muhtaç olduğu işi, emrine hâcet bırakmadan ve hatırlatmadan yapmaya çalışacak ve bu husûsa dikkat edecek. Böylece hizmet ederse mürşidin kalbi rahat olur ve gönül duygusunun açılmasına sebep olur. Belki de derviş böylece mürşidinin kalbinin ortasına girmiş olur. Böyle olunca da mürşidin bütün iç/gizli âlemi dervişin kalbine aks eder. Dervişin feyzinde de çoğalma ve devam meydana gelir.

Mürşidin hizmetini tamamen güler yüz ve sevinç ile yapmalıdır. Bu tertip ile mürşidine hizmet eden Nakîb Hâce Abdullâh-ı Hirevî¹⁶ (*kuddise sirruhû*) ölçüsüz sevgi ve kabûl

16 Bu büyük zât Mevlânâ Hâlid Hazretleri'ne hizmet eden ve aslen Afganistan-Heratlı olan halîfelerindedir. Kendilerinin vefatlarından sonra da Şam'daki postlarına oturanlardandır. Allah Teâlâ sırrını takdis etsin.

görmüş, bütün diğer halîfeler ona imrenmiş, bütün etraf ve herkes onun emrine baş eğmiş ve uymuş, mürşidine itaati onu azîz etmiştir.

Mürşide mal ile hizmet edebi:

Hakk Teâlâ'nın (*celle celâluhû*) kendisine verdiği bütün mal ve evlâdın âlem-i ezelde mürşidinin rûhâniyeti bereketi ile olduğuna îtikâd edecek. Her ne kadar bu âlemde meydana çıkmaları sonradan ise de bunların hepsinin mürşidinin olup kendisini de onun bir kölesi, uşağı, hizmetçisi kabûl edip, yediği ve giydiğinin de mürşidinin iyilik ve ihsânı sâyesinde olduğunu bilecek.

Mürşide bir şey verince de onu utandıracak bir yerde vermeyecek, ikram ve nîmetini mürşide göstermeyi istemeyecek. Mürşidin kendisine değil hizmetindekilere teslim edecek. Kendisinden kabûl olunması için açık ve gizli olarak Hakk'a (*celle celâluhû*) yalvarıp mürşidine sığınacaktır. Herhangi bir şeyi mürşidine veya diğer müridlerine nezr eylese kabûl bakımından daha kuvvetli ve riyadan [ikiyüzlülük] uzak olur. Malı da daha pek saf ve temiz olacağından nezrinin bu yolda kabûl edilmesini kendisine iyilik ve nîmet bilmeli. Bu hâlden ötürü de Hakk Teâlâ'ya (*celle celâluhû*) şükretmeli.

[Bir Hikâye:]

Meşâyıhdan biri kendisine bin altın lazım olduğunu söyler. Bu sözü işiten dervişlerden biri hemen evine dönerek annesine, babasından ne kadar para mîras kaldığını sorar. Vâlidesi de bin dinar kaldığını ve saklı olduğu yeri söyler. Parayı alıp şeyhinin ziyâretine gider. Şeyhini husûsî odasın-

da ziyâret eder. Elini öper, emâneti kabûl etmesi için yalvarır ve kabûl ettirir. Şeyh sohbet meclisine girince gelen hediyeden pek memnun kaldığını meclise duyurur. Derviş bu sözleri duyunca hemen kalkıp şeyhinin elini öper ve derki "Size verdiğim altınlara anamın rızâsı olmadı, onları geri istiyorum" der. Yüce zât evinden altınları getirip dervişe iade eder. Meclistekiler dervişin bu hâline şaşarlar. Derviş altınları alıp akşamdan sonra tekrar şeyhinin halvetine, husûsî ziyâretine gider. Der ki "Ey benim şeyhim, o altınları insanlar arasında beni övesiniz diye vermemiştim. Halk arasında da bununla sevinmiş olmanızı istemedim. O sebeple kalabalık arasında nefsimi kötüledim. Şimdi ise tekrar getirdim" diye yalvarır. Mürşidi bu hâli daha çok beğenmiş, güzel bulmuş ve daha içten kabûl etmiştir.

"Ameller niyetlere göre karşılığını görür." Hadîs-i şerîf.

7-Feyz Almak İçin Kalbi Hazırlamak ve İhlas Hâlinde İstemek Edebi

Dervişin ihlâsının temiz kalblilik ve doğruluğunun ölçüsü şöyledir:

Mürşidini Resûlullâh'ın (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) nâibi, vekîli ve âlemde Allah'ın (*celle celâluhû*) gölgesi bilecek. Mürşidi kendisini reddederse Allâh Teâlâ (*celle celâluhû*) ve Resûlülû'nün (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) kendisini red edeceğini ve kabûlün de aynı hâl üzere kabûl olacağına îtikâd edecektir.

Yukarıda daha öncede işâret edildiği üzere bir müridi şeyhi reddederse şeyhinin şeyhi de kabûl etmez. Bu tertip yukarıya doğru gider ve Resûlullâh (*sallallâhu aleyhi ve sel-*

lem) Efendimiz'de sona ermek üzere hiç biri kabûl etmez.

Mürşidde bir rûhâniyet vardır ki hiçbir zaman dervişden ayrılmaz, kopmaz. Hatta ihvânımızdan bazıları mürşidin rûhâniyetini üzerlerinde hazır ve kendilerini görür bildikleri için uykuda ayak uzatmazlar. Bu hâli göremeyen derviş de görür gibi îtikâd etsin. Zîrâ bu inancı gereği, edebli hâlini koruduğu için gören ve bilen derviş ile feyizde müsâvî [eşit] olur.

Mürşidin rûhâniyeti hâlet-i nez'de [can verirken] ve kabir suâli zamanında hazır olur. Suâl meleklerine cevapta imdat ve teselli eder. Şeytan oradan kaçır. Rûhânî hâllerde perde, madde ve zaman yoktur. İhvânımızdan bazıları sevdikleri dervişin kabrine teveccüh edince [yönelince], mürşidin rûhâniyetini kabirde keşf ile görüp, ona yardım ve teselli verdiğini, korku, heyecan ve dehşetini teskin eylediğini bildirmişlerdir. Bu söylenenler Cenâb-ı Hakk'ın (*celle celâluhû*) kudretine bağlıdır. Allah'ın (*celle celâluhû*) kudretine inanmak da îmânın bölümlerindendir. Bu hâllerde insan aklı yeterli olmadığı için böylece inanmak, îtikâd etmek lazımdır. Hakk Teâlâ'nın (*celle celâluhû*) mürşidine, ondan ayrı olduğu zamanda da her şeyi göreceğ göz ve işitecek kulak verdiğine îtikad lazımdır. Her ne kadar mürşid, dervişe böyle bir bilgiyi açıklamasa da yine bildiğine şüphe etmemelidir. Bu husûsa işâret eden âyet-i kerîme ve hadîs-i şerîf vardır. Eğer böyle îtikâd ederse mürşidin feyzi şarkdan garba uzar. Derviş nerede olursa olsun mürşidin hudutsuz feyiz denizine dâhil olduğunu bilir. Feyiz almanın anahtarı, şüphesiz böyle bilip çok fazla istekli olmaktır. Keşif ehli ve mânevî gözü

açık derviş, mürşidin nûrunun şark ve garbı kapladığını bilir ve görür. Eğer derviş bundan daha az görürse noksanlık ve zayıflık kendi keşfinde olup mürşidinin nispetinde değildir.

Dervişin îtikâdı şöyle olacaktır: Mürşidinin uykusu, kendisinin gece kalkıp ibâdetinden ve mürşidinin yemesi, kendi orucundan daha üstün ve efdaldır. Mürşidin bir nefeste ilerlemesi, ömür boyu sülûk görenin ilerlemesi kadardır. Mürşidinin bakışı ile bir kimseye bakabilse, Cüneyd-i Bağdâdî ve Bâyezid-i Bestâmî (*kaddesallâhu esrârehum*) makâmına yükseltir, baktığı kimse fâsıkların en kötüsü olsa âlî makâma ulaşır bilecek ve bu nazarı, bakışı arayacaktır. Hadîs-i şerîf vardır: “Mü’minin ferasetinden sakının, çünkü o Allah’ın nuruyla bakar.”

İstekliliğe gelince: İstekli, kalbinden iç ve hâlis hâlde Mevlâ’sını isteyici ve pek heveskâr olup sevgisine güvenilir kimse olmalıdır. Öyle ki bu istek onu mal, mülk, makam, çoluk, çocuk hatta kendini görmek ve meyl etmekten kurtarsın, fânî kalsın. Zîrâ “*Muhakkak ki Allahu Teâlâ himmetleri yüksek olanları sever*” buyrulmuştur. Derviş katiyyen kendi isteğine güvenmeyip, Hakk Teâlâ’nın ihsânına güvenecek. Çünkü kendi isteği ve amellerinden herhangi bir ameli, Hakk’ın fazlına [yani ihsânına, vermesine] müsâvî olmaz. İstek ve ameline güvenmek pek tehlikeli olup, kendisine eş ve karşı çıkacak hiçbir şey düşünilemeyen ve her türlü noksanlıktan münezzeh olan Hakk Teâlâ’ya (*celle celâluhû*) hâşâ karşı gelmek demek olur. İsteğinde ateşli ve pek heveskâr olacak. Devamlı olarak bir an Hakk Teâlâ’yı (*celle celâluhû*) istekten boş ve habersiz kalmayacak, gâfil olmayacak. Eğer bir derviş

Cenâb-ı Hakk'a (*celle celâluhû*) teveccüh eylediği [yani yöneldiği] hâlde, isteği bir başka şey olursa, bu yönelişi mâsivâyâ yani Cenâb-ı Hakk'dan (*celle celâluhû*) gayrısına olmuş olur. Böylece de Mevlâ'sından yüz çevirmiş olur. Hâlbuki Hakk (*celle celâluhû*) hiçbir şeyde ortaklık kabûl etmez.

Herhangi bir istekte ısrar etme. Zîrâ bu ısrarda korku vardır. Belki de kazanılanları yitirmek ve mahvetmek vardır. Bir hadîs-i şerifte meâlen "Bir kimsenin iki günde olan emeği, birbirine müsâvî olup, ikinci gündeki birinci günden çok olmazsa o kimse zarardadır" buyrulmuştur.

İstekte duraklama, ısrar iki sebepten boş olmaz. Birisi istek sâhibine gizli olan bir diğer isteğe kalbin yönelmesidir. Diğeri de günah işlemek, isyan etmektir. Hemen tövbe ve istiğfâr ile Hakk'a (*celle celâluhû*) yalvarmak, ona sığınmak ve günahları bırakmaktır.

Feyz almak için kalbi hazırlamak: Hayâl ve beş duyusunu dünyaya âit her şeyden ebedî âlem düşüncesinden, bütün iç ve gizli hâllerden ve hatta kendi vücûdundan habersiz hâle getirmek, ayırmak lazımdır.

Tek söz: Bütün mâsivâyı unutmuş gibi olacak. Mürşidin kalbinden feyz-i ilâhîyi istekli olduğu hâlde, bakışını kalbinin içine dolduracak ve kendi kalbinin mürşidin kalbine bitişik olduğu duygusu içinde feyzi çektiğini düşünecek. Ancak bu hâl içinde de Hakk'dan (*celle celâluhû*) gâfil olmayacak. Son derece mânen susamış olarak, istek, yalvarış ve sevgi ile bekleyecek. İtikâdı da şöyle olacak: Kalbi açıldı, feyz-i ilâhî denizler gibi kalbe yöneldi. Kendisi bu hâli idrak etmese de

öylece îtikâd edecek. Çünkü idrâk etmek, böylece anlamak, erişmek için şart değildir. Şart ise, istektir ve feyzin her ân ulaşacağını şüphesiz bilmektir. Allahu Teâlâ “*Ben kulumun zannındaki gibiyim*” buyurmuştur.

[Not: Yedi ve sekizinci edebler müridin alacağı derslere âit olup bu hususlar mürşidin kendi usûlüne göre tâlim olduğu için risâleye alınmadı.

Tevfîk Hakk’dan (*celle ve âlâ*).

14 Rebîü’l-evvel 1398 - 22 Şubat 1978]

TEZEKKÜRÜ'L-MEVT VE RÂBITA
RİSÂLELERİ VE ŞERHLERİ

a.Manzum Tezekkürü'l Mevt Risâlesi ve Şerhi

(1)

Anla sırrın şol hadîs-i muhkemin
Çokça fikretmek gerek âhir demin

(2)

Zikr-i mevte emrederler Hâcegân
Şöyle fikret gün geçüp gelmiş zaman

(3)

Cümle fânî olduğun fikreyle sen
Âhir-i enfâsını zikreyle sen

(4)

Geldi Azrâil teninden cân ala
Sa'y eder iblis dahi îmân ala

(5)

Vakt-i ye's gelmiş açılmış perdeler
Anlaşılmış muntakiller nerdeler

(6)

Mahremin yok hâline, vâkıf da yok
Hemdemin yok gûşine hâtif de yok

(7)

Bulmadın bir dest-gîr pâ-bendesin
Çok günahkâr, mücrim-i şermendesin

(8)

Son hayatındır erişmiştir nöbet
Gâlib oldu hastaya gam âkıbet

(9)

Dehşet-i kevneyn olup bir bir âyân
Hayret ile eyledin terk-i cihân

(10)

Gaslı tekfini edüp anda imam
Aldılar artık işin oldu tamam

(11)

Kalktı tabutunla cümle mükteseb
Râz-ı dil ifşâ olur vardır taâb

(12)

Koydular kabre seni kaldın garîb
Hep kesilmiş zevk-i dünyadan nasîb

(13)

Yer karanlık, bir beyaz kaftan ile
Bir zarîf bîmar vücud tek can ile

(14)

Kimse yok ahibbâ u yârân gittiler
Hâk-i zillette seni gör ne ettiler

(15)

Hâne gitti servet ü sâ mân dahi
Bak görünmez oldu ni'met hân dahi

(16)

Gâfil insan âkıbet âgâh olur
Dehşetinden her demi bir âh olur

(17)

Bekler iken böyle hayran muntazir
Kabr açıldı geldi Mûnkerle Nekir

(18)

Sordular bir bir sana; dînin nedir
Hangi mezheb üzresin, fi'lin nedir

(19)

Vardı isyânın şaşırttı inkılab
Tevhîd ettin verdin anlara cevab

(20)

Lerzelendin gitti elden iktidar
Eyledin hâke nigâh bî-ihtiyar

(21)

Gitti onlar, geldi korkunç bir melek
Yok kılavuz dinlemez hiçbir dilek

(22)

Ol zebânîdir, azâb etmiş şiar
Var elinde bir âsâ durmaz yanar

(23)

Hâsılı dehşetle gök gürler gibi
Görmeden eyler azâb, körler gibi

(24)

Ta ki hevî-i haşr ede bir gün zuhûr
Defter-i a'mâlini kâtib okur

(25)

İşidüp ettiğini hayran olup
Diz çöküp hâke o dem sekrân olup

(26)

Yok libâsın setre âcizsin bile
Cümle öyle, nerden imdâdın gele

(27)

Her biri derdine düşmüş pür-telaş
Cümle esrâr oldu çünkü şimdi fâş

(28)

Mâcerandır kâtibin sehvi değil
"Yevme tüblâ"dır cihân cehri değil

(29)

Mâh ü sâl ömrün açılmış ya nasîb
Dâğ-ı hicrân zahmı vardır 'an-karîb

(30)

Bir taraftan kükremiş nâr-ı cahîm
Arş-ı Rahman titriyor dehşet ‘amîm

(31)

Yaklaşır nâr hep figân “eyne’l-mefer”
Yer daralmış sımsıkı dolmuş beşer

(32)

Hem tecellî eylemiş İsm-i Celâl
Enbiyâ’da gördüğün rûy-ı melâl

(33)

Gel berü, fikret, o gün hâlin nedir
Derd-i dil âşifte ikbâlin nedir

(34)

Geldi bir savt “Vâhidü’l-Kahhâr” deyüp
Mevc urup insan sıkışdı nâr deyüp

(35)

Birbiri üstüne bindi korkudan
Kimse kurtulmaz o müşkil sorgudan

(36)

Geldi aklın başına ba'del-keder
El meded yâ Seyyid-i Hayru'l-Beşer

(37)

Ey melâik râh-ı cânım gösterin
Nerde Sâdât-ı İzâmım gösterin

(38)

Kimsesiz kaldım garîb-i mücrimim
Yok enîsim nerde kaldı hemdemim

(39)

Ya İlâhî ben zayıf üftâdeyim
Nâle-i zârımla ben şermendeyim

(40)

Ya Nasîr gönder beni Sâdâtım'a
Ya gele onlar duyup hâcâtıma

(41)

Cümleten ol Hâcegân'ım nerdeler
Nâre düştüm yandı canım nerdeler

(42)

Böyle hayretle ederken hep figân
Gördü göndermiş refîki kudsiyân

(43)

Tuttu destin şefkat ile ol peder
Gel berü ey nâledâr-ı pür-keder

(44)

Gel Muhibbi bekliyor hep Hâcegân
Başlarında hem dahi Fahr-i Cihân

(45)

Âh ne müşkül hevl-nâk âlemdeyim
Hiç bırakmayın beni bir bendeyim

(46)

Hâlime rahmeyleyin aczim görüp
Lütfedin efkendeye aczim görüp

Aziz kardeşlerim, hayli zamandır topluluklarınıza gelemedim. Sağlık durumumun elverişli olmaması ve kışın herhangi bir sakıncalı hâlden zarar görmemeniz için muvakkaten bir tatil geçirmiştik. Elhamdülillah, Rabbin bize ihsânı olan ve bizde ihsânı olan kardeşimiz, vekîlimiz, halîfemiz

Şaban Efendi bizim boşluğumuzu kat kat doldurdu ve sizi mahzun bırakmadı. Allah sizlerden, O'ndan ve cümlemizden râzı olsun. Zaten eğer fânî âlemde ömrümüz varsa da artık biz faal olarak hizmetimizi devam ettiremeyeceğiz. Beni mâzur görürsünüz. Çünkü yaşıma hayli kemâli buldu ve vaktiyle Cenâb-ı Hakk'dan ettiğim tazarru îcâbı *"Yâ Rabbi eğer yetmiş yaşımdan sonra ömür verirsen, yetmiş kadar çalışmamı bana kâfi gör. Yetmişden sonra hâl-i murâkabeye gireyim"* demiştim. Demek ki izn-i ilâhî bu idi. Tezden de acele olarak halîfe yetiştirdi ki, *"Kulum senin dileğini kabûl ettim artık sen murâkabedesin"* emr-i mânevîsine mazhâr etti Rabbi'l-Âlemîn. Hamd ü şükrederiz sizin nâmınıza.

Cenâb-ı Hakk'ın en âciz, en kıtmir kuluyum. Hiç kendime enâniyet verecek ve kendimde rütbe arayacak, rütbe sezdirecek hâlim yok. Âciziz. Âcizleri, zayıfları seviyor Rabbi'l-Âlemîn. Kendimize izâfe edecek değiliz. Sağ olduğumuz kadar, elimden geldiği kadar sizlere yine yardımcı olmaya çalışacağım. Ziyâretime de gelirsiniz. Yalnız ziyâretime gelmeden önce, bu sebepte bulunanlar Şaban Efendi kardeşimize mürâcaat ederler. O telefonla bize keyfiyeti bildirir. Zaten kendisine her türlü derdinizi açarsınız. Onun hâlledeemeyeceği bir şey olursa O bana telefonla sorar. O ziyâretime gelir, ben O'na keyfiyeti bildiririm, O da size duyurur. Bu hâle riâyet ederseniz belki bâkiye hayatımda sıhhatte kaldığım müddetçe yine size daha faydalı olmaya çalışırım.

Kardeşlerim! Bu günkü sohbetim; acâyip bir hâldir, zuhur etti... Onu inşallah yapmaya çalışacağım. Yeni dervişleri-

mizden İlhan Bey oğlumuz birkaç ay önce, bir müddet önce:

“Tezekkürü’l-Mevt risâlesini okuyoruz, ama pek anlayamıyoruz efendim, onu bize acaba şerh edemez misiniz” dedi.

“Birkaç sefer tekrar tekrar okursanız anlarsınız. Benim artık şerh devrim geçti oğlum” dedim. Bu şekilde yazı ile uğraşacak hâlîm yok. Meselâ şimdi Muzaffer’i görmüyorum.

Şükür Cenâb-ı Hakk’a, şikâyet olarak söylemiyorum, fakat içimde bir ukde kalmıştı. Bir deneme yapayım dedim. Bir deneme... Acaba bir şey yapabilir miyim dedim ve “Tezekkürü’l-Mevt”in bir kısmını şerh ettim. Demek ki; o kardeşimizin isteği pek hâlîmiş.

Râbita kısmı kaldı. İnşallah onu da tamamlayacağım. Bir risâle olarak bastığımda, istifâde edersiniz inşallah.

Bu risâle benim mensûb olduğum ocağın sultânı, Muhammed Şemseddîn Bursevî Hazretleri’nin bizzat nazmıdır. Yoksa “Tezekkürü’l-Mevt”in bir kitap olarak diğer tarikatlarda, Nakşîler’de mevcûdu yok. Yalnız işitmişim. Hayli zaman önce Albay Hilmi Bey’in¹⁷ mürşidi Seyyid Abdülhakîm Efendi Hazretleri¹⁸, bir tezekkürü’l-mevt ve râbita risâlesi¹⁹ yazmış bir zaman. Onu işitmişim, ama okumak nasîb olmadı.

¹⁷ Hüseyin Hilmi Işık.

¹⁸ Seyyid Abdülhakîm Arvâsî Hazretleri: (1865-1943) Son devrin büyük Nakşibendî-Hâlidî şeyhlerinden. Eyüpsultan’daki Kaşgârî Dergâhı’nın son şeyhi. Ankara Bağlum’da medfundur. Büyük mütefekkir şair Necip Fazıl’ın mürşididir.

¹⁹ Bu eserin adı “Râbita-i Şerîfe”dir. Necip Fazıl Kısakürek ve Şaban Er tarafından latin harflerine çevrilerek ve sadeleştirilerek yayınlanmıştır: “Esseyyid Abdülhakîm Arvâsî - Râbita-i Şerîfe”, Necip Fazıl Kısakürek, Büyük Doğu Yayınları; “Seyyid Abdülhakîm-i Arvâsî Kuddise Sirruh Hazretleri”, Şaban Er, Fuad Asım Arvas, Kutupyıldızı Yayınları.

Bu nasıl meydana geldi birçoğunuz duymuşsunuzdur; şimdi geri kalanlar da duysun. Benim bir derviş kardeşim vardı, Yılmaz Bey. Şimdi albay emeklisidir. Bergama'da oturur. Şeyhiniz Şaban Efendi'nin de binbaşı iken kumandanıymış. O, benden onbeş gün evvel derviş olmuştu. Yani risâlenin nasıl meydana geldiğinin tarihçesini yapıyorum. Onbeş gün evvel derviş olmuştu ve o zamanda Susurluk Askerî Şûbesi başkanıydı, binbaşıydı. Bana Susurluk'tan mektup yazdı Bursa'ya. Mektupta dedi ki:

“Ben bu tezekkürü'l-mevti yapamıyorum, korkuyorum da. Ne olur Efendi'ye bu derdimi söyle de, ne buyurur bakalım.” Edebe bakın. Kendisine mektup yazmıyor edepten; anlayın çocuklar. Doğrudan doğruya, Şeyh Efendi'ye mektup yazabilir. Benden onbeş gün evvel derviş olmuş; benden kıdemliydi onbeş gün. Fakat edeben yazmıyor. Benim mânen ona daha yakın olduğumu biliyor ve bana yazıyor mektubu. Bir gün namazdan çıkmıştık.

“Bir hâcetin var mı?” dedi.

“Var ya Efendim” dedim. *“Böyle böyle”* dedim. *“Yılmaz Bey-biz aramızda ona “kurban” derdik- oğlunuzun böyle bir hâceti var”* dedim. Aradan bir üç beş gün zaman geçti geçmedi, yine bir gün câmiden çıktık, bana bir tomar kâğıt verdi.

“İşte, bunu Yılmaz'a gönder. Ancak bu benim yazdığım sende kalsın da sen bunun bir örneğini yaz, ona gönder” dedi. *“Şimdi tezekkürü'l-mevti yapar”* dedi. *“Tezekkürü'l-Mevt ve Râbîta Risâlesi”* böyle meydana çıktı çocuklar. Allah'ın hikmeti, o sultanın büyük eseri böyle meydana geldi. Şimdi onu, ben

başlamadan evvel, bir tertip ile yapacağız.

Şimdi kardeşimizin nazmını okuduğu “*Tezekkürü’l-Mevt*”in, alâ kaderi’l-imkân [mümkün olduğu kadar], âciz hâlimle size daha anlaşılır şekilde şerhini yaptım, onu okuyacağım:

Euzübillâhi mine’ş-şeytânî’r-racîm

Bismillâhi’r-rahmânî’r-rahîm

Hamd, Kâinâtın Yaraticısı’na

Salât ve Selâm, Onun Sevgilisi’ne ve Fahr-i Âlem (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) Efendimiz’in soyuna ve sâdıklarına.

Aziz okuyucularım. Merhum Muhammed Şemseddîn Bursevî (*kuddise sirruhû*) tarafından, otuz yıl kadar önce manzum olarak yazılmış olan “*Tezekkürü’l-Mevt ve Râbıta Risâlesi*”nin kardeşler tarafından açıklanması istenmiştir.

İşbu risâle, Üstâdım’ın, diğer manzum eserlerine göre daha sâde bir dille yazılmış olmasına rağmen, bugünkü nesle anlaşılması zor gelmektedir. Gözlerimin çok zayıfladığı bu devremizde, belki de son bir gayretle gücümün yeteri nispetinde açıklamaya gayret edeceğiz. Kardeşlerime ve tüm okuyanlara, feyze vesîle olması dileğiyle.

Hâdim-i Tarîkat Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu.

Eüzü billâhimine’ş-şeytânî’r-racîm.

Bismillâhi’r-rahmânî’r-rahîm.

Resûlullâh (*sallallâhu teâlâ aleyhi ve sellem*) Efendimiz şöyle buyurdu: “Ölümü düşünmeyi çoğaltınız. Muhakkak o günahlar-

dan temizlenmek için bir imtihan olur. Dünyada da zühdüñüzü arttırır." Has dindar olmanıza yardım eder. Ölüm kıyâmettir. Ölüm, kıyâmet... Peygamber (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) Efendimiz'in bu sağlamsözünün gizliliğine bakın... Ne diyor? Şimdi şerh ediyorum oradaki manzumu [*Tezekkürü'l-Mevt Risâlesi* kastediliyor]:

Ölümün yetiştiği son ânını çokça düşün. Tarikat büyükleri, ölümü düşünmeyi emretmişlerdir. Gün geçmiş, ömür tükenmiş; ölümün artık yakın olduğunu da düşün, hatırla! Çünkü bu âlem geçicidir. "*Her canlı ölümü tadacaktır.*" (Ankebût Sûresi, 57). Sen de son nefesini unutma. Azrâil, ölüm meleği, canını almak için gelmiş, başına dikilmiş... Aynı zamanda İblis, lânetlenmiş şeytan da türlü hîlelerle seni îman-sız yolcu etmeye çalışıyor. Ümîdin kesilme zamanı gelmiş, bütün gizlilikleri örten perdeler de açılmıştır. Senden önce gidenlerin nerede olduklarını gördün. Daha da nice şeyler gördün.

Bütün etrâfındakilere hâlin gizlidir. Onların bir şeyi bilmeleri mümkün değildir. Yardımcın yok. Sesini duyan, du-yacak kimse ise yok. Vakt-i zamanında bir elinden tutan bulmadın. Günahların pek çok, kabahatlisin ve utanç içindesin. Senin için dünya hayatının sonu gelmiştir artık. Korkulu hâlin de çoğalmıştır. Bu dünyada işlediğin bütün kötülükler, birer sinema filmi gibi bütün korkunçluğu ile gözünün önünden geçecek. Sen de bu şaşkınlıkla korku içinde rûhunu teslim edeceksin.

Bundan sonra bir merâsim başlar. Ömür boyu hep gör-

dün. Önce çenen ve ayakların bağlanır. Ayakların kibleye doğru gelmek üzere uzatılırsın. Cesedin şişmesin diye göbeğine mâdenî bir şey koyarlar. Suyun hazırlanır, yıkanır ve kefenlenirsin. Ömür boyu yaşadığın evine vedâ eder ve câmi musallâsına götürülürsün.

Namazın kılınır ve konacağı kabre götürülür, kabrindeki yerine yerleştirilirsin. Herkeste gözlemlenen duygular mahzundur. Kur'ân sesleri içinde kabrin örtülür. İşte bu geçici dünyadan yolcu edildin. Zaten kabirdenilen o yolculuk gemisine koyulmakla her şey geride kaldı.

Dünyaya âit hiçbir şey gelmiyor seninle. Ancak kazandığın iyi veya kötü işler, sevap veya günahları yüklenerek çıktın bu yolculuğa. Artık gizli her şey açıklanmıştır sana. Bundan sonra hep zahmetli ve zor geçitlerden geçeceksin.

Koyulduğun kabirde garipsin, yalnızsın. Dünya haklarından nasîbin kesildi. Koyulduğun karanlık hücrede dünyadan götürebildiğin, seni sardıkları bir beyaz elbisen kefenidir. Hasta ve zayıf vücûdunu sarmışlar.

Ömür boyu berâber olduğun rûhun yanında senin. Kimse girmedi seninle o karanlık yere. Candan yakınlar, ahabap, dost, seni âdî toprağa bırakıp gittiler. Evin, malın, mülkün hepsi çıktı elinden. Hiçbir şeyi göremez oldun artık. Bu hâl-deyken aklın başına geldi. O dehşetli anda ettiğin “âh”ı geride bıraktıkların duysa idi, hepsi korkudan ölürlerdi.

Böyle şaşkın beklerken ayakucundan kabrine bir kapı açıldı ve Münker ve Nekir isimli iki melek gelerek karşında dikildiler. Birer birer Rabb'ini, Peygamber'ini, dînini, kita-

bını, kıbleni ve yolunu sordular. Pek çok günah yüklenmiş ve öyle girmiştin bu kabre. O değişme de seni şaşırttı ama îmânın vardı; o yetiştirdi imdâdına... Hemen kelime-i tevhîd ve kelime-i şehâdet getirerek soruların hepsine birden cevap vermiş oldun. *“Lâ ilâhe illallâh Muhammedü'r-Resûlullâh” “Eşhedü ellâ ilâhe illallâh ve eşhedü enne Muhammeden abdühû ve resûluhû”*

Îlâhî! O zor anda mübârek kelimeleri söylemeyi hepimize nasîb eyle, cümlemize nasîb eyle yâ Rabbî.

Lafza-i Celâl (Allah ismi) devresinde derviş, ölümü düşünmeyi buraya kadar yapacak ve buradan râbîta hâline dönecektir. İlk devre dervişlerim, ders buraya kadar.

Açık tevhid dersi devresine geldikten sonra şeyhinin vereceği müsâade ile tezekkürü'l-mevti sonuna kadar yapar. Râbîta kısmını da okur ve öylece derse başlar. Zîrâ artık derviş şeyhine değil, Fahr-i Âlem (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) Efendimiz'e râbîta hâline gelecektir. Şeyh olan kişi [ya da şeyhin vekili olan kişi] zikir telkin ederken müride, tezekkürü'l-mevt ve râbîtasını şifâhen iyice târif edecektir. Aksi hâlde derviş yanılabilir. Her zaman için yol gösterici şarttır. Şeyh her zaman lâzım.

Şimdi “Tezekkürü'l-Mevt”in açıklanmasına devam edelim:

Pek kıymetli olan melekleri görünce korkudan titredin. Gücün ve kuvvetin yok artık. Etrâfındaki kara toprağa bir göz attın. İki melek gitti, fakat bu sefer korkunç bir melek daha geldi ki, kulağı yok, ses duymaz, yalvarmaktan anla-

maz. Cehennem melekleri cinsindendir. Zebânî derler adına. Vazîfesi, işi, gücü eziyet etmektir. Elindeki değnek her türlü cehennem alevleri içindedir. Çok dehşetli, gök gürler gibi seslenirler ve durmadan eziyet ederler.

Hiç kurtuluş yok. Bu hâl ikinci sur üflenip, ölümler kabirlerinden kalkıncaya kadar devam edecek.

Kabir suâli hak, kabir azâbı haktır. Ehl-i Sünnet inancıdır. Şüphe etmek, farzı inkârdır ve dolayısıyla küfürdür [bid'at olduğunu ve dolayısıyla fısk olduğunu kabûl eden âlimler de vardır]. Ancak ömrü boyunca tam îmân ile ve dâim boynunu bükük, gözleri her an nemli yaşamayı bilmiş "Celâl" sıfatı ve "Kahhâr" isminden ömrü boyu sakınıp, "Rahîm" ismine sığınmış olan kişilerin mağfiret olunacağı umulur. Bir de kabir azâbı devamlı mı olur, yoksa geçici mi olur, o ancak Mülk Sâhibi'nin kararı...

Atamız ve ilk peygamber Âdem *aleyhisselâm*'dan bugüne kadar ve bugünden, kıyâmet dediğimiz bu fânî mülkte bütün canlıların hayatlarının son bulacağı güne kadar inandık. İlk surun üflenmesi ile bütün canlılar helâk olacak. Her canlı ölümü tadacaktır. Ondan sonra bu fânî mülk, bir zaman için sessiz kalacaktır. Sonra ikinci sur emri verilince bütün canlılar dirilecek ve her ruh kendi cesedini bulacaktır.

Haşr denilen o korku ve dehşetli kalkışta bir emir ile bütün insanlar mahşer denilen toplantı yerinde toplaşırlar. Her kişinin hayır ve şerri, vaktiyle ne etmişse, yazılı olan defterini melek okur. Ettiklerini bir bir sayar. Korku ve şaşkınlık içinde kişi, bir sarhoş misali olduğu yere yığılır kalır.

Çırılçıplaktır. Örtülecek bir şeyin yok... Herkes senin gibi. Kimsenin kimseye yardım edecek hali yok. Hiç kimsenin de başkasının ayıbını görecektir mecâli yok. Herkes telaşta. Kendi derdine düşmüş. Evlat babayı görünce kaçacak, baba evlâdı görünce kaçacak. Ana kuzusunu görünce kaçacak. Kaçacak, “benden bir yardım istemesin” diye. Peygamberler (*aleyhimüsselâm*) bile “nefsî nefsi (kendim, kendim)” diyor, yalnız Sallallâhu Teâlâ Aleyhi ve Sellem Efendimiz, bütün insanlık için aman diliyor.

Peygamberler (*aleyhimüsselâm*) dahi “nefsî nefsi” diyor. Öyle bir an o... Kimseden medet yok. Medet, imdat, yalnız götürdüğü amelinde. Çünkü bütün gizliler açıklanmış, herkesin yüzüne vurulmuş. Duydukların hep vaktiyle işlediklerindir. Yoksa kâtip yanlış yazmış değil. Artık burası dünya oyuncağı değil. Dehşetli bir gündür. Hesap günüdür. Her bilgi açık olmuştur. Pek yakında ise dağlayıcı acılar gelecektir. Sen bu dehşetli korkuda iken öbür tarafta da cehennem kudurmuş. Bu dehşet, arş-ı âlâyı dahi titretir olmuş. Kuduran cehennemin yalazları yaklaşmış. Herkes kanlı gözyaşları dökerek, bağırıp çağırarak sığınacak bir yer aramakta. Sanki yer daralmış, her taraf insanla dolmuş. Cenâb-ı Hakk'ın (*celle celâluhû*) “Celâl” sıfatları tecelli etmiş. Bütün Peygamber Efendilerimiz (*aleyhimüsselâm*) bile korku içinde.

Ey garip derviş!

Oturduğun seccâdede işte o günü ve o gün ne hâlde olduğunu düşün. Gönül hazînesindeki sinemanda, bu filmi seyret. O gün mutlak gelecek. Şüpheden olmasın. Bitmedi daha... Yine

düşün ve o filmi seyretmeye devam et! Ey gönlü yaralı, hâli perîşan kimse! İsteklerin nelerdir? Ne hâldesin? Senin perîşan hâlin yetmiyormuş gibi bütün kâinâtı titreten bir sadâ duyuldu: “Vahidü’l-Kahhâr”... Âyet-i kerîmenin tamamı:

Estaîzü billâh. Bismillâhi’r-rahmâni’r-rahîm.

“Bugünkü günde kahredici olan Benden başka kim var?”²⁰

Arş-ı âlâ titriyor bu sestten. “Bugün de, benim mülkümde kahredici olan benden başka kim var?” Hani bu dünyaya tapanlar ya... Hani ne oldu bu dünyada kendilerine putlar îcâd edenler ya? Hani dünyaya ben geldim, dünyanın sâhibi benim diyenler ya... Tüm îmansızları kahredecek tek kudret benim diye...

Bütün insanlar dalga dalga birbirine sıkıştı. Cehennem ateşi diyerek korkularından birbirinin üstüne yığıldılar. Fakat kurtuluş yok. Kimse orada hesap vermekten ve zorlu sorulardan kurtulamayacak.

İşte sen seccâdede oturup tezekkürü’l-mevt yani ölümü düşünme dersinde, yukarıdan beri söylenenleri düşüneceksin. Bu dehşetli hâllerden kalbin perîşandır. Bir “âh” çekersin şüphesiz. Günlük zikrine hazırlık için oturduğun seccâdede yukarıda söylenenlerin korkusu içinde iken aklın başına geldi ve bir üstâda el vermiş olduğunu, derviş olduğunu hatırladın. “İşte imdat günüdür” dedin. Seslendin:

“Ey insanlığın efendisi! Ey melekler! Gösterin bana. Canımdan çok sevdiğim yol gösterenlerim nerede? Yüce pîrlerin efendileri

²⁰ “(Habîbim) de ki: ‘Ben yalnız gelecek tehlikeleri haber veren (bir peygamber)im. (Ortakdan ve benzerden münezzeh ve) bir olan, (her şey’i) kahreden (mutlak hâkim olan) Allahdan başka hiçbir ilah yoktur.’” (Sâd Sûresi, 65.)

nerededir? Kimsesiz kaldım. Kabahatli ve garibim” der. Üstâdını, Cânu gönülden sevdiklerini, sohbet kardeşlerini ararsın. Kanlı gözyaşları ile yalvarmalarına devam ederek:

“Yâ İlâhî, düşkün ve garibim. Utanılacak vaziyetteyim. Hâlim de kötü. Ey Yüce Yardımcı! Beni üstâdlarımın, pirlerimin yanına gönder. Yahud isteklerini bulup efendilerim gelsinler benim yanına. Ateşe düştüm. Canım yandı. Bütün o büyüklerim nerede kaldılar?”

Sen böyle şaşkınlık içinde gözyaşları ile inlerken, melekler seni gördü ve yardımcını gönderdi. O mânevî baban acıyarak elinden tuttu ve *“Gel yanına, ey üzgünlükle inleyen! Gel korkma... Üstâdlarımız bekliyor. Başlarında da Fahr-i Âlem (sal-lallâhu aleyhi ve sellem) Efendimiz var.”* Bu müjdeyi duyunca inledin:

“Âh! Çok korkulu ve zor hâldeyim. Bırakmayın beni, kölenizim. Hâlîme acıyın. Âcizliğimi görün. Perîşan ve düşkün hâlîmi görün. Ve yardımınıza sığındım” dersin. Sen hayâlen bu hâli yaşarken birden görüntü değişti. Râbîta-ı şerîf, mânevî peder makamındaki yardımcın, yüce bir makam gösterdi. Dünya hayatında kendilerini pâk etmek saâdetine ermiş, Hakk'ın rızâsını kazanmış olan bütün büyükler, halk dilinde evliyâ diye bahsedilen yüce efendilerimiz hepsi bir arada toplanmışlar. Daha üstün bir makamda, dünya dili ile anlatılması mümkün olmayan bir kürsüde İnsanlığın Efendisi, Bütün Peygamberlerin (*aleyhimüsselâm*) Sultanı, Âlemlere Rahmet, Şefaathimiz Aleyhissalâtü Vesselâm Efendimiz, Livâü'l-Hamd denilen sancağ-ı şerîfi açmış bekliyor. Etraflarında da dört

sevgili yardımcıları, sevgili dost ve halîfeleri ve bütün As-hâb-ı Kirâm (*radiyallâhu anhum*)... Mevlâ cümlesinden râzı olsun. Sallallâhu Teâlâ Aleyhim Ecmaîn Efendilerimiz yerlerini almışlar.

Bu haşmetli tabloyu hayâl et. Kalb gözünle görmeye çalış ve o hâli, o âlemi bulup yaşamaya çalış ki, artık râbîta-ı şerîfe diye daha önceki devre bitti. Artık râbîta âlemi, bu senin için [habs-i nefes dersinden sonra mürşide rabîta bırakılıp Hazret-i Peygamber (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) Efendimiz'e rabîtaya başlanır].

Bir miktar da kifâyet miktârınca risâlede olmayan Li-vâü'l-Hamd denilen mukaddes perdeden söz edelim. Kendimden söylüyorum. Bu mübârek sancak, cehennemin önüne gerilmiştir. Tevhid ehlini, cehennemin ateşinden korur. Sağ tarafı beş yüz senelik yol, sol tarafı beş yüz senelik yoldur, demişlerdir. Bu ölçüye akıl erdirmeye kalkma! Zaten ebedî âlemin bir senesi ise dünya senesinin elli bin senesine denktir demişlerdir. Cânu gönülden inan o kadar. Şâirin sözüne bak ibret al...

*“Ölüm var be hey gâfil sakın aldanma dünyâyâ
Yüzün dön ilticâ et Cenâb-ı Zât-ı Mevlâ'ya”*

Zorlama kendini... Çünkü bu küçük akıl, sonsuzluk âleminin sırlarını tartamaz.

el-Fâtîha...

b.Râbîta Risâlesi ve Şerhi

Râbîtaya dair beyitlerin şerhi Şeyh Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu *kuddise sirruhû* Hazretleri'nin havâlesi üzerine diğer sohbetlerinden iktibas edilmiştir.

(47)

Ol refîkin gösterüb âli makam,
Müctemîdir anda Sâdât-ı Kirâm.

(48)

Bak ilerde Hazreti Peygamber'e,
Pür-saâdet câlis olmuş minbere.

(49)

Hem "Liva-i Hamd"ı açmış muntazır,
Anda Eshâb Çihâr-ı Yâri hep hazır.

(50)

Leyki hizmet arzını ister bu dem,
Sanma bitti maksada âlî hidem.

(51)

Gerçi kurtardın zebânîden başın,
Pişmedi, hazır değil yolda aşın.

(52)

Kıl teveccüh Hazreti Allah’a sen,
Hem şefîin ol Resûlullâh’a sen.

(53)

Rehberin Sadât’ı al da nezdine,
Râbıtanla eyle dikkat pendine.

(54)

Tut elimden şarta eyle inkiyâd,
Zikr edelim gel beraber ola dâd.

(55)

Hep tutub âlemleri bilcümle mevt,
Vaktidir, zikr edelim, gel etme fevt.

(56)

Sadrına al da beni âh diyelim,
Gel berâber orda “ALLÂH” diyelim.

(57)

Vahdete kesretle böyle gidelim,
Uy, cemaat ol da tevhîd edelim.

(58)

Rehberinle fikr edüb kıl râbîta,
Âşıkânın zâtını bil vâsîta.

(59)

Mebde-i aşk-ı Hüdâ'dır râbîta,
Hubb-i fillâhı gıdâdır râbîta.

(60)

Nâkil-i feyz-i İlâhî râbîta,
Seyr-i bahr-i lâtenahi râbîta.

(61)

Hem mükemmildir fûrûz-u râbîta,
Çün telakkidir füyûz-u râbîta.

(62)

Bil âşıkân râbîta esrârını,
Mâsivâdan Kurtarıcı Râbb'ını.

(63)

Ruh revandır asla râci bî-riyâ,
İtiyâd et râbîtayı Şemsiyâ.

İsmet Ğarîbullah *kuddise sirruhû* Hazretleri'nin "*Risâle-i Kudsiyye*" isimli eserinden:

*"Râbîta asl-ı vesîle yârini,
Görmeye sa'y it aziz dîzârını.*

*Bin yıl olsa âh u vâh sırr-ı celî.
Hakk'a vâsıl kimsenin olmaz dili.*

*Mânevî sohbetle vâsıl her velî
Râbîtasız sa'y eden mutlak deli*

*Râbîta akreb vesîle yârini.
Görmeye sa'y it aziz dîzârını"*

Bu mânevî meslekte râbîta sâlikin kendi şeyhinedir. Bu tarz esas ve makbûl görülmüştür. Mâdem ki şeyh efendi emânete ve vazîfeye memur ve salâhiyetli kılınmıştır; inâbe edeceği sâliklerin kendisine râbîta eylemeleri şüphesiz muvâfıktır. Zîrâ şeyhini görecek, tanıyacak, sohbetine gönül verecek. Rûhunu şeyhinin rûhu ile bilecek. Elbette ona râbîta edecek ki vâridat menbâına kolaylıkla yol bulacak. Şeyhine râbîta yoluyla, daha üstteki pîr ve üstâzların rûhâniyetleri ile kaynaşacak. Fenâ fi'ş-şeyh hâli zuhûr edecek ki daha ilerisine yol açılsın. Biz kendişeyhimize müridin râbîtasında asla bir sakınca mütalaa etmeyiz. Bu hususta Risâle-i Kudsiyye Sâhibi ne diyor?

*“Eğer ki şeyhinin şeyhi cihanda.
Hayat üzere ise işbu meyanda
Anadır râbîta sırr u ayanda.
Budur âdâb-ı sâdât hem bu şânda
Heman feyz içüp Hakk’a gidelim.
Cemâl-i bâ-kemâle seyr idelim*

*Yine sâlik muhayyerdir bu şanda
Ki teklif yok, muhabbete cihanda
İlişme sâlike vecd ü emanda.
Gönül elbet bulur dostu o anda
Mehabbete düşüp Hakk’a gidelim.
Cemâl-i bâ-kemâle seyr idelim.”*

Bu hususta daha fazla mütalaa, şüphe ve tereddüte yer yoktur. Zîrâ devrinin seçilmişşi bize bu hususta gereken yolu tâyin etmiş ve bildirmiştir.

Râbîtanın Dağılması

Sâlik, râbîtayı tam tespit edip, mütevâziyâne ve huşû ile zikre başlamış olsa da, mâsivâ denilen bu dünya âleminin bin bir çeşit gâilelerinden çıkmak kolay değildir. Zaten kendi nefis ve şeytanı bile vuslata mani olmakta yetip ve ard arda havâtır onun râbîtasını dağıtır ve tesbihi râbîtasız devam eder. Tıpkı kupkuru olur, feyzsiz. O anda kendini toparlayıp râbîta ile mânevî cihazını temine, mânevî radarın merkez istasyonuna bulmaya çalışmalı. Râbîtaya dönmekte zorluk çekerse dersi o anda kesip o anda en az üç defa istiğfar yapar ve sonra başlar. Sonra başını sol omzuna doğru hafif çe-

virerek yalnız Euzü billâhimine'ş-şeytani'r-racîm diyerek o tarafta farz edeceği iblise ağızdan bir şey püskürtmek sûreti ile üç defa tükürük atar. O anda huzûra girdiğini hüsün edecektir veyâhud ders hâlini bozmadan birkaç defa "Yâ Fa'âl" esmâsını çeker. Dervişlik kolay değildir. Mücâdele, mücâhe-de yoludur. Bu kemâl yolu kolaycacık açılmaz. Öyle... Her kişi gayret ve emeği kadar semere ve ihlâsı kadar ihsâna nâil olacaktır. Bunda kimse şüphe eylemeye.

*

Bu sohbetimizde râbıtayı anlatıyoruz. Ama yine size söylediğim gibi, her şeyi kendi şeyhinizden öğreneceksiniz. Râbıtayı da ondan öğreneceksiniz. Bunu bir bilgi olarak dinliyoruz:

Mürid, aziz ve terbiye edici bir pîrin huzuruna kalbini rabteder, bağlar. Mürid o hâlde, müşâhede makâmına yani mânevî görme yüceliğine ermiştir. Esmâ ve sıfat hakîkatlerini anlamaya başlamıştır. Adetleri çok az olan o aziz pîrin mânevî yüzünü görür. Zikrullâhın faydasını görür. Pîrin latif sohbeti, istenilene kavuşturur. Böyle bir pîre el vermeye eren müridin, çok gizli hâller kalbinde nakşolur. Mürid, o gizli hâlleri korur ve saklar. O hâli kaybederse tekrar pîrin sohbetine başvurur. O sohbet ile tekrar nurlanır. O azîzin tekrar tekrar sohbetine devam ettikçe o gizli hâller alışkanlık hâline gelir. O kadar alışır ki, pîr yanında olmazsa da onun sûretini hayâlinde tutabilir. Böylece gizli ve âşikâr, maddî ve mânevî bütün duygusunu toplayarak kendi latîfe-i kalbine yönelip içine gelen her duyguyu yok etmeye çalışır. Kendisini pîrin

hayâli kaplar. Kendisine kaybolma hâli ve bir şaşkınlık gelir. Bu râbîtayı tekrar tekrar yapınca da bu hâle alışır, böylece kendini yok etme devletine erişir.

Yetişmek için bundan daha yakın yol olmaz. Çok olur ki Mevlâ yolunda olan mürid, çok kabiliyetli ve gönülden istekli olur. Bazen böyle kimseler çıkıyor. Pîr o müridde dilediğine göre hareket ederek müridi ilk sohbetinde müşâhede yani mânevî görüş mertebesine ulaştırabilir. Kabiliyetli bir mürid, kâmil bir pîri Hakk mârifetine, mârifet-i Hakk'a aracı etse, gece ve gündüz, söz ve hareketlerinde o pîrin izinde gitse ve o pîrin görünür hâli ve iki kaşı arası müridin aklından bir ân gitmese, durmakta, yemekte, söylemekte o pîrden bir ân gaflet etmese, mürid her ân giderek, bu işi zahmetle yaparak bir dereceye varır ki pîrin hâli ve şekli onun kalbinde temelli yerleşir; o vakit pîri zahmetsiz hayâl eder.

Feyz-i Hakk yolunda ilerlemeye, kavuşmaya mârifet ilmi denir. İşte bu hâl, pîrin kalbinden müridin kalbine yol bulur. Ancak edebin dışına çıkılır ve edeb terk edilirse, feyzin yolu da bozulur ve kesilir. Sonra tekrar râbîta yolu çok zor düzeltilir, çok zor bir yoldur. Bu yolu açmak için mânevî aslan olmak gerek. Aslan ol ve sakın mürşidinin gönül hazînesine en ufak bir gölge ve bir kırgınlık düşürme. İşte o kadar. Açıklama olarak da bunu kabûl edersiniz.

*

Bu rütbeye yani evliyâ derecesine ulaşan kimse, bu rütbe-ye erişen velî ya uzlete veya tenhâya çekilir. Yâhud insanlar arasında kalır. İkisi de hak. Cenâb-ı Hakk'ın velî kulları iki

sınıf olur. Bir sınıfı azîmet, yani şeriatın çok ince yolunda olur. Diğerinin sıfatı da ruhsat, yani dinde kolaylık yolunu seçer. Uzlet yani tenhâya çekilen velî, hâl yolunda daha üstündür. Fakat halk içinde yaşayan, yiyip içer ve dünyadan yeterince nasîb alan velî ise daha kemâl hâliyle bilinir.

Kardeşlerim, evet ikisi de evliyâ yolundadır yâhud evliyâdır veyâhud evliyânın üstün derecesindedir ama o halvete çekilen zât dâimâ İslâm'a, ümmete duâcıdır; ama kendi kendinedir, kimseyi yetiştirmiyor. Öbürü vazîfelendirilmiş. Vazîfe verilmiş kendisine. Çık halk içine ve halktan ehil olanları yetiştir denmiş. O da aranızda yaşar, yer içer. Kıyâfeti, her şeyi sizler gibidir ve vazîfesi ise sizlerden ehil olanları yetiştirmektir. Haddimiz olmayarak bu âcizin yolu bu. Vazîfelendirilmişsiz Rabb ile. Şimdi nasıl ki, ben halîfelerimi vazîfelendirmişim, öyle o me'murdur, mecburdur vazîfesini yapmaya, çekilemez.

Bak yaşıma seksene geldiği hâlde hâlâ peşimi bırakmıyorsunuz. Çekileyim diyorum, fakat çekilmeme müsaâde etmiyorsunuz. Çünkü vazîfem var. Vazîfem, sizlerden ehil olanları bu mânevî devlete ulaştırmanın yollarını açmaktır.

Velî uzlette yani halk arasından çekilmiş olsun ve yine velî halk içinde herkes gibi görünen hâlde olsun. Her ikisinin de isteği halka faydalı olmak ve hizmet etmektir. Çünkü onlar, serden ve yârdan geçmişlerdir ve muhabbet kâsesi ve vahdet yani yalnız teklik şarabı içmişlerdir. Çocuklar hangisi olursa olsun onların gâyesi: Allah, Allah, Allah *celle celâluhû*... O'dur. Başka bir şey değil. Dostu ve sevgiliyi tenhâda bul-

muşlardır. Yoksa sevgili yine Cenâb-ı Hakk'dır. Alışkanlıkla isteklerine ulaşmışlardır. İşleri ve hareketleri gönüllerine mânî olmaz. Gönülleri her zaman huzur iledir. Bir ân gâfil kalmazlar. Yaşayışları da ölümleri de güzel olur.

Duâ edin, duâ edin, duâ edin. Ölüme yaklaşmış bir kardeşinizim, bir yoldaşınızım. İnşallah yüzü kara gitmem ve size hüsrân olacak hâl bırakmam. İnşallah; dilerse, dilediği gibi alır götürür.

Tûbâ, hoşluk demek. İyilik, mutluluk o kimseye ki, o Hakk'ın seçkin kulları, velîlerden birinin sohbetine erer.

Bu size nasihat işte. Böyle bir mürşide, mürşid-i kâmile erer ve kadir, kıymet ve hürmetini bilir, sadâkatle hizmetini görür ve emrine teslim olursanız işte hizmet görenler, hepinize gönülden mutluluklar dilerim.

Herhâlde bu bizim sözümüz. İster mi ki, bu mübârek sözlerle bir kelime ilâve edelim; ama şu kadarını da biz söyleyelim. İşte râbîta böyle olmalı, böyle bilmeli ve böyle bağlanmalı. Yoksa gûyâ çekilen emeklerden ne fayda...

*"Şeyhini hak bil ey Niyâzî kim,
Pîr yüzündendir Hakk hidâyâtı."*

Ey Niyâzî! Hakk'ın hidâyeti sana pîrin yüzünden gelmiştir. Pîrini hak bil.

**MANZUM ÂDÂB-I TARÎKAT
RİSÂLESİ VE ŞERHİ**

Hamd ve senâ bütün yücelikler O'na mahsustur. Selâm ve Salavat Habîbî'ne, O'nun Âl'ine ve Ashâb'ına olsun.

Aziz kardeşlerim.

Bir sene önce bir gayretle, gücüm ve kabiliyetime bakmayarak “Âdâb” risâlesini sâdeleştirdik. Bu defa elimizde bulunan yüce mirasımız Pîr ve Üstâzım Muhammed Şemseddîn-i Bursevî (*kuddise sırrûhu'l-âlî*)'nin “Âdâb-ı Tarikat-ı Aliyye” manzum risâlelerini açıklamaya çalışacağız. O dev eserle, bizim açıklamamız pek zayıf kalacak ama, madem ki, bu gün bu işi, bizden başka meydana getirecek hazırda kimse olmadığına göre, mecburuz. Kusurumuz, basit ifâdemiz bağışlanarak, açıklamadan faydalanılması büyük kazancınız olur.

Ömrümüz vefâ ederse, bu işi sona erdirdikten sonra, geçmiş yüce Pîrlerimizden Mustafa İsmet Yanyevî (*kuddise sırrûhu'l-âlî*)'nin “Risâle-i Kudsiyye”lerini bugünkü yazıya çevirerek onu da sizlere hâtırâ olarak bırakmak arzusundayız.

Böylece, üç âdâb risâlesine sahip olmuş olacaksınız. Bu da sizlere, içinde bulunduğumuz mânevî yolda, rehber olmaya yeterlidir. Niyetimiz hâlis, gönlümüz sâdık, gayretimiz rızâsını kazanmak içindir.

Tevfîk, Kâinâtın Yaratıcısı'ndan, himmet Nûr-i Risâlet'ten ve Pîrlerimizden olsun.

*

Aziz okuyucuların merhum Üstâzım ve Mürşidim Mu-

hammed Şemseddîn-i Bursevî tarafından 1952 yılında manzum olarak yazılmış olan “Âdâb-ı Tarikat-ı Aliyye” risâlesini açıklamak istemiş ve 1979 yılında kısmen de olsa açıklamıştık.

Manzum “Âdâb” bu yolun sultanlarına mahsus bir duygunun eseridir. Biz ise pek âciz ve pek nâkıs görmekteyiz kendimizi, ama mukaddes emânetin bize verilmiş olması sebebiyle bu hizmeti kendimize borç bildik. Dilerim Mevlâ *celle celâluhû*’den zamanla nice ehiller tekrar tekrar şerh eylesinler.

Belki fânî ömrüm fırsat vermez diye risâlenin giriş bölümünü bırakıp, doğrudan âdâb kısmına girmiştik. Üç yıl sonra şimdi girişten başlayarak inşâAllah ömrümüz vefâ ederse kalan kısmını da tamamen ele almayı murâd eyledik. Yine de O Yüceler Yücesi’nin ihsânına sığınarak, O Yüceler Yücesi’nin Sevgilisi’nden gelecek feyzi kendimize ışık tutarak, rehberlerimizin de yolumuzun sultanları olduğunu tefekkür ederek kalemi elimize aldık.

Yâ Râb sözlerim gönül duygularımın ifâdesidir. Sana, Habîbin’e ve Onlara olan bağlılığım ve aşkımın hürmetine ilham ve imkânlar lütfeyle bu zaif kuluna. Âmin.

Hâdim-i Tarikat
Eyyüp Sabri
1983

MANZUM ÂDÂB RİSÂLESİNİN GİRİŞ BÖLÜMÜ

(1)

Evvel Allah idi zâtından hafî
Çün murâd etdi kıla ismin celî

(2)

Yoktan îcâd etdi cümle âlemi
Ekmel-i ibdâ edüb de Âdem'i

(3)

Ahsen-i takvimle etdi vasfını
Zâhiren gösterdi bunda kasdını

(4)

Emr u nehyi eyledi bir yol ana
Oldu hikmet, adl-i iffet bir yana

(5)

Esfel-i sâfil deyüb bu cisme kim
Doldurub anda günahla, şek, vehim

Cenâb-ı Hakk (*celle celâluhû*) önceleri kendi kendine gizli idi. Sonraları kendini bildirmek istediği tüm evreni (kâinâtı) yoktan var etti (yarattı). Âdem'i, insan neslini de noksansız olarak yarattı. Yaratıkların en güzeli ve en üstünü olduğunu da bildirdi. Gizli niyetini de insanı yaratmakla açıkladı. O insana emirlerini ve yasaklarını da öğretti. İnsan üstünlüğünün de güzel ahlâk ve adâlette olduğu hikmetini açıkladı. Ruh âleminde pek yüce olan o ruhu sonradan beden denilen bu vücûda indirdi. O yüce ruh için pek âdî ve aşağıda bir yer idi. Bu kalıp ki bu vücutta her türlü günahların mayasını, şüphe ve korkuyu da doldurdu.

(6)

Geldi insan bu cihâna cehl ile
Olmaz irfan çünkü bunda sehl ile

(7)

Çünkü emânet buldu Âdem'de husûl
Oldu münkir, hem zalûm u hem cehûl

(8)

İşbu kesrât içre doldu cism u cân
Devr içinde vahdete geldi kümân

(9)

Hâdi-i mutlak yine kıldı a'yân
Çün tarîk-i müstakîm oldu beyân

(10)

Bahr-i Rahman, cûş edüb kıldı Hüdâ
Dehşetinden lerzelendi her sadâ

(11)

Âcize Zâtiyle gösterdi yolu
Rahmetine gark edüb sonra kulu

(12)

Gösterip tevhid yolun insanlara
Zâtını tenzih için hayranlara

(13)

Var olan evhâmı redd etdi sücûd
Hayreti, irfâna tebliğ etdi cûd

İnsan hiçbir şey bilmeyerek geldi bu dünyaya. İrfan denen gönül bilgisi ise öyle kolaylıkla elde edilmez. Ruh ve beden olarak birleşen insana büyük vazife verildi. Fakat bir kısım insan inkâra saptı; zâlim ve câhil oldu, hakikatleri tanımadı ve reddetti. Bu çokluk işine karışan insan zamanla Kainâtın Yaratıcısı'nın tekliği hakkında şüpheye düştü. Doğru yolu gösterici olan yine kendisi açıkladı ve doğru yolu bildirdi. Rahmanlık sonsuz denizi coştı ve şaşırırlar da hak yolu buldu. Dehşetinden sesler titredi. Âciz insana doğru yolu kendisi gösterdi; sonra da kulunu rahmetine daldırdı. Böyle-

ce tevhid (birlemek) yolunu da insanlara gösterdi. Yüce varlığı için hiçbir noksan düşünölemeyen O'na gönöl gözö açık olanlar hayran kaldılar. Secde yalnız kendisine olan, her türlü aslı olmayan düşönceleri de reddetti. Gizli ilim sahipleri şaşırđı; hesap ve ölçöye sığmayan cömertliğe.

(14)

Âdem'e Âdem'le izzet eyledi
Hikmeti, bätında kesret eyledi

(15)

Gerçi derde mübtelâ kıldı demi
Kalbine vurdu yine ol merhemi

(16)

Mazhârına sûretâ bir derd veröb
Rahm edöb oldu yine kendi tabib

(17)

Âdem'e kesretle şaşkınlık veröb
Hem demi oldu yine kalbe giröb

(18)

Sırrını sır eyledi hâlîblere
Kendi bildirdi yine tâliblere

(19)

Sevk edüb insanı birçok fıtrate
Teklif etdi verdi hem had, vüs'ate

(20)

Vermedi fevkinde nefse ıztırâr
Gizli emri kaldıran 'ebrâr'ı var

Yaratıkların en üstünü olan insana yüceliğini kadrini ve kıymetini yine kendisi öğretti. Gizlilikler içinde çokluklardan haber verdi. Zaman içinde nice dertlere düştü insanoğlu. Fakat kalp yarasına da gerekli ilaç merhemi yine O sürdü. Kudret eliyle isteklisine isteği olan derdi verdi; ancak sonsuz merhamet gereği, şifâ veren hekimi de yine O oldu. İnsanoğluna çokluk içinde şaşkınlık verdi ama kalbine girip o insanın sırdaşı ve yakını oldu. İkiyüzlülere ve yalancılara da sırrını gizledi. İsteklilere ise gizlilikleri kendisi bildirdi. İnsanoğlunu birçok çeşitte yarattı, sonra da verdiği genişlik ve enginliğe göre bir ölçü, bir derece ve mertebe göstererek insanın yapması gerekli işi yapmasını istedi. Hiçbir zaman insandan yapamayacağı zorluktaki işi istemedi, ama gizli emirlerini yüklenen içlerini temizlemiş seçkinleri var.

(21)

Ammeye tekmil oldu emr-i Hüdâ
Seyr-i a'lâ oldu iktidâra nidâ

(22)

Yollar açıldı ve fevc fevc girdiler
Azm ile cehd eyleyenler erdiler

(23)

Buldular öz sırlarında izzeti
Keşf edüb kendinde sırr-ı vahdeti

(24)

Bildiler kim maksadı îmân imiş
Öyle îmân ki, anı îkân demiş

(25)

El tutanlar buldular yolda refîk
Gördüler ol vuslatı, ba'd-el harîk

İnsanların tümünden istenen bir ölçüde Hakk'ın emirleri de var, ancak mânevî yücelme gücünde olanlar da O yola çağırıldı. Böylece yollar açılınca seçilmişler arasına girmek isteyenler de bölük bölük koşup geldiler. Girdikleri yoldan dönüp akıllarına gelmeyip tam kararlı olanlar ve çok çalışanlar da isteklerine erdiler ve kendi özlerinin gizliliklerinde kadr u kıymetlerini bildiler. Vahdet (tekliğin) gizliliğinde kendilerini buldular ve bildiler. Anladılar ki istenen ancak iman imiş. Ama öyle iman ki görür gibi bilmek imiş. (Misâl, Tur Dağı'nda Mûsâ *aleyhisselâm*'a açılan perdeden sonraki

hâl gibi) El tutanlar yollarında candan arkadaşlarını buldular; mânen yandıktan sonra da sevgiliye kavuştular.

(26)

Açtılar bir bir bular râyetleri
Sohbet etsün kalmasun hayretleri

(27)

Cümle ‘Sâdât-ı Tarîk-i Âliye’
Eylediler bezl-i himmet tâliye

(28)

Şâh Bahâeddîn uluvv-i himmeti
Gösterüb seyr-i sebil-i heybeti

İşte mânevî yolun yolcuları sancaklarını açtılar ve mâsivâdan kurtulmak için hâl ehlinin sohbetlerine gönül verdiler. Ehl-i tarîkin bütün yücelmişleri yollarına girenlere uyanmaları için, Hakk aşkına ermeleri için ne gerekli ise bol bol verdiler, esirgemediler hiçbir şeyi. Kendi devrinden bu yana tarîkimize Nakşî ismi verilen ve vasıfları ile “İmâm-ı Tarikat Gavsü’l Hakîkat Muhammed Bahâeddîn-i Şâh-ı Nakşibend” diye tazimle andığımız yüceler yücesi pîrimize ve sultânımıza tarikat yüce yolunu gösterip en üstün yardımlarını esirgemediler.

(29)

Kaldırub el döndü Allah'dan yana
Yâ İlâhî kim ki, hemdemdir bana

(30)

Sen, âna vaslın yolun eyle kûşâd
Etme mahzun, ben kefilim, eyle şâd

(31)

Ol zaman kim, ol münâcât eyledi
Cümle eshâbı rivâyet eyledi

(32)

Hakk Teâlâ kıldı ol demde kabûl
Buldu çünkü kalbi sâlikde husûl

Burada bir hâl anıdır, burada nazmın ölçülerinden çıkarak merhum Üstâdımızdan kalbime nakşolan sohbeti nakle çalışacağım. Tarikat pîrimiz bir has anlarında mübârek ellerini kaldırarak Mevlâ-yı Müteâl ve Tekaddes *celle celâluhû*'dan bizler için, ta kıyâmete kadar yolundan gidecekler için niyazda bulundu, ve dileği Hakk Teâlâ *celle celâluhû* katında o anda kabûl olundu. Bu bir yüce hâl idi, ancak kalp gözü açık olanlarca bilinirdi. Öyle de oldu o anda, o âli sohbette bulunan bahtlı büyüklerimizden bu müjde rivâyeti bizlere ulaştı. Bu müjdeye gönül verebilen dervişlerde de o yüce is-

teğın meyvesi göründü ve görünecektir şüphe olmasın.

(33)

Yâ İlâhî asgarîsilkindeyiz
Nefs u şeytâna kamumuz bendeyiz

(34)

Yol dikenli seyri ânın pek âmîk
Çün görünür seng-sâr olmuş tarîk

(35)

Biz ise âciz, zaif, bîcâreyiz
Hayret içre kalmışız âvâreyiz

(36)

Eyle ihsân, lütf u gâye Sendedir
Rahmet etmek bî-nevâya Sendedir

(37)

Yâ İlâhî kaldık ancak rahmete
Çünkü düştük bir kez oldu kesrete

(38)

Kendi kendimizi Âdem etmedik
Her murâdınca tarîka gitmedik

(39)

Sen bize verdin meğr böyle refîk
Şemsî bilsin er-refîk sümme't-tarîk

Aldığı ilâhî duygu ile buraya kadar gelen “Âdâb”ın yazarı son Pîrimiz, aczini dile getirerek yalvarıyor. Baştan beri gelen engin duygulara bak, bir de buradaki küçülmeyi bilmekten ibret al...

Azıcık yolundayız, hepimiz nefsimize ve şeytana köle olmuşuz, yol pek dikenli ve zorluklarla dolu. Bu yolu gitmek ise pek zor. Taşlık, çakıl ve meşakkatlerle dolu olan yol görünüyor. Biz ise başıboş çaresizlik içinde kalmış âciz ve zayıf kimseleriz. Bizler gibi kudretsiz fakirleri bağışlamak, hoş görmek de Sen’in şânındandır. Ey benim Yüce Mevlam... Ancak Sen’in merhametine kaldık çünkü elimizde olmayaarak bu çokluk âlemini düştük. Kendimizi yetiştirmeyi bilmedik, isteğine uygun yola gitmedik. Hâlbuki Sen bize ne güzel yol gösterici vermiştin. Öyle ise Şemsî kulun da önce yol göstericisini seçsin ve ondan sonra yoluna gitsin.

Dervişte Aranan Vasıflar

(40)

Ger nitâk-ı râhı kılmaksa rasîn
Azm ile bulmak murâdınca yakîn

(41)

Sıdk'la bağlanma oldu elzemi
Öyle ihlâsla geçerler kulzümi

(42)

Şer'i Ahmed'le peşin âmil ola
Cümle emri ba-temam hâmil ola

(43)

Ruhsata meyletmeye hiçbir zaman
Mümkün oldukça azîmet bula can

(44)

Evvela sünnet, Rasûl'ün emridir
Hiç bırakma sonra gel seyrâne gir

(45)

Öyle mürşid bul ki ahd-i şer' ola
Çember-i şer'den çıkaran şerr ola

(46)

Gurbet elde kaldı insan çok tarîk
Rüşd ile bulmak gerek şeyhte refîk

(47)

Lâzım oldu mürşide çok inkıyâd
Rükn-i a'zam'dır ânınla îtikad

(48)

Dinleyüb bâtın cerâsın, bî-misâl
Bî-tevakkuf etmelidir imtisâl

Âdâba giriş bölümünden faydalı bilgiler edinen derviş adayı, eğer bu mânevî yola girişte kavîce kararlı ise, sülûk yoluna koyulmakta hiç bir engel onu çeviremeyecekse, mânâ kuşağını sağlamca sarıp öylece yola çıksın. İşte o vakit önündeki perdeler kalkar da öylece yeni bilgiler edinir.

Bu yola girerken tam bir gönül isteği ile bağlanmak gerek. Ancak o vakit mânevî denizleri, doğruluk duyguları ile geçmek mümkün olur. Dervişliğe istekli olan, önce dînimizin bütün emirlerini eksiksiz yapan kimse olacak. Din vazîfeleğinde gevşek olursa derviş olamaz.

Misâl:

Sabah seher vaktinde horul horul uyuyarak sabah namazını güneş doğduktan sonra kılarım diyen derviş olamaz ve olmasın. Bağlı bulunduğumuz Hanefî mezhebinde kaplama veya dolgu dişle gusûl abdestinin câiz olduğuna dair fetvâ vardır. Bu hale ruhsat denir. Ancak dînin inceliğine uyanlar, -bunlara âzimet erbâbı derler; işte bunlar- dolgu veya kaplama dişle gusûl yapmazlar.

Azîmet erbâbı yani kemâl sâhibi kimseler değil haram ve

mekruhlerden sakınmak, şüpheli şeylerden dahi kendilerini korurlar. -Gazoz şüpheli içecektir!-

Yine bu kimseler farz, sünnet ve diğer nâfile bütün ibâdetlerini tam yerine getirir, müstehap ve mübahlara da dikkat ederler. Yüce dînimizin kurucusu Sallallâhu Aleyhi ve Sellem Efendimiz'in emirleri olan sünnetlere hiç gevşeklik göstermeyen ve tam yapan kimseye tarikat yolu açılır. Nasîbi var, gönülden isteği de varsa artık seyrâna girer. Ancak istekli öyle mürşid bulmalı ki; özü sözü bir, din emirlerine içten bağlı ve tam yerine getiren bir kimse olsun. Şeriat hudûdundan en ufak bir sapma insanı şerre götürür. Yol göstericide gevşeklik veya en ufak bir sapıklık, kendisine bağlananları da felâkete götürür. Has bir yolu bulmak zorlaştı. Yollar çeşitli ve çok; istekliler ise zayıf, görgüsüz ve garip. Yolun doğrusunu bulmak, yoluna gireceği şeyhini de güzel seçmek, bir defa bağlandıktan sonra mürşidine de tamamen uymayı gerektirir. Gönülden bağlanmanın asıl temeli de budur. Artık içindeki gizli feyiz deresinin eşsiz ve benzersiz akışını dinlemeli ve hiç duraksamadan mürşidine benzemeye çalışmalıdır.

(49)

Sohbetin bilmek gerek âdâbını

Sevmeli hem sevdiği ahhâbını

(50)

Kaç ânın kaçtığı yerde durma hiç

Çok tefekkür eyle gönlün kırma hiç

(51)

Etme teslîmiyetinde iltibâs

Eynine giydir muhabbetten libâs

Son üç (beyt) o kadar açık ki bu âciz neyini anlatsın? Ama yine de söyleyelim birkaç söz:

Tarikatımız sohbet tarikatı... Edeb, güzel huyların dış görünüşü... Sohbet meclisi edeb meclisidir.

Yıllardır görüp duyanlara ne mutlu! Söz burada âcizdir. Edeb, sohbet meclisinde öğrenilir. Ancak mürşidini seven, şüphesiz onun sevgisine eren herkesi, her şeyi sevecektir. Dervişin kudsî bir duygusudur bu sevgi. Şeyhinin hoşlanmadığı yerlere ve kimselere ise derviş hiç sokulmayacaktır. Çok dikkatli olacak ve çok düşünecektir. Mürşidinin gönlünü kırmayacaktır. Bağlılıkta içtenlik olacak, uydurukçuluk yok. İkiyüzlülük hiç yok. Derviş gönülden bağlılıkla aşk derecesindeki bir sevginin mânevî hırkasını giyecektir.

Cüneyd-i Bağdâdî'nin (*kuddise sirruhû*)

Sekiz Şartı

(52)

Şeyhunâ Seyyid Cüneyd emreyledi

Bu sekiz şartı bize devr eyledi

(53)

Evvelâ çokça tahâret etmeli

Dâimâ abdest alub da gitmeli

(54)

Ân bile durmak gerekmez bî-vüzu'

Bozduğunda durma hiç eyle şuru'

(55)

Guslünün nûru yüzünde durmalı

Bâtınından hep ziyâlar vurmali

Bir:

Temizliğine son derece önem vermeli. Her zaman için abdestli olmalı. Gerektiğinde hemen abdesti tazelemeli. Hele gusül denen boy abdestinin nûru her zaman yüzünü aydınlatmalı. İç ve gizli hâlerinden de dışarıya hep ziyâlar vermeli.

(56)

Hem ikinci, dîdene vermek siyâm
Olma gâfil, etme teksir-i menâm

(57)

Çok acıkma, rûha vermesin melâl
Fazla tokluk da verir kalbe sikâl

(58)

İtidâldir 'fe'kulû' hem 'veşrebû'
Pâk, helâl olsun da korkma, teşrebû

(59)

Lâhme dikkat, şerr-i mezbuha olmasın
Zebhi, mağbûn hem de mekrûh olmasın

(60)

İ'tinâ et her taâmın tabhına
Gizli ekl et, bakmasınlar sathına

(61)

Yâ ki dâvet eyle hep etrâfını
Vermeğe ger muktedirsen sarfını

(62)

Tab'ına olmak münâsib intihâb
Rûhuna versün o nurla inkılâb

İki:

Gözlerini haramdan sakla. Gözlerine bir nevî mânevî oruç tuttur. Ömrünü gafletle geçirme. Çok uyuma, çok aç dolaşma ki rûhuna usanç verir. Çok da mideni doldurma. Bu da kalbine ağırlık verir. Orta hal; ne tam aç, ne tam tok. En iyisi budur. Helâlinden ye ve iç. Et husûsunda çok dikkatli olmalı. Zîrâ et kesiminde helâl kesim, haram kesim çok önemlidir. Büyükler başkalarının kestiğini yemezlerdi. Yemeğin pişirilmesine de çok dikkat etmeli. Etrâfına yedirecek hâlin yoksa aldığını da yediğini de gizle. Gücün varsa etrâfını davet et de öyle ye ve iç. Kendi hâline uygun olanı seç de rûhun o helâl yiyeceklerin nûru ile değişsin ve yücelsin.

(63)

Hem üçüncü çok kelâmı terk edüb
Lâubâliyi, huzûrun derk edüb

(64)

Bil sükûtda çok melâhat olduğun
Kalb-i insan bunda rahat bulduğun

(65)

Söz verir âlemde insana belâ
Kalbi eyler bî-huzûra mübtelâ

(66)

Şer' ile bir söz dilerse söylemek
Onda hem dünyâ ve uhrâ var demek

(67)

Lâzım oldukça ânı sen söylegil
Yoksa sâmi' susmayı da önce bil

Üç:

Faydasız ve mutlaka zararlı olan, insanda huzur bırakmayan, sonunda rahatsız eden çok konuşmayı bırakmalı. Sükûtta ise ne tatlı bir güzellik vardır. İnsan kalbi de sükût ile rahat bulur. İnsanın başına çok defa çeşitli belâlar kendi sözünden gelir. Kalbini de rahatsız eder. Ama dîne âit bir söz söyleyeceksen onu söyle. Çünkü o çeşit konuşma hayırlıdır. Zîrâ o sözlerde hem dünya hem âhiret selâmeti vardır. Yeri geldikçe nasihat ve sohbetini yap, ancak eğer dinleyen yok ise susmasını bil.

(68)

Şart-ı râbî' dâimâ halvet gerek
Çünkü kendi kendine sohbet gerek

(69)

Terk edüb cümle havass-ı hamseyi
Bâtına ver kudret-i mahsûsayı

(70)

Çokça halvet eyler idi hem Resûl
İnzivâ etdi Hirâ'da bâ-vusûl

Dört:

Bütün büyükler kişinin kemâle ermesi için halvet etmeyi yani yalnızlığı tavsiye etmişlerdir. Kişi yalnız iken kendi kendine sohbet etmelidir. Beş dış duyu ile olan ilişkileri en aza indirip bütün duygu gücünü içe dönük hâle getirmek gerekir. Fahr-i Âlem (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) Efendimiz yalnızlığı sever ve çokça yalnız kalırdı. Risâletten önce, Hira (Nur) Dağı'nda çok yalnız kalmış halvet etmişlerdi.

(71)

Şart-ı hâmis zikredersin kalb ile
Mâsivâ olsa görünmez selb ile

(72)

Zikr o'dur kim ânda olmak bâ-huzûr
Sanki vâki oldu ba's ile nüşûr

(73)

Bârigâh-ı vuslatı inşâ eyle
Bul harîm-i vahdeti yahşâ eyle

(74)

Mürşidin tertibini eyle şugûl
Gayrı olma, dilde yok başka fuûl

(75)

Zikr ile mezkûre olsun irtibat
Kalmasın gönlünde başka ihtilât

Beş:

Yolumuzda zikir kalb iledir. Ses ve söz yok. Aradığını bulmak, dileğine ermek için ise husûsen zikir hâlinde zihninde ve kalbinde, Hakk'dan gayrı ne varsa (mâsivâullah) arındırmak gerekir. Zikrederken çok huzurlu olmak gerekir. Kendini öyle hissedeceksin ki sanki daha önce ölmüştün, şimdi tertemiz dirildinde öylece Rabb'ini zikir ediyorsun. Eğer zikirde bu duyguya erişebilirsen işte o vakit yabancının sokulamadığı iyilik ve güzellik, teklik sarayının yüce divanında Sevgili'ye kavuşursun. Hakk'a vuslat budur işte; fenâ-fillâhmakâmı.

(76)

Şart-ı sâdis, gönlü nâzır eylemek
Seyl-i feyze ânı hazır eylemek

(77)

Kalmaya kalbinde Hakk'dan gayrı var
Ne cihan var, nerde cismin, nerde dâr

(78)

Olmaz âşık, başkasını isbât ede
Kalbe bîhûdî gerek inbât ede

(79)

Mest-i müstağrak olub zikretmede
Başka yok, ancak âna yol gitmedi

(80)

Tîğ-i 'Lâ' katl eylemektir gayrisin,
Zikr-i 'illallâh' da bâkî seyirsin

(81)

Yâ İlâhî leyse maksûdî sivâk
Ente matlûbî ve lütfike-r-rızâk

Altı:

Sâlik gönlünü her an için ve husûsen râbîta hâlinde tamamıyla mürşidine çevirecek. Kalbini mürşidi vâsıtasıyla gelen ve gelecek olan mânevî tecellîlerin akışına hazır bulunduracaktır. Kalbinde Hakk'dan başka varlık kalmayacak. Her

şey, hatta kendi varlığı bile silinecek. O hâle gelecek ki, o duyguya erecek. Öyle mâsivâ denen Hakk'dan başka şeylerle kalbi meşgûl etmekle, İlâhî aşk bir arada olamaz. Önce kendinden geçecek. Gönülden her şey silinirse işte kalbte tevhid nûru filizlenir. Ancak kendinden geçmiş olarak, yani mânevî sarhoşlukla zikredecek. Hakk'a ulaşmak için başka yol yok. Tevhid'in "Lâ" oku ile her şey yok edilecek ki, ancak o zaman "illallâh" zikrinde sâlik dâimî yolunu bulur ve yol alır. Yâ İlâhî gönül duygumla isteğim Sen'sin; dünyanın geçici ve yok olan şeyleri değil. İsteğim Sen ve Sen'in lütfun ve benden râzı olmandır.

(82)

Şart-ı sâbi şeyhe tam bir i'timâd
Hem teallûkla digerden etme yâd

(83)

Râh-ı Hakk'da vâsıtaadır ol kişi
Râbıtaadır sehl eder düşvâr işi

(84)

Şeyhi ister hulkunun tedvîrini
Savlet-i şeytâna, her tedbîrini

(85)

Hem de ister bâtinen imdâd âna
Aldı imdâdı asırlardan yana

(86)

Mürşidin evsâfını hâmil gerek
Her emânet ahzına kâmil gerek

(87)

İsm-i Hakk'ı resm edüb olmuş delil
Belki ânı gökyüzün tutmuş vekil

(88)

Meclis-i Âlide ol sâkî ola
Ahd-i peymanda dahî bâkî ola

(89)

Kesb edüb evrâdına sen ihtisâs
Derd-i hubb-i mâsivâdan bul halâs

Yedi:

Derviş mürşidine tam bir duygu ile güvenecek; gerek yanında ve gerekse ayrı bir yerde diğer bir kimseden söz etmeyecek. Hatta gönlünden başkasını geçirmeyecek. Şâyet gizlice diğer bir kimseyle mânevî ilişki kurarsa kendine yazık etmiş olur.

Mürşid Hakk yolunda bir vâsıtaadır, aracıdır. Râbıta ise zor işi kolay eder. Mürşid, dervişinin kendi ahlâkıyla ahlâklânmasını, kendi mânevî gömleğini giymesini ister ki, bu hâl müridi şeytanın saldırmasından korur. Sâlik içinden her

an yardım isteğinde olacak şeyhinden. Zîrâ o şeyh ki ta nice üstadlardan yardım alarak gelmektedir. Onu bilecek derviş, şeyhinin her hâlini yüklenecek. Böylece mânevî emâneti almak için yetişmiş olacaktır. Çünkü mürşidi Hakk tecellisi kaplamış ve öylece yol gösterici olmuştur. Onun her (ahh) edişi bir şimşek gibi gökyüzünü tutmuştur. Mürşidi mânen âlî meclislerde (üçler, yediler, kırklar...) yeri olan, verdiği sözde durucu ve sâdık kimsedir. Öyle ise sâlik de aldığı derslere gönülden bağlanacak ve bütün incelikleri ile belleyecektir. Derviş böylece geçici dünya sevgilerinden kurtulmuş olacaktır.

(90)

Şart-ı sâmin, ictinâb-ı i'tirâz
İ'tirâzdan kalb olur hep inkıbâz

(91)

Bildiğin hep unutub teslim ola
Yoksa kalbi bir zaman tesmim ola

(92)

İhtiyârı nefy edüb ver el âna
Kalmasun emrin bile senden yana

(93)

Dil bulursa, işbu vech ile huzûr

Da'vet-i dergâh-ı Hakk eyler zuhûr

(94)

Böylece tevhîd-i ef'âl inkişâf
Eyleyüb hem o sıfatla ittisâf

(95)

Hazret-i Sultan Cüneyd'in himmeti
Bu sekiz şart aldı cümle satveti

(96)

Bile gitmek isteyenler bu yola
Hakkı, nâ-haktan ayırmışlar ola

(97)

Şübhesiz onlar erişti maksâda
Bî-usûl olsa nefisler aksada

(98)

Yol kesenler nefis ile şöhret imiş
Cümlesi rûha gelen âfet imiş

(99)

Ol sebebdan Hâcegân etdi hafâ
Buldular hep zikr-i mahfiden safâ

(100)

Böyle kıldılar usûlü hep şerîf
Bast edüb hâke seriri yek nazîf

(101)

Nâ-ehiller kat-ı râhı olmasın
Ehl-i derdin tîr-i âhı olmasın

Sekiz:

Derviş mürşidine karşı her türlü aykırı fikir, söz, düşünce ve iç duygudan kaçınacaktır. Bu hâller olursa dervişin kalbine giden bütün feyiz yolları kapanır. Dervişte kalb sıkıntısı başlar. Tarikat lisanında inkibâz-ı kalb hâli denen kabz hâli meydana gelir. Derviş teslim olurken bildiklerini hep unuttuk. Misâl; küpü tersine çevirip boşaltacak. Zîrâ dolu küpe yeni bir şey konmaz. Eğer bu yolu tutmazsa kendi kalbini zehirlemiş olur. Buna mânevî zehirlenme denir. Pek acı bir hâldir. Bu hâle düşen mürid pek zor felah bulur. Yani zor kurtulur. İstekli candan olmalı ve kendi iç duygu ve isteklerini unutup mürşide öyle teslim olmalı, kendi çıkarına hiçbir isteği kalmamalı. Eğer kalb, gönül bu yol ile huzur bulursa işte o vakit Hakk'ın dâveti, mânevî çağırışı meydana gelir. İşin bütün inceliği kalb huzuru, gönül rahatlığıdır. Bu yol ile dervişte Hakk'ın yüce iş ve hâlleri birleşimini (kaderin kaza ya dönüşümünü) sezme iç duygusu açılmaya başlar. Gizlilikler âşikâr olur. İşte asıl hüner o mânevî hâli giyebilmektir.

Sultan Cüneyd'in pek çok mânevî yardımlarıyla açıkladı-

ğımız iş bu sekiz şart da sâliklerin gönlünü kapladı. Büyük güç ve kuvvet kazandırdı. Tabî ki bu şartlara uyup bu yola beraber gitmek isteyenler ve hak olanı hak olmayandan yani bâtıldan ayıranlardır bunlar.

Terkip, usûl, nizam ve şartlara uyanlar eriştiler usûle. Nizâma uymayan şaşkın kimseler ise sürüyü takip edemeyen topal koyunlar misâli...

Âdemoğlunu bu âlemde yüceltmekten alıkoyan, yolunu kesen en büyük iki belâ kendi nefsi ile şöhrat ve gösteriş hastalığıdır. Bu iki düşmanı alt edene yol açılır. Nefsin çeşitli arzuları rûhun başına belâdır. Onun için geçmiş büyükle-
rimiz gizlenmeyi hayırlı buldular. Nefs ve şöhrat belâsından korundular. İşte gizli zikrin sırrı da burada zaten. Kalabalık cemaat içinde yalnızdır o. Kesrette vahdet sırrına ermiş, safâsını bulmuştur. Bizlere de bu mânevî yolu mîras bıraktılar. Ruhları şâd olsun hepsinin. O mübârek zâtlar, gönül rahatlığı içinde postlarını toprağa yayıp tertemiz toprağı kendilerine debdebeli tahtlardan üstün bildiler. Onun için bizlerde çok uyanık olarak yolumuzu kesici, önümüzü tı-
kayan ehilsizlerden korunmalıyız. Korunmazsak dertlenir, mahzun oluruz. Emeklerimizde boşa gider. Yol saptırıcılardan Hakk'a sığınırız.

Not:

Şeyh Edebali'nin yeni bir dervişe nasihatleri;

“Bundan sonra yedi kapıyı kapayacak ve yedi kapıyı açacaksın:

1. Hırs kapısının kapayıp cömertlik kapısını açacaksın.

2. Kahır kapısını bağlayıp iyilik kapısını açacaksın.
3. Kin kapısını kapatıp hoşgörölülük kapısını açacaksın.
4. Tokluk kapısını bağlayıp riyâzât kapısını açacaksın.
5. Halktan ümit kapısını kilitleyip Hakk'dan recâ kapısını aralayacaksın.
6. Boş laf kapısını bağlayıp bilgi kapısını açacaksın.
7. Şeytanlık kapısını kapatıp Hakk'a inanış kapısını açacaksın.

Birinci Bölümün Özeti

Eğer derviş olma isteğın içten, hâlis ve kavî ise;

1. Bütün sadâkatinle bağlan. Gevşeklik, şüphe ve tereddüt, perişan olmana sebep olur. Hakîkî bir derviş, "acaba, neden, nasıl, niçin" kelimelerini unutacaktır.

2. Dinin emirlerine gönülden ve tam bağlanarak her dînî vazîfeyi yap. Kolaylık ve kaçamak yollar arama.

3. Öncümüz Fahr-i Âlem (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) Efendimiz'in her emrini yerine getir. Sünnetlerde gevşeklik gösterme.

4. Her hâli şeriata uygun, kâmil bir mürşide bağlan. Tam bir îtikad ile gönülden bağlan. Verilen vazîfelerini bil ve yoluna koyul. Mürşidin bir sohbetini gönülden dinlemek, bir sene çekeceğın tesbihten fazla feyiz verir. Kadrini bil!

5. Mürşidinin sevdiklerini sev, hoşlanmadıklarına sen de sokulma. Hele üstâdının gönlünü de hiç kırma!

6. Öyle teslim ol ki için ve dışın mürşidin feyzi ile örtölsün.

Cüneydi Bağdâdî Hazretleri'nin Sekiz Şartının Özeti

1. Her zaman için abdestli olmalı.
2. Gözleri haramdan korumalı. "Az ye, az uyu, az konuş" emrine uymalı.
3. Çok lafta zarar, sükûtta kalb rahatlığı olduğunu bilmeli.
4. Çokça halvet edip, iç duyguları uyandırmalı.
5. Zikri, kalb ile ve gizli yapmalı.
6. Râbıtayı tam yapmalı, gönlü tam bağlamalı.
7. Mürşidine sonsuz güvenip, bir başkasını kalbinden dahi geçirmemeli.
8. En ufak bir itirazdan kaçınarak, bütün bildiklerini unutup, mürşide öyle teslim olmalı.

*

Değerli kardeşlerim!

Tarikatın önemi yirmi birinci asırda çok daha iyi anlaşıl-maktadır. Tarikat, mânevî yoldur. Efendimiz'in (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) ibâdet anlayışı ne ise onu yaşamak, onunla yatıp onunla kalkmak, onunla yemek, onunla içmek, onunla namaz kılmak, onun yaptığı hareket ve sözlerini dinlemek gibi davranışları kendi nefsimizde uygulamaktır. Onun her sözü kitabımız Kur'ân ve hadîslerdir. Yapmış olduğu ibâdet-ler sünnet, her adımı sünnet ve ahlâk-ı hamîdedir. En güzel ahlak O'ndadır. Yani tarikatın özü onu bir gömlek gibi giy-mektir. Çünkü O'nun rızâsı, yüce Rabbimiz'in rızâsı. O'na kavuşan Allah'a (*celle celâluhû*) kavuşur. Yol, kesin vuslat yo-ludur. Dervişlik, kesin teslimiyet ve sadâkattir. Büyüklerin

yolu bu yoldur. “*Haberiniz olsun ki Allahın velî kulları için hiç bir korku yoktur. Onlar mahzun da olacak değildir.*” (Yunus Sûresi, 62)

*

Kardeşlerim! Şeyhimiz, merhum Üstâzımız Muhammed Şeyh Muhammed Şemseddin Efendi (*kuddise sirruhû*) Hazretleri’nin “*Âdâb-ı Tarikat-ı Aliyye*” risâlesinin açıklamasına başlamıştık. Ders ders, devam ediyorduk. İlk açıklamayı tasavvufun büyük sultanlarından, ilk büyüklerden Cüneyd-i Bağdâdî (*kuddise sirruhû*) Hazretleri’nin sekiz şartından bahsetmiştik. Sekiz şart diye ezberlemenizi istemiştim, ama var mı içinizde ezberleyen bilmem tabi.

Onun tafsîlâtını vermiştik ki, o sekiz şart özet olarak şu idi:

Birincisi: Her zaman abdestli olacak. Biliyorsunuz, abdestli olmak, ders tâlim ederken dervişe söylediğimiz ilk tâlim ve ilk isteklerden biridir. Dâimâ abdestli olacaksın. Hatta gece yatarken bile abdestini tazeleyeceksin, öyle yatacaksın. Hatta gece teheccüde kalkamazsanız diye teheccüd yerine geçmek için iki rekât namaz ya da şükür namazı kılıp da yatarsınız. Cenâb-ı Allah ola ki bu iki rekât şükür namazını teheccüd yerine sayar da onun sevâbına nâil olursunuz demiştik.

İkincisi: Gözleri haramdan korumalı. Büyük şart, ikinci şart... Zaten ne belâ varsa insanın başına gelen, gözden geliyor. Bütün büyükler, en çok bu belâdan korkmuşlardır, gözlerini korumuşlardır. Gözleri korumayı tavsiye etmişlerdir.

Aleyhissalâtü Vesselâm Efendimiz büyük bir örnek olarak dâimâ bu işin üzerinde durmuş.

Cüneyd-i Bağdâdî (*kuddise sirruhû*) Hazretleri şunları ikinci şartın içine koymuş: “Az ye, az uyu, az konuş.” Konuşursan da yerinde konuş. Az ye, miden fazla dolarsa sıkıntı verir. Çok boş bırakma ki, o da üzüntü verir. Az uyu, gafletle yıkılıp gitme. Az konuş, az konuşmakta da selâmet vardır. Ama din için bir şey konuşacaksan eğer, seni dinleyenler varsa o vakit konuşursun.

Üçüncüsü: Çok laf zarardır; sükût edip rahatlığı bil. Ne kadar sâkin kalırsan o kadar kalbin huzur bulur, rahat edersin.

Dördüncüsü: Çokça halvet edip iç duyguları uyandırmalı. Yani tenhâda kalmayı çok yapmalı ve bu tenhâda kaldıkça düşünce denilen tefekküre dalarak içimizi uyandırmaya çalışmalıdır.

Beşincisi: Zikrin kalb ile ve gizli yapılması esâsını bilmek.

Altıncısı: Râbıtayı tam yapmalı. Gönlü tam bağlamalı.

Yedincisi: Mürşidine sonsuz güvenip bir başkasını kalbinden dahi geçirmemeli. Hepsi aynı şeyleri söylüyor. Bundan sonraki de yine aynı şeyleri söylüyor, ama dinleyene...

Sekizincisi: En ufak bir itirazdan kaçınarak bütün bildiklerini unutup mürşide öyle teslim olmalı.

Geçen gün Hacı Anneniz diyor ki:

“Canım, söylüyorsun, söylüyorsun, söylüyorsun...”

“Söyleyeceğiz hanım, bu bizim vazîfemiz. Herkes nasibi kadar alacak.”

Herkesin kabı ne kadarsa o kadar dolacak. Elbette ki Yunus Emre'yi yetiştiren dergâhta bir tek Yunus yoktu. Yüzlerce, binlerce Yunus vardı. Ama onun ismi kaldı asırlardan beri. Bundan sonraki asırlara da onun ismi gelecek, onun ismi geçecek. Öbürleri ne oldu? Öbürleri orada yediler, içtiler, uyudular, çalıştılar. Kimi soğan soydu kimi odun doğradı kimi bulaşığı yıkadı. Hepsi de zikrettiler az-çok, ama nasipleri kadar aldılar. İçlerinde bir Yunus coştı, taştı, denizleri aştı, cihânı tuttu. Asırlarca söylüyor. Daha asırlarca söyleyecek. Şimdi tabi bizim de vazîfemiz bu...

Ben de tabi tek başıma değildim. Şeyhimin etrâfında üç beş kişi vardı. Vardı ama bize düştü bu iş. Demek ki bizim kabımıza aktarıldı. Bizden de elbette içinizden bir kişi, iki kişi çıkıp bunu gelecek nesillere devredecek. Şimdi böyle oluyor bu, farkında değilsiniz. Yarın zaman gelecek ki, içinizden birisi bu aldıklarını dağıtmaya, daha artırmaya ve taşımaya, taşırmaya başlayacaktır. Hiç umudumu kesmiş değilim. Onun için biz vazîfemizi yapacağız. Hepimiz, hepiniz nasîbiniz kadar alacaksınız.

Kasem ederim Cenâb-ı Hakk'a hâşâ bir şey bildiğimizden değil, içimize Cenâb-ı Hakk'ın vermiş olduğu duygu ile söylüyorum; hâlâ içinizde bu âciz günahkâra tam gönülden bağlanamayan var. Bilmiyor zannetmeyin. Bu olacak... Çünkü hepinizin, herkesin öyle olması mümkün değil. Hâlâ içinizde acaba diyen var. Hâlâ içinizde fırsat buldukça bir başkasının meclisine kayıp kayıp giden var. Görmüş gibi biliyorum. Bilmiş gibi tanıyorum. Bu mümkün değil... Hoş göreceğiz.

Ama ne var; o da öyle hevesini alıyor. Öyle kendini oyalıyor. O ve onun gibi olanlar, işinizi bilmem ama şu meclis şart değil. Bana intisâb eden yüzlerce kardeşten herhangi birisini sayabilirsiniz, burada olması şart değil. İzmit'te, Bursa'da, diğer yerlerde... Teslim olduğu kapıyı bilip "Beni Hakk'a ve hakîkate eriştiren ancak bu kapıdır" diyecek. Böylece sıkıntıda olandır ki bu dâvâyı aşacak, bu tepeyi geçecek. Çok seneler evvel -hiç unutmam- Bursa Câmî-i Kebîr'inde meşhur Mehmed Metin irşad-i nutuk [irşad konuşması] yapıyordu. Taş kürsüde şöyle dedi:

"Kardeşlerim, bir insan Cânu gönülden bir taşla bağlansa -bildiğiniz taş, kaya parçası, bir dağın ucunda sivrilmiş bir kaya parçası- ve bütiin aşkını, şevkini o taşla sevgiyle verse, o taştan feyiz alır ve kemâle gelir" dedi.

Demek ki bu iş, sadâkatle bağlantıdaki bölünmezliktedir kardeşlerim. Yoksa süslüymüş, güzel konuşurmuş, ilmi çok imiş, etrâfı kalabalıkmış değil... Biz adam olalım... Biz adam olduktan sonra bunlar ne ki... İsterse kimse olmasın etrâfında. Sen gayret et de nasîbini kendin al.

Abdülhâlık Gucdüvânî Hazretleri'nin Sekiz Şartı

(102)

Hâce Abdülhâlık-i ser Gücdüvân

Ol dahi kıldı sekiz şartı revân

(103)

Hâcegân serhalkasıdır ol şerîf

Kıldı âdâb-ı tarîki der sahîf

Gucdüvan, Orta Asya'da Buhâra civârında bir şehirdi. Hâce Abdülhâlık (*kuddise sirruhû*) babası ile beraber Malatya ilimizden oraya hicret etmiştir. O sırada yaşları on sekiz civârındadır. Mükemmel bir medrese tahsilinden sonra Yusûf-ı Hemedânî'den (*kuddise sirruhû*) sülûk görmüştür. Bir taraftan da Hızır *aleyhisselâm*'dan ledünnî/gizli ilim tahsil etmiştir. Nefy ü isbat, habs-i nefes dersleri ve Hatm-i Hâcegân-ı Şerîf'i talim eden Hızır *aleyhisselâm*'dır.

Tarikatımızın kurucusu Sıddîk-i Ekber'den (*radiyallâhu anh*) itibaren tarikatimize "tarîk-ı hufye", gizli zikir tarikatı denir. Abdülhâlık Gucdüvânî'den (*kuddise sirruhû*) sonra tarikatımız "tarîk-i Hâcegân" ismiyle anılmıştır. Zîrâ Abdülhâlık-i Gucdüvânî'ye (*kuddise sirruhû*) "Serhalka-i Hâcegân" ünvanı verilmiştir. Şeriat ilimlerinde, hem de tarikat sırlarında, devrinin en üstünü idi. Hatm-i Hâce halkasında hep zamanın seçkinleri oturlardı. Bu sebeple kendileri Serhalka-i

Hâcegân Abdülhâlık-i Gucdüvân namı ile anılmıştır. İşte bu yüce mürşidimiz, pîrimiz de bizlerin yolunu açıcı sekiz şart beyan etmişlerdir.

(104)

Şâh-ı A'zâm Nakşibendî Hazreti
Kaldırub dilden umûmî kesreti

(105)

Aynı güftârı bize etti sebek
İşbu şarta şâmil oldu seyr-i Hak

(106)

Bu sekizden biri (Hûş der dem) olub
Her (Nazar)da (ber kadem) her dem olub

(107)

Şart-ı sâlisde (Sefer)dir (der vatan)
Şart-ı râbi (Halvet der encümen)

(108)

(Yâd kerd)le (Bâz keşt) altı olur
Hem (Nigâh daşt) bir de (Yâd daşt) olur

Yüce sultan Şâh-ı Nakşibend (*kuddise sirruhû*) gönüller-

den “mâsivâ” denen dünyanın çeşitli ve karışık isteklerini kaldırarak sözü edilen Abdülhâlık Gucdüvânî’ye ait sekiz şartın üzerine üç şart daha ekleyerek, Kelimât-ı Kudsiyye’yi tekmlil eyleyerek bize öğretti. Hakk yoluna gidiş, ilerleyiş ve yücelmenin de bu sekiz şarta bağlı olduğunu bildirdi.

1. Hûş der dem
2. Nazar ber kadem
3. Sefer der vatan
4. Halvet der encümen
5. Yâd kerd
6. Bâz geşt
7. Nigâh dâşt
8. Yâd dâşt

(109)

Aç da gönlün dinle hem de himmet et
Gel heves et seyre dar’da vuslât et

(110)

Bir bir edem hem fusûli âşikâr
Gûşimend ol, olma şeytâna şikâr

Şartları madde ve isim olarak yazdık. Şimdi gönlünü aç. Can kulağıyla dinle ve görevine bütün gücünle başla. Candan istekli ve hevesli olarak varılacak menzile ulaş da sevgiliye kavuş. Baştan beri yapılan açıklamadan sonra her bölü-

mü ayrı ayrı açıklayalım.

Ey istekli, iyice kulak ver dinle, anla! Gönlün aklansın, nurlansın da, şeytan lainine ve insan şeytanına av olmayasın.

1-Hûş Der Dem

(111)

‘Hûş’ demek ‘akıl’ demektir, ‘dem’ ‘nefes’

Nisbetin câri olunca gayri pes

(112)

Her nefes devrinde olma bî-haber

Hıfz-ı enfâsı gözet, eyle nazar

(113)

Her hurûcunda, duhûlunda nefes

Zikr-i Hû zikr eyliyor pestir heves

Hûş, akıl demektir. Dem de nefes mânâsındadır. Uyanık ol, hayat yani canlılık, nefes demektir. Nefes durunca da hayat biter. Her nefes alışverişinin birbirine ilişkisi vardır. Tıpkı akan bir nehir gibi. Öyle ise nefes alışverişinden habersiz olma, aldığın nefesleri içinde tut da bak dinle. Zîrâ her nefesi alır verirken “Hû” diyerek ism-i Zât’ı zikrediyorsun.

(114)

Her dakîka bahre âgâh olmalı
Ol bahirde kendi bahrin bulmalı

(115)

İncizâbın bahrına sâhil değil
Her nefeste bilmeyen vâsıl değil

(116)

Bilmeli kim her nefes cevher midir
Nefh olan genc-i nihân ezher midir

(117)

Yevme, yevm'den evvel seyahatdır hemin
Kalb, seferde istirahatdır hemin

(118)

Dâiredir devr-i enfâsa yeden
Zâbıtabır ânları tedvîr eden

Uyanık ol, uyan, her an için bütün âlemleri içine alan sonsuzluk denizinden haberli ol. Kudret ve ilim sıfatlarıyla kaplamıştır yarattıklarını. İşte o ve diğer sıfatların sâhilsiz denizinde ise kişi, tecellisine mazhar olduğu kendi denizini bulmaya çalışmalıdır. O sahilsiz denizde selâmete ulaşmak

için aldığı ve verdiği nefesi bilmek gerek. İşte o, bilmelidir ki istenilen yöne kişiyi çeker ve ulaştırır dileğine.

(119)

Mevc-i kevneyn'e nazar kıl

Her nefeste Hû diyen dil sendedir

Yalnız canlının nefes alıp vermesi mi? Kâinatta her ses “Hû” zikri ile Cenâb-ı Hakk'ı (*celle celâluhû*) anmaktadır. Fark ise bilen hayrette, bilmeyen gaflettedir o kadar. Uyanık olan kişi, her nefesin öz olduğunu da bilir. Çekilen her nefesin, gizli bir hazîne olduğunu, onun yüceliğini ve güzelliğini de bilir. Onu yaşatan hazînenin sırrı, gizliliği bu mutlu kişiye âşikâr olmuştur. Günbegün bir yolculuk var. Çabuk çabuk bu yolculukta kalb istirahat hâlindedir. Zîrâ kişi yolculuğun nereye olduğunu bilmekte, varacağı menzili hakkında kaygısı olmamaktadır. Nefesler devrediyor bir nizam içinde. O hâli yöneten görevliler var. Ruh ve beden bu âlemde dalga dalga yayılan sırlarına kalb gözü ile bir bak; eğer o uygun açıldı ise işte o vakit göreceksin ki her nefeste “Hû” diyen gönül, şen olur.

Bundan sonraki mısradaki Şâh-ı Nakşibend Efendimiz'den (*kuddise sirruhû*) söz edilecek. Kardeşlerim, bu yolun yolcuları... Mânâ teknesinde yoğrulmanız için menâkıb okuyun. Pirlerimizi tanıyın. Öyle tanımadan yollarına gitmek yetişmeniz için yeterli değildir. Her şeyi bizden hazır beklemeniz de insafsızlık olmaz mı? Sırası geldikçe sohbetlerimizde yüce

şanlarını beyan etmeye çalıştığımızı, daha geniş ve derin bilgilerle tanımaya çalışın. Tarikatımızın imamı, hakikat denizinin tek yüce bilgini, yolumuzun vasıflarını ebedîleştiren Sultanımız Efendimiz Muhammed Bahâeddîn-i Nakşibend Efendimiz'i (*kuddise sirruhû*) mutlaka okuyun, öğrenin ve tanıyın. Ancak böylece yolunda bulunmakla kıvanç duymaya hak kazanmış olursunuz.

(120)

Bu hususta dediği Şâh-ı Nakşibend
Ger tutarsan gûşin ânı dinle pend

(121)

Genc-i hikmetden edüb suhfi küşâd
Rişte-i pinhânı etdi işte yâd

(122)

Bağ-ı mânâdan edüb efseh kelâm
Reng-i bûyundan gerçi verdi kâm

(123)

Sıbğatullahla boya her nefsini
Bûy-i enfâsta bulub da dersini

(124)

Bâtına şuglün sana hâl olmalı
Zevkle devri sefernâl olmalı

Şâh-ı Nakşibend Efendimiz de (*kuddise sirruhû*) bu hususları aşağıdaki beyanları ile bize bildirdi. Eğer kulaklarımız nasihat tutarsa onu dinleyelim. Bu yüce zât, hikmet hazînesinin sahifelerini açarak gizli ipin sırlarını bize duyurdu. Mânâ bağından çok açık söz ederek, güzel mânevî kokulardan bizlere hazlar sundu. Cenâb-ı Hakk'ın (*celle celâluhû*) mânevî boyası ile boyan! Her nefesinde, nefeslerinin o ilâhî kokusunda dersini bul ve bil! İçten ses ve söz olmadan kalbinin çalışması, zikretmesi tabi bir hâl hâline gelmeli.

(125)

Olmaya kim bir nefes zâyî ola
Seyr-i a'lâ böylece şâyî' ola

Kâinâtın Fahri (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) Efendimiz “Benim gözlerim uyur, fakat kalbim uyumaz” buyurmuşlardır. İşte yolumuzun sırrı budur. Gönülden istekli, zevkle aldığımız verdiğimiz nefeslerin “Hû” zikri olduğunu bilir ve bu hâli de alışkanlık derecesine erdirirsek istenileni bulmuş oluruz. Bu duyguda, bu uyanıklıkta bir nefes boşa gitmez. Yüceliğe giden yolda menziline ulaşır.

(126)

Hıfzı lâzım hem de mabeyn-en-nefes

Rehzen-i irfânı bil de râhı kes

(127)

Her nefes hây-ı hüviyetten a'yân
Gayb-ı mutlak ânda bî-keyf ü nişân

(128)

Ey hüviyyet bahrını arzu eden
Gevher-i hikmetde tâlib, yol giden

(129)

Bahre dal, sâhilde yok dürdânesi
Kalmaz ol sâhilde aşk dîvânesi

(130)

Var mı aşksız yaratılmış kâinat
Mebde-i aşktır cihanda bu hayat

İki nefes arasını sakla, nefesini içinde tut. Yani hapset. İrfan yolunu yani mânevî ilim hâzinesine giden yolunu kesen ne ise onu iyice bilmeye çalış da sen o yol kesicinin yolunu kes ve yolunu kurtar. Kibir, ucub, içinden kendini beğenme, kin, hırs, kıskançlık, zulüm, çok hasislik, söz taşıma, ikiyüzlülük, yalan, iftirâ, sadâkatsizlik, vefâsızlık gibi kötü huylar her çeşit haram olan yasak olan işlerden birini veya birkaçını yapmak, işte bunların her biri yol kesenlerdir. Bunlardan

kendini arındırdıkça saâdete giden yolunu ilâhî nur aydınlatır. Gerisi beyhûde emek. Ancak kişi kendini kandırır. Sonu da hüsrandır. Her nefes Hakk'ın varlık sıfatından görünür, âşikâr olur. Asla görülmesi mümkün olmayan, hâl ve sûretinin bilinmesi dahi düşünüleemeyen Cenâb-ı Hakk'ın (*celle celâluhû*) sâhili olmayan sıfat denizinin hakîkatini bilmeye ve sırlarının özüne akıl erdirmeye istekli olan ve o yolda giden kimsenin, isteklerine ermek için o sahilsiz denize dalması gerekir. Zîrâ inci taneleri sâhilde bulunmaz. Zaten ilâhî aşkın divâne ettiği mutlu kişi de sahilde durmaz. İşbu kâinâtın yaratılışı sırrı da aşktır. Esâsen cihanda hayatın başlangıcı da Hâlık'ın aşkıdır. Sebep, kâinâtın özü cevheri olan Nûr-i Muhammedî'nin varlığı. Yaratılışın sırrı budur.

(131)

Gördüğün ancak hayattan bir nefes
Ruh da buldu geldi anda bir kafes

(132)

Bak ki olsun sath-ı deryâ vech-i 'lâ'
Ka'rı gevher lü'lü'i 'illâ' ola

(133)

Gir o bahr-ı aşka bak kim nâr mı var
Gözlerinde ol zamân dildâr mı var

İşte görünen bu vücûda yani kalıba canlılık ve hayat veren ancak bir nefestir. Ruhlarda bu canlı içinde kendilerine bir barınak, kafes buldular. Bir adı da Bârî olan o sahilsiz denizin (el-Vâsî') yüzünde seyr-i fillâh edenlerden başka, habersizler için bu âlem sadece bir "lâ" yani yok görünür. Bahtsızların hali bu ama o sıfat denizine dalıp öze erenler asıl olan inciye bulurlar. O da inkârı reddeden var olmanın anahtarı olan "illâ"dır. İşte gir o aşk denizine de bak. Orada ateş mi var yoksa gözlerin o vakit sevgiliyi mi görecek?

(134)

Taşradan nârdır deyu feryâd eden
Aldatır bîgâneyi ânda giden

(135)

Ol ki deryâda bulubdur gevheri
Zevk ile hatm eylemiştir seferi

(136)

Dinle gel feyz-i hakikat meş'ari
Çok nasihat etti Sa'di Şirâzî

(137)

Dedi kim her bir nefesten intikal
Gaflet ile olmasın bî-fehm-i hâl

(138)

Bî-tevakkuf kendinden eyler zikir

Rehzen-i gafletde kalmazsa fikir

Kur'ân-ı Hakîm'inde Cenâb-ı Hakk (*celle celâluhû*) Mûsâ (*aleyhisselâm*) ile Hızır (*aleyhisselâm*) kıssasını beyhûde bildirmedi. İbret alıp uyanmak gerek. Beş duyunun ötesinde bir âlem var. Yüce Yunus (*kuddise sirruhû*) "Bir ben var, benden içerü" sır sözü ile körlerin gözünü açmak istedi. O kalb gözü ki bir açılrsa, işte o vakit perdeler kalkar. Bu hakikat âlemi görülür. İşte o göremeyen bîçâre de dışarıdan bağırıp durmakta. "Nereye gidiyorsunuz? Sizi aldatıyorlar. O yol sizi cehenneme götürür; onların söyledikleri hep uydurmadır. Siz beni dinleyin" der. Onun gürültüsüne uyan kalb gözü kapalı olanlar da aldanır giderler. Hâlbuki Hâlık'ın sıfat denizinde özü bulan, yolculuğunu zevkle sona erdirmiştir. Âşık Yunus ve binlerce benzerleri (*kaddesallâhu esrârehum*) gibi öyle ise gel sende dinle. İç duygu penceresi açılmış ve hakikat nûru ile aydınlanmış olan Sâdi Şirâzî (*kuddise sirruhu'l-âli*)'nin nasihatı: "Bir nefesten öbürüne geçerken hâlini bilmeyen gâfillerden olma. Eğer yol göstericilerin gaflet uykusunda değilse, gönül denen o yüce kâinattaki bir siyah noktanın (nokta-i süveydâ) kendi kendine durmadan zikrettiğini bilirsin."

(139)

İsm-i Zât'dır Lafzatullah'daki 'Ha'

Her nefes kim geçti gelmez bir daha

(140)

Âşıkân, hâli ve zâhil mi olur
Yansa gerçek aşk da gâfil mi olur

(141)

Mazhar-ı sırr-ı Hüdâ Ahrâr'a bak
Dinle hürmetle eğil esrâra bak

(142)

Bu vasiyyet oldu gayetle ehem
Âgâhı olmak gerekdir dembedem

(143)

Cümle enfas ola ma'lum, zâtına
Veche-i tercihi bilmek rahtına

(144)

Gittiğin yol her zaman ma'ruf ola
Her nefes ma'lûmuna hep masrûf ola

(145)

Bir zaman hıfz etmese ma'lûmu
Cisme arz olmuş olan ol nûrunu

(146)

Şöyledir, beyhûde bir ayıb eyledi
Nakşî, nakkâşın yolun gayb eyledi

(147)

Ma'rifetde zâyî' etdi kârını
İşbu gafletle boşaltdı dârını

Lafzatullahtaki “h” Cenâb-ı Hakk’ın (*celle celâluhû*) zât ismidir. Her alıp verdiğimiz nefes bir daha gelmez. Âşıklar unutmaz, yanılmaz ve boş kimseler değildir. Gerçek aşkta yanan, habersiz bir gâfil değildir. İsteğine erenlerden biri olan Hâce-i Ahrâr Ubeydullâh-ı Taşkendî’yi (*kuddise sirruhû*) saygı ile dinle de sırlara bak. Ettiği vasiyet çok önemli oldu.

O yüce sultan buyuruyorlar ki:

“Devamlı olarak uyanık ve haberli olmak gerek. Her nefes alıp verme bilinecek. Bir kalıptan başka bir şey olmayan bu vücûdumuzun, rûhumuzu asıl olan yola götürücü bir binek olduğunu unutmayacağız. Yolumuz nereye? Bileceğiz. Bu bilinmiş yoldan ayrılmayacağız. Öyle ise hiçbir nefes boşa harcanmamalıdır. Kişi kemâle ermesi için bu kalıbını nurlandırmak yolunda, kendisine sunulan feyzi korumalı, saklamalıdır. Kazanç yolunun kadrini bilmezse hepsini kaybeder. İçine nakış vuranı, içini süsleyeni, nurlandıranı bilmeli de yolunu şaşırmamalı. Yoksa satırsız, (*ledünnî*) gönül yolu ile kazanılan ve adına mârifet denen bilgi hâzinesinin kazancı yok olur. Bu gaflet, bu dalgınlıkta o kutlu hâzineyi boşaltır.

(148)

Gayrisi zâyi' demektir himmet et
Gel heves et aynı dârdan rıhlet et

(149)

Zikr eder, her bir nefes 'dil' zikreder
Cümle eşyâ, dinle, bir 'dil' zikreder

(150)

Hem de himmet etdi İsmet Hazreti
Biz de almıştık O yoldan nisbeti

(151)

Der ki girmek isteyenler gülşene
Göz çemende gayri gelse pîşine

(152)

Destin işde olsa, kârın Hû ola
Her nefesde çeşmedârın Hû ola

(153)

Nefes hâzır etmiş olsan evvelâ
Kendi kendine eder zikri sana

(154)

Hem de gayri hiç taarruz edemen
Kesr-i kalbe ol zamanda gidemen

(155)

Senden olmazsa eğer gayre zarar
Hıfzına alır seni de ‘Girdigâr’

Emeklerinin ziyân olmamasına çok çalış. İstekli ol, nur yolundan ayrılma. Her nefes bir zikirdir. Kalb de zikreder, dinle ve kulak ver. Gönül kulağını uyandır. Zîrâ kâinatta her şey zikreder, her ses “Hû” der. Senin ağzında dilin de zikreder. O da bir zikir aracıdır.

Saâdet bahçesine girmek isteyenler altıncı duygu yani mânevî gözle bakıp kazancın “Hû” olduğunu bilsinler. Her nefeste mânevî gözün “Hû”yu görsün. Önceden kendini bu işe, bu yola, bu duyguya hazırlayabilmiş isen o sırlar hâzinesi, o gönül, o nur ayinesi kalb kendi kendine zikreder. Bu kemâle gelince de başkalarına zararlı idiysen böyle olmaktan çıkar ve gönlü olanları incitmekten sakınırsın. Böylece herkes seni sever, senden hoşlanırsa, Cenâb-ı Hakk seni kendi korumasına alır.

(156)

Dil uyansın gel de Hakk’a gidelim
Hem Cemâl-i bâ kemâl seyredelim

Üstâdımız Muhammed Şemseddîn Bursevî (*kuddise sirruhû*) Hazretleri, aziz pederleri mânevî dedemiz Osman Necmullah (*kuddise sirruhû*) Hazretleri hakkında buyurdular ki;

(157)

Neslile olmuş bana eb zâhiren
Levh-i râh-ı mânevîye nâzıran

(158)

Ehî-Fillâh yazdı beyt-i bâtına
Bastırıp seyrü sülûk mirkâtına

(159)

Hem müsemmâ oldu Necmullah idi
Her nefeste virdi hep Allah idi

(160)

Cevher-i Hâdi-i râh-ı zil-merâm
Hem چراغ-ı mahfil-i aşku'l-enâm

(161)

Seyyidüs-sâdât Resûl'ün câyine
Etdi teslim, tâ götürdü pâyine

(162)

Der idi kim yok olun, olsun rücu'
Ne zikir kaldı, ne zâkir bâ-huşû

(163)

Var olan ancak 'Hüvellah' dır dedi
Zikri, 'Lâ mevcûde illallah' idi

“Babamdı o, herkes de bilirdi. Dînin doğru yolunda gider; mânevî yolu, ruh yolunu bilir ve görürdü. Ey benim Hakk yolunda kardeşim, babam iç âlemime yazdı yazacaklarını, böylece yükseldi çıktı. Her nefeste Lafza-yı Celâl ile zikrederdi. Özü doğru, yolu doğru babam ve mürşidim herkesin âşık olduğu bir Nûr-i İlâhî'nin aydınlattığı bir meclise götürdü beni. Onun da benim için istediği o imiş meğer.”

Bu meclis bizlere zamanında bütün incelik ve teferruatı ile anlatılmış bulunan mânevî-rûhânî bir vuslat, bir kabûl, bir kutlama merâsimidir. O pîrimiz, Fahri Âlem (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) Efendimiz'in huzur-ı saâdetlerine kabûl buyrulmuşlardır. Burada bu kadar açıklama yeterli görülmüştür. Yeri ve zamanı geldikçe kardeşlerimize yeteri kadar duyurulmaktadır. O kavuşma öyle bir hâldi ki artık orada ne zikir ve ne de zikreden kalmamıştı. Kalan, var olan yalnız ve ancak Hüvallâh idi. Mâsivâ yok olunca kalan da O'dur işte: “Lâ mevcûde illallâh” Yüce pîrimiz Osman Necmullah (*kuddise sirruhû*) Hazretleri'ninde zikirleri “La mevcûde illallâh” idi.

(164)

Şemsiyâ, sen, ya bu babda neyledin
Bâzı dünyâyı nikâbdâr eyledin

(165)

Şerrine düşdün meğer oldun yaman
Dâm-ı sayyâdın gamından el aman

(166)

Bî-huzûra olmakda senden bâzı kes
Nice âşıksın, bu mu hıfzu'n-nefes

(167)

Cemi' edüb mâsiyeti hem bî-gümân
İsm-i Rahmân'ı Rahîm'e sen dayan

(168)

Rütbe-i ahrâra mâni' yevm-i dîn
Dost ara bâri muvâfık rehnümûn

(169)

Belki derler var, nigâhı afv ola
Şemsî âcizdir İlâhî afv ola

Bundan sonra Üstâdımız birkaç beyt ile kendi kendine

hitâb ediyor. Bu kelâmlar da yine bizi uyandırmak içindir.

“Şüphesiz bütün mânevî makamları geçtin. Bütün sırlar sana açıldı. Son vuslat olarak da Resûl-i Kibriyâ (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) Efendimiz’e erdin. Ama yine de bazen şu mâsivâ denen dünyayı kendine perde ettin. Şerrine düştün bu dünya denen aldâtıcının. Sahte avcının tuzağına düştün. Onun hîlelerden kurtulmak için yardıma muhtaçsın.

Böyle Hakk âşıklığı mı olur? Bazen etrâfını da huzursuz ettin. Bu mu idi “Hû” esrârını bilmek? Bu mu idi habs-i nefes sırrına ermek? Günah ve isyanları topladın, şüphen olmasın. Öyle ise ismi Rahmân ve Rahîm olana sığın. Seçkinlerin, kurtulmuşların, serbest olanların rütbesini engelleyicidir bu aşağılık dünya. Öyle bil. Öyle ise kendine uygun ve yol gösterici bir dost ara. Belki Hakk’ın merhamet ve sevgi bakışı üzerinden kalkmış değildir de bağışlanırsın.

Îlâhî âciz Şemsi kulunu bağışla.

2-Nazar Ber Kadem

Bakışın ayaklarına olsun!

Bu bir emir aziz okuyucularım. Bu emri öğrendiğim günden bu yana işte yetmiş yaşımın eşiğinde bir pîr olarak açıklıyorum: Bu sözü her hatırladıkça saçımın telleri cımbızla çekilir. Ayak tırnaklarıma kadar titrerim içimden. İslâm’ın bütün sırrı bu emirde. İnsanın, Hazret-i İnsan derecesine yücelme sırrı -Âdemoğlunun kemâl mertebesine yücelmesidir- bu emrin içinde buyurmuş kemâl ehli. Ahlâkın sırrı da bu emirde.

(170)

Rehber-i seyrânla istersen neşât
Kes bu devrandan uyûn i ihtilât

(171)

Gezdiğin yerlerde bak hep pâyna
Nâzır olma sahne huyu hâyına

(172)

Hem giderken hep tarîka bak da git
Baktığın yerlere ancak bas da git

Sözümüzü daha fazla uzatmadan Üstâdımız'ın nazmını açıklamaya geçelim. Sonunda yine söyleyeceklerimiz olacak. Yol göstericinle birlikte yücelmek, sevinmek istiyorsan:

Bu dünyanın karma karışık işlerinden, görüntülerinden ilgini kes, karışma kimsenin işine; yürürken, gezerken gözlerin hep ayaklarında olsun. Yürürken hep yolunun önüne bak, ayaklarını da hep baktığın yerlere bas.

Abdülhâlık-ı Gucdüvânî (*kuddise sirruhû*) Hazretleri'nin sohbetinde üstâzı Yusuf-ı Hemadânî (*kuddise sirruhû*) Hazretleri idi. Zikir tâlim hocası Hızır (*aleyhisselâm*) idi.

Mânevî oğlu Şeyh Evliyâ Kebîr'e yaptığı nasihatlerden biri şöyle idi;

"Evin mescid olsun! Yavrucuğum sana ilim tahsili ile edep öğrenmeyi tavsiye ederim. Hemen her zaman Allah (celle celâluhû)

huzûrunda olduğunu bil ve dikkat et. Geçtiğimiz asırlardaki büyük âlimlerin izini bırakma. Resûlullâh (sallallâhu aleyhi ve sellem) Efendimiz'in sünnetine uygun davran. O sünnetin hakikî uygulayıcısı olan Ashâb'ın (radiyallâhu anhum) davranışını gözünden irak etme. Fıkıh ve hadis öğren; câhil tarikatçılardan sakın. Şöhret peşinde koşma, şöhret âfettir. Hemen her hâlinde insanlardan biri gibi yaşa. Namazmı her zaman cemaatle kılmaya gayret et. Bidat sâhibi sapıklar ile ve dünyaya düşkün kimseler ile arkadaşlık etme. Kadılık ve müftülük gibi övülen bir makam da olsa herhangi bir makâma meyletme. Devlet idârecileri ve onların adamları ile dostluk kurma. Din dışı hareketleri ile meşhur, söziünü bilmeyen bayağı kimselerle de arkadaşlık etme. Az konuş, az ye, az uyu. Oturmak için daha çok ıssız yerleri tercih et. Helâl yemeye çok gayret et. Şüpheli şeyleri terk et. Çok kere dünyalık isteği sana ağır basar, ağır basan bu talep için yola düşersen dînin elden gider. Çok gülme, kahkaha ile gülmek kalbi öldürür. Kimseyi fakir görme, kimse ile münâkaşa etme. Kimseden birşey isteme. Hiç kimseye sana hizmet etmesi için emir verme. Tasavvuf büyüklerine dil uzatma; onları inkâr eden felâkete düşer. Gözlerin yaşlı, amelin temiz olsun. Yenisinin gereği olmadığı zamanlarda eski elbise giy.

Sermâyen fıkıh, din bilgisi, evin mescid olsun vesselâm." Kibâr-ı kelâm...

(173)

Yolda aynı olmalıdır sür'atin

Bilmelidir Zât-ı Âlâ kudretin

(174)

'Yolda uyanık yürü' derdi Resûl
Bunda vardır bin çeşit emr-i fusûl

(175)

Bu sebebdan akla geldi bir hutûr
Mevc edüb mânâ-yı hikmetden sudûr

(176)

Ben ziyârette gördüm levhâyı
Şöyle yazmışlar okurdum safhayı

(177)

Ki edeb zâir, ne yerdir girdiğin
İsr-i pâ-y-ı Resûl'dür gördüğün

(178)

Ger hayâl etse kişi, gezmiş gibi
Gördüğü mermerdeki izmiş gibi

(179)

Ol hayâlde hâki bûs etse eğer
Nâbit olur seyr-i kalbinde şecer

Etrâfına bakıcı olma. Varsın onların şamataları, patırtı ve

gürültüleri kendilerinin olsun. Onların hiçbirini seni şaşırtmasın, aldatmasın. Bir daha ele geçmeyecek olan kıymetli vakitlerini boşa yitirme. Yürürken hep aynı ölçüde yürü. Her ân için Cenâb-ı Hakk'ın (*celle celâluhû*) güçlü ve her şeye gücü yeter olduğunu bilip unutmamalı. Fahr-i Âlem (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) Efendimiz yolda uyanık olarak yürümeyi emir ve tavsiye buyurmuşlardır. Bu emirde pek çok çeşitli fâideler vardır. Husûsuyla zamanımızda, büyük şehir caddelelerinde bir an dalgın yürüyen kimseyi düşünmek, 1400 yıl önceki bir uyarıcı tavsiyeyi daha iyi anlar.

Bu emri düşünürken aklıma bir hâtıra geldi. Bu hâtıramın mânâsının özü, inceliği, hikmeti dalga dalga önüme açıldı meydana çıktı.

Yirmi yaşımın baharında, mukaddes beldelerde yaptığım ziyâret sırasında Mescid-i Nebî'ye girişte şöyle bir levhâ görmüştüm ve okumuştum:

“Ey ziyâretçi, edepli ol. Girdiğin yerin neresi olduğunu bil. İnsanlığa yepyeni ve en mükemmel bir kurtuluş yolu, mesleği, Âlemlerin Fahri Resûl-i Kibriyâ (sallallâhu aleyhi ve sellem) Efendimiz'in mübârek ayaklarını bastığı yerdir, gördüğün” diyordu.

Eğer insan gezmiş ve görmüş gibi bu hâli hayâl edebilse de gördüğü sanki mermerdeki bir izmiş gibi görse ve hayâlinde de o mübârek ayağın bastığı yeri öpebilse o kimsenin kalbinde mânevî feyzin nûru fîlizlenirdi hemen.

Fahr-i Âlem (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) Efendimiz hakkında buyuruyorlar ki:

Sokakta hiç sağa sola bakmadan doğru yollarında ve hız-

lı yürürlermiş. Yanında ve arkasında gidenler yetişmek için çok hızlanmak zorunda kalırlarmış. Efendimiz yürürken o kadar önlerine, mübârek ayaklarının basacağı yere bakarlar-mış ki sanki önlerinde bir çukur var da korunması gerekli gibi. Ne idi bundaki esrar? Şüphesiz biz ümmetine örnek olmak. Yoksa ne vardı o gün mübârek Medîne şehrinde? Medîne'deki İslâm'ın ilk hanımları, mübârek analarımız sokağa çıkmazlardı. Bir zarûretle sokağa çıkan olsa da o kadar kapalı ve örtülüydüler ki hiçbir hâlleri belli olmazdı.

Sonra kimdi önüne bakan? Bütün İslâm hanımları O'nun (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) evlatları ve kardeşleriydi. Ashâb-ı Kirâm (rıdvânullahi aleyhim ecmaîn) Efendilerimiz de aynen Nebi (*sallallâhu teâlâ aleyhi ve sellem*) Efendimiz'in yolunu tutardı. Ne içindi bütün bunlar? Hepsi İslâm için, hepsi bizim için. Yüce dînimizin esâsı bu yolda idi. Onu korumak, öylesine örnek olmak gerekliydi.

On yıldan fazla bir zaman sohbetlerinden feyz aldığımız ve bizleri mânen öksüz bırakan 12 Ekim 1976 Salı günü Ey-yüb Sultan Kabristanı'nda ebediyete yolcu ettiğimiz azîz ve merhum hocamız, üstâdımız es-Seyyid Hacı Cemâlüddîn Arvâsî (*kuddise sirruhû*) Efendimiz'in ruhları şâd olsun. “*Kısa Açıklamalarıyla Kırk Dört Hadis ve Esmâü'l-Hüsnâ*” risâlesinin yirmi dokuzuncu hadîs-i şerîf meâlinde:

“*Hanımların lüzum ve gerektiğinde sokağa çıkmalarına izin verilmiştir. Ancak örtünmeğe uymalı ve erkeklerin dikkatini çekmemek şartı ile*” buyrulmuştur.

Batılılaşma uğrunda unutilan bu yüce din emrini bir mik-

tar açıklayalım: Kadın tümüyle kendisine nikâh düşen bütün erkeklere haramdır. Dînimiz pek çok ince ve derin hikmetlerle yasaklar koymuş. Bu yolda uyulması mecbûrî bir din emridir. Hanımların kendilerine nikâh düşen yani yabancı erkeklere görünmesi, yasak olmayan yüz kısımları, bilekten aşağı elleri, bir de topuktan aşağı ayak kısımlarıdır. Zîrâ bu bir zarûret hâlidir. Vücûdun diğer kısımlarının görülmesi yasaktır. Haramdır. Büyük günahlardandır. Ancak bu emre uyanlar kurtuluş yolundadırlar. Kadının örtüsü, elbisesi vücûdunun iç hâlini katiyyen belli etmeyecek cinsten bol ve rahat kapatır durumda olacak. Kadının başı açık dolaşması da aynı şiddetteki yasağa bağlıdır. Bütün bunlar Kur'ân-ı Kerîm'in emri ve hükmüdür. Bir kadın bunun böyle olduğunu bilir, içinden üzüntü duyar ve bir gün gelir inşallah bu hâllerinden kurtulur ve tam İslâm hanımı gibi örtünür. Niyaz ve isteğini bir an aklından çıkarmazsa umulur ki bu hanım îmânını yitirmez. Tam bir tövbe dönüşle de Cenâb-ı Hakk'ın (*celle celâluhû*) affına erer. Yoksa "Bu zamanda başını örtmek de ne imiş. Bunlar hep uydurma ve saçma şeyler" der, bu yolda itikat ederse, îmandan çıkmış olur. Böylesi namaz da kılsa, oruç da tutsa hepsi beyhûde emek olur. Zîrâ İslâm'ın emirleri ancak îmânı olanlara, inananlara mahsustur.

Gerektiğinde boy abdesti (gusûl) ilâhî bir emirdir. Farzdır. Akıl ve bâliğ her Müslüman erkek ve kadın lüzûmunda bu dînî emri yerine getirmeye mecburdur. Asla zaman geçirmek câiz değildir. Boy abdestsiz bir namaz vaktini geçirmek yine büyük günahlardandır. Boy abdesti usûlüne göre alınacak ve vücutta su değmemiş hiçbir yer kalmayacaktır.

Zamanımızın hanımlarının tırnaklarına kullandıkları cilânın altına su geçmez. Böyle cilâlı tırnaklarla namaz abdesti de olmaz. Çünkü namaz abdestinde de elleri ve ayakları yıkamak farzdır. Mecbûrî bir din emridir. İnkârı küfürdür.

Cenâb-ı Hakk (*celle celâluhû*) Batı'nın içimize soktuğu çeşitli belâlardan hanımlarımızı ve cümlemizi korusun ve kurtarsın. Hayâ çok yüce bir kelâm; Türkçesi utanmak demektir. Lâkin hayâ kelimesinin mânâsı pek yüce, pek derindir. Yukarıda sözünü ettiğimiz risâlede on beşinci hadîs-i şerîfin kısa açıklaması şöyledir:

“Hayâ îmandandır. Hayâ îmandan bir şûbedir. Hayâ ile îman beraberdir. Hayâ gidince îman da arkasından beraber gider. Yani hayâsız kimsede îman kalmaz” buyurulmuştur. Hayâ Müslüman erkek ve hanımlarının îman nûrudur.

Hayâsızlıktan ve hayâsız kimselerden Hakk'a sığınırız. Hayâsızlık pek korkunç belâdır. Hayâsızlık îmansızlıktır. Hayâsız kimse her türlü kötülüğü yapmaktan sakınmaz, korkmaz ve utanmaz. Hayâ, iffetin mukaddes ve mübârek bir örtüsüdür. Hayâsız kimsede iffet perdesi kalmaz, halk dilinde 'alının damarı çatlamış' sözü hayâsızlara misâldir. Hayâ duygusuna sahip kimseler iffetli, ırz ve nâmusunu koruyan insanlardır.

Hayâ derecesi üstün kimselerin gözleri dâimâ kendi önlerine bakar. Harama bakmaktan sakınmayan göz sahipleri zamanla iffetsizliğe, hayâsızlığa yol tutar. Ondan sonra da îman nûrundan yoksun kalırlar. İslâm esas ve prensiplerine uygun yaşayıştaki erkek ve hanımların yaşlandıkça yüzleri-

nin nurlanması sırr-ı hayâdan gelir. Helâle baktıkça kalbin nurlanmasına vâsita olan gözler, harama baka baka da kalbin kararmasına kalbteki tevhid nûrunun sönmesine sebep olur.

Göz âfeti pek büyüktür. Gözü haramdan korumak, pek yüce bir ahlâk ve edeb yoludur. Kadın ve erkek münâsebetlerinde her türlü başlangıçların anası gözler ve bakışlardır. Önce gözler açar iffetsizlik kapılarını, sonra ellerin birbirine değmesiyle iki tarafın sıcaklığı nefsi kamçılar. Nihâyet bu gidiş hayâ perdesinin yırtılmasına sebep olur.

Batı'nın içimize soktuğu belâ ve yaşıntılarımız arasında kadınlı erkekli toplanmalar vardır. Tamâmen İslâm dışıdır, hayâ ve iffet duygularına aykırıdır. Kadının her hâli, her şeyi haram, sesi de haramdır. Kendisine nikâh düşen erkek ve kadın bir arada oturup sohbet edemez.

Öyle ise haram olmayan kimlerdir? Bir erkeğe haram olmayanlar: Anası, kızı, kız torunu, büyük anası, kız kardeşi, halası ve teyzesi. İşte bu yedi kadının yerine göre elini öper, elini öptürür. Beraber oturur. Birbirlerinin yüzüne rahatça bakarlar. Bunların dışında sekizinci hanımı, dokuzuncu ise kayınvâlidesidir. Ancak kayınvâlîde genç ve güzelse el öpmesin, elini sıkmasın. Yalnız bir yerde bulunmasın. Zîrâ fitneye sebep olur. Bunlardan sonra sûtanne de nikâh düşmeyen hanımlardır. Bunun dışında bütün kadınlar, bir erkek için nikâh düşen yabancılarıdır. En ufak bir şüphe ve töhmet altında kalmamak için nikâh düşen her kadından korunmak gerektir.

Bir kadın içinde; babası, oğlu, torunu, büyük babası, erkek kardeşi, amcası ve dayısı nikâh düşmeyen erkeklerdir. Nikâh yolu ile de kocası ve kayınpederi ise yine yukarıdaki tertibe göre nikâh düşmeyen erkeklerdir. Bunların dışında kalanlardan hanımlar kendilerini korumalıdırlar.

İşte kardeşlerim “nazar berkadem”in, yürürken ayaklarına bakmak sırrının açıklaması...

Bizleri gönülden duyup gereğince yolundan gidenlerden eyle İlâhî! Âmin...

3-Sefer Der Vatan

(180)

Sâlikân bilmek gerek vatan nedir

Bir misâfirhânede iskân nedir

(181)

Çok mesâfe kat'i için geldik berû

Gitmek elzemdir delille rû be rû

(182)

Çünkü sefer var, yolları açar zikir

Ol mahalli eyleyüb her dem fikir

Yolculuk var, asıl olan vatana. Sonu gelmeyecek bir diyârâ, ebedî bir yurda. Ey Hakk yolcusu! Başı dâimâ öne eğik, gözleri ayaklarında, gönlü sevgiliye ulaşabilmek isteğinde

derviş kardeş! Bu fânî, geçici dünya bir misâfirhânedir. Buradaki yerleşmemiz az bir zaman içindir, muvakkattir. Göç var, durmayan bir göç var, durmayan. Bizler de ebedîliğe giden bir yol üzerindeki o göç kâfilesinin içinde akmaktayız. Belki şu anda, belki bugün, belki yarın bu yol tükenecek. Kabir kapısı denen o sırlar dolu âlemde içeri girişle, işte oradan başlayacak esas yolculuk.

Bir delil ara, bir yardımcı, bir yol gösterici bul da şaşkınlıkta kalmayasın. O yol göstericinle yüz yüze, karşı karşıya, gönül gönüle gelmiş isen bu âlemde artık o kapı senin için korkunç ve karanlık değildir. Yüce Mevlânâ (*kuddise sirruhû*) “Arkamdan ağlamayın, zîrâ Sevgili’ye kavuşuyorum. Düğün gecemdir benim” buyurmuştur. O yolculuğun bütün çetin ve zor olan yollarını açan zikirdir. Nurdan meşâlelerle karşılanacak ve dost sohbetine ereceksin. Mutlusun artık. İşte o hâli ve o âlemi her an düşünmek gerek, ona hazırlık yapmak gerek.

(183)

Evvelâ hulk-i kerîm elzem yola
Öyle kim hulk-i zemim mahrûk ola

(184)

Adl ile, iffetle dâim seyrede
Hep kırub putları hedm-i deyrede

(185)

Sarf-ı nakd-i ömr edüb irfân ola
Hem şecâat hem metânetle bula

(186)

Zulm ile olmaz, dahi minnet ile
Hiç girilmez cennete rüşvet ile

“Ahlâk iledir kemâl-i Âdem” sözünü yukarıda kaydetmiştik. Şimdi tekrar ettik. Zîrâ kişi önce ahlâkını çok üstün mertebeye çıkartmalı. Hâlîk’ın sevdiği ve bütün etrâfının imrenip saygı duyduğu hâle getirmeli. Kişi bütün kötü huylarından kendisini kurtarmalı, temizlemeli. Tevhidin nûru ile kötü ahlak yanıp yok olmalıdır.

Kişiyi alçaltan nefsin belâlı yardımcılarını yukarıda saymıştık. Kötü ahlaktan kendisini arındıramayan zikir ehli beyhûde emek çekiyor. Kendini aldatıyor. Zîrâ hüsrandır. Her hâlinde güzel huylu, namuslu, hak ve adâlete uygun olmalı. Sağlam ve selâmetle yolculuk gerekli. Bunların hepsi için de, içindeki putları ve puthâneyi yıkmak, kırmak ve yok etmek gerek. Nefsin, kişiyi ancak sonu felâket olan bir yola hazırladığını hiç akıldan çıkarmamalı. Aslında pek kısa olan güzel ömrünü gizli ve gönül ilmi olan irfan ile geliştirmesini bilmeli. Put ve puthânedен arınmış gönüller ki irfan ile süslenir ve nurlanırlar. Bu kemâle erişte korkaklık ve çekingenlik olmaz. Korkusuzca sabretmek, zorluklara katlanmak ve sonuna kadar dayanmak gerek. Yerine göre kendine, etrâfına

ve yakınlarına, diğer başka kimselere zulmedenlerle zillet ve minnet gibi insanı alçaltma yolu tutanlar, dâvâyı kaybeden bahtsızlardır. Üstâdım son mısrasında “*Hiç girilmez cennete rüşvetle*” buyuruyor. Bunun neresini açıklayalım. Zaten açık ve ibretli kelâm.

(187)

Ümmehât oldu asıl ahlâk heman
İşte bunlardır açar yol bî-kümân

(188)

Bil hakikat yollarında seferi
Mülk-i hestîden güzeldir asgarî

(189)

Çünkü mevhumdur görünse var gibi
Âkıbet sönmektedir hep nâr gibi

(190)

İlm-i hikmetde bu âlem hep serâb
Katresi ile baş eğen sanur şarâb

(191)

Mevc olup geldik göründü kâinat
Bahre gir olsun başın mevcden rahat

(192)

Bil ki bir mevcsin o deryâda gezen

Zâhil olma aslını gör de özen

Bütün yücelme yollarının başı, esâsı, anası ahlâkdır. Hiç şüphe edilmesin ki insanı Hazret-i İnsan makâmına erdiren yol, huy güzelliğinden yani ahlâk güzelliğinden geçer.

Hakîkate ulaştıran yolculuk aslında bir zerre toprak olup yine aslına dönecek olan bu vücuttan, asılsız ve hayâl olan bu varlıktan soyunmakla, kurtulmakla gerçekleşecektir. Gün gün görmekteyiz, sanki yavaş yavaş sönmekte olan bir ateş gibi tükeniyoruz. Âşikâr her şey. Hikmet ilminde bu âlem geçici bir dünya, hayâlden başka bir şey değil, tıpkı aynadaki gölge gibi.

“Âyinedir bu âlem her şey Hakk ile kâim

Mir’ât-ı Muhammed’den Allah görünüür dâim”

buyurmuştur şâir.

Altıncı duygu olan kalbgözü, bir zerre, azıcık irfan penceresi açılan görür; asıl olan âlem kudret sıfatı sonsuz denizde gezer, yürür, yer, içer ve güyâ fânî bir ömürde yaşar gibi görünen bizler, ancak birer dalgacıktan başka bir şey değiliz. Öyle ise ne olduğunu, nerede olduğunu iyice bil de gâib et, yok et kendini, o sonsuz denizde... “Sanki varım” vehmi içinde bir dalgacık olmak derdinden kurtar başını. Teslim ol. Tam teslim. İşin sırrı bu işte!

Hakk’a tevîz-i umûr et, ne elem çek ne keder!

Kendi hiçliğini böylece daha iyi bilmiş olur ve bütün gör-

düklerin ve görmediklerinin tümü ile birlikte kâinâtın Yüce Yaratıcı'sının sonsuz kudret sıfatı denizinde gezen birer dalgacık olduğunu daha iyi anlarsın. Üzerinde yaşadığımız şu dünyamız bile o yüce sonsuzluk denizinin ancak ufacık birer dalgacığdır. Bu dünyamız, uzay denilen sonsuzluk denizinde Atlas Okyanusu'na on bin metreden atılan bir nohut tanesi kadar bile misâl olamaz. Öyle ise şaşkınlıktan kendimizi kurtaralım.

(193)

Sanma kim dâr-ı fenâ olmuş vatan
Beklemekde hep türâb olan atan

(194)

Et tezekkür-ü mevti kim son nüvedir
'Küllü şey'in halikun İllâ Hüve'dir

(195)

Aczimizle yâ İlâhî al bizi
Bahr-i ummânın da gark et sal bizi

(196)

Mevcimizden bahrine geçmek için
Ehl-i berzahtan firâr etmek için

(197)

Etmez âkil, fâni bezme iştirak
Nefsi şeytâna verirsen sen helâk

(198)

Gafletimizden edüb bina bizi
Ruhumuz duysun vatan aslımızı

Bilelim ki bu geçici dünya bizim vatanımız, yurdumuz değil. Burası pek kısa bir zaman konuk olmak için bir misâfirhâne. Asıl yurdumuza geçiş durağı. Bir düşünelim nerede, nice geçmişlerimiz, hepsi birer avuç toprak oldu. Ruhları ise bizi bekler. O toplanma gününü sen de hep düşün, ölümünü, geçiş yolunda bir kâbir âlemi olduğunu. Bir avuç, bir zerre toprağın içindeki bir özden, bir tohumdan yine bütünleşecek, rûhun ile buluşup toplanma yerine ulaşacaksın. Her şey yok olmaya mahkûmdur. Yok olacaktır. Bâkî olan, kalıcı olan, sonu olmayan yalnız Cenâb-ı Hakk'dır (*celle celâluhû*).

Ey yüce Rabbimiz, bizi bu âciz hâlimizle al ve senin o sâhili olmayan sonsuzluk denizinde, kudret sıfatında her şeye gücü yeterliliğinde yok et. Denizin içinde görünmeyen balık misâli sıfat denizine batır bizi İlâhî! Zerrecik bir dalgayız, sonsuzluk denizine dalıp yok olmak istiyoruz. Kabir ehli arasında, bu dünyayı kendisine kabir âlemi hâline getiren gâfiller arasında bırakma bizi. Vuslata ermek, sana gelmek isteyen neylesin bu geçici, yalancı, aldatıcı âlemin kandırıcı zevklerini; bizi ebedî karanlığa götürmek isteyen nefs şeyta-

nını yenmekte habersiz, hak ve hakikati görmeyen, duymayanlardan etme. Görücü ve uyanık eylede rûhumuz ebedî âlemdeki yerimizi duysun ve bilsin. İlâhî! Buradan gitmeden asıl vatanımızın neresi olduğunu bilenlerden eyle bizi. Âmin...

4-Halvet Der Encümen

Halvet der encümen: Topluluk içinde yalnız kalma. Cismen halk ile mânen Hakk ile bulunmak. Tarikat mesleğinin en zor tarafı... Fakat kâmil insan yetiştirme mektebinin çok üstün bir terbiye yolu.

(199)

Sordular Şâh-ı Bahâeddîn'e nâs
Seyrinizden bildirin bâzı esâs

(200)

Halvet der encümen dediği hemân
Kesret içine vahdeti bulmak a'yân

(201)

Cisminiz halk ile, bânın Hak ile
Kül içinde fâriğ-i mutlak ile

(202)

Sûretâ gir nâs içine, ayrı ol
Gösterüb kendini amma gayri ol

(203)

Beyt-i dilde gizli dursun gevherin

Zâhiri divânedir hep erlerin

Tarîkimizin imâmı Muhammed Bahâüddîn Nakşibend (*kuddise sirruhû*) Hazretleri'ne sordular, "Mânevî yolunuzun özü, esâsı nedir?" Cevâben buyurdular: "Halvet der encümen / Topluluk içinde yalnızlık..." Asıl kemâl, mânevî aslanlık, çokluk içinde, halk arasında bütün yaşantılarıyla onlardan biri gibi yaşayıp vahdeti bulmak. Yalnızlık, birlik ve teklîk sırrına ermek. Görüntümüz vücutça yönü madde ve cisim olarak herkesle beraber olmak, iç yaşantımızla da Hakk ile olmak. Çokluk içinde kesinlikle serbest, bağlantısız ve yalnız olmak; usûlen arasına girmeli ama asıl olan onlardan ayrı olmayı bilmek gerekli. Kendini onların arasında göster, öyle görün. Ancak onlardan olma, özün, asıl ve esâsın gönül evinde kalbinin içinde gizli dursun. Hakk erleri, görünürde halk katında divâne, meczup diye söylenir zaten.

Garip bir tecelli ki yakınımın bu âcize koydukları isimler... Bir abdal diye söz eder bizden. Keşke o mânevî rütbeye erebilenlerden olabilseydik. Söyleyen mânâsını bilmez. Onun bir diğeri de bizi soracağı vakit "Dervişlikten ne haber?" veya "Mecnun ne yapıyor?" diye sorarmış. Kabahat bizim ki, emre tam uymadık. Onların arasında her hâlimizle onlarla olamadık.

Bir ziyâretimiz sırasında Bursa-Murâdiye türbelerinden birinde bir levhâ görmüştüm. Bu bir hadîs-i şerîf levhâsı idi. Mânâsı aklımda kaldığı kadarıyla meâlen şöyle diyor-

du: “Allah’ı öyle çok zikredin, ta ki-insanlar- size mecnun/deli desinler.” Âlemlere rahmet olarak gönderilen Yüce Kurtarıcımız’ın (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) müjdesi bu idi bu! İdrak sahipleri düşünsünler. Öyle ise onlar kim, biz kim? Hamd ve şükür ederiz; gaflet karanlığında kalanlardan olmadığımıza.

(204)

Hem ticâret hem kitâbetle olur
Gâfil olmaz Hazret-i Hak’dan şuur

(205)

Nisbet-i bâtın bulur tenhâ mahâl
Bâzı kesrette olur, gelmez halel

İster alışverişte ol, ister masa başındaki işlerinde ol, eğer gönül antenini Hakk’a (*celle celâluhû*) bağladınsa korkma. Zîrâ gaflette değilsin. Duyuyor, biliyor ve anlıyorsun. Şuur denen, kendi iç dünyanın merkezî haberleridir ve uyanıktır. İşte mutlu kişilik, görünürde halk ile, hakîkatte Hakk ile olmaktır. Bir kalb ilişkisi kurmuştur. İç âleminde kendine tenhâ yer bulmuştur. Zîrâ dışarıdaki hay-huydan haberi yoktur. Öylesinin kalbi, halk arasında da, çokluk içinde de durmadan zikreder. Kalabalık olmak zarar vermez o mutlu kişiye.

(206)

Lâubâli olsa bir mecliste ger
Sâmit olmaktır huzûr u mûteber

(207)

Ekseri ashâbımız ahfâ edüb
İncilâ buldu o halvette gidüb

Bulunduğun mecliste eğer duygusuz, saygısız kimse varsa öyle bir yerde susmak daha hayırlıdır. Gönül öyle rahat bulur. Makbûl ve doğru yol böyledir. Bu yolun pek çok sultanları, üstâzları sırlarını pek gizlediler. Kalabalıktan çekindiler. Cisminde yalnızlığı iyi gördüler ve o halvet âlemi yalnızlık hâllerinde daha da parladı, gönül âyinleri açıldı, altıncı pencereleri körlükten kurtulup hakîkati görenlerden oldular.

(208)

Hem tarîkat zevki pür sohbet olur
Öyle sohbet ki beri şöhret olur

(209)

Şöhretin âfet olanın bilmeli
Maksad-ı sohbet nihânın bilmeli

(210)

Asl-ı sohbet şöyledir kim her biri
Zâtına nef'i ede isbat diğeri

(211)

Ref'i olub sûretde aynı i'tibar

Hep müsâvî deşt ü sahra âbûdâr

(212)

Kalb meğır mir'at-ı Hak'dır gayrı yok

Aks-i kesrette ânınçün seyri yok

Tarikatın tadı, zevki ve hoşluğu sohbetledir. Ama öyle sohbet ki orada gösteriş olmasın ve halk arasında da çok söylenmesin. Zîrâ şöhret, gösteriş bir âfet, bir belâdır. İstenen ve yararlı olan sohbet ise gizli ve saklı olandır. Tarikat tadını almayana sohbet ne gerek? O gibileri sıkır, azap verir. Sohbet meclislerinde işin inceliğini bilmek ve duymak gerek. Sohbet meclisinde yalnız sohbet eden değil, meclistekilerin her biri kendinden geçebilecek. Ne söyleyen, ne de dinleyen onlar değil. Asıl olan konuk oraya gelmiş. Var olan O. Hepsi O. Yalnız O. Bu hâl yaşanabildiği anda işte o sohbet meclisi kurulmuştur. Artık görünür hâl silinmiş ve yok olmuştur. Hezeyânın yerini hakikat kaplamıştır. Ne varki zaten Hakk, gören gözler içindir. Altıncı duygu, iç âlem gözü ile ova da dağlık-taşlık da, tazelik-güzellik de, bağ ve bahçelik de hepsi birdir. Hepsi müsâvîdir. Zîrâ her şeyde her yerde görünen yalnız O, yalnız O'nun görüntüsüdür. Böylece Hakk yoluna gidiş, mânen yücelme, çokluk içindeki yalnızlık sırrı ile olmaktadır.

(213)

Hem dedi Şâh-ı Nakşibend şu hikmeti
Sûre-i Kevser' de efsah âyeti

(214)

Yâ Resûlüm, vahdeti verdim Sana
Kesreti irşâd edüb gönder Bana

(215)

Nûş eden zevkiyle âb-ı kevseri
Feyz-i câri şevki anlar mazhârı

(216)

Dâr-ı kesretde susamış ümmeti
Da'vet edüb ver şerâb-ı vahdeti

(217)

Vahdeti, kesrette bulsun âşıkân
Cennet-i vuslat âna olsun beyân

(218)

Dost evine gayri ağyar girmesün
Muhlisânın bağına hâr girmesün

Şâh-ı Nakşibend (*kuddise sirruhû*) Kevser Sûresi'ndeki çok açık olan âyet-i celîlenin hikmetini, sırrını beyanda şöyle der:

“Hâlık-ı Kâinât (celle celâluhû) Habîb-i Edîb-i Ekrem (sallallâhu aleyhi ve sellem) Efendimiz'i “Ey Resûlüm! Vahdet, birlik, yalnızlık ve tekliği sana verdim. İnsanlara doğru yolu bildir ve göster de öylece Bana gönder.” Kevser suyunu cânü gönülden istekle içenler mânen ilerleyerek isteklerine ererler. Burada çok incelik var. Kur'ân-ı Kerîm'in müjdesine göre kevser, cennet nehirlerinden bir mübârek sudur. Cennet ehlinin o sudan içeceği müjdelenmiştir. Bir defa içen bir daha susamayacaktır. Buradaki yani bu fânî dünyadaki kevser İslâm'dır. Kur'ân-ı Kerîm'i okumak kevser içmektir. Hidâyet yoluna erenler, kevser içmiş bahtlılardır ki ebedî âlemin kevserini de onlar içeceklerdir. Öyle ise ey Habîbim bu çokluk mülkünde susamış olan ümmetini dâvet et, çağır da, onlara benim vahdet, teklik suyunu içir. İman nûrunu kalblerine doldur. Böylece âşıklar teklik sırrını çoklukta bulsunlar da Sevgili'ye kavuşma yolunu ve cenneti bilsinler. Dost evini bulan mümin kalbine artık yabancı girmesin. Doğru ve sâdıklar bahçesinde diken gerekmez.”

(219)

Yâ İlâhî, bağımız bağî yeri

Olmaya, hıfz eyle ağyar haberi

Yâ İlâhî! Gönül bahçemiz eşkiyâ, yabancı ve düşman yeri olmasın. Sen koru, sen sakla bizleri. Zararlı olacak bütün söz ve söylentilerden sana sığınırız. Âmin...

5-Yâd Kerd

Bunları dinliyor musunuz? Ben yokken açıp tekrar ediyor musunuz? Yoksa yazdığım la kalıyor mu? Eğer fırsat buldukça açar da dinlerseniz tekrar tekrar, yavaş yavaş yeni bilgiler gelebilir içinize. Şimdi hülâsâ ettiğim, özetlediğim sekiz şartın beşincisine gelmiştik.

(220)

‘Yâd’ yabancı, ‘kerd’ çıkar ma’nâsına
Kalbe bul sed, düşman istilâsına

(221)

Evvelâ boşalt bu fânî cesedi
Pâk edüb tevbe ile cümle hasedi

(222)

Zikre başla boş dimağ ile yani
İhmâl etme hem meded eyleyeni

(223)

İbtîlâ-i mâsivâ oldukça derd
Emr-i âzam oldu tembih yâd-ı kerd

(224)

Bak Ubeydullah ki âli meşrebi

Kasdı zikre dedi hifâ edebi

(225)

Hak'dan âgâh hem muhabbet eyleye

Mahz-ı rûhu hep ibâdet eyleye

Beşinci ders, yâd kerd. "*Reşehât Aynel-Hayat*" isimli eser-
de Abdülhâlık Gucdüvânî Hazretleri'nin tasavvuf ilminin
izâhında bildirdiği beşinci mertebenin pîrimizin risâlesine
göre açıklanışı:

"*Pâdişah konmaz saraya, hâne mamur olmadan*" diyor, gö-
nül duygusundan haberli bir kalem sâhibi. Bir hadîs-i kudsî
meâlinde "*Ben yere göğe sığmam. Bir mü'min kululumun kalbine
sığarım*" buyurmuş kâinâtın yaratıcısı Allah (*celle celâluhû*).
İşte yâd kerd bu; o gönül sarayından yabancıyı çıkar. Gönlü
ışgâl etmek isteyen düşmanın giriş yollarını da kapa.

Önce bize geçici bir emânet olarak verilmiş olan bu fânî
cesedi boşaltıp, tövbe banyosu ile arındırmak gerek. Böy-
lece bütün kötü düşünce, huy ve kıskançlık, çekememezlik
gibi nefis ve şeytanın belâlarından kurtulmuş olursun. Zikre
de böyle arınmış ve rahat bir dimağ ile başla. Ama bu yol-
da rehberin ve yardımcın olan mürşidini de gönlünden çı-
karma ki seni erdirme yolunda aracıdır. O Hakk'dan gayrı
ne varsa hepsi bu dertlerden kurtulmak için yâd kerd yani
yabancıyı gönlünden çıkar, emri verilmiştir. Güzel ve yüce
huylu Ubeydullah-ı Ahrâr (*kuddise sirruhû*) Hazretleri "Zi-
kir yolunda edeb gizliliklidir" buyurmuştur. Ancak Cenâb-ı

Hakk'dan (*celle celâluhû*) haberli ve uyanık olarak, içinden sevgi ve istekle, hoşlanarak, ruhumuzla, rûhun özü ile ibâdet eylemenin esâsını bildirmiştir.

(226)

Kalbi bilesin câmi-i kevniiyedir
Kâinâtın mücmeli âyinedir

(227)

Celbi ağyâr eyler ahvâlin fesâd
Nehr-i feyz ândan bulur çün incimâd

(228)

Tuttuğun desti bırakma habl-i hal
İ'tikâdın başkaya vehm u hayâl

(229)

Menbâ-ı zevki şaşırtma dikkat et
Feyz-i cârî ihtilât etmez çeşit

(230)

Dolduran enva-ı taamibî-ıdâd
Der ki sevdim, bende vardır îtiyâd

(231)

Sonra hazmetmez iş berbâd olur

Hem Azâzil yolları âbâd olur

Kalb ismi verilen kendine mahsus şekildeki et parçasının içinde saklı ve gizli bir cevher, bir öz var. İşte asıl kalb odur. Özdür. Bütün kâinâtı tüm yaratılanı toplayan odur. O öze sığmayan yoktur. Kâinâtın Yaratıcısı'nın nûru da orada parlar. Bütün varlıkların özünün âyinesidir. İnsan kalbi olan işte o nur yurduna yabancılar sokulursa, o kalb fesada uğrar, bozulur. Mânevî yücelme akımı da döner, durur, kesilir.

Înâbe yani tarikata girişte tuttuğunu elinden bırakma. Bil o elin kadrini. O mânevî iptir. Seni selâmet yoluna bağlayan üstâzından başkasına gönül kaptırmak, üstâzına kalben inanmamak, içinden geçirdiğin şüpheli istekler yolunu keser, zarara uğrarsın. Tadını duymaya başladığın pınardan ayrılma, şaşırma, dikkatli ol. Ama bağlılığında baştan beri cânı gönülünden istekli değildin ise vakit kaybetme. Sana emek veren de düşün de gönlünün çektiğine yönel. İki taraflı olmakla mânevî gelişme olmaz. Kendini kandırmış olursun. Doymayan obur insanlar gibi her eline geçeni midene doldurur ve ben bu çeşidi sevdim dersin, sonra mide fesadına uğrar, hazmedemezsin ve iş de berbâd olur. Bu bir misâldir. Her gördüğüne gönül veren hafif düşünceliler, daldan dala konma heveslileri ise ancak iblisi sevindirmiş ve sonunda onun şer yoluna sapmış olurlar.

Yetmiş yaşımızın eşiğinde bu satırların yazarını özet olarak tekrar bil. Bunda senin için fayda var. Otuz yedi yaşımı-

zın içinde Üstâzım'ı tanımak saâdetine ermiş, daha o anda gönlümüzün en mümtaz yerine sevgisini yerleştirmiştik. Üç senelik hazırlık ve yetişme devresi geçirtti bize. Altı ay ara ile gördüğümüz iki rüyâdan sonra 19 Mayıs 1950'de ilk der-si tâlim ettiler. Ebedî âleme teşrifleri olan 25 Temmuz 1965 tarihine kadar, ne fânî hayatlarında, ne de bugüne dek mü-bârek Üstâzım'ın mukaddes gönül mevkiine hiçbir fânîyi ortak etmek değil yanaştırmadım bile. Kasem ederim Rab-b'ime çocuklar; çok avcılarının eline düşürmek istediler. Hatta Üstâzım'ın Hakk'a yürümesinden sonra çok sevdiğim, çok yakın, her zaman kendisinden bahsettiğim bir Doktor Dur-sun vardı. O bile beni Hacı Sâmi Efendî'ye intisâba, yeniden intisâba meylettirmek için çok uğraştılar da hiçbirine bir şey demedim. Lisân-ı hâlîle, acı tebessüm ile gelip geçtim. İçimde bir sultan vardı. O sultana ortak yapamazdım kimseyi. Bir aslan postuna oturmuştum. Artık çakallarla uğraşamazdım.

Sevgi böyle olmalı kardeşlerim. Bugün bu efendinin bu-rada lafını dinlersin. Daha buradan içindeki laf soğumadan, gidersin bilmem kimin sohbetinde gece yarısına kadar orada hayhuya karışırsın! Olmaz öyle şey olmaz! Bu dervişlik de-ğil. Bu sadâkat yolu değil. Bu gönül eğlendirme, nefsin heves yollarıdır. Sonunda eline ne geçer? Puff! Bir havadan ibâret.

Âlemlerin Fahri (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) ve Hâlik-ı Kâinât (*celle celâluhû*) müstesnâ... Ondan başka gönül mev-kiine kimseyi koymadım. Mürşid böyle sevilir ve böyle de bağlanılırsa istenen yol açılır istekliye. Şüpheden olmasın ey oğul!

(232)

Nısfı tam etmezden ol dersini
Gitse şeyhi doldurub vâdesini

(233)

Nısf-ı evvel İsm-i Zât oldu yakîn
Nısf-ı sâni zikr-i tevhîde izin

(234)

O zaman tecdîd-i dest etmek gerek
Ma'rifet seyrinde dost etmek gerek

(235)

Hem ta'lim ede ândan İsm-i Zât
Şeyhi sâbık hep berâber yok fesâd

(236)

Sonra himmet eyle kendi zevkine
Ol keremle er muhabbet şevkine

(237)

Tâlîbe bir keyfiyet el vermeli
Bî-tâb dil sohbetini ermeli

Hepinizce bilinmektedir ki tarîk-i Nakşî'nin derecesi iki

bölümdür. Birinci bölüm lafzatullah zikri devresi; ikinci bölüm de tevhid zikri devresidir. Bir derviş birinci devreyi tamamlamadan şeyhi ebedî âleme göçerse, derviş, şeyhinin tâyin ettiği yeni halîfeye hemen inâbe eder bağlanır. Halîfe bırakmamışsa kendi yoluna yakın ve sevebileceği diğer bir şeyhe bağlanarak kaldığı yerden devam eder. Onu, üstâzı rûhâniyet yolu ile yetiştirir. Hatta kendisi de göçünce kabir âleminde sülûkunu yani tarikat basamaklarını tamamlatırlar. İşin önemli olanı çok içten sevgi ve sonsuz bir güvenme ile bağlılıktır.

Şâyet derviş lafzatullah makamlarını yani birinci devreyi tamamlayıp ikinci olan tevhid zikri menziline eriştikten sonra şeyhi dünyasını değiştirirse dervişin yeni bir şeyhe bağlanmasına gerek yok. Tevhid devresine yücelen mürid artık yetişmiş sayılır. Orta Asya müşşidleri tevhid dersi için erenleri başka memleketlere halîfe olarak gönderirlerdi. İrfan denilen ve satırsız öğrenilen gönül ilmimizin yolu müşşidin kalbinden geçerek gelir. Dervişe o yolu dâimâ açık tutmak gerek. Yeni halîfeye de feyiz zâten Hakk'a yürüyen müşşidden gelmeye devam etmektedir. Üstâz dünyayı değiştirmekle feyzi kesilmiş değildir. Belki daha da artmıştır. Onun için yukarıda açıklanan sebeple yeni bir şeyhe bağlanan, ilk üstâzından da her zaman mânevî yardımı bekler, beklemelidir. Böylece derviş tam bir gayretle çalışmasına devam edecektir. İçten sevgi ve bağlılıkla mânevî tadını dâimâ arttırmaya devam etmeli ki, zahmet çekilmeden iş meydana gelsin. Derviş böylece gönül sohbetine ersin. Yani söz olmadan üstâzının gönül yolundan alsın. Hem şevkini, hem de adına mârifet

denen gizli ilmini.

(238)

Çünkü gaflet uykusundan uyanana
Sıbgatullah ile ruhu boyana

(239)

Nûr-u feyzi cûş edüb intâc eder
Mâsivâyı cümleten ihrâc eder

(240)

Feth olub ebvâb-ı şehri ma'rifet
Keşf olur ânda dilârâ âkıbet

(241)

Bir hakikat şehri olmakta husûl
İşte sâdât dediler buna vusûl

(242)

Yâ İlâhî vuslatın şevki ile biz
Mest olub olduk bugün hep eşkrîz

Bu hâle ermek, ancak gaflet uykusundan habersizlik, vurdum duymazlık miskinliğinden kurtulup rûhunu Cenâb-ı Hakk'ın (*celle celâluhû*) mânevî boyası ile Estaîzü billâh Bis-

millah; “*Sıbgatallâh (sıbgatallâhi) ve men ahsenu minallâhi sıbgaten, ve nahnû lehu âbidûn (âbidûne).*”²¹ boyamakla kazanılır.

Uyanık olmak gerek. Bu yol için Hakk’ı bilmek Hakk yolundan zerre ayrılmamak gerek. Bu yol, bu duygu ve bu yolda sıdk ve ihlâs ile yani cânu gönülden bağlılık ile giden bir kimsede feyzin nûru göğüsteki makamlarda coşar ve taşar da istenilen mânevî kapılar açılır o bahtlı kişiye. Adına mârifet denen gönül ilmi şehrinin kapılarıdır bunlar. Yaşanmayınca duyulmaz. Ermeyince bulunmaz. Sözle de bu kadar aralanabilir bu gizli ilmin kapıları. Ancak o duygu derecesine eren bahtlı kimseye gönül denilen sarayın sevgilisi âşikâr olur. Böylece istenen de olur. İşte yüce pîrlerimiz bu hâle, vusûl, ulaşma, erişme dediler.

Ey yüce Rabbimiz! Bizler de bugün, ulaşma ve erişme isteğiyle ve gözyaşları dökerek mânevî sarhoşlardan olduk.

6-Bâz Geşt

(243)

‘Bâz’ açıktır, ‘keşt’ edici seyrini

Yâni yollar bulmak ister niyrini

(244)

‘Bâz-ı keşt’ dir anlaya maksûdunu

Gâfil-i zikr olmaya ma’bûdunu

²¹ (Biz) Allahın boyasıyla (boyanmışızdır). Allahdan daha güzel boyası olan kim? Biz ona kulluk edenleriz.” (Bakara Sûresi, 138. âyet-i kerîme.)

(245)

Hem lisânı, dili tevhîd eyleye
Kalb dili kendine tecrid eyleye

(246)

Ey Hüdâvendâ diye kastımda Sen
Hep rızandır gayrı yok, azmimde Sen

(247)

Yâ İlâhî ente maksûdî deyüb
Mübtedîler gerçi bunda kizb edüb

(248)

Hâlini uydurmayub da kavline
Mahz-ı tevhîd münâdimdir hâline

(249)

Sözde sâdık olmayan kâzib olur
Söyledikçe her zaman hâcib olur

(250)

Kalbe gelse bu hicâbı bir zaman
Nûru sıdk olur giderek ol gümân

(251)

Çünkü Şeyh Hâce Bahâüddîn Ömer
Mübtedîye karşı şöyle dediler:

(252)

Her ne denl  zâkir olsa b -der n
Sem'-i s dkı duya bir gün 'fenzer n'

Baz ge t: Gizlileri açık edici bu sır, tarikatta mânevî ilerleme olan seyr  s l kte yolların açılmasıdır. Yani n ra ulaşmak için yol olduğunu bildirir. İstenileni açıklayan mânâsı vardır. Bu makamda zâkir, Cenâb-ı Hakk'ı (*celle celâluhû*) zikirde habersiz ve dalgın olmamalıdır. Hem konuşma dilini ve hem de gönlünü Hakk'dan başkasından ayırmalıdır. İşte ancak o vakit tevhidin nûru aydınlatır i   lemimizi de b z ge t'in sırrı açıklık kazanır.

Bu makamda zikreden *"Ey yüce Rabbim; iste im, niyetim Sen, Sen'in benden ho n d olmandır. Bu yolda kararlıyım Sen'den gayrı iste im yok"* der. *" l h  ente maksûdî ve rızâke matlûbî"* devamlı virdinin sırrı bu. Tarikat sır ve tadına henüz ermemi  yeni dervişler bu kelâmı taklid olarak söyler. Çünkü hâlini sözüne tam uyduramamı tır. Henüz hâlis ve saf bir zikir yapacak duyguya erememi tir. Sözünde doğru ve gerçekçi olmayan yalancı olur ve söylediği yüce sözden ötürü de utanır. Zâkirin kalbine gelse ki *"Ben  u yüce söz ve dilekte neler istiyorum"* diye bir utanma ve sıkılma duygusu hali olsa, hemen do rulu un nûru kaplar i ini, o şüpheli hâli yok olur. Zâkirin zikirde uyanık olması gerek. Hakk'dan başkasını gönlünden atması gerek. Bu husus için  eyh Hâce Bah ed-d n  mer (*kuddise sirruhû*) yeni derviş için  u müjdeyi verdiler: *"Derviş her ne sebeple olursa olsun, eğer i e ula mamı  ise de, bir gün gelir, gönül kulağı s dıklık sesini duyar."*

(253)

Her ne kim eylerse insan 'vird'ini
Âkıbet keşf eyleye ol derdini

(254)

Aşk-ı ihlâs ta ki gelsin rûhuna
Fûlk-i cismi nâil olur Nûh'una

Bir kimse zikrini devamlı tekrarlırsa, yani zikrini gönül-
den vird ederse sonunda istediğini de bulacaktır. Aşk ve
sevgisini, yalnız ve tam doğruluk derecesine yani ihlâs hâ-
line erdirince, ruh, bu vücud gemisinde kurtarıcısına erer.

(255)

İsterim ancak rızâ-i pâkini
Kalbime ver feyzinin idrâkini

(256)

Nefy ola dilden kamu dünyâ işi
Hâsıl ola zikrimin bâz-ı keşt'i

Dervişin gönülden dileği şöyle olmalı: “İlâhî, senin benden
*râzı olmanı isterim! Kalbime feyzini erıştır. Kalbimi bu duyguyu
anlar yüceliğe erdir. Mâsivâ denen bu geçici dünyanın bütün al-
datıcı ve geçici her şeyini kalbimden atmak gücünü ver ki ancak o
vakit zikrini anlayıp da isteklerim olsun. Meydana gelsin. Bâz geşt
sırrının açıklaması neymiş bende bileyim. Öğreneyim.” Âmin...*

7-Nigâh Dâşt

(257)

Her 'nigâh daşt' dır murâkıb hâtıra
Gayrı yoktur dönse kalbi fâtıra

(258)

Zikr-i tevhîdi ederken sâlikân
Girmeye hiç gönlüne kevn-i mekân

(259)

Nâzır olub kalbine ol hâl ile
Bir veya yarım saat dur lâl ile

(260)

Bit-tamam az da olsa, oldum hâtıra
Mütecelli olmuş demektir zâkire

(261)

Gerçi reyinle kolay olmaz bu hâl
Mâsivâdan gelmeden bir inhilâl

Yukarıdan beri hep aynı esas üzerinde söz ettik. Tarikat, kalbin mâsivâdan arındırılması ve mârifet denen gizli ilim hâzinesinin kalbe akıtılması yolu. İşte nigâh daşt da kal-

bi başka şeylere uğraşmaktan kurtarmak demektir. Gönlü Hakk'a çevirerek hâtıra gelen bütün diğer şeyleri kovmak gerek. Bu gayret ile gönül her şeyden paklanmış olarak Yaratıcısı'na dönmüş olur.

Tevhid zikri yapan dervişlerin gönlüne mâsivâ denen yaratılmışların hiçbirisi girmemeli. Mal, evlat, sevgili, dost, düşman... Hakk'dan gayrı hiçbir şey kalmamalı gönül sarayında.

Kalbi böylece pakladıktan sonra kapalı gözlerle başını göğsüne düşürerek yarım saat veya bir saat ağzı söz etmeden ruh gözü ile kalbe bakmalı, kalbe gelen ve Hakk'dan uzaklaştıran şeylerin hepsi yok olmalı. Zâkirin gönlünün âyinesi bu durumdan sonra görünür kendisine artık. Pâk olan o âyinede tevhîdin nûru parlamaktadır. O nur akseder sâlikin alnına da erbâbı görür onu. Ama bu hâle gelmek kolay değildir. Mâsivâ denen dünya isteklerinin hepsinden kurtulmak pek zor. Nice yetişkinler neler çekmişler mâsivâ belâsından ve geçememişler dünya hay huyundan. Ancak mânevî sultanlığın bundan başka yolu yoktur.

(262)

Kalbi rabt-ı Zât'a mümkün kılmağa

Secde-i kalb ara sen bulmağa

(263)

Secde et Rabb'a fakat bul vâsıta

Kâbe-i Hakk'ı bulub et râbıta

(264)

Ger ederse bu havâtır hep firar
Kurb-u Mevlâ'da eder ol kalb karar

(265)

'Dâr-ı hîçî'ye girüb bul dergehi
Sâhibinden abde gelsün âgehi

Kalbi tam olarak Zât'a bağlayabilmek için ise kalbin secdesini arayıp bulmak gerek. Mürid secdenin hakîkatine, sırrına ermeli. Avâma mahsus olan sadece kalıp secdesiyle bulunmaz. Arayıcı mürşidi bulmak gerek. Öylece Hakk Kâbesi'ni bulup Rabb'ine secde etmeli. Râbîta denen gönülden bağlanış sırrı o vakit anlaşılmış olur.

Eğer sâlik bütün kötü düşüncelerden ve nefsin bitmez, tükenemez kötü isteklerinden kurtulabilir ve onları, Hakk divânı olan gönül sarayından tamamen kovabilirse, işte o vakit paklanmış kalbi Hakk'a yakınlık saâdetine erer de kişi Hazret-i İnsan yüceliğini kazanır. Mutlu olur. Böylece 'Dâr-ı Hiçî' 'Makam-ı Hiçî' denen 'yokluk evi' ne ulaşır. Orada Hakk dîvânına yücelerek, Mevlâ'sından kuluna nice gizli sırlar âşikâr olur. Haberler gelir. Çünkü bahtlı kişiye açılmıştır gizli perdeler. Altıncı duygu uyanmış, altıncı pencere açılmıştır. Uzakları yakın olmuş, gizliler de açıklanmıştır. Onu bilir, görür ve duyar olmuştur artık.

8-Yâd Dâşt

(266)

Mâsivâyı kaldırub pür zevk olub
Hubb-i Zât'ıyle garik-i şevk olub

(267)

Ol şuhûddur, ruh bulur, ten bayılır
İşte 'yâd daşt' bu makamdan sayılır

(268)

Zâta oldu kalbde hubb-i muttasıl
Geldi envâr-ı sıfat kalktıktâ zıl

(269)

Birden istilâ edüb gönlünde nûr
Şimdi buldu âlem-i enfüs, huzûr

(270)

Hâce Ahrâr hem dedi ey ârifân
Dille olmaz gerçi bu hâller beyân

Geçmiş hâtıraları anma. Hakk'dan gayri her şeyi, mâsivâ denen her şeyi içinden atarak gönlü pâk etmenin pek çok tadını aldıktan sonra Hakk sevgisinde kendini gâib etmenin

şevkine şuhud makâmı denmiş. Bu şâhidlik, bilicilik veya tasdik kemâlinde sâlikin rûhu isteğine ermiş ve insan kalıbı denen bu vücûd da kendinden geçmiştir. İşte yâd dâşt makâmı budur.

Zât-ı İlâhî sevgisi kalbe ulaşınca kalbi gölgeleyen perde kalkar, ilâhî sıfatların nurları birden gönülü kaplar. Nefesler âlemi de ancak böyle huzûra ve rahata erer. Hâce-i Ahrâr (*kuddise sirruhû*), bu hâllerin dille anlatılamayacağını buyurmuştur.

(271)

Yâd kerd oldu tekellüfle zikir
Bâz keşt Allah'a dönmehtir fikir

(272)

Hıfz edüb anı 'nigâh-ı daşt' oldu hem
Anda 'yâd daşt'dır rüsuh bulsun himem

(273)

Sâri oldukta tecelli şeş cihet
Gâlib oldu zâkire işbu sıfat

Yâd kerd, yabancıyı gönlünden çıkar da öyle zikret emri aslında pek zahmetli ve zor bir iştir. Söz ile kolay söylenir. Lâkin o hâli bulmak kolay değil. İşin özü bâz keşt'in açıklanışı ise düşünceyi tamamen Cenâb-ı Hakk'a (*celle celâluhû*)

çevirmektir. Bu fikir, düşünce ve duygusunu bozmadan koruyarak nigâh dâşt, kalbi başka şeylerle meşgûl etmekten kurtarmaktır. Bu hâller kemâl bulunca o vakit yâd dâşt, hâtıraları anma derecesinde artık korku kalmamıştır. Edinilen bunca gayretler iç kaleyi kuvvetlendirmiştir. Korkusuzdur. Yolunda sâbit ve sâdıktır. Artık kişi Hazret-i İnsan yüceliğine ermiştir. Tasavvuf denen mânevî yolun “kâmil insan” diye söz ettiği makâma ermiştir. Bu devrede kâmil kişinin vücûdunu her yönden feyiz sarar, mânevî kulağı duyar olur. İlâhî sıfatların mânevî denizinde kaybolmuştur.

(274)

Her havassı mahv edüb nûr-i vücûd
Ehl-i irfan dediler buna şühûd

(275)

Bu makam müstağrâk-ı fillah ola
Zat’a olmaz ol sıfatla râh bula

Bilinen beş duygudan geçmiş, bütün varlığını nur kaplamıştır. Bu makâma bu yolun seçkinleri şuhud makâmı demişlerdir. Şuhud makâmı sultanlık makâmıdır. Uzak yakın birdir onun için; karanlık, aydınlık aynı, gizlilikler âşikâr olmuştur. Mevlâ’nın gözü ile görür, bilir, yine o yolla duyar olmuştur. Cenâb-ı Hakk’ın (*celle celâluhû*) zâtı, yaratıklarının düşünemeyeceği bir pek yüceliktir. Ancak derviş kemâl mertebesinde O’nun sıfatlarında ve O’nun yolunda kendini

yok etmiştir. İşte bu mânevî mesleğin de ulaşılmasını dilediği hâl ve makam budur. Böylece bilmemiz gerekli.

Sekiz şart burada tamamlanmıştır. Bundan sonra üç esastan söz edeceğiz. Bunlar; “Kalbini bil, zamanını bil, yaptığın zikrin edâsını da bil” diye buyurmuş bu ilmin sultanı. Cümlesinin âlî ruhları şâd, rûhâniyetleri bizlere ışıık ve vesîle-i feyz olsun. Âmin...

Abdülhâlık Gucdüvânî Hazretleri’nin Sekiz Şartının Özeti

Hûş der dem: Her an uyanık ol. Aldığın ve verdiğin her nefes “Hû” zikridir. Bütün kâinât bu zikri yapar.

Nazar ber kadem: Yürürken, otururken, her zaman, her yerde önüne bak. Gözlerini haramdan koru!

Sefer der vatan: Unutma bu âlem bir misâfirhânedir. Asıl vatan olan ebedî âlemin bir yolcusu olduğunu unutma. Hazırlığın ona göre olsun.

Halvet der encümen: Kalıbın insanlar arasında olsa da kalbini Hakk’dan ayırma, gafletten çık, uyanık ol. Saâdet yalnızlıktadır unutma!

Yâd kerd: Gönül evinden yabancıyı çıkar. Gönül Hakk sarayıdır. Dünyayı sokma oraya.

Bâz geşt: Eğer kendini yukarıdaki esaslara hazırladınsa artık gizliler açıklanacaktır sana.

Nigâh dâşt: Gönlü tamamen dünya meşgâlesinden arındırarak, mârifet denen gizli ilmin kalbe dolmasına yol açmasını bil!

Yâd dâşt: Tam arınma, tam teslim ve nihâyet rûhun tam kemâle erişî. Kâmil insan makâmı, o makâma yükseliş istidat ve kâbiliyetinde yaratıldığını bil. Bahtlılığını düşün de oraya ulaşmayı kendine gâye edin!

Ey Hakk yolcusu! İşte sana adına tarikat denen mutluluk mesleği ve yolunun sekiz şartı... Tasavvuf denen gizli ilim yolunun özeti budur.

Şâh-ı Nakşibend Hazretleri'nin İlhâk Ettiği Elfâz-ı Selâse (Üç Söz)

(276)

Üç lafız dahi demiştir Hâcegân
Anları da eyleyeyim biraz a'yân

(277)

Sonra tertib-i usûl-i zikre gel
Hem dahi akvâl-i şeyhi fikre gel

Tarikatımıza temel olan bu yüce mesleğin esas, öz ve sırlarını sekiz şart içinde açıklayan üstâzlarımız, bu yolda tamamlayıcı üç söz daha söylemişlerdir. Onları da yeteri kadar açıklayalım. Sonra da zikir yolumuzun temel ve esaslarını sırasına uygun olarak kaydederiz. Ayrıca mürşidinden duyduğunuz sözleri ve sohbetlerini de dâimâ hatırla! Bu üç söz:

Vukûf-i Zamânî.

Vukûf-i Adedî.

Vukûf-i Kalbî.

1-Vukûf-i Zamânî (Zamanı Bilmek)

(278)

‘An’ vukûfîdir ki sâlik bilmeli
Vaktinin bir bir hesâbını kılmalı

(279)

Geçmişin, hem hâlin vaktin bilüb
Vâkıf olmak zelleyi kalbden silüb

(280)

Ger itaatla geçirmişse zaman
Şükrile Hakk’a huzu’ et o zaman

(281)

Gaflet ü isyân ise ger yaptığı
Tövbelerle düzele ol saptığı

Zikre oturan derviş, oturduğu zamanını ve o an içinde bulunduğu hâli bilmelidir. Yani yalnız kalıbı ve cesedi ile seccâdede, kafası ise binbir fâidesiz dalgada olmayacak. Öylesine beyhûde oturup kendine eziyet etmeyecek. Nerede, ne iş için oturduğunu bilecek. Dünyayı gücü yettiği kadar arkaya atacak ve kalıbı yani vücut olarak kendisi, kalbi ve rûhu aynı istek, düşünce birliği ile seccâdesine oturacaktır.

İşte o vakit zamanın hesâbını bilir, ne yapmak istediğini bilir. Gafletle boşa geçirdiği geçmiş günlerini hatırlar ve kavuştuğu mutlu hâlin kadrini daha iyi anlar da işine o derece içten bağlanır. Kalbinden de her zararlıyı kovup çıkarır. Eğer vakitlerini aldığı emirlere uyarak geçirebiliyorsa işte o vakit Hakk'a (*celle celâluhû*) şükrederek başını göğsüne düşürmüş tam teslim hâline gelmiştir. Vaktiyle yaptıkları isyan hâllerine de gönülden pişmanlık duyarak tövbeler eder ve tüm sapıklıklardan da böylece kurtulmuş olur.

(282)

Hâce Ya'kub şöyle etmişti beyân
Duysun emr-i şâh'ı indi duymayan

(283)

Kabz olursa hâlde istiğfar gerek
Bast olursa hamd-i şükr-i Yâr gerek

(284)

Hem ilâve etti her sâlik için
Saat ile zikre olsun bâ-rükün

(285)

Geçse her saat huzurla şâd ola
Kesret-i dünyâ gidip âbâd ola

(286)

Gafletin görse bütün gün âh deyüb
Çok tazarru'la her an Allah deyüb

(287)

Bâz keş't'e eyleyüb bir dem rücu'
Şuğla aşk-ı zevkiyle kıla şuru'

Orta Asya büyüklerimizden Hâce Ya'kûb-i Çerhî (*kuddise sirruhû*) bu yolun inceliklerini açıklarken şöyle buyurmuşlardır: “*Derviş, gerek zikir sırasında ve gerekse diğer zamanlarda kabz hâlinde olursa yani isteksiz, sıkıntılı ve huzursuzluk içinde ise kalbi rahat değil ise hemen istiğfar etmeye başlasın, yalvarsın ve af dilesin. Eğer bast hâlinde ise yani yukarıdaki aksine huzur içinde gönlü rahat ve zikirde istekli ve hazlı ise o vakit de hakîkî sevgili ve hakîkî dost Mevlâ'sına hamd ve şükretsın.*” Zîrâ kapı o yönde. Ne gelirse o kapıdan olduğunu bilmeli. Her derviş zikrinin zamanını da bilmeli. Zikirde ne kadar saat kaldığını bilmek asıldır. Huzur yani gönül rahatlığı içinde geçirdiği her saat için sevinçli olmak hakkıdır. Derviş böyle bir zikir saatinde mâsivâ denen dünya hay-huyunu unuttur. Çokluktan gönlünü kurtarır. Aradığı mânevî şenliğe kavuşmuş olur. Aksine gaflette olduğunu yani habersiz, dalgın ve sanki yaşayan ölü olduğunu anlar ve bütün gün bu acı hâline âh eder. Boyun büküp can ü gönülden yalvararak Allah (*celle celâluhû*) der ise kurtuluş yoluna girmiş olur. Şaşkınlık hâline düşen derviş hemen bâz geşt sırrına sarılmalı yani gizlileri

açık edicisini yakalamalı. Gönlü Hakk'dan başkasını düşünmekten kurtarıp öylece zikre girmeli ve zikre o aşkla devam etmelidir.

2-Vukûf-i Adedî (Adedi Bilmek)

(288)

Sanidir kim vâkîf-ı âdâd ola
Her sefer ta'dadına mu'tad ola

(289)

Nefy ü isbât eyler iken her nefes
Beş, yedi, sâirede tek olsun da kes

(290)

On yedi def'a olursa bu vasat
Bezm-i vahdette bulur ol inbisat

(291)

Her eser kim vâki' oldu bî- memât
Ol tasarruf ana vermiştir hayat

(292)

Nefy ederken mâsivâ menfî ola
Bu vücûd-i müsteâr mahvî ola

(293)

Gitti âlem kalmadı hiçbir vücûd
Bu fezâya verdi ol lütfi's-sücûd

Üç sözün birincisi, derviş bulunduğu zamanını bilecektir. Zamanından habersizsin yani gâfilin zikri beyhûde eziyettir. Yukarıda yeteri kadar açıkladık. İkincisi ise yaptığı zikrin adedini bilecektir. Bu mübârek mesleğin öğreticileri her dersin adedini tâyin ederek vermekte ve zikrin de tâyin edilen adet kadar yapılacağını bildirmektedir. Derviş başıboş ve kayıtsız bırakılmış değildir. Bu işin erbâbı, her yükün taşına-bilecek kadarını tâyin eder ve sâlikine de o miktar ders verir. Derviş her derste verilen zikir adedini bilip onu tam yapacak ve daha fazlasına da gitmeyecektir.

Habs-i nefesde derviş, nefy u isbat dersini yaparken her seferinde adedi tek yapmaya dikkat edecektir. Beş, yedi, dokuz gibi bir defadan on yedi adede kadarı orta; yirmi üç adet iyi; daha da fazlasına izin vardır. Dervişin dayanma istek ve zevki, ihlâsı kendi ölçüsünü bulur. Yalnızlık ve halvet hâlinde Mevlâ'sına gönül bağladığı zaman daralma kalmaz, açılır. İç âlemi de bir nefeste belki yüz adedi aşar da yine zorluk duymaz. Çünkü iş ölümsüzlük sırrından meydana çıkmıştır. İstedliğini, dilediğini yapmak aşkı ona hayat vermiştir. Nefessizlik sıkıntısını unutmuş ve tevhidin birleşiminde yok olmuştur. O anda artık başka bir hayatla hayat bulmuştur. "Lâ" deyip nefy ederken yani "hiçbir şey yok var olandan başka" derken, derviş o hâle gelmeli ki aslolan rûhuna binek olarak verilen kendi vücûdu, kalıbı da yok olmuş olacak...

Sanki mâsivâ denen bütün âlemin, her şeyin gittiğini, sanki hiçbir vücudun da kalmadığını bilecek. Bir adı fezâ olan ve şimdiki dille uzay denilen uçsuz bucaksız sonsuzluk âleminin sâhibi, bizlere secde ile kendisine yakınlığı bağışlayan Cenâb-ı Hakk'ın (*celle celâluhû*) verdiği güçle, nefiyden yani "lâ"dan, yoktan sonra O'nu isbat eyledik. Varlığını bildik. Böylece nefy u isbat sırrı açıklandı. Lâ ilâhe illallâh.

(294)

Verdi kudret eyledin isbât ânı
Rabbini bilmek için nefsin tanı

(295)

'Men arefe nefsehu' demekledir
Ol cevab kim nefsini bilmekledir

(296)

Hazret-i Hâce bu sözle söyledi
O ilim ismin ledünnî eyledi

(297)

Ger sünuh eyler bu derste ol fezâ
Bak fütuhâtı demek etti kaza

Kişinin kemâli, kendini bilmesiyle, kendini tanımasıyla-
dır. İnsan yaratılmışların en yücesidir. Hâlık Teâlâ'nın (*celle*

celâluhû) en üstün yarattığı insandır. Onun için yükü ağır, vazîfesi de pek zor ve yücedir. İşte insan kendini bilebildiği, kendini tanıyıp anlayabildiği derecede Yaradan'ı anlar, bilir ve gücü yeter hâle gelir. “*Men arefe nefsehû fekad arefe Rabbehû*” sırrı budur. “*Nefsini bilen, Rabb’ini bilir.*” İşte bu yolda ki bilgiye ledün ilmi (gizli ilim) denmiştir. Her îmanlı kimseye bu yolda çalışması derecesinde o gizli ilim kapısı açılır. Emeksiz hazıra konmak yok bu yolda. Meğer ki Mevlâ ihsân ede. Hakk dilerse kişi bilmeden, beklemeden kalb denilen o ilâhî hazîneye o gizli ilim dolar. Mânevî bilgi gelir kalbe. Bu da kişi için yazılmış kaderin meydana çıkmasıdır. Bu yoldan gizli kapının açılması, pek az bahtlıya nasîb olur.

3-Vukûf-i Kalbi (Kalbini Bilmek)

(298)

Bir dahi vardır vukûf-i kalb denür
Bunda vardır iki ma’nâ söylenir

(299)

Feyzle dolmuş olur kalb her zaman
Vâkîf olmuş nûr olup da râyegân

(300)

Her biri buldukda esrârı karâr
Kalbe eyle bâ-teveccüh intizar

(301)

Zikirle mezkûre eyle irtibat
Kalbine gelsin o dem de inbisât

(302)

Azm edüb bu hâlleri bulmak gerek
Her iki ma'nâyı da fikr ederek

Kalbini bilmek, ondan haberli olmak gerek bu yolda. İki mânâ açıklamışlar. Her tarikat ehli dervişe o duygu yabancı değildir. Bazı zaman ve bazı hâllerde kalb feyizle dolar. Feyiz iç hazzı, iç hoşluğudur. Derviş zikir sırasında bazen o hâle gelir ki o haz içinde son nefesini vermeyi saâdet bilir. Zahmetsiz ele geçen o hoş hâli bilmiş ve uyanmıştır. Gizli hâller kalbe geldikçe, derviş de bütün duygu ve düşünce ile kendini kalbine verir. Kalbine yönelir ve böyle beklemeye başlar.

Derviş yaptığı zikir ile zikrettiği arasında yani kendisiyle Rabbi arasında bağlantı kurmalıdır. İşte o vakit Hakk âyinesi olan kalbi hemen mânevî genişliğe ve ferahlığa kavuşur. Râbıta denilen sırrın kemâli, yüceliği böylece meydana gelir. Bu hâllere ulaşmak, bu hâlleri bulmak için kararlı ve yolundan dönmez güce sahip olmak gereklidir. Ancak o yolla erişilir ulaşılması istenilen menzillere.

(303)

Bilmek istersen tefâsıl yazdı zât
Bak kitâb-ı Reşahâtü'l-Aynü'l-Hayât

(304)

Gel yine sen al kitab-ı mektebin
Aslını bilmek gerektir edebin

(305)

Yanarak sıdk'la Allah deyesin
Zâyi' olan yevmine âh diyesin

(306)

Giderek mahkeme-i sadra her an
Anlayub hiss-i nedâmetle yanan

(307)

Vechesin tebdil edüb bir âleme
Kim ki sed çekti o nefis-i zâlime

(308)

Mahbes-i ecsâde sığmaz bil nedir
Hasret-i envâra koşmak cilvedir

(309)

Koş bu nûr-u Zât'ın ile bilmeye
Râyegân oldu o yollar cümleye

Açıklamasına gayret ettiğimiz manzum risâle bu yolda bir öz, bir şifredir. Biz onu biraz daha açıklamaya çalışmaktayız. Ama bu işin geniş açıklamasını “Reşehât Ayne'l-Hayat” adlı eserden okumalıdır. Nakşî tarîkinin esas bilgi hâzinesi, ismi zikredilen kitaptadır. Ama sen eğer bu mübârek yolda ilerlemek istiyorsan içinde bulunduğun irfan mektebinin kadrini bil.

Duyduklarını can kulağıyla dinle. Edîbâne süslenmiş yaldızlı boş ve çoğu aslında seni zehirlemeyi kaseden sözlere aldanma. Gönülden gelen ve mutlaka hak söyleyen sözlere bak. Edeb mektebinin şartı budur. Yolun özü edebın aslıdır. Onu güzel öğren. Selâmet sâhiline varanlar o menzile edeb- le ulaştılar. Mutlular ve onların nurlu yolu rehberin olsun. Bu yolu tutan öyle ihlâs ile sıdk -yani doğrulukla-, cânü gönülden Allah'da (*celle celâluhû*) yansın ve kavrulsun. Allah'a vuslat yolunu kesmek isteyen her bağdan ve alâkadan kurtulsun. İşte o vakit gafletle geçen ömrüne yanıp ah çekersin. Kararında asla yanılmayan Hakîm var.

O sarayda en yüce mahkeme kürsüsü de göğsünde. Başvuracağın yerin orasıdır. Oranın kararları şaşmaz. Seni aldatmaz. Gafletle geçen ve sapıklıkla geçen ömrüne yan. Pişmanlık ateşinde kavrul da öyle dön selâmet yoluna. Yüzünü bir yöne, bir âleme çevir ki o yönde saâdet var. Kurtuluş o yöndedir. Kasdı bizi ebedî felâkete götürmek olan ve zayıf

insanın içindeki en büyük düşman nefse dur diyebilen, onun bitmeyen haksız istek ve eziyetlerine karşı durabilen kurtuluşu erdi.

Belli ölçüdeki insan kalıbı yani vücûdumuz bir çeşit hapis hânedir. Ruhlarımız bu vücudda hapis hayatı yaşar, her an kurtulmak isteğindedir. Bütün hakîkatlere giden yolları da bilen ruhlarımızdır. İşte ruhlarımız nurlara hasrettir. O nurlara ulaşmak isteğiyle hep koşmak ister. Bu bir cilve; ruh bu bedenden çıkmayınca çoğumuzun inceliğini kavrayamayacağımız bir hâl. Bu güzel tecellîyi anlayan ve bilenler vardır her zaman. Öyle ise sen de koş ve bu nûru bulmaya çalış. Çünkü oraya ulaştıracak yollar kimseye kapalı değil, herkese açıktır.

(310)

Leyki kaldı bâzılar oldu şedîd
Çünkü gördüğü ma'rifet râhı şedîd

(311)

Her beşerde ayrı kudret oldu halk
Verdi isti'dâde nisbet emr-i Hak

(312)

Ebr-i nisan oldu mârda zehr u kef
Katre-i rahmet olup dür bâ-sedef

(313)

Her sühân kim ehl-i irfandan gelir
Âşıkâna mahz-ı rahmet sayılır

(314)

Gâfiline sanki ol bir sem olur
Aklı almaz başı da sersem olur

(315)

Zâhir-i emr-i Hüdâ'yı men' eden
Olmadı, ya fevke inkârı neden?

(316)

Gör ki Firavn'ı nice gark etti Nil
Oldu Mûsâ'ya o deryâ bir sebil

(317)

Kimi gark-ı umk olur deryâ olur
Kimi garkı reyb olur cansız kalur.

Ancak herkes o zâtların kadrini bilmedi, tadını ve hoş kokusunu da alamadı, inkârcı oldu. Zor geldi ve zahmetlere katlanamadı. Bir kısmı ise de yola çıktı, nefsin çeşitli oyun ve hîlelerine aldanıp yollarda kaldı. Çünkü gördüler ki mârifete, gizli ilme giden yol pek kolay değil. Cenâb-ı Hakk (*celle celâluhû*) her insanı ayrı takat ve güçde yarattı. Kâbiliyeti,

dirâyeti, zekâsı ölçüsünde görev yükledi. Gücü yeter olup, nefslerine uyarak o güçlerini ebedî saâdet yolunda kullanmayanlar kendilerine yazık ettiler. İstidat yani kâbiliyete misâl: *“Aslında ne büyük nîmet olan mübârek Nisan yağmuru yılan adlı o soğuk mahlûkun zehir toplamasına vesîledir. Ama aynı rahmetin damlası da bir cins deniz mahlûku olan sedefin o anda açılan ağzına düştü mü, o damla orada inci yuvarlağına dönüşür.”*

İlim, îman ile İslâmca yaşantı ve daha da ihlas, edeb ve mânevî aşkla süslenirse kişiye daha bu âlemde halkın gönül verdiği Hakk'ın sevgisine erdiği mutlu insan rütbesini kazandırır. Unutulmasın ki kuru ilim iblise yardımcıdır. İblis yolunda, iblis tâifesi nice ilim hamalları var. Onların şerrinden Mevlâmıza sığınırız.

Adına irfan denen ilim erbâbının sözleri, gönül âyinesi paklanmış âşıklar için hâlis, saf ve temiz nur damlalarıdır. İlâhî rahmettir. Kadrini bilmeyen gâfil ve sapıklar için ise aynı sözler zehir tesiri yapar. Çünkü her şeyi kısa aklı ile çözebileceğine inanmıştır. O ilâhî menbâdan gelen sözleri aklı almaz. Başı da sersem olur. Zaten rûhu da nefsin elinde oyuncak ve esir olmuştur. Böyleleri hüsrandadır. Yolu ebedî karanlığa yönelmiştir.

Cenâb-ı Hakk'ın (*celle celâluhû*) Peygamberleri (*aleyhimüsselâm*) yollarıyla bildirilen din emirleri yani zâhirî şariat dediğimiz hak yol, en son, tam ve bozukluk karışmayan doğru yol olan İslâm'dır.

İslâm da sünnet ehli yoludur. Bu yolu bütün incelikleriyle bilen, nefsinde tam yapan, en yakın olan aile muhitini bu

yolda geliştiren mutlu kimse, tarikat denilen has yolu bulsun ve bilsin. Tarikat ehli, İslâmî yaşayışı bırakmadı ki... Gâfil neden tarikatı inkâr eder? Neden reddeder?

İslâm'ın esaslarını hafife alanlardan, biz tarikat yolundayız diyenler ise, bizden değildir. Şeriata uymayanların gidişi şer'dir. Onlardan Hakk'a sığınırız.

Beş büyük peygamberden biri olan Hazreti Mûsâ *aleyhis-selâm* ve ümmetine deniz, selâmetli bir yol oldu. Ama Hakk'ı inkârda ısrar eden Firavun ve kavmine aynı deniz mezar oldu. Bu bir ibret vak'asıdır. İnkârcılıktan her an korkmalı ve Hakk'a sığınmalıdır. Kurtuluş Hakk'ı bilmek ve yolunda gitmekledir.

Bu âlem bir ibret âlemidir. Gör, kimi Cenâb-ı Hakk'ın (*celle celâluhû*) sıfat denizinin derinliklerinde gaib olmuş, O'nda yok olmuş, O'nda kendini yok etmesini bilmiş. Ama kimi de şübhe ve inançsızlık denizinde boğulup mahvolmuştur. Şübhecilik felâketinden kurtuluşa erenlerden eylemesini Mevlâ'mızdan niyâz ederiz. Âmin...

Burada tarikat yolunun hazırlık kısmı, tasavvuf denen bu öz yolun ilmî izâhı tamamlanmıştır. Üçüncü bölümde ders basamakları ile sâlikin kemâl devreleri açıklanacaktır.

Latîfelerin Zikirleri ve Terbiyeleri

Letâifler

(318)

Halk edince halkı Allah cümleten
Cevher-i eczâya verdi hilkaten

(319)

İsmine dendi letâif bî-halel
Mevkıan nisbet edildi her mahal

(320)

Beş letâif oldu âlem-i emir
Biri dahi âlem-i nefse denir

(321)

Kul ile ıtlak olundu cümleye
Pes yediyi lâzım oldu bilmeye

(322)

Emr-i 'kûn' dendi bu beş mevkî'lere
Her birinde halk edilmiş meşcere

(323)

Şerbet-i subbûh gerek eşcârına

Cezbe-i ulya denir esmârına

(324)

Kalb ile ruh, sır ve ahfâ hem hafî
Bu merâtib verdi insan şerefi

(325)

Âlem-i hilkatte vardır beş dahi
Çar-ı unsur nefis ile beş ey ehî

(326)

San'at-ı Rahman kılub böyle beşer
Bâzı doğru yolda gitti bâzı şer

(327)

Heyet-i insâna ihsân eyledi
Şükredelim sûret-i Rahman dedi

(328)

Kıl tezekkür kalbi âgâh olmağa
Ârif-i billâh için yol bulmağa

(329)

Gel, mevâkîf zikri tavzih edelim
Her mahalli vasl-ı teşrih edelim

(330)

Vâsıl olmaktır murâd Hakk'a hemân
Bu vusûle var usûlde bî-gümân

(331)

Sol meme altında kalb, sağında rûh
Sır denir, kalb üstüne, anda fütûh

(332)

Sağ cihet üstüne dendi hem hafî
Merkez-i Âdem'le ihfâ eşrefi

(333)

Alnına geldi letâif nefis meğer
Hem letâif kül denildi cümle ser

(334)

Böyle ta'rif etti pîr-i mânevî
Zât-ı Abdullah-ı Şâh-ı Dehlevî

(335)

Kıldı Hak, böyle müzeyyen sîneyi
Dâr-ı kalbe verdi ol gencîneyi

(336)

Hattı mazmûn kıldı onda pür necât
Mü'mine, mir'ât-ı mü'minden sıfat

(337)

Verdi ol âyineye birçok hisâl
Kalb-i mü'minden göründü Zü'l-Celâl

(338)

Dem olub zâhir olan feyz ü nigâr
Mazhârında bula sûret âşikâr

(339)

Ayrılıp derd-i sivâdan hep kuva
Zâhir ola nûr-i Zât-ı Kibriyâ

(340)

Cümle a'zâyâ zikir sâri ola
Yekvücûd zikr eyleye, eczâ ne ola

(341)

Ol vakit sultân-ı zikr etdi zuhûr
Doldurub a'yân-ı cismi ayn aynı nûr

(342)

Gerçi müşkil, bu binânın seyri var
Bir taraf zulmet diğ̃er de nûru var

(343)

Nefsi, zulmet gaflete meyl ettirir
Cânib-i isyânı şehvet gösterir

(344)

Göz alır vesvâs eder hannâs dahi
Hayret içine kaldı hep nâs ey ehî

(345)

Bu perişân âlem iç̃re bir vücûd
Lâzım oldu kendine gelsin de cûd

(346)

Böylece seyr-i merâtib etmeğ̃e
Emrolundu bu tarîkden gitmeğ̃e

(347)

Hiç beşerde yoğ̃ iken âlemde kes
Buldu insan bu fezâdan bir nefes

(348)

Etdi ta'lim Âdem'e ismin "Îlâh"
İsm-i Zât'a zikr ile gösterdi râh

(349)

İlm-i tevhîd mebde-i insanladır
Zikr-i 'illallâh' veren sultanladır

(350)

Geldi birçok enbiyâ u mürselîn
Etdiler hep zikri ta'lim emr-i dîn

(351)

Bir taraftan âmmeye şer' neşr edüb
Müstaidin-i velâyet haşr edüb

(352)

Sâbîkın da var tarikat erleri
Vâsıl-ı seyr-i 'ilallâh' her biri

(353)

Çünkü evvel sünnetullâh böyledir
Hükmeder erbâbına, dil söyletir

(354)

Mâhasâl tâ devr-i Ahmed bâ-kemâl
Geldi vakti, gitti nâsdan inhilâl

(355)

Etdi neşr-i emr-i Kur'ân şark u garb
Vus'atı hâmil olanlar buldu tarb

(356)

Bazı ashaba edüb tahsis-u hâl
Verdi Kur'ân lübbüne sırr-ı meâl

(357)

Hep tarikat pîrleri bildi merâm
Her isimden Zâtı, bî-keâm

(358)

Her biri Esmâ'dan etdi ihtiyâr
Kimi ahfâ, kimi cehrî nâledâr

(359)

Lafzatullah oldu câmî' ismine
İsm-i Zât dendi yazılmış resmine

(360)

Cümle âlem istiyor seyr-i cemâl
Kasdıdır âgâhların Zât'a visâl

(361)

Hak buyurdu abde 'Ben' gâyet karîb
Kurbetimden duyana verdim nasîb

(362)

Ârifân-ı Hâcegân Allah deyüb
İsm-i Zât'ı etdi tezkâr, râh deyüb

(363)

Sonra tevhid verdiler tâliblere
Açdırub sır bâbını hâciblere

(364)

Gayrı nefy etmek gerekmiş 'Lâ' ile
Var olan isbât olan 'illâ' ile

(365)

Böylece vermek için kalbe cilâ
Feyz-i hüsn olmak için anda melâ

(366)

Nevm-i gafletten ânı binâ ede
Mâsivâyı kaldırıp Sînâ ede

(367)

Şugli dünyâdan temizlense o bağ
Tohm-u zikr ile yeşerir her dimağ

(368)

Habbeden bitti muhabbet ağacı
Zeyn olub bu köhne geydi sertâcı

(369)

Feth olub a'yâna bâb-ı ma'rifet
Ol nihâl verdi fevâke mefharet

(370)

Mürşidi etdi o bağı çün tımar
Hizmet ile kim yetiştirdi simâr

(371)

Levh-i Zât-ı Yâr için bir âyine tut
Ânı yâd et, gayrı, yâdında unut

(372)

İmtisâl et emrine, zikir etmeye
Kalb ile dil ittifak etsün deye

(373)

Nûr-u îmân ile şerh edüb sudûr
Bulsun ezkâr-ı Hüdâ anda zuhûr

(374)

Var letâif kuvvet-i ezkârde hem
Var merâtib rütbe-i ahrârda hem

(375)

Kıldı sâdât-ı tarîkat evvelâ
Zikr-i ahfâ verdi gönlü nûr bula

(376)

İntihâda cehr edüb tevhid lisân
İhtiyâr etdi bu zikri bâ-zebân

(377)

Şimdi âdâb-ı zikir yâd edelim
Gayri, mihmandârı bünyâd edelim

(378)

Pas olamaz bezm-i Zât-ı Pâk ile
Yâr olamaz hâne-i pür, hâk ile

(379)

Kul ki da'vet eylemiş Şâh-ı Cihân
Lâ cerem pâk olmadan almaz mekân

(380)

Bârigâh-ı Şâh'a olma bî-nevâ
Gel de iste Hazret-i Hak'dan devâ

(381)

Evvelâ dünyâ, siyâset girmeye
Zât işini önce bak, sen dermeye

(382)

Sonra tâhir bir yere eyle cülûs
Kalbe tevcih-i nazar et bâ-hulûs

(383)

Nefy edüb cümle havâyır sâfi ol
Mâsivâyı her hususda nâfi ol

(384)

Evvel istiğfâr edüb eznâbına
Bâ-tezellül düş rahmet bâbına

(385)

Tâ gönül râzı olunca et huşû
Eyle istiğfar, serin hem bâ-rükû

(386)

Üç adet İhlâs ile bir Fâtiha
Ravza-i Peygambere o râyiha

(387)

Sonra aynın oku hâcegânına
Muntazır ol feyzinin ihsânına

(388)

Hem dahi eyle tazarru'la niyâz
Yâ İlâhî, ol fakire çâre sâz

(389)

Mazhar-ı kurbun olan sâdât için
Sa'yimi kılma tebâh evkât için

(390)

Gerçi mücrim âcizim, kân isterim
Dergâh-ı Vâlâ'dan ihsân isterim

(391)

Ba'dehu, eyle tezekkür, mevti hem
Hâl-i meyte intikâl etmek ehem

(392)

Gurbetâbâdda bilüb kendin hemân
Yok enîsin olduğun anda tek revân

(393)

Çün bekâ dârına dünyâdır tarîk
Öyle bil ki kim kendinde bulduğun şefîk

(394)

Meyte vâkî her ne oldu ise amel
Sende oldu ol netîce bî-mesel

(395)

Böyle kaygulu cihândan çek elin
Vech-i fâniden uzak bil menzilin

(396)

Eyledin bin türlü hâlâtı u'bûr
Say bu kez kendini ashâb-ı kubûr

(397)

Çün şefik u vâsıta lâzım olur
Mürşidine râbıta lâzım olur

(398)

Kalbini eyle âna rabt bâ-tamam
Kendine eyle ânı yolda imâm

(399)

Bekleyüb bir dem o hâli hâl ile
Muntazır ol gayri mâl-i hâl ile

(400)

Tâ ki nisbet nûru aksın kalbine
Sonra dön ol Zât-ı Pâk-i Rabbine

(401)

Allah Allah söyle artık bâ-lisân
Umk-u kalbinden edüb zikri a'yân

(402)

Seyr-i zikrin vârid oldukça yüze
Yâ münâsib vakti geldikce size

(403)

Bâ-tazarru şöyle söyle dil ile
Hüccet-i Mansûr'a ol delil ile

(404)

Yâ İlâhî abdik-el âsî, atâk
Ente maksûdî ve matlûbî rıdâk

(405)

İşbu vech ile devâm-ı İsm-i Zât
Eyleyüb de intizâr-ı vâridât

(406)

Subhu mesâ Hakk'ı yâd et kalb ile
Mahv-ı hâli gayr, murâd et kalb ile

(407)

Bir zaman kim geldi seyrin sırası
Hem letâif zikrine bâ-sırası

(408)

Mâ sebakta söyledik her bir yerin
Emr-i mürşidle bulursun her birin

(409)

Sen de sa'y et, verdiği mikdâra bak
Yevmi fevt etme müdâvim ol sebak

(410)

Etme gaflet hedr edüb de vaktini
Hâsılı bulmak gerektir Hakk'ını

(411)

"Li ma Allah" da bulub bir dem huzûr
Tâ ki vâki' ola anda feyz-i nûr

(412)

Hatm edüb bunda bu bâb-ı râyegân
Nefy u isbât dersine geldin hemân

1-Latîfe-i Kalb Zikri ve Terbiyesi

Kalb insan bedeninde Arş-ı Alâ gibidir. Rûhâniyetin zâhir olduğu yerdir. Bir bakıma insan kalbi Arş'dan da yücedir. Zîrâ Arş'ın terakkisi yok. Hâlbuki insan kalbi yücelmeye istidatlıdır. Tıpkı Arş-ı Rahman gibi kalbin de iki yüzü vardır.

Bir yüzü ruh âlemine, diğer yüzü de cennet âlemine bakar. Kalb rûha olan nûr alâkası ile feyzini ruhtan alır, ceset âlemine olan nûr alâkası ile aldığı feyzi cesede iletir. Zîrâ kalbten bütün vücûda yollar vardır. O yollarla bütün vücûda feyzini yerleştirir. Ruhtan gelen o feyz eğer kalbten bir an kesilse bir anda helâk olur. Eğer vücûdun bir ucundan kesilse o kısım bâtlı olur. Kalbin terbiye ve tasfiyesi onu cümle zararlı düşüncülerle meşgûl olmadan kurtarıp Hakk Teâlâ'ya (*celle celâluhû*) çevirmekle bütün şeylerden yüzünü döndürmekle olur.

Zü'l-Celâl (*celle celâluhû*) hadîs-i kudsî de; “Yere ve göğe sığmadım, mümin kululumun kalbine sığdım” buyurmuş. Kalbin tam dönüşü ve Cenâb-ı Hakk’a secdesinin hakkı da, alame-ti de bütün yaratılardan yüz çevirip dünya lezzetlerinden vazgeçmekle olur. Hülâsa Hakk’a (*celle ve âlâ*) kalb tamamen dönecek, gönülde Hakk’dan gayrıya yer ve istek kalmayacak. Hizmetten ve kulluktan bir an uzak olmayacak. Tevhid-in sırrı ancak bu hâlde zuhûr eder.

Latîfe-i Kalb Devresinde Sülûk

Sâlik hemen imtihanının tamamını verir. Bu devrede gelecek safhaların işâreti zâhir olur. Mürşid indinde kendisi de durumunu hisseyler. Hani diğer yetişkin ihvân bile bu mânevî kardeşindeki gelişmeye bakabilir. Gönülsüzlük hâli de aynen müşâhede edilir. Hepsi sabır işidir. Mürşid ve mürid beraber sabırla geçecekler her menzili. Bıkmak, usanmak, yolda kalmak, ahde vefâsızlık yok. Bu birinci ders.

En az üç ay, altı ay ve nihâyet ancak bir sene devam eder.

Bir sene doldu da hâlâ sâlik birinci latîfede ise o artık biraz-
da kendi hâlinde bırakılmış olur. Ancak ümidini kesmeme-
li. Müridin hâli gerek kendine ve gerek mürşidine mânevî
bir duygu ile ayandır. Mânevî ışıklar parlayan yeni derse
müntazır bulunması sebebi ile ikinci latîfe olan latîfe-i rûha
geçme zamanı, mürşid tarafından yakında tedkik ve tesbit
edileceği beklenir.

“Manzum Âdâb Risâlesinden” :

*“Gel yine sen al kitab-ı mektebin
Aslını bilmek gerektir edebin*

*Yanarak sıdkıla Allah diyesin
Zâyi olan yevmine âh diyesin*

*Giderek mahkeme-i sadra her an
Anlayup hiss-i nedâmetle yanan*

*Vechesin tebdil edüp bir âleme
Kim ki sed çekti o nefis-i zâlime*

*Mahbes-i ecsâde sığmaz bil nedir
Hasret-i envâra koşmak cilvedir*

*Koş bu nûru zâtın ile bilmeye
Râyegân oldu o yollar cümleye*

*Leyki kaldı bâzılar oldu şedîd
Çünkü gördü ma'rifet râhı şedîd*

*Her beşerde ayrı kudret oldu halk
Verdi isti'dâda nisbet emr-i Hak"*

2-Latîfe-i Rûh'un Zikri ve Terbiyesi

Latîfe-i Rûh'un Zikri

İstidat sâhibinde irâde kudreti, gönülden istek ve bağlılık, muhabbet mayası geliştimi artık o kimseyi fazla bekletmeden latîfe-i ruhun da zikrini vermek gerek.

Înâbe bir defaya mahsustur. Her yeni ders verilirken şeyh isterse başbaşa yeniden teveccühte bulunur. Sonra dersi târif eden, zaman ve zemin müsâit değilse bu vazîfeyi yetişkin ihvânından ehil olana da havâle eder.

Ruh latîfesinin göğüsteki makâmı, latîfe-i kalbin tam hizâsında ve sağ meme ile sağ koltukaltı ortasından aynen çizgilerin birleşimi ile yerindedir. [Sağ memenin iki parmak üstü]. Derviş başını kalb derisinin tam aksine çevirip yine kapalı gözle ruh makâmına mânen nazar ederek bin defa Lafza-i Celâl zikrini yapar. Aslında zikreden yine kalbidir. Ağız ve dil yine hareket etmez. Teveccüh ruhadır. Râbita-i şerif nûru da iki kaşın arasından rûha ulaşacak. Baştan üç bin adet Lafza-i Celâl'i kalb ile çekip sonradan bin adet de ruh latîfesi üzerinde çekmek sûretiyle dört bin adet Lafza-i Celâl (Allah) zikri günlük ders olur.

Latîfe-i Rûh'un Terbiyesi

İnsan rûhu âlem-i emirdendir. Ruhun Hakk'a yakınlığı, bir bağıllığı vardır. Bu husus diğer hiçbir yaratıkta yoktur. Bu fasıl çok derin ve ince olup sâlik kemâl bulmadan daha fazlasına nüfûz edemez. Rûhun terbiyesi ve kemâli onu Rubûbiyyet sıfatıyla -ki ilâhî sıfatlardan olan ilim, mârifet-i ilâhiyye, kelâm gibi benzeri güzel sıfatlarla- zînetlendirmekle olur. Onun için ruhu şariat, tarikat, mârifet, hakîkat, şuhûdî vilâyet veya nübüvvet menbâlarından emzirmek gereklidir. Eğer böyle olmayacak olursa asla felâh bulmaz. Zîrâ ruh, beden ile birleşik olarak perde arkasına hapsedilir. Dünyevî istekler rûhu Hakk'dan uzaklaştırmıştır. Yavaş yavaş rûhun dünyadan meyli kesilirse, aradaki perde kalkar ve Hakk'ın sıfatları rûha zâhir olmaya başlar. Hakk'a yakınlık meydana gelir.

3-Latîfe-i Sırr'ın Zikri ve Terbiyesi

Latîfe-i Sırr'ın Zikri

Latîfe-i sırrın mahalli, sol meme ile göğüs kemiğinin arasındaki düzlüktür. [Sol memenin iki parmak üstü] Derviş kalb ve ruh zikirlerinde gelişince latîfe-i sırra bin Lafza-i Celâl (Allah) zikri ilâve edilir. Nisbet ve teveccüh ve ders tâliminde hiçbir değişiklik yoktur. Sâlik bu defa başını sır latifesine çevirerek mânevî nazar ve râbitayı bu tarafa teveccüh eder. Zikri yine kalbe yapmaktadır. Zikrin tamamı beş bin olmuştur.

Latîfe-i Sırr'ın Terbiyesi

Latîfe-i kalb ile alâkası olan pek hoş bir makamdır. Burada sâlik Hakk'a (*celle ve âlâ*) tamamen bağlanır. Hakk'dan gayrıdan uzaklaşır. Hizmet ve ibâdetlerden bir an duraklamazsa latîfe-i sırrın esrârı meydana gelmeye başlar. Kalb ve rûhun terbiyesi kemâl buldukça sırrın terbiyesi de kemâl bulur. Sâlike bu safhada yavaş yavaş gizlilikler âşikâr olmaya başlar. İç duygular uyanmaya başlamıştır artık.

4-Latîfe-i Hafî'nin Zikri ve Terbiyesi

Latîfe-i Hafî'nin Zikri

Latîfe-i hafînin mahalli de tam latîfe-i sırrın hizâsında sağ memenin üstündeki düzlüktür. Derviş bundan önceki üç latîfede gelişince latîfe-i hafîye zikri verilir. Ancak bundan önceki letâifte mürid beş bin Lafza-i Celâl'i tamamlamıştır. Mürşid, dervişin nisbet, aşk, kâbiliyet husûsu ile asrımızda dünyevî meşgâlesini de hesâba katarak latîfe-i hafîde çekeceği bin Lafza-i Celâl'i ilâve ederken düşünecektir. Eğer daha fazlasına dervişin gücü yetmeyecekse, zorlanacaksa o takdirde latîfe-i kalbin üç bin zikrinden bin eksilterek o kısmı latîfe-i hafîye verir. Böylece yekûn yine beş binde kalır. Yok dervişin vakti, aşk ve isteği olursa da açıkta bin Lafza-i Celâl ilâvesi ile yekûn zikri altı bine çıkarılır. Diğer hususlarda hiçbir değişiklik yoktur. Yalnız teveccühü latîfe-i hafî ve makâmına yapar. Tıpkı her letâifin teveccühünü kendi mahalline ve makâmına yaptığı gibi. Böylece diğer latîfelerle zikre başlarken de teveccüh, mahalline ve makâmına olacak-

tır. [Baş, hangi latîfenin zikri yapıyorsa o tarafa çevrilecektir. Ve kalb de o cihete yönelecektir.]

Latîfe-i Haff'nin Terbiyesi

Bu makâma “rûhun sırrı” da denir. Sâlik rûhun sırrı olan latîfe-i hafînin mânâ kapısının eşğine başını koyup bir an kaldırmayacak. Cümle ağyardan, yabancılardan, aşk duygusundan habersizlerden yüz çevirecek. Yüceler yücesinde kendini yok etmeye yüz tutacak. Dünya ve âhireti üç talak ile boşayacaktır. Bütün gayreti ne cennet isteği ve nede cehennem korkusu için olmayıp rızâ-i İlâhî için olacak. Bütün makamları kendisine versinler; hiç birine bakmayacaktır. Taklid devresinde olan derviş, hizmeti derecesinde bu duygu ve kemâle şüphesiz erecektir.

5-Latîfe-i Ahfâ'nın Zikri ve Terbiyesi

Latîfe-i Ahfâ'nın Zikri

Latîfe-i ahfânın yeri ise göğüsteki kaburga kemiklerini bağlayan orta kemik, îman tahtasının karın boşluğuna inen son köşesidir. Ruh latîfelerinin beşincisi olan bu makâma sâlikin tam kemâl ile ulaşması pek zordur. Ancak hizmet ve sadâkati nisbetinde ve ileride taklîdi tahkîke erişir.

Ümit ve temenni ile mürşid, latîfe-i hafîden sonra bu makâma da Lafza-i Celâl zikrini verir. Ancak bundan önce beyân edildiği gibi dervişin durumuna göre ya adet artırır yâhud latîfe-i kalbin zikrinden yine bin adedini bu makâma tahsis eder. Böylece göğüs latîfelerinin herbirinin zikri bin

adet olmak üzere toplam beş bin olmuş olur. Yâhud da yedi bin adede yükselmiş olur. Bu zikirde sâlik başını önüne eğer, râbîta ile gözlerden gelen nûru tam ahfâ makâmına teveccüh ettirerek zikre başlar.

Latîfe-i Ahfâ'nın Terbiyesi

Bu makam ile rûha bağlı latîfeler tamamlanmıştır. Ruh kuvvet bulmuş, hükümdarlık makâmına yerleşmiştir. Nefsi-ni emrine almış ve hâkimi bulunduğu vücûdu Hakk'a itaat yoluna koymuştur. Meşrebi, huy ve mizâcî Muhammedî olmuştur. Hatta maksadı ve bütün isteğide Fahri Âlem (*sallallâhu teâlâ aleyhi ve sellem*) Efendimiz'in yoludur. Yokluğu ve tam teslimiyeti kendine meşreb edinmiştir. İstek ve dilekten geçmiş, Mevlâ'mızın (*celle celâluhû*) rızâsına tevekkül ve baş koymuştur. Bu makam Fahr-i Âlem (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) Efendimiz'e has bir makam olup bütün enbiyâ ve evliyâ bu makamda acze ve hayrete düşmek ve şaşırıp kalmaktan başka çâre bulamamışlardır. Bu yolu insâniyet ayakları ile almak mümkün değildir. Kendini beğenmişlik, büyülenmek ve gaflet içinde kendinden bir varlık görmekle bu makamda iş görülmez. Bu makamda acz eşiğine baş koyup yalvarmaktan başka çâre yoktur.

Âşığın kemâli, gönlünün murâdı bu makamda açığa çıkar. Âşık garibin derdi burada sona erer. Yardımcılar âşıkın imdâdına yetişir. Bütün zorluklar kolaylaşmaya başlar. Bundan sonra rûhun terbiye ve yücelmesi ilâhî cezbe ile olur. Mânevî devlet ve mânevî saltanata erişir artık. Rûhâniyeti işler hâlde olup gayb âleminde, âlem-i emirden haber almak

mertebesini bulmuş ve her an kerâmeti de artmaya başlamıştır. Ne mutlu bu sultanlığa hak kazanan bahtlılara.

6-Latîfe-i Nefsin Zikri ve Terbiyesi

Latîfe-i Nefs'in (Latîfe-i Halk) Zikri

Latîfelerde Lafza-i Celâl zikrinin ikinci mertebesi, altıncı latîfeden latîfe-i nefse başlamıştır. Latîfe-i halkda aslında beş latîfenin birleşimidir. Hava, harâret, su, toprak, nefis ve işte bu beş unsurun bir araya gelmesiyle de latîfe-i halk yâhud latîfe-i nefis makâmı hâsıl olmuştur. Bu makam hakkında daha önce yeteri kadar bilgi verilmiştir. Ayrıca burada tafsîline lüzum görülmemiştir.

Sâlikin zikri ruh latîfelerinde kemâl buldumu mürşid latîfe-i nefse zaten zikrini verir. Bundan önceki beş latîfede beş bin yâhud yedi bin ism-i Celâl zikrine devam etmişti. Şâyet yine sâlikin durumuna göre adedi kaldırmak ve azaltmak mümkün olursa kalb ve ruh latîfelerinden beş yüzünü alır. Yeni derse ilâve eder. Yeni derste böylece bin Lafza-i Celâl'i tâlim etmiş olur. Yekûn yine beşbin olarak kalır. Yok dervişin durumu elverişli ise yeniden latîfe-i halka bin adet olarak Lafza-i Celâl verir ve yekûn sekizbine erer.

İlk latîfeler bahsinde izah olunduğu gibi latîfe-i nefsin mahalli, râbîta nûrunun cem olup aksettiği makâm olan iki kaşın arasıdır. Derviş latîfe-i ahfâda olduğu gibi baş öne eğik, tâzim ve râbîta hâlinededir. Ancak kapalı gözlerin nûrunda iki kaşın arasına teveccüh ederek zikrini yapacaktır. Bu zikirle nefis günbegün yumuşayarak rûhun emrine girecek ve

dervişte iyi huylar, ahlâk-ı hamîdiye esâsı üzerine olmaya başlayacaktır.

Latîfe-i Küll (Zikr-i Sultan)

Yine daha önceki latîfeler bahsinde latîfe-i küll hakkında da özetle bilgi verilmişti. Sâlikin kemâli bu devreye erince mürşid dervişe latîfe-i küllde İsm-i Celâl zikrini verir. Buraya vereceği bin adet Lafza-i Celâl zikrini bölerek, hafî makâmından beş yüz alıp bu makâma tahsis eder. Ve yeniden beş bin adet Lafza-i Celâl olur. [Şeyh Şa'bân Lütfullah Sivâsî Hazretleri'nden böyle bir zikir telkin nakledilmemiştir.] Tabi dervişin durumuna göre yâhud açıktan ilâve ile yekûn dokuzbin olur. Böylece latîfelerde İsm-i Celâl zikri asgârî beş bin, ortası yedi bin, fazlası dokuz bin olarak ayarlanır. Bu husus mürşid ile derviş yani sâlikin beyninde [arasında] berkarar olur. Derviş yine râbîta hâlindedir. Baş, latîfe-i ahfâdaki gibidir. Ancak artık gözler serbesttir. Gözlerin latîfe-i küll merkezine teveccühü mümkün değildir. Bu hâlde Lafza-i Celâl zikrini yapacaktır. Ama bu makamdaki zikrin diğerlerinden farkı vardır. Bu safhada Lafza-i Celâl zikrinin merkezi her ne kadar başımızın tam ortası ise de aslında saçımızdan ayak tırnağımızın ucuna kadar bütün âzâlar birden zikir edecektir. Onun için bu makam zikrine “zikr-i sultan” denilmiştir. Böylece başımızdan önümüze düşen bir saç parçasının dahi Allah (*celle celâluhû*) zikrini talimi izah edilmiş bulunmaktadır.

Bu birinci devre, zaman ve zemin imkânları ve sâlikin bu yoldaki istek, kâbiliyet ve istidâdı ile üç ve nihâyet beş yıllık

bir devredir. Çok müstaid kimseler içinde istisnâî hâl olarak daha kısa bir devrede latîfeler safhasını geçmek mümkündür. Maksud, taklîdi tahkîke erdirmek, kemâl yoluna hakkıyla baş koymaktır. Ayrıca çok mühim bir husus da; bu talim edilen latîfelerde sayılı adetlerdeki zikirle de kalmayıp “veled-i kalb” yani kalbin kendi kendine zikri hâline girmektir. Bu dervişin kendi isteği olup maksud da budur zaten. Yürürken, yerken, içerken, çalışırken, konuşurken, uyurken, kalb uyanık olup zikretmeli. Bazen de bütün vücûdumuzla zikre girmeli. İşte zikr-i sultan... Bunda adet yok artık. Gâfil olmayan uyanık bir sâlik olmaz ki her adımda kalbi “Allah” (*celle celâluhû*) demesin. Mutluluk yolu bu gidişte ve saâdet kapısı da bu gidişin sonundadır.

Nefy ü İsbat Dersi

(413)

Fî makâm-ı nefy u isbât habs-i nefes
Bu yolda canlar buldu hulku enfes

(414)

Ta’lim üzere kasr olur bunda isim
Ba’dehu tevhîde geçdin bâ-cisim

(415)

Bâtına çek, hapsedüb evvel nefes

Kalsın ahvâl-i kamu dünya heves

(416)

Hatt-ı 'lâ'yı merkez-i ahfâdan al
Alnına çek nefy ola anda meâl

(417)

Kenf-i yumnâya verüb bir inhinâ
Lam elif nakş oldu anda gûyiyâ

(418)

Çün 'ilâhe'lafzı nefy etdi hemân
Hatt-ı 'illallah'ı darb et durmadan

(419)

Hakk'a eyle ânda isbât-ı vücûd
Tâ fezâ-yı kalbe olsun bu vürûd

(420)

Gayri gitti 'lâ' ile fâil de yok
Çünkü 'illallah' ile hâil de yok

(421)

Ta'rif ettik vâkîf âdât ile
Tâlib olan vasfını andan bile

(422)

Böylece kaç yüz nefes vermişse zât
Bî-tekellüf eyle sen anda sebât

(423)

Her nefes hatm olduğunda gâh diye
Hem ‘Muhammed Resûlullah’deye

(424)

Bâz-ı keşt ile ircâ bu makam
Tâ ki ref ola gönülden her zılâm

(425)

Yâ İlâhî sen ki Ma’bûdum benim
Gayrı, ref ettim ki matlûbum benim

(426)

Sensin ancak, ver rızâ-i pâkini
Bâ-resânet bulayım idrâkini

(427)

Bu hayâlle tâ nefes darlaşmağa
Olmaya bir diğere ulaşmağa

(428)

Tek adette terk edüb de ver nefes
Böylece tekrar edülsün her nefes

(429)

Tâ gönülden nefy ola her mâsivâ
Feth ola kalb, kalmaya zehr u hevâ

(430)

Hem dahi rahşân olub envâr-ı nûr
Mihricân tâbân olub bulsun sürûr

(431)

Gitti düşman-ı zılâm geldik de nûr
Pertevinden kalb, bulur ol dem huzûr

(432)

Hem de deryâ-yı muhabbet cûş eder
Sekr-i feyzi dembedem sarhoş eder

(433)

Levh-i dilde bir nevi' seyrân ola
Âdemiyet vâlih ü hayrân ola

(434)

Bu makamda şöyle buyurdu o pîr
Mesnevî'de hem Celâleddîn Kebîr

(435)

Dâd u câdû, bî bedesten an nigâr
Güft ü zeyn deryâ bî-rengîz an gubar

Tevhid dersine giriş:

Bu devre, nefy-u isbat zikri devresidir. Diğer ismi habs-i nefes olan bu devre, bir intikal yani orta devredir. Gerek mürşid ve gerekse mürid için çetin bir safhadır bu makam.

Mürid o güne kadar alışmadığı yeni bir zikir usûlü ile karşılaşacak, zikrin kendi husûsiyetine de çok zor alışacaktır.

Bu devrede sâlikânın bir kısmına bazı indîler müstesnâ olduğu gibi, hemen bu dersteki bütün müridâna bir celâl hali gelebilir. Bu sebeple mürşid çok dikkat ve uyanıklık ile müridin işini kolaylaştırmaya, mümkün olduğu kadar sükûnetle bu intikal devresinden selâmetle geçirmeye çalışır.

Derse başlarken ilk derste anlatıldığı şekilde 15 defa istiğfar edip, peşinden İhlas ve Fâtiha'ları okuyup sevaplarını hediye ettikten sonra, mürşid râbitasıyla beraber Peygamber Efendimize de râbıta yapmaya başlarız. Ancak burada mürşid râbitası kişinin isteğine bırakılmıştır.

Bu yolun iki rüknü olan râbıta ve Lafza-i Celâl zikri daha önce anlatıldı.

Bu devre dervişinin zikir usûl ve tertibi:

Daha önce öğrendiği tertibe göre zikri öncesi bütün hazırlıklarını aynen yapacaktır. Daha sonra 100 salavatı şerife getirecektir. Sonra yedi letâife birer tesbih -yüz adet- olmak üzere Lafza-i Celâl ("Allah") zikrini eskisi gibi bildiği usûl üzere çekecek. Lafza-i Celâl zikri yekûnu yedi yüz adet yani yedi tesbihtir. Bu İsm-i Celâl zikri devamlı olup hiç bırakılmayacaktır.

Sâdık ve çalışkan dervişin letâifinde akan nur bütün letâife geçince, mürşid o kimseye yukarıda yazdığımız gibi nefy-u isbat dersini verir.

Bu dersi vermenin usûlü:

Derviş şeyhinin karşısında iki dizi üzerine oturur, ağzını, gözünü kapar, dilini damağına yapıştırır. Nefesini usûlüne göre verir yeniden alıp saklar. Gönül rahatlığı ile "Lâ" kelimesini ahfâ mahâllinden yukarıya dimâğına çeker ve o hâli hayâl eder. "İlâhe" kelimesini sağ omzuna "illallah" kelimesini de kalbine muhkem vurur ki onun tesiri ve harâreti bütün vücûdu sarsın.

"Lâ" nefiydir, yok etmektir. Derviş bu kelimedede kendi vücûdunu Cenâb-ı Hakk'dan (cellecelâluhû) başka her şeyi yok olmuş diye görecektir. "İllallah" isbattır. Burada Hakk Sübhânehû ve Teâlâ'nın ezelî ve ebedî varlığının mevcudiyetini ve ahadiyetini düşünecektir. İşte mürşid dervişe nefy-u isbat dersini böylece öğretecektir. Dervişin bütün vakitlerini bu zikre dalmış olarak geçirmesi makbûldür. Çünkü böylece Kelime-i Tevhîd'in sûreti kalbde de yer eder. Büyüklerimiz

zikirden istenenin, kalbin dâimâ Hakk ile olması, aşk derecesindeki sevgi ve saygının kalbde yer etmesi olduğunu beyan ederler.

Sohbet topluluklarında bu hâlin yaşanması, en istenilen şeydir. Kalb öyle kuvvetli bir duyucu ve anlayıcıdır ki her tarafa yönelir. Gerek dünya düşüncelerini ve gerekse ahret hâlinin hayırlı olmasını hep kalb düşünür. Bir ân-ı zamanda göklere çıkmak ve tüm âlemi seyretmek kalbe kolay gelir. Onun için kişi kalbini her türlü düşünce, merak ve üzüntülerden kurtarmalıdır.

Usûlüne göre zikirle meşgûl olup Lafza-i Celâl ve Kelime-i Tevhid bereketi ile nefsin kötü isteklerinden ve kötü lekelerinden kalbi kurtarmalıdır.

Nefy-u isbat dersinde derviş, bir nefeste 7, 9, 11, 13, 15, 17, 19, 21, 23, 25, 27, 29, 31 ve 33 gibi gücü yetebildiği kadar “Lâ ilâhe illallah” dedikten sonra nefes alınca “Muhammedü’r-Rasûlullah” der. Ve sonra “Îlâhî ente maksûdî ve rızâke matlûbî” duâsını okur. Bu mübârek duâ dervişin ilk dersinden îtibâren gönül isteğidir. “Muhammedü’r-Resûlullah” sözü zikrin ziyneti olduğunu ve bu sözü yeri geldikçe söylemeyi üstâzlarımız buyurmuşlar, ve bu lafzı ruh latîfesinin üzerinde söylemenin hoş olduğunu ifade etmişlerdir. “Îlâhî ente maksûdî ve rızâke matlûbî” duâsının ise saf bir niyetin söz hâline gelişi olduğunu haber vermişlerdir.

Bu devre dervişinin zikir usûl ve tertibi:

Daha önce öğrendiği tertibe göre zikri öncesi bütün hazırlıklarını aynen yapacaktır. Sonra yedi letâife birer tesbih

-yüz adet- olmak üzere Lafza-i Celâl ("Allah") zikrini eskisi gibi bildiği usûl üzere çekecek. Lafza-i Celâl zikri yekûnu yedi yüz adet yani yedi tesbihtir. Bu İsm-i Celâl zikri devamlı olup hiç bırakılmayacaktır.

İkinci devre murâkabe devresidir. Bunu açıklamak uygun olmayıp yaşamak lazımdır. Üstün derecede sırdır açıklanamaz, gizlidir.

Habs-i nefes zikri toplamda bine (1000) tamamlanacak, ve alınan nefeslere göre hesap yapılacaktır. Mesela;

1 nefeste 3 Kelime-i Tevhid getirebilen derviş, 333 nefes zikredecek;

11 Kelime-i Tevhid getirebilen ise 99 nefes zikir çekip 1001'e tamamlayacaktır.

Not: Nefes darlığından hasta olanlar, bir nefeste en az sayı olan 7 defayı okuyamazlarsa 3 kez de okuyabilirler.

Murâkabeler

Merâtib

(436)

Geldi mi'râc-ı merâtib şöylece
Devr-i eflâk etmede rûh böylece

(437)

Her makâm kim Hakk'a kurbiyyet ola
Anda sâlik başka bir âlem bula

(438)

Hiç cihet yok çün sıfattır mazharı
Âlem-i imkân olub da meşheri

(439)

Ehâdiyette murâkıb bu makam
Buldu aslın gitti ecsâm bâ-tamam

(440)

Çün "lâ" kıldı nefy, doldu sıfat
Bî-zamân oldu maiyyet bâ-necât

(441)

Âlem-i halk ya melekût emr ola
Âlemeynin ortasında yol bula

(442)

Berzâh-ı arş oldu anda câyigir
Mahv eder nûr, âlemi hîç denir

(443)

Akrebiyyetle murâkıb ceberût
Âlem-i berki mücellâ, gayri unut

(444)

Açdı dördüncü nikâbı mahv-ı kül
Buldu lâhûtî muhabbet der gönül

(445)

Cism-i insan gerçi kim oldu sagir
Nüşâ-i kübrâ olub oldu kebîr

(446)

Bu letâif mahrecidir, bil usûl
Bu sülûk içre olur bunlar füsûl

(447)

Azmile gel feyze eyle intizâr
Mebde-i feyz, ancak Allah ver karar

(448)

Bil ki andandır sıfât-ı kâmile
Tâlibine feyzi oldu şâmile

Murâkabe-i Ehadiyyet

(449)

İbtidâda feyz-i zikr-i ism-i Zât
Câmi'-i envâr-ı mecmu'-u sıfat

(450)

Mevrid-i kalbi musaffâdır ânın
Hem tecelligâhı, ahfâdır ânın

(451)

Kat' olunca dâire seyr eyledi
Nısf-ı âlî açılır gör neyledi

(452)

Nısf-ı sâfil olsa âfâkı ola
Oldu sâlik nûra müştak bu yola

(453)

Mâverâsında görür ahvâli, nûr
Keşf olur anda dahi bâzı umûr

(454)

Bu makamdır ol tecelli ehâdî
Zıkr-i tevhid ile erişdi mededi

(455)

Oldu envâr-ı tecelli-i şuhûd
În'ikâs ettik de ilhâm-ı vücûd

(456)

Aslına eyler letâif bâ-rücû'
Dâire seyrin edüb de bâ-huşu'

(457)

Hatt-ı nevâl oldu tek mil anda hem
Âhirine intikâl buldu selâm

(458)

Zıll-ı esmâ-i sıfatdan intikâl
Kendi rûhundan müfehhem, bu meâl

Murâkabe-i Maiyyet

(459)

Çünkü sâlik bula anda bir hayat
Meks edüb nâzır ola birkaç saat

(460)

Emr olunca ol mâiyetten nasîb
Olmaya artık âna hiçbir rakîb

(461)

Mazhâr-ı nefis-i kelâm İzz u Celâl
Çün "maaküm eyne mâ küntüm" delâl

(462)

Allah Allah bu ne lütf-u hâl ola
Akl-ü fikri anda lâl ola

(463)

Durma tehlil eylesün bunda lisân
Çok terakki oldu ol an bî-gümân

(464)

Şevk-u feyzi ile edüb de ihtimâm
Ol huzurda hem teveccüh ber-devam

(465)

Âh-u nâle darbe-i mutlak olur
Bâzı da bîhûdî müstağrak olur

Murâkabe-i Akrabiyyet

(466)

Nısf-ı âlî dendi bâ-suûn
Bu uzun yol katı' olunca bâ-derûn

(467)

Şeş cihetten feyz-i nûrânî muhîd
Zâkir oldu şimdi envâr-ı basit

(468)

Akrabiyyetle murâkib oldu zât
Zât-ı bî-misle müsâhib oldu zât

(469)

Görme, gâfil, kudret-i Hakk'ı ba'ıd
'Nahnu akreb' güftü 'min hablil verid'

(470)

Mevrid-i nûr-u letâif feth olur
Sâlik anda hubb-i Zât'a yol bulur

(471)

Şiddet-i hubb zâtına rakîb olur
Kendi kendi o dem râgib olur

Murâkabe-i Muhabbet

(472)

Bu devirde zevk ile âhenk olur

Bî-mehâba gelir bî-renk olur

(473)

Kim muhabbetten haberdâr olmaya
Lübb-ü şer' ile zevk-u Ahmed bulmaya

(474)

Aşk ile var olduğun bilmez cihân
Aşk-ı hubb-i Mustafa'sız iş yaman

(475)

Kim ki sevgi aşk ile Peygamber'i
Pây-ı bendi kırdı, geçdi çemberi

(476)

Nûş edüb peymânîyi candan geçüb
Buldu mest-i dâimî, zandan geçüb

(477)

Çünkü emvâc-ı teheyycden çıkub
Menzilin mersâ-yı istiğrak edüb

(478)

Nûra varsan, nûr olursun nûr ile
Hüsn-ü aşkı Zü'l-Cemâl'e sûr ile

(479)

Rengi âhengi fenâ kalmaz gider
 Hangi rûh kim cismi, aşka mahv eder

(480)

Sanma ey zâhid, muhabbetsiz ola
 Her muhabbet küfvü zîr engîz ola

(481)

Vecd-i bâtın cümle istihlâk olan
 Sonra izmihlâli istimlâk olan

(482)

Bunda zâil olduğu mevcud "lâ" eser
 Çünkü tevhîd-i şuhûdî mu'teber

(483)

Ref' olur hep gönlüne gelmez hevâ
 Şakk-ı sadr olmuş, hemân gitmiş sivâ

(484)

İsm-i zâhir bunda oldu hem tamam
 İsm-i bâtın nisbete geldi kelam

(485)

Lîk fevkinde kelâmın bu makam
Seyr-i a'lâ yedi mevki var tamam

(486)

Yâr olub Allah'ı eğer tevfiîk ede
Kendi kendinde ânı tahkîk ede

(487)

Bî-kenar deryâ vü mevci bî girân
Şerh-i vafâ lâl olur her bir zaman

(488)

Çün hezâr-ı lütf-u Mevlâ her yeri
Mürşid etmeklik gerek peygamberi

Murâkabeler Safhası

Üstâzımızın manzum “Âdâb-ı Tarîkat” risâlesinden murâkabenin lügat ma'nâsı: “Mâsiva denen, dünya düşüncelerini tamamen atarak, kâlbî Cenab-ı Hakk'a (*celle celâluhû*) yönelmek.”

AHADİYYET - ÂLEM-İ İMKÂN ZUHÛR-U SIFÂT
MÂİYYET - ÂLEM-İ MELEKÛT - YOKLUK BÂ SIFAT
AKRABİYYET - ÂLEM-İ CEBERÛT - TECELLÎ-İ BERKÎ

MUHABBET - ÂLEM-İ LAHÛT - MAHV-I KÜLL

*“Geldi Mi’râc-ı merâtib şöylece
Devr-i eflâk etmede rûh böylece.”*

Demek ki, murâkabeler devresinde (rûh) dört makamda seyahat edecek, ma’nen oraları görüp, tanıyacak.

Ahadiyyet murâkabeti:

Sâlik, (habs-i nefes) dersinin ortalarında iken bu ilk murâkabe görevi verilir. (İmkân âlemi) dediğimiz, üzerinde yaşadığımız bu dünya âleminin her şeyinden, her hâlinden ibret alarak, rûhunu geliştirmeye başlayacak. Her şeye ibret bakışı ile bakacak, düşünecek ve (Tek) olan (Yaratıcı)’nın sırrına, görünen bütün bu hâller yolu ile erişmeye çalışacak. Çünkü görünen ve duyulanların hepsi de O’nun sıfatının tecellisi-
dir. Pek mübârek bir gıdâ olan sütün nerede halk edildiğini düşün de, ibret al. Derviş bu murâkabeyi, bu düşünüşü ömür boyu bırakmayacaktır.

*“Âyinedir bu âlem, her şey Hakk ile Kâim,
Mir’ât-ı Muhammed’den Hakk görünüür dâim.”*

Sırrının özü bundadır. Bir ânı gafletle geçirmeden uyanık olmak gerek. Bak rüzgârın sesine de ibret al. O’nun ismidir cihanı dolduran: Hû...

Birinci Murâkabe: Ahadiyyet Murâkabeti

Sâlik kendisi için en uygun vakitte, mümkünse gece teheccüd zamanı, abdestini alıp ikişer rek’atta selâm vermek

üzere dört rek'at teheccüd namazı kılar. Diğer vakitlerde ise, her hangi bir vakit namazından sonra derse oturacaksa hemen dersine başlar. Daha başka vakitte ise ve eğer kerahat zamanı değilse iki rek'at rızâ-i İlâhî için namaz kılar. Kerahat vakti ise doğrudan murâkabe dersine oturur.

Bu açıklanan dört husus dikkatle kavranmalıdır. Böylece, mürid murâkabe dersine oturunca:

Niyet ile bir miktar salavât-ı şerîfe getirir. Eğer vakti müsait ise, bir tesbih (100) adet *“Sübbhanallâhi vel hamdülillâhi velâ ilâhe illallâhu vallâhu ekber”* tesbihini çeker. Yüzüncüde de *“Velâ havle velâ kuvvete illâ billâhil aliiyyil azîm”* der, isterse kendince başka güzel şeyler de ilâve eder, ama bu zamanda yazdıklarımız elverir.

Sonra: 3 defa : *“Murâkabe-i Ahadiyyet”*

3 defa : *“Âlem-i İmkân”*

3 defa : *“Zuhûr-u Sıfat”*

Kelâmlarını söyleyerek, murâkabe kasdıyla abdestli oturduğu temiz ve kimsesiz bir yerde, bir anda bütün yaratıkları yok bilerek kendisinden geçer, içini bütün düşüncelerden temizler, içine gelen düşüncelerden kurtulmak için hemen bir kaç defa habs-i nefes ile nefy ü isbat yapar, huzurunu böylece tazelemiş olur.

Ve bu hâl ile, cismânî varlığımız, beş duyumuz ile görüp, duyup, bilebildiğiniz ve bu içinde yaşadığımız dünyanın üstündekiler, içindekiler, altındakiler. İbretle dolu akla geldik ve gelmedik nice misaller. Akıl ve zekâsı ile bütün yaratılanın üstünü olan insan ve nice yaptıkları düşünülecek.

İşte derviş, kendi iz'anı kadar bu türlü düşünceye dalar. En az 15 dakika bu tefekkür ile düşünce imkân âlemini düşünmektir. Bu düşünüş ve murâkabe yani arayış ile bunları meydana getiren Yüce Kudret Sâhibi, tek ve bir olan, teklik şanından olduğu Mevlâ-yı Müteâl ve Tekaddes *celle celâlühû*'nün sonsuz azâmetini düşünmek.

Dikkat! Allah Teâlâ'nın Zât'ını düşünmek haramdır. Zira küçük insan aklı, O büyüklüğü idrâk edemez. Bu murâkabe-lerin devamı ile, mürîde İlâhî sıfatların tecellîsi ihsân olunur. İlâhî feyz latîfe-i kalbe doğru gelir. Bu sırada müridin kalbi de durmadan kendi kendine İsm-i Celâl zikrini eder. Yani, veled-i kalb hâli meydana gelir. Mürid bu sırada mânevî zevk ile dolu mest olmuş bir haldedir.

İkinci Murâkabe: Murâkabe-i Maiyyet

Âlem-i Melekût

Yokluk Bâ-sıfât

"Ve hüve meakümeynema küntüm..." (Hadid sûresi, 4. âyet)

Meâl-i Şerîfi: *"Her nerede olsanız (ilim ve kudreti ile zâtına yakışır bir şekilde) O sizinle beraberdir."*

Not:

1. 1000 adet Kelime-i Tevhid bu murâkabe ile çekilecektir.
2. Zikir devamınca mezkûr âyet-i kerimenin mânası (mefhumu) düşünülecektir.
- Başkaca râbıta yoktur.
3. Feyz-i İlâhî zikir edeni her taraftan sarar. Özel bir yön yoktur.

Üçüncü Murâkabe: Murâkabe-i Akrahiyyet

Âlem-i Ceberut

Tecelli-i Berkî

“Ve nahnu ekrabu ileyhi min hablil verîd.” (Sûre-i Kaf, Âyet: 16)

Meâl-i Şerîfi: *“Biz ona (yani insana) şah damarından daha yakınız, her hâinden haberdârız ve her an kudretimiz altındadır.”*

Not:

1. 500 adet Kelime-i Tevhid: Maiyyet murâkabesi.
2. 500 adet Kelime-i Tevhid: Akrahiyyet murâkabesi ile yapılacaktır.
3. Her faslın kendi zikrinde o murâbeye ait âyet-i kerîme düşünülecektir.

Başkaca râbîta yoktur.

Sâlik, maiyyet murâkabesinde gelişince, ek olarak, akrahiyyet murâkabesi'ne yükseltilir. Murâkabenin âyeti ve meâli, ders ta'rifinde vardır. Sâlik, Arş-ı A'lâ'dan pek öte ve yüce makam olan âlem-i ceberût denen makama rûhen yücelip ma'nevî mi'râc edecektir. Bu âlem, rûhların yaratıldığı ve İlâhî emirlerin Arş-ı A'lâ aracılığı ile bütün kâinâta duyurulduğu âlemdir.

10 tesbih Kelime-i Tevhid, yarıya bölünecek ve 5 tesbih maiyyet, 5 tesbih de akrahiyyet murâkabeleri ile yapılacaktır.

Bu makama âit olan Kâf sûresi, 16. âyet okunacaktır. Meâlî olan: *“Biz ona –yani insana- şah damarından daha yakınız. Her*

hâlimden haberdarız ve her an kudretimiz altındadır'' hâli düşünülecektir. Başkaca râbıta yok. Bu duygu ile ceberût âleminde rûhen mi'râc edecektir.

Bu murâkabenin feyzi, göğüs latîfeleri olan 5 letâife gelir. Bir taraftan rûhen -yani ma'nen- ceberût âleminde seyahat ederken, bir taraftan da Hakk'dan -*celle celâluhû*- gelen feyz-i İlâhî'nin göğüs latîfeleri yolu ile kendisini kuşattığını hayâl edecektir.

5 tesbih tevhid de bu murâkabede yapılacaktır. Yekûn yine 10 tesbihtir.

Dördüncü Murâkabe: Murâkabe-i Muhabbet

Âlem-i Lâhût

Mahv-ı Küll

Âyet-i kerîme: "*Yuhibbuhum ve yuhibbûnehû*." (Sure-i Mâide, Âyet: 4)

Meâl-i şerîfi: "*Allâh (celle celâluhû), onları sever, onlar da Allâh'ı (celle celâluhû) severler.*"

Not:

1. "300" adet Kelime-i Tevhid: Maiyyet murâkabesi
2. "300" adet Kelime-i Tevhid: Akrabiyyet murâkabesi
3. "400" adet Kelime-i Tevhid: Muhabbet murâkabesi ile yapılacaktır.
4. Her fasıl zikrinde murâkabenin kendi âyet-i kerîmesi düşünülecektir.

Başkaca râbıta yoktur.

Birinci Tekmile Letâif Murâkabelerinde Lafza-i Celâl Zikri

Şimdi gelelim letâif murâkabesinde Lafza-i Celâl zikrine:

1- Derse hazırlık: Sâlik, eskisi gibi, bildiği üzere niyet, istiğfar, İhlâs ve Fâtiha'larla duâ ve hediyelerini ve bir tesbih de salavât-ı şerîfi yaptıktan sonra ikinci devre tezekkürü'l-mevt ve ikinci devre râbıta-i şerîfesini, kudreti nisbetinde çok dikkatli ve tam bir bağıllık ve huşu' ile yapar.

2- Râbıta: Oturuş çok dikkatli, son derece tevâzu hâlinde; baş kalbe meyilli, eğik ve râbıta da tam olacak. Merhum Üstâdımızın manzum risâlelerindeki, "kıl teveccüh" diye başlayan dört satır bir beyitini hatırla. O derin ma'nâyı düşün ve tam bir dönüş ile ona yönel. Aynı zamanda Aleyhis-selatü Vesselam Efendimiz'in huzûr-u saâdetlerinde ve tam karşılarında bulunduğunu tefekkür et, düşün.

Bütün pirlerimiz de Efendimiz'in etrafında ve yine bizim karşımızda mübârek bir halka hâlinde. Hâlen bağlı bulunduğun en son şeyhinin hayâlini de göğsüne yerleştir. Bu, tam şeyh de kendini yok etmek, yani "fenâ fî'ş-şeyh" hâlidir. Bu hâli bulmaya çalış. İşte râbıta bu mânada olacak.

"Letâif " murâkabeleri ile zikirde ise, senin kalbin Rasûlullah Efendimiz'in kalbine, ruhun rûhuna, sırrın sırrına, hafân hafâsına ve ahfân ahfâsına râbıtaya girecek. Alnımız, iki kaşımızın arası da devamlı olarak Rasûlullah Efendimiz'e râbıtada olacak. Bu teveccüh râbıta hâli ne kadar kuvvetli ve devamlı olursa, zikir de o derece zevkli, faydalı ve kemâle erdirici olur.

3- Zikre giriş: Râbîta tamam olunca, hafif sesle “vukûf-i kalbî” dersin. (Ma’nâsı, “Kalbimi bileyim, kalbimin sırlarına ereyim” demektir)

Bundan sonra, eûzu besmele ile hamd ve salavât okur, niyaz edersin, yani istekte bulunursun. Artık derse hazırsın.

Latîfe-i Kalb:

Hazret-i Âdemiyyet’ten, ef’âlin tecellîsi ile, murâkabe-i latîfe-i kalb:

Yâ İlâhî, yâ Muîn, yâ Kerîm, lütf ü ihsânın ile şu feyz-i tecellî-i ef’aliyedeki, Resûl-ü Ekrem (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) Efendimiz’in, latîfe-i kalb-i şerîfinden, Hazret-i Âdem *aleyhisselâm*’ın latîfe-i kalb-i şerîfine verilip ulaşır.

Onu, Meşâyıh-ı Kirâm (*kaddesallâhu teâlâ esrârahum*) Efendilerimiz’in latîfe-i kalbleri vâsıtası ile benim latîfe-i kalbime ulaştırıp feyz ihsân eyle. Âmin, der.

Kısa bir tefekkür yani düşünceden sonra, bin adet Lafza-i Celâl zikrini çeker. Tesbih sonunda (her yüz sonunda) da eskiden olduğu gibi, “İlâhî ente maksûdî ve rızâke matlûbî” duâsını okur.

Latîfe-i Ruh:

Hazret-i Nûhiyye ve İbrâhimiye’den, sıfat-ı subûtiyye’nin tecellîsi ile, murâkabe-i latîfe-i ruh:

Yâ İlâhî, yâ Muîn, yâ Kerîm, lütf ü ihsânın ile şu feyz-i tecellî-i sıfat-ı subûtiyye’deki Resûl-ü Ekrem (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) Efendimiz’in rûh-u latîfinden, Hazreti Nuh ve Hazreti İbrâhim *aleyhimüsselâm*’ın ervâh-ı latiflerine ulaşır.

Onu, Meşâyıh-ı Kirâm (*kaddesallâhu teâlâ esrârahum*) Efendilerimiz'in latîfe-i ruhları vâsıtası ile benim latîfe-i rûhuma da ulaştırıp feyz ihsân eyle. Âmin.

Latîfe-i kalbdeki gibi kısa bir tefekkür, düşünme, bin tesbih zikir ve duâ.

Latîfe-i Sırr :

Hazret-i Mûseviye yolu ile Şuûnât-ı Zâtîyye'nin tecellisinden Murâkabe-i Latîfe-i Sırr:

Yâ İlâhî, yâ Muîn, yâ Kerîm, lütf u ihsânın ile şu feyz-i tecelli-i şuûn-i Zâtîyye ki, Resûlü Ekrem (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) Efendimiz'in latîfe-i sırlarından, Hazreti Mûsâ *aleyhisselâm*'ın letâife-i sırrına ulaştır.

Onu, Meşâyıh-ı Kirâm (*kaddesallâhu teâlâ esrârahum*) Efendilerimiz'in latîfe-i sırları vâsıtasıyla benim latîfe-i sırrıma ulaştırıp feyiz ihsân eyle. Âmin.

Yine öncekiler gibi kısa bir tefekkür, düşünme, bin tesbih zikir ve duâ.

Latîfe-i Hafâ:

Hazret-i İseviye yolu ile, sıfat-ı selbiyenin tecellisinden Murâkabe-i Latîfe-i Hafâ:

Yâ İlâhî, yâ Muîn, yâ Kerîm, lütf u ihsânın ile şu feyz-i tecellî-i Sıfat-ı Selbiyye ki, Resûlü Ekrem (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) Efendimiz'in latîfe-i hafâ-i şerîfelerinden, Hazreti Îsâ *aleyhisselâm*'ın latîfe-i hafâ-i şerîfelerine ulaştır.

Onu, Meşâyıh-ı Kirâm (*kaddesallâhu teâlâ esrârahum*) Efendilerimiz'in latîfe-i hafâları vasıtası ile benim latîfe-i hafâma

ulaştırıp feyiz ihsân eyle. Âmin.

Yine öncekiler gibi kısa bir tefekkür, bin tesbih, zikir ve duâ.

Latîfe-i Ahfa:

Şanların hepsi için, şan toplayan Hazreti Muhammediyye'den Murâkabe-i Latîfe-i Ahfâ:

İlâhî, yâ Muîn, yâ Kerîm, lütf u ihsânın ile şu feyz-i tecelli-i Şan-ı Câmîâ ki, onu Resûlü Ekrem (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) Efendimiz'in latîfe-i ahfâ-i şerîfelerine feyz olarak verdin.

O feyzi Meşâyih-ı Kirâm (*kaddesallâhu teâlâ esrârahum*) Efendilerimiz'in latîfe-i ahfâları vâsıtası ile benim latîfe-i ahfâma ulaştır ve ihsânına lâayık eyle. Âmin.

Yine öncekiler gibi kısa bir tefekkür, bin tesbih, zikir ve duâ.

Letâifte murâkabe ile Lafza-i Celâl zikri burada bitti.

Son murâkabeyi bozmadan, yani murâkabeden çıkmadan kalan iki letâifte de zikir devam eder.

Latîfe-i Nefs - Latîfe-i Halk:

Yine eskisi gibi bin tesbih, zikir ve duâsı.

Latîfe-i Küll - Zikr-i Sultan:

Burada da yine eskisi gibi bin tesbih, zikir ve duâsı.

Böylece yedi letâif zikri tamamlanır. Vakti müsâit olan dervişler her latîfede bin tesbihten fazla Lafza-i Celâl zikrini yapabilirler. Her latîfede iki, üç, dört veya beş tesbihe kadar. Ancak esas ders letâifin her birinde biner tesbihtir.

Latîfelerde Lafza-i Celâl zikri tamamlandıktan sonra; açık tevhid - sesli zikirden kendine mahsus olan derse bildiği usûl üzere geçer ve günlük dersini tamamlar.

Husûsî not:

Letâif murâkabelerini ta'riflerine göre yapamayan erkek ve kadın kardeşlerimiz, râbîta-i şerîfeden sonra zikre başlayacakları zaman;

“Yâ Rabbî, ben şeyhimin ta'rifine göre letâiflerin her birinde ayrı ayrı söylenecek sözleri bilemiyorum. Sen, hâlimi bilirsin. Letâif makamlarında Şeyhimiz neler diyorsa beni de ma'nen öyle kabûl et, lütuf ve keremin ile” der.

Ve sırası ile eskisi gibi, latîfe-i kalbten başlayarak yedi letâifin zikrini yapar ve sonra bildiği usûl üzere tevhid zikrine geçer...

Mevlâmız *celle celâluhû* taklîdimizi tahkik buyursun. Âmin.

İkinci Tekmile, Yüce Murâkabelere Yükselemeyecek Dervişlere Ek Dersler

Eûzu billâhi mine's-şeydâni'r-racîm

Bismillâhi'r-rahmâni'r-rahîm

Son 3 murâkabeyi tamamlayan sâlike verilecek ek dersler:

1- Bir tesbih (100) adet Lâ Maksûde İllallah.

1- İki tesbih (200) adet Lâ Mevcûde İllallah.

3. Üç tesbih (300) adet Hüve Yâ Men Hüve Leysel Hâdi İllâ Hû.

İsteyen ve gücü yeten tesbih miktârını istediği kadar çoğaltabilir.

Münâcât

(489)

Yâ İlâhî, biz ki âciz pür kusûr
Ol sebinin hâkini umduk murûr

(490)

Ravza-i Kuds'e olan hubbün için
Mahrem-i sohbet olan kutbun için

(491)

Âl-i Ashâb-ı Kirâm'ın nûruna
Hem de Sâdât-ı İzâm'ın uğruna

(492)

Arz-ı perişandaki bu zînetin
Yoksula da lütf ola bol nîmetin

(493)

Hubb-u ma'nâya edüb irşâd bizi
Vuslât-ı Zât-ı Resûl'le şâd bizi

(494)

Pür nazar-ı rahm-i Ahmed olayım
Müjde-i âb-ı visâlle dolayım

(495)

Suhf-u zâtım eyle şeytandan berî
Bezm-i sâfi serbârın olsun yeri

(496)

Küfr-ü huffâş dehşeti etsün firâr
Sıdk-ı ihlâs eylesün anda karar

(497)

Nûr-u feyzin kaplasın etrâfımı
Tâ be hurşid eyleyüb evsâfımı

(498)

Şemsi-i âciz gedâya vere hâl
Hasta-i zahm-i mizâce hüsn-ü kâl

(499)

Mihnet-i aşka fedâ ihvânımız
Yâd ede rahşan ola bu cânımız

(500)

Hâkine baş vurmak olduğu çün vüsûl

Es-salâtü vesselâm ey Ser-Rüsûl

(501)

Âl'ine Ashâb'ına olsun selâm

Dest-i mürşidle ire encâm-ı hitâm

**HASBÜHÂLİ'S-SÂLİK FÎ
AKVEMİ'L-MESÂLİK ŞERHİ²²**

Rahmân ve Rahîm olan O'nun adı ile...

Hamd, Âlemlerin Rabbi'ne... Salât ve selâm O'nun Resûlü (*sallallâhu teâlâ aleyhi ve sellem*) Efendimiz'in ve O'nun Âl ve Ashâbı'nın üzerine olsun.

Tarikatın Temeli Olan On Bir Mesele

1-Tarikatın esas ve binâsı nedir?

Hakk Teâlâ'ya (*celle celâluhû*) tam doğruluk ile yönelecek Sünnet-i Resûlullâh'a eksiksiz uymaktır. Öyle ise önce ilmi hâlimizi yani gerekli din bilgisini tam öğrenmek; yapılması gereklilere tam uymak ve yasaklardan tam korunmak şart ve esastır. Birçok dînî yasak ve eksiklerin içinde yüzerek tarikatın kapısı çalınmaz. Kardeşlerim mâsivâ denen dünya isteklerine kendimizi kaptırıp koyvermekle, nefsin her isteğine boyun eğmekle yola gidilmez. Bu yolla istenene ulaşılmaz. Nefsin isteklerine hayır demedikçe murâd alınmaz.

2-Nakşî tarikatı şeyhlerinin îtikâdı nedir?

Tam tamına Ehl-i Sünnet îtikâdıdır. Fırka-i Nâciye denen kurtuluş yolunda olanların Nakşî şeyhlerinin yoludur. Bu tarikata sapıklıklar sokulmamıştır. Başından beri özünü korumuş ve korumaya devam edecek ve etmektedir. Tarîk-i

22 Hüseyin Hamdi Efendi hakkında kaynaklarda mürşidi hariç hiçbir bilgi bulunmamaktadır. Sultan Abdülmecid Han devri âlimlerinden olduğu düşünülmektedir. Mürşidi Hasbihâlû's-Sâlik risâlesinde zikrettiği üzere Topbaşzade Ahmed Kudsi Efendi'dir (v.1305/1889).

Nakşîyye pîrleri yüce kimselerdir. Zîrâ bu tarikin öncüsü Sıddîk-ı Ekber (*radiyallâhu teâlâ anh*) Efendimiz'dir. İnançları ve yollarının özü ise Cenâb-ı Hakk'a (*celle celâluhû*) tam kulluk etmektir.

3-Nakşî şeyhlerinin lüzumlu temel inançları ve yollarının özü.

Hakk *Celle ve âlâ'*ya kulluk etmektir. Öyle kulluk, öyle ibâdet ki mâsivâ denen dünyaya âit her şeyden kendilerini kurtarmak ve zorluk çekmeden her an Hakk Teâlâ'dan (*celle celâluhû*) haberli ve uyanık olmaktır.

4-Bu yüce saâdet yolunu bir miktar açıklayalım.

Sevginin aşk mertebesine varan en üstün derecesine ilim dilinde muhabbet denildi. Muhabbet sözü anıldı mı bu yüce kelâmın aşk derecesine ulaşmış olup sevgi mânâsına geldiği hemen anlaşılmalıdır.

"Muhabbetten Muhammed oldu hâsıl.

Muhammed'siz muhabbetten ne hâsıl?"

demiş şair.

İşte sözün özü, bu kâinâtın mayası aşkdır. O mayanın özü ise Nûr-i Muhammed'dir. Muhabbetin tadı ilâhî cezbe ile duyulur. Hakk'a (*celle celâluhû*) âşık olamayana derin mânâyı nice anlatmak gerek? Anlayanlar yetişir ve yolu aşarlar. En özlü çâre, cezbe yolunun tadını almış ve mânevî yetiştirmesi bu gidişe uygun bir kemâl ehlinin sohbetini nîmet bilmektir.

Kardeşlerim yukarıdaki dört maddelik açıklamada durarak sohbeti bir miktar da biz açalım:

On beş yıldan beri yerine göre söz, yerine göre yazı ve risâlelerdeki beyanlarımız ve yerine göre de ses bantlarındaki sohbetlerimizde yukarıda sözü edilen dört esâsı toplamış bir kemâl ehli tarafından yetiştirildiğimizi tekrar etmişizdir. Bu âcizden ne duyulmuş ve ne görülmüşse ve -daha bilemeyiz- ne zâhir olacaksa, hepsi, o feyiz denilen ilâhî akımın mümtaz bir nakli olarak Üstâzım'dan gelmiştir. Öyle de geleceğine îtikâtımız tamdır.

Bize gönül verenler, Altın Halka'nın mânevî zincirine mıknatıslanmış bağlılardır. Öyle ise tutanlar ipi tek tutmalı, kapıyı da bir bilmeli. Tekrar ve son olarak hatta yalvararak ricâ ediyorum: Her kapıyı çalmak hevesi ve alışkanlıkları olanlar lütfen bizi yormasınlar. Zîrâ gönülsüzlerle geçirilecek zamanımız kalmadı. Merhum Üstâzım'ın manzum Âdab Risâlesi'nden birkaç beyt bunlar. Daha önce şerh edildi. Ancak yeri geldiği için burada da manzum hâlini kayıttan kendimizi alamadık. Mânâları gâyet açık; ibretle ve kalb gözü ve kulağı ile duyabilenlere ne mutlu:

*“Şer'-i Ahmed'le peşin âmil ola
Cümle emri bâ-tamam hâmil ola
Ruhsata meyl etmeye hiçbir zaman
Mümkün oldukça azîmet bula can
Sohbetin bilmek gerek âdâbın
Sevmeli hem sevdiği ahbâbın
Kaç anın kaçtığı yerde durma hiç
Çok tefekkür eyle gönlün kırma hiç”*

Şu halde anlaşılıyor ki mânevî meslek olan tarikat işinde ilerlemek, duygulanmak, aklımıza gelebilen her türlü noksanlıklardan arınmak ve tek söz olarak pek yüce makamdan gelen ve feyiz denilen mânevî akım ile gönlü yıkayıp temizlemek, aydınlatmak ve nurlandırmak için tek çâre mürşide cânü gönülden bağlılıktır. Zîrâ bu yola mürşidsiz girilmez. Tam bağlılık olmadan feyiz alınmaz. Mürşidde kusur arayan, bir başkası ile mürşidini ölçüye vurmaya kalkışan kaybetmiş bahtsız bir kimsedir. Artık onun kalbi 'kabz-ı mânevî'ye uğramıştır. Dâimâ sıkıntıdadır. Böylesi için o şeyhe sözde bağlılıktan çözülüp üstün gördüğüne gitmek hayırlıdır. Hem kendini kurtarmış olur, hem de şeyhini seven kardeşlere zarar vermekten kurtulur. Sevmediği, sevmeyemediği, sevemeyeceği kimseye zorla bağlılık olmaz. Kalb kalbe karşıdır sözü unutulmasın. Sen ne duyguda isen karşıdaki sana karşı mutlaka aynı duygudadır. Bu esas bilindiği derecede işler kolaylaşır. En saf, en hâlis aşklar misâli. Şeyh savunulup hürmet edilmedikçe bütün emekler beyhûdedir. Râbıta bozuk olunca her şey bozuk olur. Netîcesi de hüsrân.

Mürşid de bir insandır. Şüphesiz onun da zayıf ve noksan tarafları olacak. Ama kendisine bağlı olanlar bu noksan ve zayıf tarafları araştırmayacak. Hatta başkalarından da duymayacak. Israrla duymak isteyen olursa bu meclisi terk edecek. Melek arayan önce kendisi melek olsun. Noksan aramak, noksan görmek noksanların işi ve yoludur unutulmasın.

Tarikat gönüllüleri bu yola girerken "niçin, neden, nasıl ve acaba" soru kelimelerini kafalarından silerek teslim ola-

caklardır. Bağlantı kusurlu olursa musluğa gelecek su da başka yere akar. Sen de beyhûde bekler ve ömür tüketirsin.

İki yıl önce açıklamasını yaptığımız ve sesimizle teyp bantlarına verilmiş olan Hâlidî Âdab Risâlesi'nde "Şeyhi imtihan edecek olan mel'undur" buyurulmuştur. Ne korkunç şey, Hakk'a (*celle celâluhû*) sığınırız. Bu yolun birçok mûteber kitaplarında şeyh, genç de olsa en güçlü dervişler bir sabî/çocuk misâli şeyhe itaat edeceklerini beyân etmişlerdir. Derviş, şeyhin elinde musallâda yatan ölü misâli teslim olmadıkça noksan kalmaya mahkûmdur. Şeyhe gösterilen en içten sevgi ve saygı aynen onun vekillerine de gösterilecektir. Hatta kendinden kıdemli dervîşi de şeyhi yerine bilecektir. O şeyh ki asırlar ötesinden kendisine imdâd olunmaktadır. Geçmiş nice kemâl ehli sultanların koruyucu mânevî gölgesi altındadır.

Eğer inabe alınarak, yeni derviş alınarak saâdetine ermiş isen huzurla gözlerini yum, kalbini vesveseden arındır ve yoluna devam et. Mutlu gelecekler için tek yol budur. İşte tarikata âit on bir meseleden dördüncü olan yüce saâdet yolunun açıklaması bizde böyle zuhûra geldi.

5-Tevhîd-i Zât nedir?

Tevhîd: Cenâb-ı Hakk'ı (*celle celâluhû*) birlemek.

Zât: Cenâb-ı Hakk (*celle celâluhû*). Ki Zât'ı düşünmek haramdır. Yüce sıfat ve mübârek isimleri ile, her kişi idrak ve iz'anı kadar görünen tabiat - doğa ile o yüce şânı bilecektir.

Şimdi tekrar edelim tevhîd-i Zât nedir?

Hakk Subhânehû ve Teâlâ'dan (*celle celâluhû*) başkasının vücûdundan haberli olmaktan kalbi temizlemek ve ayırmaktır.

Kâmil velî makâmı. Fenâfillah, bekâbillah dereceleri.

Mukarrebîn: Çok yakın olanların hâli.

6-Vahdet nedir?

Lügat mânası ile vahdet; yalnızlık, birlik, teklik.

İşbu mâna yolu ilminde ise; vahdet, Hakk Subhânehû ve Teâlâ'dan gayri her şeyden ilim ve kalb şuuru, yani anlama, bilme ve duyma hallerinden temizlenmek. Kalbin Cenâb-ı Hakk'dan (*celle celâluhû*) gayriden arınması. O'na sevgi, O'na aşk, O'nu zikir etmekten başka hiçbir şeyle oyalanmamasıdır.

7-İttihad nedir?

İttihad: Birleşmek.

Hakk Subhânehû ve Teâlâ'nın varlığına dalmak ve yok olmaktır.

8-Saadet nedir?

Hakk Subhânehû ve Teâlâ'yı görür gibi olmanın huzur ve safası ile kişinin kendinden kurtulmaktır.

Müşâhede makamına erenlerin halidir bu.

9-Şekâvet nedir?

Kişinin kendisine son derece düşkün olması, kendinden başka hiçbir şey düşünmemesi ve böylece Hakk Teâlâ'dan (*celle celâluhû*) gâfil olma, habersiz olma halidir.

10-Vâsıl nedir?

Hakk Teâlâ'nın (*celle celâluhû*) Nûr-u Vücûdunu şuhûd ile, yani görmek ve hissetmek sûretiyle, kişinin kendisini ve mâsivâyı unutmasıdır.

11-Fasıl nedir?

Kişinin sırrını Hakk Teâlâ'ya (*celle celâluhû*) ulaştırması ve diğer her şeyden ayırmasıdır.

Böylece 11 şartın açıklanması tamamlandı. Ancak şüphesiz bu hususlar, o hallere yücelenlere has makamlardır. Ve o âli zâtların gönül hazineleri bu gibi hallere hazırlıklıdır.

Îrâde

Îrâdenin lûgat mânâsı; dilemek, istemek, en büyük âmir ve hâkimin emri.

Îrâdet: Seçmek, seçilmek, seçip almak.

Tarikatta irâdet ise her şeyin aslı ve tohumudur. Hak ehli sözünde irâdet ise kalbinde ilâhî aşk ateşi meydana gelip kalbin her yönden Hakk Teâlâ'ya (*celle celâluhû*) dönerek Hakk'ın emir ve çağrılarına tamı tamına uymaktır. Bütün kurtuluş ve selâmet yolu, saâdetlerin aslı budur.

Kardeşlerim istenilmek, istemek için, önce arınmak lazım. Arınmamış olan nice istensin? Arınmamış olan ne gözle istesin? Son on yıldır kalben pek muzdarip yaşamaktayım. İslâm'ın başına çöken mevcut belâlar yetmiyormuş gibi hepsinden beter bir belâ çöktü: Televizyon!

Mücâhid, nurlu bir kardeşimiz bu fitnevizyonu evinize

sokmayın diyordu bir yazısında. Bu sözlerimden irkilen kardeşlerim var. Biliyorum ve sözsüz duygu ile duyuyorum. Ancak söylemeye mecbûrum. Nefisler yan çıkıyor. Kendilerine bahâneler ve hak verdirilmek istemeler pek çok. Lâkin hepsi beyhûde.

Televizyonun mülevves ekranından kararan kalbe ilâhî aşk girer mi? Tevhid nûru ile aydınlanması gereken o kalb aksine harama bakan gözlerden ve haram dinleyen kulaklardan akan ziftle kararırorsa buna şeyh ne yapsın? Kabahat çok yüce bir meslek olan tarikatta mı? Yüce dînimizin hangi hükmü o rezilâne görüntüye haram değildir diyebilir?

Merhum Üstâzım “Radyodan kadın şarkısını dinlemeyiniz” buyurmuşlardır. İslâm yüce ahlâkına zararlı her şey kötü ve tehlikelidir. Sakınmak gerek. Evinde televizyon yok iken gözler tevhid nûru ile parlamaya başlayan pek çok kardeşimin televizyon belâsına yakalandıktan sonra ki hâllerini gönlümüz sızlayarak müşâhade etmekteyiz. Nasihatimizle iki kardeşimizin bu son derece ahlak düşmanı belâdan kurtulduklarını öğrenmiş bulunuyorum. Her ikisinin de gözlerinde ilâhî nur parlamakta. Ne mutlu onlara! Ne mutlu o cihadı başaranlara. Yardımı olan evlerinin insanlarından Mevlâ râzı olsun. Eski bir hâtıramızla sözü noktalıyalım. Birkaç sene öncesi İzmit’ten Hacı Şevki isminde bir dervişim ziyaretime gelmişti. Köylü ve benden de yaşlı olan bu dervişim “Şeyhim senden fetvâ istemeye geldim” deyince, “Bildiğim husus ise pekiyi” dedim. “Televizyona ne dersiniz?” deyince de ben “Yok” dedim. Bu cevap ona yetmiş ki huzurla yanımdan ayrıldı.

Ne tarikat kardeşlerimin ne de tüm din kardeşlerimin evlerinin geçimsizlik fitnesine düşmesine gönlüm râzı gelmez. Hakk (*celle celâluhû*) yardımcıları olsun. Ama derviş kardeşlerim nefislerine hayır diyebilir ve ekranlardan gözlerini, şehvet saçan seslerden de kulaklarını koruyabilirler. Bu cihanda gönlümüzü, berzah âleminde de rûhumuzu hoşnûd etmiş olurlar. Sözlerimiz bir nasihat ve vasiyet olarak kabûl edilsin. Zîrâ kurtuluş İslâm esaslarına uymaktadır.

Yukarıdaki açıklamalarımız irâde ve irâde kuvveti hakkında yeterlidir. Dervişlik ise tam tamına irâde işidir. Zayıf irâdeli kimse dervişliğe heves etmesin. Çünkü irâdesi yeterli olmayan derviş olamaz. Mürid irâde eden, irâdeci demektir. Mürid ve Mürşid Cenâb-ı Hakk (*celle celâluhû*) isimlerindedir [Bu iki isim mecâzen kullar için de kullanılır]. Dervişliğe yeni giren kimseye de mürid denir. Irâdesini tarikat yolunda kullanan demektir.

Kardeşlerim heves için hele bu yolda da neler var. Biraz öğreneyim, biraz da şeyhin dervişleri arasında hoş vakit geçiririm diye bu yola giren olabilir. Aldanan kendisi olur.

Tarikat çelik gibi bir irâde ister. Bu bir demir leblebidir. Hazmedecek çelikten bir mide gerek. Irâde, irâdetin karşılığı olan istemek, seçmek ve seçilip alınmak saâdetin tohumu ve temelidir. Kıvılcım gibi kalbi tutuşturur. Ancak çok nâzik olduğu için gerekenleri tam yerine getirerek o tutuşturmayı kuvvetlendirmek lazım. Yoksa uyanmaya başlayan nur gâib [kayıp] olur. Söner. O pak nûrun devamı ise kâmil şeyhin terbiye ve yardımına muhtaçtır. Terbiye ve yardıma hak kazandıysa gönlünü ona teslim et. İşte o vakit şeyhi müridin

kaba ve sevilmeyen ahlâkını muhabbet ateşi ile yavaş yavaş mahveder. Böylece mürid de, derviş de olma yoluna girer. Derviş şeyhinin sokak kapısı eşiğine baş koyabilen bahtlı kimsedir. Bu usûl ile dervişin aşk nûru yavaş yavaş kuvvet bulmaya başlar.

Derviş önce şeyhinin rûhâniyetinde yok olmak, fenâ fi's-şeyh makâmına ermek saâdetine erer. Bu yol onu fenâ fi'r-resûl mertebesine eriştirir. Eğer tamamen bu kaba cesedi aşk ateşinde yakıp eritebilirse tehvid çekicinin şimşek saçan darbeleri ile gönül tamâmen nurlanırsa işte o vakit derviş, fenâfillâh makâmına yol bulur. Bu, Cenâb-ı Hakk'ın (*celle celâluhû*) sıfatlarında yok olmak saâdetidir ve eğer bir kimse bir mürşide teslim olmadan kendi akli ile ulaşmaya kalkarsa hiçbir zaman isteğine erişemez. Aksine birçok tehlikelere düşer, kötü hâller başına gelir. Denirse ki işte Kur'ân-ı Kerîm var, şeriat ilmi var; yetmez mi? Bunlar herşeyi anlatmış ve açıklamıştır. Bu yolun delîli de Peygamber (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) Efendimiz'dir. Bunların hepsi de Hakk'ın (*celle ve âlâ*) lütfudur. Öyleyse şeyhe ne lüzûm var?

Mürid yani yeni derviş bir hastaya benzetilebilir. Doktorluk ilmini, okumamış bilmiyor. Hastalıktan ne yolla kurtulur haberi yok. Buna âit birşey bilmiyor. Çeşitli ilaçları denememiş; hangisi faydalı haberi yok. Hatta hastalığının da ne cins olduğundan haberi yok. İşte böyle bir kimse kendi kendine tedâviye kalkarsa, sonu korkunç olur. Belki ölüme de sebep olur. Çünkü ilaçlarda tehlikeli olanlar pek çoktur. İşte mürşid bir mütehassıs hekimdir ki müridin ne yolda tedâvi edileceğini bilmektedir. Mürid geleceğinden ümitli, talepsiz

ve korkusuzdur. Bu husus için söylenenler yeterlidir.

İşte irşad yuvaları kapanalı içinde bulunduğumuz cemi-yetin perîşan hâli de yeterli delildir. Câmide çok iyi bir vâiz dinleyen bir cemaat, daha câmi kapısından ayrılınca omuz silkiyor ve bildiğini yapıyor. Ya hiç câmi kapısına ayağı varmayan ve İslâm olarak sâde ismi kalmış olanın hâli nicedir? Mevlâmız (*celle celâluhû*) bizi onlar gibi olmaktan korusun.

Bu yolda nefesine hayır diyebilecek kahraman ve çelik irâdeli olan gelsin, derviş olsun. Muhabbet kapısının eşliğine baş koysun.

*

Tarikatımızın özellikleri, irşadla görevli zâtların husûsiyetleri ile derviş münâsebetlerini ve bu yolda irâdenin önemini önceki iki derste açıklamış bulunmaktayız.

Ne kadar gönülden dinlenmiş olsa da herhangi bir bilginin bir dinleyiş veya bir okuyuşla ancak pek azı hâfızada kalır. Onun için verilen dersleri nîmet bilerek, sık sık tekrar dinlemek veya okumak lazımdır. Ta ki istenen hal gönülde yer etsin.

“Şeyhim himmet. Oğlum hizmet” misâlini unutmamalıdır. Aşk ve şevk ile bağlanmak; gönülden sadâkatla hizmet yolunda bulunmak, hiç şüphesiz mükâfatsız kalmaz ve kalmamıştır. Dervişliğe isteklinin hazırlanması için buraya kadar söylenenler yeterlidir.

Înâbe

Ders verme husûsunu burada açıklayacak değiliz. *Hâlidî*

Risâlesi sadeleştirilmesinde ders usûlümüzün örneğini koymuş bulunmaktayız. Esâsen bu özel bir durumdur. Yeni ders almak isteyen kimse şeyhinden veya vekîlinden gerekli bilgileri duymuş olup öğrenecektir.

Mürîd sadâkat derecesinde mânevî yolları aşabileceğinden, önce kalbini mâsivâdan pâk etmesini bilmelidir. Başarmalıdır. Kendisinin hayâlinde ve gönlünde Hakk Teâlâ'nın (*celle celâluhû*) aziz ve nâçiz bir kulu olduğunu düşünmekten başka bir şey kalmamalıdır. Bu yöneliş üzere sağlam ve sâbit olmalı ki bütün usûller mâdeni ve bütün kemâle giden yol ancak budur.

Tarikat Dersi Almak Usûlü

Tarikatımızın dersini almak için, ya gusûl abdestli veya namaz abdesti alarak, şeyhinin tam karşısında iki dizi üzere oturan istekliye, şeyh veya vekîli usûlüne göre dersi târif eder. Mürîd derse oturunca Lafza-i Celâl'in (*Allah lafzının*) mânâsını şöyle düşünecektir:

"Büyüklüğüne kimsenin aklı ve fikri ulaşamaz. Ortağı, benzeri, misli yoktur. Hiçbir şeye benzemez. Bütün âlem O'na muhtaçtır. O kendisi hiçbir şeye muhtaç değildir. Her türlü noksandan münezzehtir, beridir."

Kendisini de bu mübârek (Allah) ism-i şerîfinin mânâsında yok edip, gâib etmeye çalışacaktır. Eğer bu yok etme yani fenâfillâh makâmına varmıyorsa, mutlaka ulaşmaya, erişmeye son derece gayret edecektir. Zîrâ dervişin kurtuluş ve saâdeti bu yok olmadadır. Derviş zikre oturunca her türlü

düşünceden, çeşitli hayâllere dalmaktan kalbini koruyacak, hatta kendisini de zorlamadan serbest bırakacaktır. Kendi kalbini şeyhinin kalbine karşı hazır tutup Lafza-i Celâl'in mânâsında kendini yok eder. Denizin içindeki balık gibi. Allah (*celle celâluhû*) ism-i celâlinin mânâsının nasıl düşünüleceğini söylemiş olduk.

Sonra herhangi bir zorluk ve korku duygusuna kendini kaptırmadan zikrine devam eder. Kalbini de her türlü düşüncelerden temizlemeye ve boşaltmaya çok çalışmalıdır. Bütün dikkati ile kalbine yönelip zikrin nisbetini yani ilişkisini korur ve bu ilişkinin devamı içinde bütün varlığı ile gayret eder. İlişkinin devamı için Kâdir Mevlâ'ya çok yalvarır. Kalbine başka şeyler gelir; dervîşi zikrinden meşgûl etmeye başlayınca da tövbe ve istiğfâr ederek yeni baştan kalbini toplar. Yeniden gönül hazzı ile zikrine devam eder. Öyle ki kendi ve huzur hâli alışkanlık durumuna girsin. Yüce üstâdlarımız bu huzur yani kalb rahatlığı hâlinde ne yaptığını bilir.

Yâd-daşt binbir esmânın tecelligâhı hâline gelmek, Hakk'ın (*celle celâluhû*) sıfatlarında yok olmak yani mânevî denizde gâip olma hali demişlerdir.

Bir de, *vukûf-ı kalbî*, kalbinden haberli olma hâli. Yani kalben Mevlâ'sından haberli olma hali, gönülde Hakk Sübhânehû'dan başka bir şey kalmamak hâllerine huzur hâli, yani gönül rahatlığı hali demişlerdir. Diğer bütün letâiflere, zikir, ilişki, nisbet, uyanıklılık, âgâhlık hâlleri hep kalb zikrinden geçer. Hepsine de zikrin nûru kalbten geçer. Letâif-i kalb

tarikatin sermâyesidir. Önem verildiği derecede istenilene erme, ulaşma yolları açılır. Ne mutlu kadrini bilip gereğince yolunda bulunanlara...

Zikrin Fazîleti ve Gizli Zikir

İyice bilinsin ki bütün mümin ve Müslümanlar Hakk'ı (*celle ve âlâ*) çok zikretmekle görevlidirler. Hakk'ı zikretmenin önemli bir görev, ibâdetlerin üstünü, Hakk'a yakın olmanın da en hoş ve hâsı olduğu Kur'ân-ı Kerîm'de bildirilmiştir. Bu husûsa âit âyet-i kerîmeler vardır.

Bir hadîs-i şerif meâli; Resûl-i Ekrem (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) Efendimiz *"Ey Ashâbım! Sizlere amelinizin, ibâdet ve tüm işlerinizin hayırlısını ve Cenâb-ı Hakk'ın (celle celâluhû) yanında makbûl ve faydalısını, üstün dereceye yücelme sebebini, Hakk (celle celâluhû) yolunda altın ve gümüş sadaka etmekten önemli olanını ve düşmanla vuruşmaktan hayırlı olanını haber vereyim mi?"* diye soruda bulunmuşlar ve bu hayırlı işin zikrullah olduğunu buyurmuşlardır.

İşbu yazı ile yazılmakta olan risâlemizde Lafza-i Celâl, mukaddes kelime, âyet-i kerîme ve hadîs-i şeriflerin kendi mübârek hatlarıyla yazılmasından kaçınıldı ve yeri geldikçe meâlleri bildirilmekle yetinildi. Lafza-i Celâl (Allah) yerine Mevlâ'mız (*celle celâluhû*) ve diğer mübârek isimlerinin yazılması uygun görüldü.

Zikrin gizli yapılmasının üstünlüğü ve önemi hakkında bir hadîs-i şerif meâli; *"Gizli zikir ki onu hafaza melekleri dahi işitmeyeler, bu cins zikrin ecir ve sevâbı yetmiş kat üstün olur"*

buyurulmuştur. Yine diğer bir hadîs-i şerifte de “Zikrullâh'ın hayırlısı, gizli olan zikirdir” buyurulmuştur. Büyüklerden bir kerîm zât; “Zikrullah, evliyâlık ve Hakk'a yakın olmak için delil yani kılavuzdur. Mânevî bir belge, bir icazetnâmedir. Kim ki zikrullâha muvaffak oldu, o kimseye evliyâlık belgesi verildi” buyurmuşlardır. Hakk (celle ve âlâ) Kitâb-ı Kerîm'inde meâlen “Kendi zikrinden gâfil yani habersiz olanları zemmetti. [Yani yerdi.] Bu gibiler ebedî hüsrandır. [Yani doğru yoldan çıkmışlardır.] Onlar fâsıklardır. [Yani kötü işler yapan günahkârlardır]” buyurmuşlardır.

Buraya kadar Hakk'ı (celle celâluhû) zikretmenin iyiliklerini, Hakk (celle celâluhû) zikrinden kaçanların hâlini açıkladık. Gönülleri nurlanmak isteyenlere bu kadar yeter.

Dervişin Zikri Seçmesi

Meşâyih-i kirâm, seyrü sülûk yani tarikat yolunda ilerlemek isteyenlere önce zikir verir. İsm-i Celâl ve diğer yüce isimler sebebiyle dervişin iç âlemi aydınlanmaya başlar. Yaptığını gönül yolu ile kavrama alışkanlığına erer. Gizli zikirdeki alışkanlık, zikreden dervişin nefsi ile Allah (celle celâluhû) arasında aracı ve yol gösterici olur. Bu sebeple zikir istenilene götürücü, yöneltici bir vâsıtaadır.

Mânevî rütbelere (zikir ve tezekkür) arasındaki farkın açıklanması: Hakîkî zikir, mezkûr yani anmakta olduğumuz Mevlâ'mızın (celle celâluhû) kalbimizde hazır olmasıdır. Her an hatırlanmasıdır. Tezekkürle yani devamlı hatırlamakla derviş dikkat ve irâdesini istenilen yönde toplayarak Hakk'ın ismini dili ve kalbi ile söyler. Bu hâl zikre alışkanlık için bir

sebeup, bir fırsattır. Zikir ve aslı hatırlamak olan tezekkürün farkını kavrayamayanlar gâfil kalır. İstenilenden farklı şeylerle uğraşmış ve menziline ulaşamamışlardır.

Nakşî Hâlidî İsmetî yolumuzda iyi bir derviş, yedi letâifte Lafza-i Celâl zikrini tamamlayınca nefy ü isbat devrine geçilir. Lafza-i Celâl ile letâifler devresi üç buçuk sene ile yedi seneye kadar devam edebilir. Ancak üstün yetenekli bir istekli, müridinin takdiri ile üç buçuk seneden daha az zamanda birinci devreyi tamamlayabilir.

Nefy ü İsbat (Habs-i Nefes) Zikri

Bu yolun iki rüknü olan râbîta ve Lafza-i Celâl zikri daha önce anlatıldı.

Sâdık ve çalışkan dervişin letâifinde akan nur bütün letâife geçince, mürid o kimseye yukarıda yazdığımız gibi nefy ü isbat dersini verir.

Bu dersi vermenin usûlü:

Derviş şeyhinin karşısında iki dizi üzerine oturur, ağzını, gözünü kapar, dilini damağına yapıştırır. Nefesini usûlüne göre verir, yeniden alıp saklar. Gönül rahatlığı ile “Lâ” kelimesini ahfâ mahallinden yukarıya dimâğına çeker ve o hâli hayâl eder. “İlâhe” kelimesini sağ omzuna “İllallâh” kelimesini de kalbine muhkem vurur ki onun tesiri ve harâreti bütün vücûdu sarsın.

“Lâ” nefiydir, yok etmektir. Derviş bu kelimedede kendi vücûdunu Cenâb-ı Hakk’dan (*celle celâluhû*) başka her şeyi yok olmuş diye görecektir. “İllallâh” isbattır. Burada Hakk Sü-

bhânehû ve Teâlâ'nın ezeli ve ebedî varlığını düşünecektir. İşte mürşid, dervişe nefy ü isbat dersini böylece öğretecektir. Dervişin bütün vakitlerini bu zikre dalmış olarak geçirmesi makbûldür. Çünkü böylece Kelime-i Tevhîd'in sûreti kalbte de yer eder. Büyüklerimiz, zikirden istenen kalbin dâimâ Hakk ile olması, aşk derecesindeki sevgi ve saygının kalbte yer etmesidir derler.

Sohbet topluluklarında bu hâlin yaşanması, en istenilen şeydir. Kalb öyle kuvvetli bir duyucu ve anlayıcıdır ki her tarafa yönelir. Gerek dünya düşüncelerini ve gerekse ahret hâlinin hayırlı olmasını hep kalb düşünür. Bir ân-ı zamanda göklere çıkmak ve tüm âlemi seyretmek kalbe kolay gelir. Onun için kişi kalbini her türlü düşünce, merak ve üzüntülerden kurtarmalıdır.

Usûlüne göre zikirle meşgûl olup Lafza-i Celâl ve Kelime-i Tevhid bereketi ile nefsin kötü isteklerinden ve kötü lekelerinden kalbi kurtarmalıdır.

Nefy ü isbat dersinde derviş bir nefeste 15, 21, 23, 29, 33 gibi gücü yetebildiği kadar "Lâ ilâhe illallâh" dedikten sonra nefes alınca "Muhammedü'r-Resûlullâh" der. Ve sonra "Îlâhî ente maksûdî ve rızâke matlûbî" duâsını okur. Bu mübârek-duâ dervişin ilk dersinden îtibâren gönül isteğidir. "Muhammedü'r-Resûlullâh" sözünün zikrin ziyneti olduğunu ve bu sözü yeri geldikçe söylemeyi üstâzlarımız buyurmuşlardır. "Îlâhî ente maksûdî ve rızâke matlûbî" duâsının ise saf bir niyetin söz hâline gelişi olduğunu haber vermişlerdir.

Nisbetin (İlişkinin) Mânâsı

Tarikat denilen bu yüce yolun büyükleri huzur (rahatlık) ve âgâhlık (haberli ve uyanık) alışkanlığına “nisbet” yani ilişki demişler. Yine bazıları da nisbet için aşkın kemâli demişlerdir. Hepsinin niyet ve dileği ise dervişin kalbinde Hakk’ın (*celle ve âlâ*) yüceliği, ululuğu ve aşkı karar etsin ve her an Hakk Teâlâ’dan yana uyanık olsun içindir. İşin bu yönü, bütün saâdetin esâsı ve tüm mânevî devletin aslı ve binâsıdır.

Nisbet bir diğer mânâ ile yetiştirmek demektir. Bu mânâ uyarınca dervişin Rabb’ine ulaşması da nisbet ile adlandırılmıştır.

Nisbetin yani ilişki veya ulaşmanın, fazîlet-i sıddîkiyesinin gerçek ve tam dostluk ve doğruluk yolu olduğuna dâir açıklama:

Büyüklerden biri şöyle buyururlar: *“Bir kimse bütün ilimlerde bilgin de olsa, son nefesinde ona hiçbir ilim yardımcı olmaz. Bütün bilgisi hâfızasından silinir. Ama eğer kişi nisbet ve âgâhlık yani rahatlık ve uyanıklık mânevî alışkanlıklarını kazanmış ise son nefeste yardımcıları onlar olacaktır.”* Öyle ise gençlik yaşının kadrini ve kıymetini bilmeli, sıhhat ve sağlıklı hâli de her zaman ele geçmez nîmet bilerek nefsi riyâzete alıştırmalı. Bu yol şehvetin arzularını ve isteklerini orta hâle getirir. Böylece ferâgat yani dünya azgınlıklarından el çekerek gönül rahatlığı yolunu (huzuru) öğrenmeye çalışmalı. Bu yol ile kalb âyinesini tevhid nûru ile parlatarak dâimî bahtlılığa erilir. İşte mutluluğun yolu budur.

Vusûl ve Şuhûd

Vusûl: Ulaşma, erişme.

Şuhûd: Meydana gelme, göze görünme.

Ey kardeşlerim! Bilinsin ki dervîşi isteğine ulaştırıcı yol şöyledir: Zikreden kimse zikrettiğini, andığını yani Cenâb-ı Hakk'ı (*celle celâluhû*) anarken yani zikrederken fenâ-i küllî'ye kendini tamamen yok edecek, varlığından tamamen geçecek. Enâniyet, benlik iddiâsı, nefsânî ve şeytânî olan kötü hâllerden yakasını kurtaracaktır. İşte o vakit dileğine erer. Zaten bütün mücâhede yani nefsini yenmeye çalışmak, riyâzât denilen ve yukarıda açıklanan üçüncü hâlî yaşamaktan istenilen de budur. Ne vakit sâdık bir dervîş bu yüce ve olgunluk yolunu bilir hâle gelirse, o dervîş için mânevî bir vücud bağışlanmış olur. O mânevî vücûd ile isteğine erer. Altıncı his yolu ile görür olur. Bu husus pek ince bir hâldir, yolu şaşdırmamak lazım. Zîrâ Cenâb-ı Hakk (*celle celâluhû*) her türlü noksandan ve mekândan münezzehtir. Böyle olunca buradaki yakınlık mecâzîdir, bir benzetistir.

Sünnet Ehli'nin bu yoldaki inancını iyi tedkîk etmek ve bilmek lazımdır. Bu kemâle erilmeden bu husus için daha fazla söz tehlikelidir. Ancak vusûl denen ulaşma ve erişme, bir istiğrak yani kendini bilmeyecek derecede dalgınlık hâlî, kendinden geçme ile teveccüh-i küllîden (Cânu gönülden yönelerek tam bağlanmaktan) ibârettir. Dervîş o hâlinde mâsivâ denen Hakk'dan (*celle celâluhû*) gayrı her şeyden fânî olur. Yani bütün işi kolaylaşır. Saâdetin yüceliğine yol bulur.

Nisbetin, ilişkinin korunması hâli ve kemâl ehli yani mânen yücelmiş kimseler:

Büyüklerin öncüsü Hâce Ubeydullâh-ı Ahrâr (*kuddise sirruhû*) Efendimiz bu yol için şöyle buyururlar:

“Cenâb-ı Hakk (*celle celâluhû*) ile huzur, yani her an O’nu düşünme hâlinde olmak ile uyanık bulunmak nisbeti, -yani derviş ilişkisiyi korumak için her nefesini alıp vermede haberli olmalı, uyanık bulunmalı- bu yolda ilişkide ne kadar uyanık olursa gitgide bir mertebeye erer ki nisbetin yani Hakk ile ilişkisinin kalbinde korunması hiç zorluksuz meydana gelir. Kendisi bu hâli yok etmeye çalışsa da artık bu işe gücü yetmez. Bazı huzur, yani mânevî uyanıklık hâlinde iken dervişin kendini kendinden alırlar. Hiçbirşeyden haberi kalmaz. Ancak bu bî-hodluktan yani kendinden geçmiş hâlden çıkınca, eski hâlini bozmamalı, nefsin kötü istekleri ve gaflet gönlüne yol bulmamalı. Cenâb-ı Hakk’a (*celle celâluhû*) devamlı yalvarmada olmalı, boynunu bükük olmak ve ümidini kesmemek sûretiyle nisbetin, ilişkinin devâmını temine çalışmalıdır. Bütün ömrünce bu yola çalışsa en doğruyu yapmış olur.”

Bu yüceliğe erişen bahtlı kişinin kalbinde temkin yani ağırbaşlılık, usluluk ile itminân yani sâkinlik ve güven hâli meydana gelir. Bu gibi zâtlar Hakk’ı (*celle celâluhû*) her an hazır, nâzır ve zâhir (açıkça) bilirler. Bu gibilerin her zaman için gönülleri ferah yani sevinç hâlindedir. Derviş Hakk yolunda bu hâl üzere, tam inançlı, yerinde ve sözünde duran, doğru ve devamlı olmalı. Hakîkî îmân için Fahr-i Âlem (*sal-lallâhu aleyhi ve sellem*) Efendimiz “ih-san” tâbirini kullanmışlardır. İşte hâli anlatılan bahtlı dervişin kalbi her zaman için

ihsan makâmındadır. Büyüklerden bazıları da bu mertebeye eriş hâline de vusûl “ulaşma, erişme” ile müşahade “*görüir hâle erişme*” demişlerdir. Bu makamda temkin sâhibi, ağırbaşlı, vakarlı olan derviş, bu hâl üzere olursa dünya işleri ile helâl yolda uğraşması iç âlemine yük ve eziyet olmaz.

Bu kemâle eren sâlik yani olgun dervişlerin kendileri de mânevî toplantı ve sohbet yapabilirler. Bu kimseler isteklilere tarikat dersi verebilirler. Olgun dervişlere bu yolu açmak müşidlerin görevidir. Bu rütbedeki sâlik derviş her an daha üstün kemâle erme şevkinde ve isteğinde olur. O gibilerin kalbi dâimâ aydınlık hâlinedir. Yücelme arttıkça, kemâle erdikçe istek ve gönül meyli de artar. Yücelmişler ve kâmil zâtlar her makamda durmamışlar. İlim irfanlarının artması için Zü'l-Celâl-i ve'l-İkrâm'dan (*celle celâluhû*) dâimâ niyazda bulunmuşlardır. Hakk (*celle ve âlâ*) tüm dostlarını ve sevdiklerini yukarıda söylenen sevinç, istek, sabır ve gayrette her zaman devamlı eylesin. Âmîn...

Tasdîk ehli ile sohbetin faidesi:

İstenilene ulaştıran yollardan biri de tarikat ehli ile ve sâdık kimselerle sohbet etmektir. Sohbetin fâidesi fâidelerin üstünü, zararı da zararların en kötüsüdür. Sâdıkların sohbetinde bulunmak hakkında âyet-i kerîme vardır. Sâdık kimseler ve kemâl ehli ile sohbet saadetin devamının mayasıdır. Ancak sohbet güzel bir inanç ve sevgi ile dinlenirse fâideli olur, aksi olursa yani inançsız bir kimseye sohbet hiçbir fayda sağlamaz. Hele fesad yani bozuk kimselerle, sapık îtikadlı kimselerin sohbetini dinlemek öldürücü zehir gibidir. Eski

milletler peygamberleri aleyhimüssalâtü vesselam efendilerimizin ve yaşadıkları zamandaki âlimlerin sözlerini dinlemediler. Aksine sapıkların ve kötülerin sözlerine uydular ve helâk oldular.

Ashâb-ı Kirâm'ın üstünlüğü:

Ashâb-ı Kirâm (*ridvânullâhi teâlâ aleyhim ecmaîn*) Efendilerimiz'in diğer Müslümanlardan üstünlükleri ve şerefli olmaları Resûl-i Ekrem (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) Efendimiz'in sohbetlerine ermiş olmaları dolayısıyladır. Ashâb'ın mânâsı odur zâten.

Ashâb, sahâbî kime denir? Resûlullâh (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) Efendimiz'in sohbetini dinlemiş olana denir. Bir defa olsun Resûlullâh (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) Efendimiz'i şu fânî gözlerle görmüş olana Sahâbî denir. Çünkü her zaman sohbetlerimde söylemişimdir: Bu fânî gözlerle bir defa Resûlullâh (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) Efendimiz'i îmâna erdikten sonra, îman gözüyle gören, en büyük evliyâ vasfettiğimiz Abdülkâdir-i Geylânî Hazretleri'nin yetmiş mertebe üstüne çıkar, bir defa görmekle. Resûlullâh (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) Efendimiz'in mübârek vücûdunu, fânî vücûdunu bir defa görebilmenin vermiş olduğu üstünlüğe bakın. Ya O'nun senelerce sohbetini dinlemek, ya O'nunla muhârebelere gitmek, ya onunla muhâceret etmek saâdetine eren o bahtlı kişiler kimler idi? Allah Onlar'ın şefaathlerine nâil etsin.

Söyledim... Şimdi yine tekrar edeyim. Hazret-i Mevlânâ (*kuddise sirruhû*) Efendimiz'e bir dervişi sordu. Dedi ki:

"Ey Sultan! Bize Ashab'tan biraz bahseder misin? Kimlerdi on-

lar? Nasıl insanlardı?"

"Ay oğul ay. Ocağın senin olsun. Bana ne sordun. Size Ashâb'ı nasıl anlatayım. Ne diyeyim, size nasıl vasfedeyim. Eğer siz onları göreydiniz her birine deli derdiniz ama onlar da sizi göreydi size kâfir derdi." Bu yedi yüz sene evvelki Müslümanlara, kendi dervişlerine Hazret-i Mevlânâ'nın söylediği sözdür. Biz kendimize pay alalım bunu kardeşlerim. Şimdi yedi yüz sene sonra; Allah imdât etsin. Hazret-i Mevlânâ "Bana ne sordun... Ashâb'ı size nasıl anlatayım?" dedi. Yeter mi size bu kadar Ashâb'ı anlatmak? Bunun sonrasını kendiniz anlamaya çalışacaksınız. Ne anlatayım. Anlatmaya gücüm yok ki, o mertebeye vasa dilim yok ki. Ne ilmim, ne basîretim ona ermez ki... Ashab onlar... Şerefleri, Resûlullâh (sallallâhu aleyhi ve sellem) Efendimiz'e ermiş olmaları. Büyüklerin sohbetlerinden edinilen ve erilen yücelik, kitapları okumakla veya kendi başına çalışmakla olmaz. Burada iyi dikkat edin. Tekrar ediyorum bu cümleyi. Büyüklerin sohbetlerinden edinilen ve erilen yücelik, kitapları okumakla veya kendi başına çalışmakla olmaz. Yani bir kimse derse ki:

"Canım efendim ben şeyhe ne bağlanacağım. İşte okurum, birçok kitaplar var. Onlardan feyz alır kemâle ererim."

Bu iş olmaz efendiler. Tıp kitaplarının hepsini bitirsin ben doktor oldum desin. Olmaz efendim, olmaz.

Malatya'daydım. Malatya'ya Mahmud Efendi'nin has kardeşlerinden İhsan Efendi gelmişti. İhsan Hoca, büyük hocadır. Ulûm-i Arabiyye'nin bütün merhâlelerini geçmiş, yirmi dört ilmi okumuş bir kardeştir. Sağmalcılar'daki büyük

Kur'ân Kursu'nda ders verir. Âlimdir yani. Devrimizin en büyük âlimlerinden biridir. İhsan Hoca gelmişti asker olarak. Benim muhitimdeydi. Gâyet güzel de hâfızdır. Hemen hemen hayatımda Hazret-i Kur'ân'ı onun kadar cânı gönülünden dinlediğim kimse de yoktur. O kadar güzel hâfızdır. Allah ilmini arttırsın.

Birgün bir yerde oturuyordum. Sohbette o konuşuyor. Nefer o, ben binbaşım. Ama o paşa da, ben nefer tabi. Sohbet ediyor biz dinliyorduk. Bedri Bey isminde bir zât, bayağı Arabiyâtı falan da var. Dedi ki:

"Hâfız Efendi, insan kitapları okumakla sülûk yapabilir mi? Yani tarikat yolu alabilir mi?" Baktı, tebessüm etti. Dedi ki:

"Evet, belki kitapları okumakla sülûk görüür ama yüz sene ömür lâzım." Başka bir şey demedi, bozmadı yani. Sonra ilâve etti, dedi ki:

"Efendim her mesleğin erbâbı var, her mesleğin üstâzı var. Eğer kitaplarla olsaydı bu iş, mekteplere, medreselere hiç lüzûm kalmazdı. Her şey erbâbının ağzından, erbâbının gönlünden gelen ilimden olur."

Burada yalnız yazdıklarımı söylemiyorum. Görüyorsunuz ki yazdıklarımın birkaç misli fazlası ayrıca söyleniyor. Bunlar kitapta yok. Bunlar kitaptan gelmez. Bunlar ayrı bir kitabın mahsûlü.

Nakşî tarikatımızın büyükleri (*kaddesallâhu esrârehum*) Efendilerimiz:

"Bizim tarîkimiz sohbet tarîkidir" buyurmuşlardır. Şâh-ı Nakşibend (*kuddise sirruhû*) Efendimiz'e üç defa sordular.

“*Tarîkinizin sırrı nedir?*” diye, ömrü hayatlarında. Üç defasında da “*Tarîkimizin sırrı sohbettir*” buyurdu, sohbet. Yani bizim Nakşî tarikatı sohbet tarikatıdır. Diğer tarikatlar da, hâşâ şey için söylemiyorum, kendine göredir meşrebi- mütemâdiyen sesli zikirle dervişleri yola getirirler, kemâle getirirler. Bizim tarîkimiz Nakşî tarikatında da sohbetle yola getirirler dervişleri, kemâle erdirirler...

Sohbet, bilgi hazînesidir. Ancak derviş, gelen feyzi, mânevî akımını ve nisbeti yani ilişkiyi, hep sohbeti yapan mürşidinden bilecek. “Sohbet, tarîkimizin şartı ve sermâyesidir” buyurmuşlardır büyükler.

Râbîta ve Râbîtaya Yetkili Olanlar

Bir: Sıdk ehlinin meclisinde bulunmak ve sohbetinden faydalanmak. Sıdk, inanmışlar, cânu gönülden inanmışlar... Zaten bizim tarîkimizin bir adı da “Sıddîk Tarîki”dir. Sıddîk-ı Ekber’den (*radiyallâhu teâlâ anh*) geldiği için, sıdk ehli yani gönülden inanmışların meclisinde bulunmak ve sohbetlerinden faydalanmak. Râbîtada birinci madde bu.

İki: Vâsıtalık rütbesini kazanmış bir mürşide râbîta etmek. Haddimiz olmayarak biz bugün kendi kolumuzdaki kardeşlerimize vâsıtayız. İcâzetliyiz, yani hilâfet almış bulunuyoruz. Hilâfet elimizde mevcuttur ve onunla da bize kardeşlerimizin râbîta etmesine mezunuz. İşte bu şekilde vâsıtalık rütbesine ermiş bir kimse... Nasıl râbîta edileceği şeyhi tarafından yani dervişe ders verilirken anlatıldığı gibidir.

Dervişin yetişmesinde râbîtanın payı pek büyüktür. Hatta

bir kısım büyükler “İsteğe ermek için râbîta kâfîdir” buyurmuşlardır.

Kardeşlerim her zaman söyleriz. Daha da söyleyeceğiz. Bizim vekillerimiz de ilâ-âhiri’z-zamân söyleyeceklerdir. Râbîtasız zikir, yavan ekmek yemek gibidir. Zikrin feyzi, zikrin kemâli ancak râbîta ile olur. Onun için râbîta çok önemlidir. Dervîşi kemâle getiren, dervîşi erdiren râbîtadır. Çünkü râbîta yalnız şeyhe değildir. Şeyh yoluyla Resûlullâh (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) Efendimiz’e ve Resûlullâh (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) Efendimiz’in yoluyla da Cenâb-ı Allah’a irtibat temin etmektedir. Çünkü râbîta devam ettikçe, râbîta olunan şeyhin hâli, mürşidin dirâyet ve zekâsı derecesinde müride geçer ve feyz yani mânevî akım başlar.

Nakşî tarikinde çok önemli yeri olan râbîtanın diğer bir sebebi de dervîş her zaman şeyhinin yanında olmadığı gibi, her sohbetinde de bulunamaz. Böyle olunca mânevî sohbeti râbîta yolu ile yapacak ve mürşidinden gönlünü ayrı tutmayacaktır. Râbîta bir cins mânevî sohbet demektir.

Şimdi tasavvur edin ki benim sadece halkam siz değilsiniz. Sizin gibi üç beş misli daha kimseler var. Bunların hepsi her zaman için benim yanımda değil. Elhamdülillah burada bulunmuşum. İstanbul’daki dervîşlerim bu işte biraz daha bahtlı olmuşlardır. Ama diğerleri bu sohbetten mahrum. Onlar ne yapıyor? Râbîta ile bu boşluğu dolduruyorlar. Râbîta onun için çok mühimdir bizde. Bu yolda ilerledikçe öğreneceği daha yüce râbîtaların esâsı da şeyhe râbîta ile başlayacaktır. Resûlullâh (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) Efendimiz’e

râbîta, Allah'a (*celle celâluhû*) râbîta.

İfâza ve İstifâza

İfâza: Feyzin, mânevî akımın verilmesi.

İstifâza: Feyizlenmenin yolu. Mânevî akımın verilmesi. Hani açarsınız da akümülatör dolar ve diğer akümülatöre değince o yeni akümülatör dolar, işte feyz demek, bu demektir. Bir cereyandan geliyor işte o feyiz. O akümülatörün dolması feyizlenmek oluyor.

Feyz yani mânevî akımdan maksad; müridlerin, yücelmeye istekli olan dervişin bu yola elverişli kalbinde, nisbetin, yani ilişki ve yücelmenin oluşmasına yardımcı olmasıdır. İşte o yöneliş ve yardımın, mânevî akımın verilmesi ve bu yolla dervişte meydana gelen mânevî gelişmeye de feyiz denir. Bu yolda şeyhin kalbi ve hoş yardımını pertevsize ²³ benzetmişler.

Bunu bir misâl ile açıklayacağız. Bu husûsa önemle dikkat edilirse çok şey açıklanmış olur. Eskiden köylüler ve husûsu ile çobanlar, ateş elde etmek için, kav denilen bir kıvılcımdan ateş alan bir mantar kullanırlardı. Bu kav özel olarak hazırlanır. Bir mâden özel bir taşla çarpınca kıvılcım çıkar, kava yapışınca da ateş elde edilirdi. Pertevsiz, güneş ışınlarını toplayıp aks ettiren bir cins âyinedir. Bu pertevsiz, güneşe karşı tutulursa, pertevsizin karşısında da kav tutulursa, kav pertevsizden aks eden güneş ışını ile ateşlenir. Çünkü kavda ateşlenmeye uygun hâl vardır. Böylece güneşin hareketi,

²³ Pertevsiz veya pertavsız: "Işığı yakan." Güneş ışığını bir noktaya toplayarak üzerine aksettirdiği şeyi yakan cam. Büyüteç.

pertevsiz aracı ile kavda mevcut gizli yanma hâli de açığa çıktı, o da ateş oldu. Eğer pertevsizin karşısına kav yerine taş veya ona benzer bir şey koysa idi ateş almazdı. Çünkü bu maddelerde böyle bir hâl yoktur. İşte bu misâlden kâfi ders alarak bir mürşide bağlanmak isteyen kimse, önce kendi istek ve kabiliyetini yoklayacaktır. Emeklerin meyva vermesi için kav misâli yeterlidir. Taşlaşmış kalblilerin, şeyhi uğraştırmaya hakkı yoktur. Gönülsüz dervişte, beyhûde zamanını yitirmiş olur.

Misâl bu kardeşlerim. Yani diyor ki, şeyh, bir nevi pertevsizdir; ışıgı alıyor. Nereden alıyor? Resûlullâh (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) Efendimiz'den. Resûlullâh (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) Efendimiz, Hazret-i Allah'dan alıyor. Şeyh aracıdır, bir pertavsızdır. Dervişin kalbine çevirir, kalbini uyandırır. Ama kalbinde istidat varsa uyandırır. Yoksa kalbinde inancı tam değilse, kalbi soğuk, buz gibiyse, şeyh ne yapsın?

Öyle ise derviş kardeşlerim, benden ders alan kardeşlerim, bende kabahat aramayın. Kendinizi yoklayın. Bu âciz, kendimi her ân yoklamaktayım. İçinizde, her ân Resûlullâh (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) Efendimiz'i görenler var. İçinizde mânevî kemâlle sohbet edenler var. Burada, İzmit'te, İnegöl'de, Bursa'da nerede dervişlerim varsa orada. İçinizde dediğim mutlaka burada değil. Demek ki yolumuz haktır ve hakîkattir. Ama eğer biz duymuyorsak, bu kabahat bu âcizin değil. Bu kabahat kendinizindir. Bağlılıktaki gevşekliğimizdir. Çalışmaktaki gayretsizliğimiz ve sevgideki sadâkatsizliğimizdir. Evvela bunu temizleyelim. Bu boş dünyaya, bu fânî dünyaya, bu leş olan dünyaya tapıp uğraşarak bir taraf-

tan da tesbih çekeceğim de feyiz alacağım? Yok öyle şey! Biraz geçmek lâzım. O vakit aynaya akseder. Ne akseder? İşte o ışık akseder de o kavı yakar. O kavı yakınca da merkeze vâsıl olur.

Zîrâ şeyh öyle bir pertavsızdır ki, nûr-i ilâhînin verici merkezi olan ve yüce, ulu nur havuzu diye vafedilen Fahr-i Âlem (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) Efendimiz'den gelen nûru dervîşe aksettirir. Nûr-i Muhammedî mürşidin kalbinden dervîşin kalbine ulaşır, kav misâlinde olduğu gibi... Dervîşin kalbi aşk ateşi ile hazırlanmış ise, gelen nur, onun da kalbinde istenileni meydana getirir. Yoksa mermer kadar soğuk bir kalbe şeyh nice tesir etsin?

Râbîta ne kadar kuvvetli ve içten olursa kalbin kava misâli daha da kuvvetlenir. Pertavsız makâmında olan mürşidin kalbinden dervîşin kalbine mânevî kıvılcım bir ânda ulaşır ve istenen de olur.

Râbîtasız zikir, beyhûde vakit öldürmektir. Hatta bir kısım büyükler isteğe ermek için râbîta yeterlidir buyurmuşlardır. Çünkü râbîta devam ettikçe râbîta olunan şeyhin hâli, mürşidin dirâyet ve zekâsı derecesinde müride geçer. Râbîta bir cins mânevî sohbet demektir. Bu yolda ilerledikçe öğreneceği daha yüce râbîtaların esâsı da şeyhe râbîta ile başlayacaktır.

Sülûkün Esâsı Olan Sekiz Kelime (Kelimât-ı Kudsiyye)

Sülûk'ün esâsı olan sekiz maddenin açıklaması:

Bu kısım bir sene önce ilk bölümünün açıklanmasını yaptıığımız 25 Temmuz 1965'te ebediyete intikâl etmiş bulunan merhum Üstâzım Muhammed Şemseddîn (*kuddise sirruhû*) Efendî'nin manzum *Nakşî Âdâbı Risâlesi*'nde mevcuttur. Ancak bu defa kardeşlerimizin ve isteklilerin faydalanması arzusu üzerine kaleme aldığımız Nakşî usûlüne âit *Hasbü-hâli's-Sâlik* eserinde de aşağıda açıklanacak olan sekiz şart konmuştur. Bizde tertibe uyarak ve eserin aslına sâdık kalarak gereğini yerine getireceğiz.

Nakşî tarîkinin büyükleri nisbe-i aliyyenin [yüce nisbetin] tahsili ve rusûhun muhâfazası [muhkem hâlini koruması] için aşağıdaki sekiz sözü koymuşlar ve açıklamışlardır.

Hûş der-dem

Her nefes alış verişte kalb gaflette yani habersiz ve dalgın olmayacak. Hâce Ubeydullah-ı Ahrâr (*kuddise sirruh*) buyurmuşlardır ki: “*Meşâyih-ı Kirâm nefes alıp verirken habersiz ve dalgın olmaktan sakınmalıdır.*” Bu hâl çok önemlidir. Çünkü her nefes “Hû” zikridir. “Hû” Cenâb-ı Hakk'ın (*celle celâluhû*) Zât ismi olan Allah (*celle celâluhû*) Lafza-i Celâl'inin mânâsındadır. Bütün canlı ve cansız her şeyden çıkan sese dikkat edin hepsi “Hû” zikridir. Uyanık olmak lazımdır.

İmâm-ı Tarikat Hâce Bahâeddîn Şâh-ı Nakşibend (*kuddise sirruh*) Hazretleri de “Nefsi dalgınlıktan yani gafletten ko-

rumalıdır” buyururlar. Nefes alıp vermeyi çok önemli vazîfe bilecek, geçmiş ve geleceği düşünmek gibi şeylerle zihin meşgûl olmayacaktır.

Nazar ber-kadem

Derviş yürürken hep ayaklarına bakmalıdır. Bütün müminler de hep öyle olmalı. Çünkü gözleri hoş olmayanı görürse kalbi karışır. Kim gözünü koruyamazsa o kimse kalbini de koruyamaz.

Sefer der-vatan

Sâlik derviş, beşerî sıfatlarından ve ahlâk-ı hayvâniyyeden yani hayvan huylu olmak hâllerinden kendini uzaklaştıracaktır. Böylece meleklerin mübârek sıfatları ile ahlâk-ı hamîde yani güzel huylu hâle girecektir. Kötü kişilikten iyi insan olmaya sefer edecektir.

Halvet der-encümen

Derviş görünüşte halkla ilişkide iken hakîkatte bâtını ile yani iç yaşantısıyla da Hakk (*celle celâluhû*) ile olacak. İşin önemi burada. Yoksa dört duvar arasına kapanarak herkesle ilişkiyi kesmek değil. Gönlü sultandan ayırmadan kalabalık içinde yaşamak. Makbûl yol bu. Yani “El kârda, gönül yârda” sözünü unutmamalıdır.

Yâdkerd

Dervişin zikri sözle ve kalble yapmasıdır.

Bâzgeşt

Yani zâkir derviş, zikir yaparken yeri geldikçe “İlâhî ente

maksûdî ve rızâke matlûbî” dileğini unutmayacak, “İlâhî benim isteğim Sen’sin ve Sen’in benden hoşnûd olmandır” diyecek. Bu hâl, hâlis bir niyetin tercümanıdır. Niyet ne kadar hâlis olursa bütün ibâdetler de o derece hâlis ve rûhî olur.

Nigâhdâşt

Sırlarımızı yabancılardan saklamaktır.

Yâddâşt

Hakk’dan (*celle ve âlâ*) âgâh olmak, yani haberli ve uyanık olmak. Bir kısım büyükler bu husûsa, uyanık olarak mânevî huzur hâli demişlerdir. Özet olarak bütün bu sözlerden istenen sonuç yâddâşt’tır. Yani âgâh olmak, uyanık olma alışkanlığını kazanmak ve o hâlin devamı ve muhâfazasıdır. Bu hâle *vukûf-i kalbî* de derler.

Not: Bu yola âit risâlenin ana emri olan *Reşehât Ayne’l-Hayât* kitabında sülûkün esâsı olan sekiz maddeden sonra üç söz daha beyân edilmiştir. Nitekim bu husûsu biz de Üstâzımız’ın manzum risâlesinin açıklamasından anladık. Bunlar: *Vukûf-i kalbî*, *vukûf-i adedî* ve *vukûf-i zamânî*’dir. Vukûf; haberli, bilgili olma anlamındadır.

Vukûf-i kalbî

Şart olan yâd dâşt hâlini vukûf-i kalbî olarak beyân etmişlerdir. Nice derviş olur ki yaptığı işten kalbi habersiz olsun? Sade kalıbı ile ibâdet eden gâfillerin hâlidir bu. Sâlik, derviş, her ânından her hâlinden haberli olacaktır. Hele zikir yaparken kalb dâimâ uyanık olacaktır. Yaptığını bilecek,

râbıtasını koruyacaktır ki emeğinin meyvesini de alsın ve umduğuna ersin.

Vukûf-i adedî

Dervişe verilen zikirler sayılı, ölçülüdür. Onun içinde derviş yaptığı zikirde ölçüyü koruyacak ve yaptığı zikrin adedi-ni bilecektir. Hesapsızlık ve başıboşluk yoktur. Dervişlik her işten daha üstün bir nizam mesleğidir. Ancak verilen dersi-nin dışında kalbini, kendi kendini zikre alıştırarak. Ders hâ-rici bütün vakitlerinde kalbi zikredecektir. “El kârda, gönül yârda” misâli bunun içindir.

Vukûf-i zamânî

Derviş zikre oturduğu vaktini bilecektir. Ayrıca zikir için seçkin saatlerini bilecek ve mümkün olduğu kadar o saat-lerde derslerini yapacaktır. Her dersinde zaman ölçüsünden haberli olacaktır. Sözün sonu her hâl ve kârda uyanık olacak. Bu meslek gâfiller yolu değildir.

Zikir Esnâsında Gösterilmesi Gereken Edebler

Abdestli olarak kıbleye karşı oturun. Dersin yapılmasının en güzel zamanı, sabah namazından öncesi... Ramazanlarda sahur yemeği yenilen zaman... Sabah namazına kadar olan zaman. Ders için en güzel zaman budur. Eğer bir de tehec-cüd namazı kılarak otursan seccâdeye, işte orada vurgunu vurursun. Çünkü o karanlık gecede, Rabb’inden başka kimse yok seninle meşgûl olan. Tamamıyla rûhunu, kalbini bağlar.

İkinci güzel zaman; sabah namazından sonra, seccâdeden kalkmadan zikre oturmak. Eğer câmideysen câmiden eve gelirsın, yine zikre oturursun.

Üçüncü güzel zaman; akşam namazı ile yatsı namazı arasındır. Bunun dışında hangi zaman istersen yaparsın. Kibleye karşı oturacaksın.

Önce, “*İlâhî, niyet ettim bugünkü zikir dersimi yapmaya*” dersin. Eûzü besmeleyi çekersin, yirmi beş defa istiğfâr edersin. Sana adetleri verilecek. Yirmi beş defa istiğfâr ettikten sonra, üç İhlâs, bir Fâtiha okur; Resûlullâh (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) Efendimiz’in mübârek ruhlarına hediye edersin. O’ndan yardım talep edersin. Tekrar üç İhlâs, bir Fâtiha okursun. Başta birinci pîrimiz Ebûbekir Sıddık (*radiyallâhu anh*) Efendimiz, sonuncu pîrimiz Muhammed Şemsüddîn-i Bursevî (*kuddise sirruhû*) Hazretleri ve aradaki pîrlerimizin ruhlarına hediye edersin. Onların rûhâniyetlerinden yardım istersin. Şeyhine, bize duâ edersin. Tekrar ellerini indirip üç İhlâs, bir Fâtiha okursun, diğer Peygamberlere (*aleyhimüsselâm*), evliyâlara (*kaddesallâhu esrârehum*), dervişlerine ve bütün ehli îmâna hediye edersin. Bunlar bittikten sonra, tesbihi eline alırsın.

Derviş tesbihi çok gevşek olmayacak, birbirine yapışık olacak. Sağ eline alırsın. Elini dizinin üzerine koyarsın.

İlk tesbihin: Yüz tane salavât getirirsin:

“*Allahümme salli alâ Seyyidînâ Muhammedin ve alâ âli Seyyidînâ Muhammed*” veyâhud “*Allahümme salli alâ Muhammedin ve alâ Âl-i Muhammed*”

Tezekkürü'l-Mevt

Yüz tesbihi bitirdikten sonra, tesbihi kenara koyarsın. Tezekkürü'l-Mevtedersin. Yani ölümü düşünürsün. Ölü-mü düşünmek... Bu mutlaka yapılacak... Bu ne kadar güzel yapılırsa derviş o kadar güzel yola girer. Bu bizi dünyadan soğutan, her gün ölümü düşünme düşünme bizi ebedî âleme hazırlayan bir terbiye yoludur. Yataktan mezara kadar bütün safhaları düşünürsün. Kabirde de kabir suâllerini melek soruyor gibi cevap verirsın. İki melek gelecek, kabir açılacak. Ayak ucunda dikilecek. İnşallah hayırlı amellerimiz de başımızın ucunda nurdan bir heykel olarak dikilecek. Pîrlerimiz mutlakâ imdâdımıza gelecek. İnancımız budur ve o meleklerden korkmayacağız. Çünkü bazı melekler çok korkunçtur. Sağdaki melek soracak:

“- Rabbin kim? Nebin kim? Dînin ne? Kitabın ne?”

Cevap veriyoruz:

Rabbim Hazret-i Allah (*celle celâluhû*), Nebîm Hazret-i Muhammed Mustafa (*sallallâhu aleyhi ve sellem*), dînim Dîn-i İslâm, kitabım Kur'ân-ı Azîmü's-Şân. Mü'min ve Müslümanın Elhamdülillah. Lâ ilâhe illallâh Muhammedü'r-Resûlul-lâh. Eşhedü en lâ ilâhe illallâh ve eşhedüenne Muhammeden abduhû ve resûluhû. Bu kadar.

Şu anda sağdaki melek:

“Sen hoş geldin güzel misâfir” diyecek.

Daha evvel söyleyecektik: Bizim inancımızda kabir suâli haktır, kabir azâbı haktır. Hadîs-i şerîfler vardır. İnanmayan gürültüye gider. Bunlara inanacağız.

Kabirde ruhumuz, ya göğsümüze kadar ya dizimize kadar dönecek. Suâllere cevâbı bu vücut ile ruh beraber verecek. Çünkü dünyada beraber yaptılar, ne yaptılarsa. Fakat o ruh orada çıkarken tekrar eziyet çekmeyecek, tatlı bir uyku gibi çıkacak rûhumuz. Kabrimiz, cennet bahçesinden bir bahçe hâline dönecek. O gün, bizi orada misâfir edecekler, o cennet bahçesinde. Ondan sonra, bizim rûhumuz oradan alınacak altıncı kat göğe kadar... İki, üç, dört, beş, altı mü'min ruhlarının gökleridir. Hangi kata biz lâayık görölürsek o kata gideceğiz. Ama o rûhumuz kabirle dâimâ irtibatlıdır. Buraya kadar düşüneceksiniz. Ondan sonrasını, mahşer âlemini ileriki derslerimizde göreceğiz.

Buraya kadar düşündükten sonra, kendi kendinize, içini ze sanki bir duygu gelecek: *“Yahu ben ölmedim ki. Tarikatım icâbı ölümü düşündüm. Tezekkürü'l-Mevt yaptım.”*

Mürşid Râbıtası

Şimdi râbıta-i mürşid... Bunu söyleyeceksin içinden, bir defa, iki defa, üç defa: *“Râbıta-i mürşid.”*

Nedir râbıta-i mürşid? İşte karşısında oturduğun şeyh. Aynen câmide imamın oturduğu gibi oturuyor. Başında sarık, sırtında cübbe, aramızda biraz mesâfe var. Şeyhin alnından, iki kaşının arasından bir feyiz çıkacak. O feyz, mânevî bir akımdır. Bu floresan lambasının ışığı gibi. Senin alnının iki kaşının arasına gelecek, girecek. Bu feyzin membâi Resûlullâh(*sallallâhu aleyhi ve sellem*) Efendimiz'den akseden Nûr-ı Muhammedî'dir. Havz-ı Kebîr O'dur. Bütün âleme yayılan nur, O'ndandır. Her şeyh O'nun bir vâsıtasıdır. Yani

su tesîsâtının sağa sola ayrılan yolları ve muslukları gibidir.

Oradan gelen feyiz, senin iki kaşının arasından kalbine akacak, başını kalbin üzerine eğeceksin. Gözlerin kapalı, kalbine akacak. İki gözlerinden gelen nur da kalbine akacak. Üç nur orada birleşecek. Gözlerinden gelen nur, dünyevîdir. Toprak, su, hava ve harâretten gelen nurlardır. Ama buraya [iki kaşın arasına] gelen nur, rûhânîdir, nûrânîdir. Onun için o üç nur birleşecek orada. Kalbine akım başlayacak. O sol memenin altında, iki parmak sol tarafta bir nokta. Üçüncü ve dördüncü kaburga kemiği arasında bir nokta. Orada bir fiş merkezi. Sarı renk nurla Allah (*celle celâluhû*) yazan bir nokta... Oraya dikeceksin başını ve gözünü. Orada bir kıpraşma başlar. O kıpraşma derse başlama zamanıdır. Beş dakika, on dakika, yapabilirsen on beş dakika. Dayanamaz ki... Ama erler dayanırmış vaktiyle. Şimdiki zamanın atom insanları dayanamaz. Beş dakika dayanabilirsen yine iyi. Öyle duracaksın. Ama râbıtayı dağıtmadan... Bu dersin esrârı, râbıtadır.

Şeyhinden râbıtası kopuk olarak yapılan bin günlük ders, şeyhiyle râbıtalı yapılan beş dakika dersin değeri ile ölçülemez. Bu işin esrârı râbıtadır. Bu işi kemâle getiren yol, râbıtadır. Râbıta Resûlullâh (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) Efendimiz'e götürecektir. Râbıta Hazret-i Allah'a (*celle celâluhû*) götürecektir. Bir gün gelecek, şeyh ortadan kalkacak. Şeyh, bir alıştırma devresidir. Onun için râbıtaya alışacaksınız. Göremezsin, fakat görür gibi, "karşımda oturuyor" diyeceksin. Hiçbir an bile kaybetmeden karşımda oturuyor. "Onun alnından ve iki kaşının arasından gelen floresan lambasının ziyâsı (ışığı),

benim iki kaşımdan kalbime akıyor” diye bir an hayâlinden çıkarmayacaksın. Sevâbı da budur. Ondan sonra zikre başlarsın.

Ağzını kapayacaksın. Dilini üst damağına vuracaksın. Hiç ağız hareket etmeden kalbinden “Allah” diyeceksin. Kalbinden “Allah” diyeceksin. Yalnız kalbinden...

Şimdi ben yapıyorum dinle... Bazen genzimden ses gelerek yaparım, bazen ses gelmeden yaparım. İkisi de câizdir. Şimdi sesli yapacağım. Az beni test et. Ağız hareketi yok böyle. Kulak verirsen duyarsın. Duyuyor musun sesi? Bu ikisi de câizdir. Hangisi hoşuna giderse onu yaparsın. Bir tesbih dolunca, bir tesbih tamamlanınca duâsı var. Kâğıt verecekler sana, o duâ da orada yazar. “İlâhî ente maksûdî ve rızâke matlûbî” duâsını okursun. Önüne on tane tesbih tanesi koyarsın, birer birer devredersin bin olur. Bir daha toplarsın devredersin bin olur. Bir daha toplarsın devredersin üç bin olur. Üç bin defa “Allah” diyeceksin. Sonunda bir tesbih, salavât-ı şerîfe getireceksin ve ders bitecek. Eğer bir oturuşta vaktin müsâade etmez, yapamazsan, orada Fâtiha okuyup, sonra tamamlarsın. Ama bir oturuşta tamamlamak çok keyiflidir. Dersin usûlü budur, bu usûlün dışında bir şey yoktur. Ben sana ne öğretirsem onu bileceksin ve onu yapacaksın. Allah (*celle celâluhû*) mübârek etsin.

El-Fâtiha...

Hatm-i Hâcegân'ın Târifi

On beş tane istiğfar yapılacak. Onda sonra râbîta-ı şerîf

yapılacak. Râbîta-ı şerîf sırasında silsile okunacak. Râbîta-ı şerîfden sonra Fâtiha-i Şerîf diyeceğiz. Kendimiz dâhil olmak üzere, yedi kişi birer Fâtiha okuyacak, diğerleri susacak. Besmeleyle birer tane Fâtiha-i Şerîf okunacak. Sonunda yine bir Fâtiha-i Şerîf var. Bu sefer bizim solumuzdaki kardeşten başlayacağız; 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7.

Fâtiha-i Şerîf'den sonra Salavât-ı Şerîf diyeceğiz. Herkes elindeki taşı sağ elinden sol eline koyarak "Allâhümme salli alâ Seyyidinâ Muhammedin ve alâ âli Seyyidinâ Muhammed" veyâhud bildiği salavat neyse onu söyleyecek. Kaç tane taş varsa o kadar söyleyecek, fazla yok. Yirmi bir taş var burada. Yirmi bir taş için yirmi bir Salavât-ı Şerîf söyleyeceğiz ki yüz tane tamamlansın. Onun yedisini sen söylersin, yedisini o söyler, yedisini ben söylerim fazla olarak tamam mı? Çabuk biter. Kardeşler beklemesin.

Salavât-ı Şerîfe'den sonra *Elem Neşrah-ı Şerîf* denilecek. Sûreler, Kur'ân-ı Kerîm'ler besmelesiz okunmaz. Allah muhâfaza etsin, câiz değildir. Onun için her birinde besmele çekerek elinizdeki taş kadar *Elem Neşrah-ı Şerîf* okuyacaksınız, bilenler.

Elem Neşrah-ı Şerîf'ler bittikten sonra nâibimiz -yani bizim vekîlimiz demektir, nâibimiz- buradaki yirmi bir taşı dağıtacak, elimize dağıtılan taşlarla beraber bütün taşlar yüz tane olacak. Yüz tane olunca İhlâs-ı Şerîf'e başlayacağız. İhlâs-ı Şerîf diyeceğiz ve her birine besmele ile elimizdeki sağdaki taşı sol ele hafif hafif koyacağız. Ses etmemek şartı ile. Ses câiz değil. Burada on tane taş var, on defa İhlâs-ı Şerîf diye-

ceğiz. On defa tekrar edilecek ve bu şekilde Hatm-i Hâce-i Şerîf sonunda tekrar bir tesbih Salavât-ı Şerîfe ve Fâtiha ile ders bitecek.

Vaktimiz olursa ezandan evvel bitirirsek bir de birkaç tesbih de sesli zikir yaparız. Allah feyzini versin. Duruşu biliyorsunuz hepiniz. Gözlerimiz kapalıdır. Başımız sağ göğsümüze eğik, kalbimize müteveccih. İçinizde derviş olanlar biliyor; latîfe-i kalbteki râbta neyse o şekilde devam edecek dersin sonuna kadar. Ve mümkün olduğu kadar râbta hâlini koruyalım. Bu dersten feyz almaya çalışalım. Çünkü bu derse, -büyüklerden rivâyet ediliyor-, bizim gibi kıtıpiyozlar (*değersiz*) değil hâşâ hâşâ, bu derse Resûlullâh (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) Efendimiz'in iştirâk ettiği rivâyet edilir. Bu derse Ebûbekir es-Siddîk (*radiyallâhu anh*) Efendimiz'in iştirâk ettiği rivâyet edilir. Bu derse pîrânın iştirâk ettiği rivâyet edilir. Tarih boyunca gelen ekâbir devirlerinde bu derslere bu şekilde büyük şerefler verilmiştir. Hele melâike-i kirâm, mutlaka ve mutlaka bulunur. Hani bizim gibi kıtıpiyoz dahi olsa, zikir oldu mu zikir, melâike-i kirâm mutlaka bulunur. Hâyâ ederim meleklerden, hiç olmazsa o şekilde biraz ciddî turalım işimizi. Allah Muîn'imizdir. Allah affeder inşallah.

Seyrû Sülûk Dereceleri

Seyr, yürümek.

Sülûk, bir tarikata girmek.

Seyrû sülûk, tarikatta ilerlemek.

Tarikat büyüklerini seyrü sülûk sözleriyle söylemek istedikleri şunlardır: Seyr ilim yolu, sülûk de irfâniyettir.

Îmâm-ı Rabbânî Müceddid-i Elf-i Sânî (kuddise sırru-hu'l-âlî) Efendimiz seyrü sülûkü dört mertebe olarak anlatmışlardır:

1. Seyr-i ilallâh:

Hakk'a yöneliş ve Hakk yoluna gidiş. Bu yol, bu hareket, kişiyi en az ilim, en az bilgiden en âlî ilme yani üstün bilgiye yüceltir. Böylece Kâinâtın Yaratıcısı'nın (*celle celâluhû*) ilminde kişinin bilgisi sona erer. Bu ilim en üstün yaratık olan insan için mümkün olanın hepsidir. Sâlikin yani tarikatta olan dervişin bütün bilgisi gönlünden silinip yol olduktan sonra fenâfillâh hâli meydana gelir. Yani Cenâb-ı Hakk'ın (*celle celâluhû*) ilâhî sıfatlarından kâmil velînin yok olması hâlidir bu.

2. Seyr-i fillâh:

Bu öyle bir ilmî harekettir ki, o ilim ve gerekli dereceler, Cenâb-ı Hakk'ın (*celle celâluhû*) yüce isimleri, sıfatları ve şunu (yani her an devam eden değişimleri, takdiri) pak ve temiz her türlü noksandan uzak yani münezzeh olan Bârî-i Zülcelâl'e doğru sâlik bir makâma erer ki ondan bir söz edemez olur. Tarikat sultanları bu makâma bekâbillâh ismini vermişlerdir.

3. Seyr-i anillâh:

En yüce mertebeye ulaşan kâmil velînin ilm-i âlâdan, ilm-i esfele ve esfelden esfelü'l-esfele inişi, gerisin geriye dönü-

şüdüdür. Bütün ilimler, gerekli dereceler, yüce isimler ve yüce sıfatlar makamlarından ilm-i mümkünâta yani bu âleme döner. Bu yüce kâmiller ve âriflerin dereceleridir.

4. Seyr-i fi'l-eşyâ:

Eşyaya olan ilmi, birinci mertebe seyrinde, gönül levhinde yok olur. Sonra yavaş yavaş tekrar eşyânın kemâline bilgi sâhibi olmaya başlar. Ağırbaşlı, uslu, vakarlı hâle gelmiş, Hakk'ın boyası ile boyanmıştır. Kâmil ârif, mânevî sultanlık makâmında dır artık.

Dördüncü seyir, birinci seyrin karşılığıdır. Üçüncü seyirde ikinci seyirle birdir.

Seyr-i ilallâh ve seyr-i fillâh, evliyâlık mertebesini bulmak, kazanmak içindir. Bu iki mânevî yolculuk ve gidişin sonu da fenâfillâh ve bekâbillâhtır.

Seyr-i anillah ve seyr-i fil-eşyâ ise dâvet yani çağrı makâmını kazanmak içindir. Peygamber Efendilerimiz (*aleyhi-müsselâm*) ile kümmel-i evliyâ yani tarikat büyüğü ve derviş yetiştiren kâmil velîlere mahsus makamlardır bunlar.

Latîfeler ve Makamları

Daha önceki yaptığımız [irâde, inâbe ve tarikat dersi almanın usûlüne dair] üç derste bazı şeylerden bahsettik. Şimdi geldik letâif makamlarının açıklanmasına.

İnsanda yedi adet letâif makâmı vardır. Bunların beşi âlem-i emirden²⁴, ikisi de âlem-i halktan.²⁵ Bu mübârek sözlerin genişliğine ve derinliğine olarak mânâları, dervişlik yolunda ilerledikçe anlaşılabacaktır. Bu sözleri sülûk sırasında çok duyarız.

Âlem-i emirden olanlar;

- 1) İnsan kalbi
- 2) Rabbânî ruh
- 3) Sır
- 4) Hafî
- 5) Ahfâ

Âlem-i halktan olanlar;

Nefs [bir yönüyle de âlem-i emir'dendir] ve anâsır-ı erbaadır [dört unsur].

Bu dört unsur; toprak, su, hava ve ateştir. Esâsen bütün

²⁴ Âlem-i Emr: Arapça, emr âlemi demektir. Sebebe bağlı olmaksızın Hak tarafından vücud bulan âlem. Melekût âlemi bu âlem-dendir. Halk âlemi ile arasındaki fark, emr âleminin bir anda var olmasıdır.

²⁵ Âlem-i Halk: Arapça, yaratılan âlem demektir. Sebebe bağlı olarak vücuda gelen âlem. Şehadet âlemi bu gruba girer. Şehâdet âlemi, görünen âlem demektir. Zat-ı Mutlak'ın parçalanma ve bölünme kabul eden cisimlerin şekilleri ile hariçte zuhurudur. Onun için bu âleme "âlem-i kevn ü fesad" derler. Çünkü cisimlerin şekilleri bir yandan oluşum halinde, diğer yandan da bozulma durumundadır. Bu âleme, şu isimler de verilir: Âlem-i mülk, âlem-i nasut, âlem-i hiss, âlem-i anasır, âlem-i eflak ü en-cam, âlem-i mevalid.

yaratıklar da insanın cism-i vücûdu da bu yukarıda söylenen dört maddeden meydana gelir. Bir de latîfe-i nefis-i hayvânî dediğimiz nefis-i emmâre denen büyük düşmanın kökü de yukarıda söylenen dört maddenin birleşmesinden oluşan, sıcak kandan çıkan sıcak buhar yani buhurdur. Latîf bir kuvvettir ki, şehvet ve gazap, yani öfkelenmenin mâdeni budur.

Maddî olan latîfelerin ikincisi, küll'dür. Yani, âlem-i halktan olan ikinci latîfe de latîfe-i küll'dür.

Latîfe-i nefis ve latîfe-i küll'ün feyzi, yani mânevî akımı, maddî su, toprak, hava ve harârettir (ateş). Yani mânevî akımı; maddî, cismânî ve dünyevîdir. Zirâ her ikisi [latîfe-i nefis ve latîfe-i küll] de kuvvetini, yukarıda açıklanan ve tüm madde âleminin kökü olan toprak, su, hava ve harâretten alır.

Âlem-i Emir Letâifi

1-Latîfe-i Kalb

Yeri, sol memenin iki parmak miktârı altında, yan tarafta, aşağı meyilli, yürekte, yani 'nokta-i süveydâ-yı kalb' ismi verilen, yürekte olan siyah nokta. Göz bebeğine benzer bir nokta. Bir esrar yani bilgiler menbaı yani çıkış yolu, bir pınardır. Bir mâden-i envâr, aydınlıklar mâdenidir. İnsanı, diğer tüm yaratıklardan üstün kılan özelliklerden biri budur. Bu husus, her insanda mevcuttur. Her insanda var bu makam; ancak tevhid ehli dediğimiz mü'min ve Müslümanlar'da, îman ve insanlıkları derecesinde bu nurlar ve bilgiler pınarında gelişme olur. Demek ki bu gelişme, ancak İslâm ile olur. An-

cak tam kemâle ermek için ise tarikat terbiyesi şart.

Gereğince Allah (*celle celâluhû*) yolunda bulunan bir tarikat ehlinin latîfe-i kalbi istenen hâle erer. O kadar ki, o kişide kalb gözü açılmıştır. Bizim gözlerimizin görmediği ve göremeyeceği şeyleri, kalb gözüyle görür. Bu pek ince ve derin bir ilimdir, ciltlere de sığmaz. Şimdilik bizlere bu kadarı yeter. Latîfe-i kalb nûrunda, sarı ışık ile Lafza-i Celâl yani "Allah" (*celle celâluhû*) yazısı vardır.

2-Latîfe-i Ruh

İnsanı, insan yapan ruhtur. Ruh; bir madde veya bir cisim değildir. Bizim kalıbımızdan yani vücûdumuzdan çok önce yaratılmıştır. İlâhî latif bir yaratıktır. Sülûk denen bu mânevî yolumuzda ilerledikçe bu husûsa âit bilgimiz daha da artacaktır.

Rûhumuz, âlem-i emir denen pek yüce makamdan gelmiş ve her an orayla bağlantılıdır. Çocuk yani yavru, ana karnında yüz yirmi günlük olunca yavrunun rûhu yetkili melek tarafından getirilip küçük yavruya verilir. Ruh, aslında insan vücûdunun tümüne girmiştir. İçimizde mânevî latif yani hoş bir gölge gibidir. Boy aynası karşısında insan kendini nasıl tam görürse, işte ruh da öylece kalıbımızı doldurmuştur. Rûhun makâmı ve mahalli, sağ memenin altında ve iki parmak kadar daha sağ taraftadır. Öyle bildirilmiş ve öyle gösterilmiştir. Bu mübârek latîfe-i rûhun nûru kırmızıdır. Bu mahalde de kırmızı nurla Lafza-i Celâl yani "Allah" (*celle celâluhû*) nakşı vardır.

Bu makamlar; birer mânevî fiş merkezi, mânevî düğme

yerleridir. Fişin takılmasını, düğmenin çevrilmesini, gerekli yüce merkezle ilişki kurmasını da ancak tarikat denen ve iç âlemin yolunu açıcı meslek öğretebilir.

3-Latîfe-i Sır

Gizli hâller makâmı. Sol memenin üstünde, kalb makâmının üst hizâsında merkezi olan, şerefli bir makamdır. Müşâhede yani görme mahallidir. Derviş, bu makamda mânevî görüşlere başlar. Dervişte yavaş yavaş kalb gözünün açılmaya başlama makâmıdır burası. Bu makamda, bir kabristanın önünden geçerken kabir ehlinin hâlleri görünür. Bu devre ve daha sonraki devrelerde dervişin perdesini, Mevlâ'mız (*celle celâluhû*) dilediği anda kaldırır. Bu mahallin nûru beyazdır. Beyaz nurla, Allah İsm-i Celâli nakşolur.

4-Latîfe-i Hafî

Sırdan daha da gizli hâller makâmı. Sağ memenin üstünde, ruh makâmının üst hizâsında merkezi olan bir makamdır. İnsan rûhu ile ilişkisi vardır. Cenâb-ı Hakk *celle celâluhû*'nun gizlilerinin mânevî düğme yeridir. Tabi ki fişi takabilmesini bilebilenler için açılması mümkün bir kapı. Bu makâmın nûru, dünya gözünün dayanamayacağı parlaklıkta siyah bir nurdur. Bu nurla Allah İsm-i Celâl'i yazılıdır orada.

5-Latîfe-i Ahfâ

Daha pek gizli, gizliler gizlisi makâmı. Gönülden geçenlerin bilinme yolu. Mahalli; göğüs kemiğinin göbeğe inen son noktasıdır. Bu makâmın ismi Cenâb-ı Hakk (*celle celâluhû*) Hazretleri'ne mahsustur. Ahfâ makâmı, ezelden ebede

bütün yaratılan varlıklara dair ezelî, yani başlangıcını düşüneyemeyeceğimiz ilâhî ilmin, bilginin tecelligâhıdır. Bu ilim, Hakk *Celle ve âlâ'*ya mahsustur. Hakk Teâlâ, dilediği kuluna bu bilgiler hazînesinin kapısını aralarsa, esâsen ilâhî bir yaratık olan ruh, bu bilgi hazînesiyle ilişki kurar. Latîfe-i ahfâ'nın nûru yeşildir. Yeşil nurla Allah İsm-i Celâl'i yazılıdır.

Yukarıda söyledik. Fişi takabilen, düğmeyi çevirme sırrını bulan, bu ilâhî pencereleri aralar. İşte o zaman kişi, Hazret-i Îsâ *aleyhisselâm* makâmına yücelir de bu âleme ne için geldiğini gereğince bilenlerden olur.

Göğüsteki beş letâif, rûha bağlı latîfelerdir. Bu mânevî hâllerin zevkine ermek için râbîta denen nur aracının kadrini kavrayıp râbîtayı tam yapmak lâzımdır.

Beş latîfenin tümünü de tam olarak kavrayan kimse, artık keşf ehli olur. Beş latîfenin nûru, tüm bir ayna hâline gelir de keşf ehli bütün gizlileri o aynadan görürler. Bu ayna, insanın dimağına konulmuş bir kuvvettir. Dimağa konulmuş bir ayna... Bütün ruh latîfeleri akseder orada. Onunla her şeyi görür ve bilir. Arş-ı Âlâ'da kıpırdayanı bile görür. Levh-i Mahfuz'daki hâli görür. Kalemi görür, her şeyi görür. Melekleri görür. Kaderi bilir. Her insanda bu istidat vardır, ancak dünya işleri ve gafletler perdelemiştir. Tarikat denilen nur yolu, insanı bu gafletten uyandırır. Layık olduğu yüceliğe döndürüp bu âleme gelmemizin sırrını öğretir. Asıl vatan, yüz akı ile ulaşma yolu da budur. Bu iş ise tarikat terbiye, usûl ve kânunlarına göre sülûk görmekle olur. Bunun için de gafletsiz huzûra yani gönül rahatlığına erişmek lâzımdır.

Bu pek yüce, pek gizli latîfe hakkında söz etmekten kaçınmış kâmiller. Bu makam Zât-ı Ecell ü Âlâ'dan O'nun Habîbi'ne bir gizli kapıdır. Fahr-i Âlem (*sallallâhu teâlâ aleyhi ve sellem*) Efendimiz'e has olan bu makâmın sırrı, O'nun yüzü suyu hürmetine Ashâb'ına ve ümmetinin kâmillerine âşikâr olmuştur.

Mevlâ'mız (*celle celâluhû*) nasıl kalbten geçenleri bilirse, Habîb-i Kibriyâ (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) Efendimiz de bilirdi. Ashâb-ı Resûlullâh (*radiyallâhu teâlâ anhum ecmein*) efendilerimizde bilirdi. Ümmetinin velîleri (*kaddesallâhu teâlâ esrârehum*) efendilerimiz de bilirler. Tabi, izn-i ilâhî ile.

Zikrin Latîfelere Nakli

Derviş önce kalb zikrine başlar. Bu makamda nisbet hâli ve zevki uyanınca bu nisbet kalbten rûha geçer. Böylece derece derece kuvvet bularak diğer beş latîfeye devreder. Ancak esas merkez dâimâ nazargâh-ı ilâhî olan kalbtir. Bu husus unutulmamalıdır.

1-Kalb Latîfesi

İnsan kalbi aslında bir et parçası olan yürek değildir. İnsanlar bu et parçasına kalb demişlerdir. Bu ise hayvanlarda da vardır. Her akıl sahibi bilir ki Hakk'ın (*celle celâluhû*) gizliler gizlisi diye açıklayabileceğimiz esrârını yüklenmiş olan kalb, hiçbir zaman et parçasından ibâret değildir. Zîrâ o et parçası bir sırr-ı ilâhî olamaz. Hakk'ın (*celle ve âlâ*) sonsuz

kudretlerinin tecellisine, görüntüsüne eren insan kalbi, hakikatları toplayan ilâhî duygulara eren, hakîkî uyanıklık hâlini erbâbına bildiren, rûhânî hâllerin bir merkezidir. Adına yürek dediğimiz ve bir et parçası olan kalb ise hakîkî kalbin bir kalıbı olup asıl kalb olan mânevî kalbin girişinin bir kapısı, bir evidir. Tıpkı rûhumuzu bir gölge gibi içimize alan vücûdumuzun kalıp olması gibi... Ve asıl olan nûranî kalbin oluşmasının bir aynasıdır.

Asıl olan nûranî kalb bütün iyi hâllerin, iyi huyların pınarı ve mâdenidir. İnsan bedeninde idâreci olan ilâhî rûhun bir aynasıdır. Yürekte yüklü bulunan ve hoş bir buhar sûretinde meydana gelen hayvânî ruhun (bedene canlılık kazandıran ruh, yani nefs-i emmâre) mekânı kalbtir. İnsânî ruh da âlem-i emirden olup kalb ile irtibatlıdır. Kişi mânevî hâline göre terakkide bulunur. İşte bu kalb, ilâhî sırra ermiş bir aynadır.

“Âyinedir bu âlem her şey Hakk ile kâim

Mir'ât-ı Muhammeden Allah görünüir dâim”

beyânı işte bu kalb için söylenmiştir. Kim bu dünyanın geçici isteklerine âşık olup kalbini parçalar ve perîşan ederse o kimsenin gitgide nûrâniyeti de söner. Kişi hayvandan da beter olur. Zararlı hâllerden sakınıp korunmakla kalbi kuvvetlendirmelidir. Korunan kalb kuvvet bulur, güçlenir. Feyz alma kuvveti artar. Hakk'a yönelişi ve meyvesi sağlam olur. Kalb misli bulunmaz kerîm bir varlıktır. Her hâlde korunması gereklidir. Kalb mahalli, muhabbetullah makâmıdır. İlâhî sevginin en üstün duygu hâlidir.

2-Rûh Latîfesi

İlâhî ruh, insan rûhu âlem-i emirden inmiştir. Bu ruh bâkîdir. Ölümle yok olmayacaktır. İnsan rûhu bedeni ile beraberdir. Bazen bedenden ayrılıp serbest kalır, rüyâ hâli gibi. İnsan aklı rûhu tamamen anlamaktan âcizdir. Ruh hakkında daha öncede bilgi verilmiştir.

Rûhun mahalli, mârifetullah makâmıdır. Hakk'dan gelen bilgidir.

3-Sır Latîfesi

Latîfe-i sırrın göğsümüzdeki yeri daha öncede açıklanmıştı. Kalbin üstünde, sol memenin üstündeki düzlüktedir. Bu latîfe-i kalble ilişkili bir mânevî makamıdır. Müşâhede mahallidir. Yani bu devredeki dervişin mânevî gözü ve mânevî kulağı işlemeye başlar. Böyle olunduğuna şüphe olunmasın. Bu devrede eğer dervişin mânevî duyguları açılmaya başlamamış ise noksanlığı kendisinde arasın. İncancını, bağlılığını artırsın. Derslerine gönülden bağlansın, râbitasına çok dikkat etsin. Mürşidinin mânevî reçetelerinin kadrini iyi bilsin. İşte o vakit özlenen pencereye kavuşur, şüphe etmesin.

4-Hafî Latîfesi

Mânevî bir kuvvet olarak ruh makâmının üstünde kurulmuş rabbânî bir latîfedir. Rabbânî, son derece Hakk'a bağlı, o yolda irfan bilgisi yücelmiş, "Hazret-i İnsan" makâmına yücelmiş kimselere özel bir isimdir. Misâl İmâm-ı Rabbânî *kuddise sırruhu'l-alî* gibi... Derviş yolunda yüceldikçe, feyz-i ilâhî yani göğüste mânevî akım arttıkça bu latîfe meydana

gelir. Cenâb-ı Hakk (*celle celâluhû*) ile insan rûhu arasında bir vâsıta aracıdır bu mahal.

5-Ahfâ Latîfesi

Bu makam gizliden gizli, sırdan da sır bir mahaldir, bir yerdir. Bu makam Hakk'a (*celle celâluhû*) mahsus özel bir yerdir. İnsanın bu makamda kendinden hiçbir gücü yoktur. Dervişe bu makamda bilgi ve sevgiye dair her ne gelirse hepsi de Hakk'ın ihsânıdır. "Men arefe nefsehû fekad arefe Rabbehû" sırrı bu makamda oluşur. "Kendini bilen Rabb'ini bilir." Mânevî hakikatları barındıran pek çok sır bu makamda ayân olur. Mevlâ sevdiğine bildirir. Bu makam gizliden gizli, görünmeyen, bilinmeyen pek gizliler makâmıdır.

6-Nefs Latîfesi

Altıncı ve yedinci latîfeler, nefs letâîfidir. Önceki letâîfin özü rûhânîdir. Ama nefse âit iki latîfe ise maddî, cismânîdir. Özü bu dünya âleminin özü olan toprak, su, ateş ve havadır. Ruh vücuttan ayrılınca bu dört madde de yok olur. Bunlar yukarıda yeteri kadar açıklanmış idi. Nefsin gücü, kuvveti hayvânîdir; his yani duyma kuvveti. Mesela vücûdumuzun bir yerine bir diken dokunsa hemen biliriz, duyar ve hissederiz; hareket yani kımıldanma gibi... İşte nefs, hem hissetme ve hem de hareket gücü olan bir kuvvetin kalbin etrâfındaki boşlukta kanın sıcaklığından çıkan bir buhar cevheridir. Latif, hoş bir kuvvettir.

Bilginler bu latif olan şeye hayvânî ruh demişlerdir. Âdem cinsinin başına bütün felâketleri, belâları işte bu nefs denilen

hayvânî ruh getirmektedir. Ama onsuz da insan olmaz.

Meleklerde nefis yoktur. Nefsine esir olmayan, aksine nefsinini rûhunun emrine alan Âdem nesli yücelir. Kâmil insan olur. Hazret-i insan rütbesini kazanır.

Nefsin ilk hâli emmârelik sıfatıdır. Emmâre nedir? Onu açıklayalım.

Emmâre, insanı zorlayarak kötü işler yaptıran, büyük küçük çeşitli günahlara yol açan nefsin hâlidir. Emmâre çok fazla emredici demektir. İşte böylece bilinsin ki nefs-i emmâre, insanı dâimâ kötülüğe sevk etmek isteyen bir kuvvetin adıdır. Nefs-i emmâreye boyun eğmiş, irâdesi zayıf kişinin istekleri hep şehvete meyl etmektedir. Emmâre kuvveti bu kişiye hep şehvet yolunu emreder. Kalbimizi dâimâ sefil tarafa, kötü işlere çekmeye çalışır. Bu hâlinde nefis her çeşit şer ve fesadın, kötü ahlâkın yani kötü huyların barınma yeridir.

Şirk, küfür, cehl, gaflet, günâh-ı kebir, kibir, hırs, cimrilik, şehvet, gadab, hased, sarhoşluk bu on iki başlı ejdarha işte nefs-i emmâre ehline mahsus sıfatlardır. Bu sıfatların bir veya bir kaçıyla veya hepsiyle mânen hasta olan, derece derece her an için tehlikededirler. Bunlar nefislerinin elinde esirdirler. Kendilerini cehenneme atmışlardır. Yaptıkları kötü işleri emmâre makâmında anlatırlar. Bunlara nasihatda kâr etmez. Âkıbetleri îmansız ölümdür. Bu gibilerin tarikatte yeri olmadığı gibi şeriatte dahi delâlete düşmüşlerdir. Bunlarda hayvânî ruh hükmeder. Hak kitabın “hayvandan da aşağı” buyurduğu bunlardır. Hidâyete erişmiş bir ehlinin eline düşerlerse dâim açık olan tövbe kapısından bir daha

dönmemek üzere içeri girer, emmâre ve batağından kendilerini kurtarmış olurlar. Emmâre sıfatı o kadar korkunç bir düşmandır ki kişiyi azıcık kendine bırakmaz. Onunla mücâdele bütün diğer mücâdelelerden zordur. Mânevî terbiyesi olan müşidler ne zaman nefsdan söz etseler mutlaka nefsin emmârelik hâllerini anlatmak isterler.

Riyâzât, yani az yemek, az uyumak, az konuşmak hâllerine uygun yaşamak ve tarikatın kendine has terbiye yolları ile insan emmârelik bataklığından kendini kurtarıp yücelmeye başlar. Böylece mutmainne, râziye, marziyye derecelerine yükselir. Derviş o vakitte her türlü iyiliğe, hayra, selâmete menba, pınar yani kaynak olur ve olgun kişiliğe erme yoluna girer.

Yeri gelmişken özet olarak nefis derecelerini açıklayalım: Nefs-i emmâre, nefis-i levvâme, nefis-i mülhime, nefis-i mutmainne, nefis-i râziye, nefis-i marziye, nefis-i kâmile...

Sâlik yani bir tarîkin yoluna giren kimse ki genel tâbir ile mürid veya derviş diye isimlenir, işte bu kimseler sülûk yani tarikat yolu boyunca yukarıda işâret edilen yedi derecelik nefis makamlarında olgunlaşacak ve pişeceklerdir.

Nefis derecelerini daha önceki yıllarda yeteri kadar inceleyip açıklamış idik. Eski kardeşlerimizin bir kısmında bu bilgiye âit yeterli kanıtlar mevcuttur. Hâlen geniş bilgi isteyen Reşehât Ayne'l-Hayât, *Mârifetnâme*, Miftâhu'l-Kulûb adlı eserlerde buna âit bahisleri okuyabilir. Biz burada bu husûsu pek kısa bahs edeceğiz.

6.a. Nefsin Dereceleri

1. Nefs-i Emmâre

Yukarıda bu birinci basamaktan söz edilmişti. Emmâre sınıfı kimselerin çoğu îmansızdır; diğer kısım da İslâm olarak sâde isimleri kalmış büyük günahlar içinde yüzen gaflet ehlidirler. Bu gibilerden Hakk’a sığınırız. Onlardan olmadığımıza da pek çok şükür ederiz. Emmâre ehli olanlardan birine bir mânevî imdad yetişirse, o hüsrâna giden bataklıktan kurtulur. Aksi hâlde emmâre ehli cehennemliktir.

2. Nefs-i Levvâme

Nefsin levvâme sıfatı: Zem ettirici, yerdirici... Bu devrede bazen ruh hâkim olup rûhun nûru ile nurlanır. Bazen isyan edip itaat etmez. Sonra yaptığına pişman olur. Nefsin bu makâmında isyan eden müminler cehâleten günah işleyenler ve tembel kimselerdir. İman ehlidirler fakat büyük küçük günahlardan kendilerini kurtaramamışlardır. Akılları başlarına geldikçe yaptıklarına pişman olur. Tövbe ederler. Lâkin irâdeleri zayıf olduğu için yine de günah bataklığına düşerler.

Bu gibiler pişmanlık zamanlarında hep kendilerini levm ederler. Yani kendi kabahatlerini kendi kendilerine dile getirir, bazen de ah vah ederler. Bu gibilerin tekrar emmâre bataklığına dönüp yaralanmaları pek kolaydır. Henüz nefs ve şeytana hayır diyebilme kuvvet ve irâdelerini kazanmış değillerdir. Bugünkü Müslümanların çokcası da bu şerefli kimselerdendirler. Ama mânevî bir imdat ulaşırsa, işte o va-

kit bu pek korkulu ve zayıf köprüyü geçerler.

Levvâmenin taifeleri ise:

Fısk: Hakk Teâlâ'nın emrinden çıkmak, günah işlemek.

Cehl: Bilmezlik.

Ucub: Kendini beğenmek; çok uyku, haram karışımı yiyip içmek.

Hırs: Bir şeyi ziyâde istemek; mal hırsı gibi.

Kahr u nedâmet: Nefsin zoru ile aldanmak, kanmak, sonra pişman olmak yani keşke yapmasaydım demektir.

Kim merâkî: Kimdir düşkünlüğü. Boş söz, beyhûde sözler.

Mevlâmız'ın (*celle celâluhû*) lütfuyla bu dokuz taifeyi geçen kimse levvâme sıfatından kurtulmuş olur. Bu devre Lafza-i Celâl zikri devresi olup mürid şeyhinin târif, tertip ve âdâbına son derece riâyet edecektir. Levvâme sıfatında kalanlar bazen sûfî, bazen saîd kimselerdir. Bazen türlü hâllere erer. Sonra pişman olup tövbe ederler.

"Dinle Îmânım"²⁶

"Dervişlik özüne hâkim olmaktır,

Esîr-i nefis olan derviş değildir.

Aşkî rehber edip Hakk'ı bulmaktır,

Keşkül, teber, asa, tığ, şiş değildir.

İbâdet nâmına kalkıp oturma,

Yâ Hû, yâ Hakk diye köpürüp durma,

²⁶ Rıza Tefvîk'in şiiiridir.

*Bağırma, çağırma, göğsüne vurma,
Zikr-i Hakk, hazm için geviş değildir.*

*Sırr-ı Hakk'ı gönülden öğren,
Gönüldür aşk ile dîdârı gören,
Ârif-i âgâha o zevki veren,
Beng ü bâde, afyon, haşış değildir.*

*Dünyada cennete girenler varsa,
Vech-i Hakk'ı âyân görenler varsa,
Ene'l-Hakk sırrına erenler varsa,
Sarhoşluk yüzünden ermiş değildir.*

*Boz yılanı tuttu, çığyuttu derler,
Pîrimiz, duvarı yürüttü derler,
Kerâmet olsa da böyle hünerler,
İnsanlığa yarar işler değildir.*

*Kerâmet umma hiç Necef taşından,
Ayrılma insandan, öz kardaşından,
Hakk'ı göremezsın bağlarbaşından,
Gerçek er sultandır keşîş değildir.*

*Falanı ta'n edip, falanı övme,
Geçip gidenlerin keyfine değme,
Bugünkü Yezid'e sen boyun eğme,
Deroiş hürdür, nefer Memiş değildir.*

*Mamûrede doğar mânevî insan,
Terbiye ile büyyür kudret-i îman,
Senin aradığın nîmet-i irfan,
Yaban yerde biter yemiş değildir.*

*Ham ervâh her yerde var yığın yığın,
Nedir onlar ile verip aldığın,
Uzlete mâil ol, gönlüne sığın,
Cihan gönül kadar geniş değildir.*

*Rızâ'dan himmet al, berzahta kalma,
Serden geçmedin ise ummânâ dalma,
Dervişlik sözünü ağzına alma,
Demir leblebidir, kışniş değildir."*

Dünya ehli denilen zevk u sâfâ düşkünleri, aşk meclislerinde ağlayıp zevk meclislerinde oynayan takımı, bunların hepsi, sonradan yaptıklarına pişman olarak levh ederler. Her zaman âkîbetlerinden korkulur bir devredir bu.

3. Nefs-i Mülhime

İki korkulu devreyi geçmiş, yeri geldikçe nefse ve şeytana hayır diyebilme kuvvetini kazanan kimseler mülhime ehlidirler. Cenâb-ı Hakk'ın emirlerine uyan, yasaklarından korunan Müslüman çoğunluğu bu sınıftandır. Ama yine de tehlike tamamen geçmiş değil. Bu gibilerden de yollarını şaşırıp geriye dönüş yapanlar olabilir.

Mülhime ehli bir Müslüman kimse Ehl-i Sünnet yoluna tamamen uygun bir mürşide bağlanırsa, işte o kimse kısa za-

manda bu devreyi aşar ve mutluluk yoluna girer. Nefs ve şeytan, mülhime ehline daha fazla musallat olurlar.

Kalbe feyiz verilme, ilham edilme, bu nefis mertebesine erişenlere Vâcib Teâlâ'dan ilim ve ihsan buyrulur. Bu mer-tebe âlim müminler mertebesidir. Mülhime sıfatının taifele-ri ise ilim başta olmak üzere yedidir: Tevâzu, sabır, şükür, sehâvet, kanaat, tahammül.

İşbu yedi sıfatı ve benzeri güzel ahlak derecelerini nefsin-de toplayan kimse bu makâmın daha üstüne yükselme saâ-detine erişir. Ehl-i Hakk buyurmuşlardır ki: *“Bir kimsenin aklı şehvete gâlip olursa o kimse melek mertebesinde ve belki de melek-lerden de üstün olur. Ama aksine, bir kimsenin şehveti aklına gâlip gelirse o kimse hayvanlar gibidir. Belki de hayvandan da aşağıdır.”*

Mülhime mertebesindeki sâlik, dost yüzüne âşıktır. Zik-rin haz ve harâreti bütün vücûdunu sarmıştır. Sâlikin bütün âzâsı zikreder ve bazen azâsının zikir sesini duyar. Zikr-i sultan makâmıdır bu makam. Mahsus sır tecellî etmiştir. Bazen cümle mevcûdâtın zikirlerini de duyar. Kalbleri ke-şif, kabirleri keşif ve daha diğer faydalı keşifler de bu devre kemâlinde zuhûr eder.

Sâlik için mürşid terbiyesine cânı gönülden sarılmak, gece ve gündüz sadâkat ve ihlâs ile çalışmak, bu mertebenin daha üstüne çıkmaya gayret lazımdır. Zîrâ bu devrede de iblis, Hakk yoldan çıkarmak için tuzağını kurar; ona sûret-i haktan görünecek münâsip kapılardan vesvese verir. Hâlbu-ki bu makamda sâlik, irfan mertebesinde-dir. Çok tehlikeli devreleri atlatmıştır. Fakat hîlesini yine bırakmaz. Mutlaka

çelme takmaya çalışacaktır. Ve her türlü melâneti yaptırmadıkça onu bırakmaz. Böylece o kimse de her türlü harâmı işler, îtikâdı bozulur. Mevlâ'dan korkmaz ve dalâlet yoluna düşer. Eğer bu ârife Hakk'ın inâyeti erişir, ibâdet ve mücâhede üzere sebât ederse, muhakkak onun nefsi mutmainne olup himmet-i pîrân ile dördüncü makâma erişir ve böylece saâdet-i dâreyn ve kurret-i aynîyi bulup laînin yani şeytanın aldatmasından emin olarak selâmete erer. Bu mertebede sâlike nefis ve şeytan çok daha şiddetle musallat olur.

Bütün kemâle giden sıfatları bu makamda topladığı gibi amelsizlik ve ihlâssızlık korkusu da vardır. Bu makamda ne mutlu o kişiye ki, mürşidinin tertîbine ihlâs ve sadâkatte bulunarak varlık ve benlik âfetinden ve mâsivâ oyunlarının çelmesinden kendini kurtarır.

4. Nefs-i Mutmainne

Kötü huylardan arınmış, ahlâk-ı hasene sahibi dediğimiz güzel huylu kimse demek. Böylece de Hakk'a yakınlık rütbesine ermek... Bundan önce üç korkulu basamağı aşmış, kurtuluş yoluna ermiştir. Tarikat denen terbiye ocağında pişmiş, korkulu şeylerden nefsini kurtarmıştır. Nefse ve şeytana hayır diyecek kuvvetli irâde sâhibi olmuştur. Ama yinede kendine güvenmeden mürşidinin mânevî reçetelerine daha fazla önem verecektir. Cennetle müjdelenen velî kulların basamağı nefs-i mutmainnede başlar.

Bu makam, sâlikin kalb ile bağlanma makâmıdır. Bu makamda olanlar, kalbin ruh nurlarıyla nurlanmışlardır. Kötü sıfatlardan kurtulmuş, Fahr-i Âlem (*sallallâhu teâlâ aleyhi ve*

sellem) Efendimiz'in güzel ahlâkını kendine rehber etmiştir. Bu mertebe, ilmi ile amel eden bahtlı müminler makâmıdır.

Mutmainne sıfatının taifeleri:

Amel.

Tevekkül.

Hakk'a umûrunu teslim.

Riyâzât: Yiyip içmeyi azaltmak sûretiyle nefsi terbiye.

İbâdet.

Fikir: Düşünme.

Bu altı makamı tamamlayan ve benzeri güzel sıfatları mânen geçmiş olan kimse, daha üstün mertebeye yükselir. Evvela mürşidine ve tertibine gönülden sadâkat lazımdır şüphesiz.

Mutmainne makâmı, temkin (ağırbaşlılık) makâmıdır. Ayne'l-yakîn ve îmân-ı kâmil makâmı. Boş ve beyhûde söz kalmamıştır. Bu makam ehli, hak kitab ve hadîs-i Resûlullâh (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) dışında kelâm etmez. Bütün sözleri kitap ve sünnete uymaktır. Bu sözleri kimseden duymamış ve bir kitapta okumamış olan yine böyledir.

Şeriat-ı garrâ doğrunun sırlarını bildirir. Bu makamdakilerin kalbi günbegün açılır, artmaya başlar. Fakat nefis ve şeytan bu makam ehline yine de musallat olur. Her an korkmak ve korkmayı elden bırakmamak gerek. Bu makam ehli hak kitabın cennetle müjdelediği tâifedir.

Bu makamdakiler tam itaat üzeredirler. Esâsen şeriatın zâhirine îtibâr etmeyerek dînî vazîfelerini tam tamıyla yapa-

mayanlar, ne ârif olurlar ne de kâmil olabilirler. Ve ne de gizli sırlar o kişiye açıklanır. O gibiler ancak zındık olup dalâlette kalırlar. Fânî âlemin son anına kadar şeriatın emirlerini yerine getirmek mutlak şarttır. Böylece şeriatla tatmin olan ârif ve kâmil kişi, bâtinî yani gizli sırra erip oradan Hakk'ın esrârına nâil olur. Bu makâma erişen bahtlı kulun âgâh olduklarına artık o da âgâh olur.

Bu makamdakiler, velâyet-i suğra mertebesindedir. Artık tarîk-i hak olan sâlik bu devrede mutlu kişidir. Seçilmişler arasına katılmış, hazret-i insan mertebesine ulaşmıştır. Ebrar sıfatında mukarrebîn makâmının yolu açılmıştır. Artık kendisine çalışıp okumayı ve erişmeyi gâye edinmelidir.

5. Nefs-i Râziye

Nefs-i râziye, nefis-i kâmile ise tarikatın kemâl basamaklarıdır. O mertebelere yücelene o perdeler aralanır. Yol ve istikâmet tam olarak şeriata uygun olan tarikat yoludur. İşbu üçüncü sınıf kemâl ehline mahsus yüce mertebelerdir. Nefs-i mutmainnede olgunlaşanlar, velâyet-i suğra makâmındadırlar. Sonraki üç makam ise velâyet-i kübrâ ve velâyet-i ulyâ mertebeleridir. O hâli yaşayanlara, o rütbeye erenlere, gerekenler bildirilir ve onlar da bilir hâle gelirler. Buraları söz yerleri değil o hâli yaşama makamlarıdır.

Bu makam, teslîmiyet makâmıdır. Tevhidin mânâsı olan "Lâ mevcûde illallâh" tecellî eder. Sâlik de rüyâ âleminde bütün mahlûkâtı bir an ölmüş görür. Haşyetli renklerdeki nurlar içinde kalır. Bu makamda sâlik gâyet halîm-selîm olup cümle mahlûkât, elinden ve dilinden emin olur. Hakk'ın

rızâsından ayrılmaz. Cümle isteklerden geçer.

"Îlâhî ente maksûdî ve rızâke matlûbî" sırrı kendinde hâl olur. Bu makamda sâlik kişi kerâmetten tamamen geçer. Fenâfîl-lah ve bekâbillâh sırları zuhûr eder. Hilâfet makâmıdır. Bu devrede nefis ve şeytanın azdırma ve ayartmasından artık kurtulmuştur. Ene'l-Hakk diye çağırır. İnce bir noktaya gelmiştir. Eğer mürşidi, kâmil olursa korkulu mâsivâyı atlatır.

Râziye nefsinin taifeleri:

İhlas: Kalb temizliği. Doğruluk. Riyâsızlık. Bir menfaat beklemeden vermek. Mâlâyânî sözleri bırakmak. Zikir.

Zühd: Dünyaya rağbet etmemek.

Tevâzu: Yani haram ve hoş olmayan bütün şeylerden sakınmak.

Takvâ sâhibi olmak: Yani Cenâb-ı Hakk'dan korkmak ve Hâlîk korkusu ile bütün kötülüklerden sakınmak.

Kerâmet: Velîlerden sâdır olan görünen ve bilinen âfetler dışında söz ve hâller.

Husûsen işbu altı vasıfla râziye mertebesindeki hazret-i insan, beşer âleminde ve İslâm ümmeti tâifesinden bir yıldız olup etrâfına bir vesîle-i nurdur artık. Sâlik bu makâma varırken vuslat sırlarına doyamaz. Bu dereceyi bulmak uzun zamana muhtaçtır. Mürşid-i kâmil olur ve sâlik de teslîm-i küll ile teslim olursa yani gassal elindeki ölü misâli olursa, o takdirde en az beş yıl veya yirmi yıl ve nihâyet kırk yılda bu makâma erer. Esasta bu makam sülûk nihâyeti ve evliyâlık berâtıdır. Bundan ötesi Hakk'ın inâyeti ile olup çalışmakla olamaz. Hülâsâ hilâfet makâmı olan bu safha ayne'l-yakîn

mertebesidir. İki âlem içinde mutlu kişiler mertebesi... Ama mutlu kişi bu mertebenin daha üstüne çıkmaya çalışmalıdır.

6. Nefs-i Marziyye:

Hoşnutluk makâmı: Mevla (*celle celâluhû*) kulundan râzı; kul Mevlâ'sından râzı. Bu mertebe ârifler mertebesi olup kutbu'l-irşâdlık makâmıdır. Marziyye mertebesinde olan zât halîfe-i Resûlullâh'dır (*sallallâhu teâlâ aleyhi ve sellem*).

Marziye sıfatının taifeleri:

“Mâsivâllahi teâlâ”, yani Allah'dan (*celle celâluhû*) gayrı her şeyi terk etmek. Mevlâ'nın mahlûkâtına lütuf ile bakmak. “Ve't-tekkarrabu ilâllah” yani Mevlâ'ya (*celle celâluhû*) yakın olmaya gayret. “Ve't-tefekürü [fî] masnûâtî'llâhi teâlâ” Mevlâ'mızın sanat-ı ilâhiyesini düşünmek. “Ve'r-rizâi bima kasemallahu teâlâ” Mevlâ'mızın ihsânına râzı olmak. “Ve mârifetullâhi teâlâ” Hakk mârifeti ve Mevlâ'sının sırları ona açıklanmaya başlanmıştır.

Pek yüce olan bu altı mertebeden sonra esrar makâmına yükselir. Ehl-i Hakk olan pek seçkinlere mahsus mertebedir. Daha marziyye makâmında Cenâb-ı Hakk ile bilâ-keyif müşâhede ve mükaleme eder. Bu bahtlıya “sıfat-ı müşâhede-i Zât”ın mazhârı denir.

Tevhidin asıl mânâsı olan “Fa'lem ennehu Lâ ilâhe illallâh”ın hakîkî sırrına âgâh olan bütün hâllerinde şeriat-ı mutahharaya tamamen bağlı olup bütün gereklerini yapar. Harekât ve sekenâtında Resûl-i Ekrem (*sallallâhu teâlâ aleyhi ve sellem*) Efendimiz'e tamamen uygunluk üzere olur. Sünnet-i Resûlullâh'ı icrâ ve ahlâk-ı Resûlullâh ile ahlâklanmıştır.

Dâimâ huzur-ı ilâhîde ve Kur'ân'ı müşâhede üzere olur. Tecellî-i ef'âl, tecellî-i sıfat ve tecellî-i esmâ ve müşâhede-i zât zuhûr edip “müstağrak fî zâtî'llâh” olur.

Bu makamdaki zevâtan keşif ve kerâmet misâli hârikulâde şeyler zuhûr eder. Ancak bunlara kendisi asla îtibar etmeyip huzur-ı ilâhîden ayrılmaz. Ziyâretçilerine kâbiliyetlerine göre hitâb eder. Yalnızlık bütün ehlullâhın makâm-ı marziye makâmıdır. Bu makam dert makâmı olup herkes bu makâma varamaz. “*Mûtû kable ente mûtû – Ölmeden evvel ölünüz*” sırrına erişir. Her nefeste varlık keyfiyetini görüp kendilerini imtihan ederler. Kendisinin çalışma gayretiyle ve mürşidin rûhâniyet-i hamiyetiyle Cenâb-ı Hakk onda olan fâniyeti, benliği yok edip onun gönlüne mahviyet yani alçak gönüllülüğün son mertebesini, kendini toprakla beraber görmek fidanını dikmiştir.

İşte insan-ı kâmil olma yolunda bulunmak muraddır. Ama bu mertebeden daha da ötesi var; bu mertebelerde akıl, ruh, nefis, göz nurları toplanmıştır. Onun için bu makâma “makâm-ı cem” de denir. Mevlâ-yı Müteâl ve Tekaddes Hazretleri Kitâb-ı Kerîm’inde “mutmainne, râziye, marziyye” mertebelerindekileri cennetle tebşir etmektedir. Mukarrebîn makamıdır burası. Gönülde gayrullahdan [Allah’dan gayrından] eser kalmamıştır.

7. Nefs-i Kâmile:

Nefs-i sâfiye, nefis-i sâlihâ sıfatları ile isimlenmiştir. Mekândan münezzeh olan Hâlık-ı Kâinât’ın (*celle celâluhû*) zâtı ile kavli beyinde bir yüce makâmıdır. Bu makamdan

söz etmek câiz olmadığı gibi kimsenin de kârı değildir. Esâsen nefs-i kâmile, nefs-i sâfiye makâmında olan şerîf zât, bütün esmâ ve sıfatı câmî olup zât-ı bahta mazhar olmuştur.

Fenâfillâh ve bekâbillâh sırrına ermiş, zâtın tecellîsinde müstağrak olmuştur. Bu mertebe için, enbiyâ-i mürselin aleyhimüsselâm'ın nefes-i şerifleri makâmıdır buyrulmuştur. Kâmile, sâfiye mertebesindeki âli-kâdr [kadri yüce] zâtlardan her asırda iki bahtlı bulunur.

Kutbu'l-İrşâd:

Her ne kadar irşâd ile memur halîfe-i Resûlullâh var ise de kutbu'l-irşâd olan şerîf zât, diğer bütün halîfelerden üstündür. Bu şerif zâtın müridi yakında da olsa gurbette de olsa o müridi terbiye ve irşâd edip vâsıl-ı ilallâh eder. Onlar için yakınlık ve uzaklık müsâvîdir.

Gavs-ı A'zâm:

Vuslata erdiren büyük yardımcı. Bu makamdaki zât, bütün cihanda tutumu geçen ve âlemde tasarruf sâhibi olandır. Kutbû'l-aktâbın namzeti olduğundan tasarrufa karışmayıp dâimâ kendi hâllerinde olur.

Kutbu'l-Aktâb:

Reisler meclisinin başı. Bütün âlem onda toplanmıştır. Zamanındaki âriflerin sultanı, halîfe-i Resûlullâh'dır. Cümle mahlûkâtın yiyip içme, harekâtı ve sekenâtı, kaza ve kaderleri velhâsıl dünyada olan keyfiyâtın hepsi, onun tasarrufu altındadır. Her şey onun dilemesiyle ve onun vesîlesi ile gelir. Mümkün mertebe beyana çalışılan bu üçüncü mertebe

havâssın makamdır.

Latîfeler ve İlişkileri

İyice içimize sinmiş olarak bilelim ve öğrenelim:

Latîfe-i sır, âlem-i emr; latîfe- i ruh, ruhlar âlemi; latîfe-i kalb ise arş ve kürsi âlemi ile ilişkilidir. Onun için kalb cennet âlemindendir. Nefs dünya âlemine ilişkilidir. Bunun içindir ki nefsin varlığı hep fesat yani bozuk ve kötü işler âlemindedir.

Sır ikidir:

Sırr-ı zâhir: Görünen, meydanda, âşikâr.

Sırr-ı sır: Pek çok gizli.

Sırr-ı zâhir: Yani çok gizli olmayan hâl, görünen yaşantımızdır. Hayvânî ruh dediğimiz ve görünen hayatımızı sağlayan, organ ve diğer vücûdumuzun kuvvetleri.

Sırr-ı sır: Çok gizli sır, görünmeyen sır ki buna sırr-ı ahfâ dahi derler. Cenâb-ı Hakk'ın (*celle celâluhû*) on dört sıfatını içine alır. Mutlak olarak varlığı şüphesiz olan, zât-ı Hakk'dan gelen, erbâbına âşikâr olan çok gizli hâl.

Nefs kalbe, kalb rûha, ruh sırta tâbîdir. Yani bu sıraya göre itaate uymaya zorunludurlar. İnsanın görünen hâli, üzerinde yaşadığımız ve adına mülk âlemi denilen bu dünyaya bağlıdır. Onun için insan bir yer, bir mahal, bir mekân ile bir semt ve bir yönde bulunur. Bunun dışına çıkamaz. İnsan iç yaşantısıyla ise melekler âleminden olup her türlü kayd ve bağlılığın dışındadır. İnsan iç âlemi ile istediği hâli yaşar. Buna kimse karşı koyamaz. Özet olarak kâmil insanın kalbi

zaman, ölçü, yer, yani mekân gibi hâllerden kurtulmuştur.

Latîfelerin Terbiyeleri

Cenâb-ı Hakk'ın (*celle celâluhû*) kelâmı olan Kur'ân-ı Hakîm ve Resûlullâh (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) Efendimiz'in emirlerinin bir kısmı, insanın kalbi yani vücûdu, bazısı nefsi, bazısı kalbi, bazısı rûhu ve bazısı da sırrı ile ilişkilidir.

Kalıb yani vücûdumuzla ilgili emirlere şariat denir. Nefs ile ilişkili olan hükümlere tarikat, kalb ile ilgili hâller ile ruhla ilişkili olan emirlere mârifet ve sır ile ilişkili hükümlere de hakikat isimleri verilmiştir. Bu sözü edilen letâifin terbiyeleri ise çok önemli olup kişinin Cenâb-ı Hakk (*celle celâluhû*) katında değer, derece ve rütbesi bu terbiyenin önem ve yüceliği kadar olur.

1-İnsan Kalıbının yani Vücûdumuzun Terbiyesi

Bilinsin ki letâifin bazısı diğer latîfeler yoluyla terbiye olur. İnsan kalıbının terbiyesi ile dört esas madde terbiye olur. Kalıbın terbiyesi, İslâm'ın binâsı olan beş esas üzerine kurulmuştur. Hadîs-i şerîfe göre şariat amelleri ve tüm dînî görevler, her birisi kendi vakti içinde tam yerinde usûl, edeb ve şartlarına uygun yapılmalıdır. Tüm emirlere tam uyum hâlinde olmak, tüm yasaklardan tam sakınmak üzere herkesin göreceği biçimde çalışmak kalbin, yani vücûdumuzun terbiyesidir. Tam bir Müslüman görünür hâli de budur. Görünme hâlini yeteri kadar açıkladıktan sonra şimdi doğru kapıyı aralamaya çalışalım.

Cenâb-ı Hakk'ın (*celle celâluhû*) kendi yüce hikmeti gereği

ruhlar âleminden bir yol açılmıştır. Tam mümin ve tam Müslüman kullarının gönlüne, gönülden bir yol açmıştır. Nefse nefsten de bir yol açmıştır. Kalıba yani vücûda bu tertibi, bu yolu, bu devamlı akımı hiç unutmadan kazandırmak için içimize yerleştirelim.

Feyiz, her şeye bilinmeyen ve görünmeyen ve adına gayb âlemi denen yücelikten gelir. İşte bu feyz yani mânevî akım önce rûha gelir, ruhdan gönüle, gönülden nefse, nefsten de insan kalıbına ulaşır. İnsan vücûdundan da kabiliyet ve hâline uygun bir amel görünür, meydana çıkar. Şimdi şu husûsa çok dikkat edilsin ve önem verilsin:

Eğer kişinin o işi, ameli yani ibâdeti vesâiresi sâlih yani yararlı ve elverişli ise sonuçta hâl nûrânî olur: El ve ayakları dâim abdestli, secdeli, dilini, gözünü, kulağını gereğince koruyabilen erkek ve kadın Müslümanlar yaşlandıkça güzelleşirler, nurlanırlar. Yüzlerine bakanların içleri açılır ne “nurlu kimse” demek zorunda kalırlar. Devamlı teheccüd gece namazı kılan kişilerin alnındaki parlaklık o kimselerin hâllerine delil olur, şahid olur. Bunlar mutlu olan yoldadırlar.

Bu hâlin tersi; kötü iş ve kötü yolda olanların hâlleri zulmânî yani aydınlıktan ve nurdan yoksun ve karanlıktır. Yüzlerine bakan kimseye sıkıntı verir. Çünkü kötü hâlleri yüzlerine aksetmiştir. Zulmânî, karanlık amel ve işten ötürü o kimsenin nefesine bulanıklık, bozukluk gelmeye başlar. O bozulma ve karanlık nefsten kalbe, kalbten de rûha ulaşır. Böylece ruhta bir perde, bir gölge meydana gelir. Kişinin kötü hâlleri arttıkça bulanıklık hâli yoğunlaşır, çoğalır. Büsbütün

kararır ve böylece o kişinin rûhuna gayb âleminden gelen yol kapanır. Artık gayb âleminden gelecek uyandırıcı akımla ilişkisi kesilmiştir. Kötü yol ve işleri daha da arttıkça karanlık perde de o nisbette artar. Ve bu kimsenin gayb âlemi ile ilişkisi tamamen kesilir. Eğer yararlı yola dönme, yararlı işlere yönelmede yararlı hizmet karşılığı olan nûraniyetle rûha yardım gelmese, kulakları duymaz, ağızları söylemez, gözleri görmezlerden olurlar. Onlar hiçbir şey akıl edemez, düşünüp bilemez bahtsız kimselerdir. Onlar tehlikeli hâllere yuvarlanmış ve Cenâb-ı Hakk'a yakınlıktan tamamen yoksun kalmışlardır. Bu gibilerden sakınmak gerekir. Şerlerinden Hakk'a sığınmalıdır. Ve eğer yararlı hizmet ve işlerde, rûha devamlı yardım gelirse, rûhun nûraniyyeti her an artar. Bu kimseye gayb âleminden feyz ve yardım gittikçe çoğalır, her an Hakk'a yakınlığı ilerler ve bahtlılığı devamlı, ebedî olur. İşte şeriat dediğimiz din emirleri yolu ile mutluluğa ermede böylece mümkündür.

2-Nefsin Terbiyesi

Ey bahtlı kişi! Eğer buraya gelinceye kadar gönül haznene bir şeyler koyabildin ise artık tarikat denen mübârek yolun mutlu kapısını açmaya başlayabilirler.

Ehlullâh mertebesinin son basamağına varanları bile sözünden döndürebilen büyük düşman nefis, öyle bir düşmandır ki dâimâ dostluk gösterir. Onun hîlesinin, hîle ile aldatmasının sonu yoktur. Onu kahredip zorla yola getirmek işlerin en büyüğüdür. Nefsin düşmanlığı, şeytanın ve kâfirin düşmanlığından daha şiddetlidir. Nefsi emmârelik batağın-

dan mutmainne olgunluğu hâline eriştirmek çok büyük iştir; “Büyük muhâbereyi kazanmaktır” buyrulmuştur. Nefsi yenme ve yola getirme işi için, Fahr-i Âlem (*sallallâhu teâlâ aleyhi ve sellem*) Efendimiz “*Kişinin saâdeti nefsinin iyi hâle getirmekle -yani nefsinin ıslah ile- sağlanır*” buyurmuşlardır. Nefsi terbiye ile mârifet-i nefse yol açılır.

Mârifet: Bilmek.

Mârifet-i nefis: Düşünme ve çok büyük bir gayret ile çalışma sonucu elde edilen ilimdir.

Mârifet-i nefis oluşuncada Hakk Teâlâ’nın (*celle celâluhû*) mârifeti yüz gösterir. Mârifetullah ise saâdetin yani bahtlı olmanın en üstün kazanç yoludur. Mârifetullah Cenâb-ı Hakk’ın (*celle celâluhû*) ilm-i ledün yüce adı ile müminin gönlüne sunduğu gizli ilimdir. Kur’ân-ı Hakîm’de Mûsâ *aleyhisselâm* ve Hızır *aleyhisselâm*’ın vak’ası bu husûsa en açık bir delildir.

Şimdi nefsin oyunlarını, kötülüklerini biraz daha anlatmaya çalışalım. Hak ehli, nefis için, “kalbin etrâfındaki boşluğu dolduran latif yani hoş bir buhardır” buyurmuşlardır. Nefse hayvânî ruh demişlerdir. Hayvânî ruh da denilen nefis, bütün kötülük ve kötü huyların, her türlü rezil yollara sürüklemenin tek sebebidir. Her türlü fenâlığın başı nefstir. Bütün bedene yani vücûda emreder, hükmeder. Nefsin baş eğdirdiği kişi, nefsin yularını taktığı başın sonu felaketle biter. Diğer hayvanlarda nefisleri ile yaşarlar. Ama insan nefsinin mayası bekâ âleminde yani sonu gelmeyecek âlemden alınmıştır.

Bir adına da rûh-ı hayvânî denilen insan nefsi, insanın ölüm hâli ile bedenden ayrılır ve iki âlemin birinde bâkî kalır. Zîrâ insan aslında ölümsüzdür ama diğer hayvanlar toprak olurlar. Nefsin iki türlü sıfatı vardır ki ona da beraber doğar:

Hevâ sıfatı: Kötü isteklere düşkünlük.

Gadab sıfatı: Darılma, kızma, öfkelenme.

Hevâ sıfatları şöyledir:

Şehvet: İnsanı rezil eden istektir.

Hırs: Kötülükleri istekte ısrardır.

Tama: Aç gözlülük ve cimriliğin en kötü dereceleri de bu yoldan gelir.

Tûl-i emel: Sonu gelmeyen istek ve dünya sevgisi. "Dünya bir leştir, ona istekli olanlar köpeklerdir" ibretli kelâmı unutulmasın! Bu âleme niçin geldiğinden haberi olmayan insan; vah zavallı insan!

Gadab sıfatları şöyledir:

Ucub: Kendini bir şey sanma, kendini beğenme.

Kibir: Büyüklenme, büyüklük satarak gurur.

Adâvet: Düşmanlık.

Hased: Çekememezlik.

Kin... Ve daha bunlara benzer bütün kötü hâl ve kötü huylar. İnsan denen en üstün yaratığı, Hakk katında ve halk arasında da sevilmeyen ve alçalan bir kimse durumuna düşürür. Hevâ ve gadab sıfatları nefsin devamlı yoldaşlarıdır. Bunlar ile kendini korur. Hevâ sıfatı ile menfaatini yani kârı

tarafını toplar. Gadab sıfatı ile de zararlardan kendini korur. Bu sıfatların tamamen yok edilmesi nefse noksanlık verir. Yücelme bilgisini öğrenemez. Hevâ ve gadab huylarının pek azması ve üstünlüğü ise kişiye çok zararlıdır. Bu hâl akıl, îman ve diyânetin azalmasına sebep olur. Bunların terbiyesi, yukarıda söylenenlerin her birini orta dereceye uygun hâle getirmektir. Kânûn-i tarikat-ı Ahmediyye ismi verilen, esâsı, özü ve temeli hiç şüphesiz Fahr-i Âlem (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) Efendimiz tarafından tespit edilip bildirilen tarikat terbiyesi esasları ile bütün ahlâkın hepsi ahlâk-ı hamîdiyyeye çevrilir. Yani öğünülecek, güzel huylu hâle yücelir kişi.

Misâl:

Hevâ sıfatı, kötü istekler hâli, Hakk sevgisine;

Şehvet, iffete yani ırz ve namus ehli olmaya;

Hırs, gayretli insan olmaya;

Gadab, şecaatli (yürekli) insan olmaya;

Kibir, vakar yani ağırbaşlı, halkın “efendi kimse”

“hanım kadın” dediği hâl olmaya;

Adâvet, Cenâb-ı Hakk için düşman olmaya;

Hased, gıpta, imreniş gibi hâllere dönüşürse nefis kemâle erer ve kişi her yönden güzel ahlâklı olur.

Bu hâle erişmenin ölçüsü de şariat kanunu yani din hükümleridir. İnsandaki güzel huyların her birisi şariat ölçüleri ile korunmalıdır. Ne vakit nefis ve beden kalbe iyi hâl ve uygunluk içinde olursa o kimsenin akıl ve îmânı kuvvet bulmuş olur. O kişinin ahlâkı yani iyi huyları da fâideli ve

güzel olur. İşte o vakit nefs-i emmârelik bataklığından kurtulmuş, basamak basamak levvâme, mülhime derecelerini aşarak nefs-i mutmainne makâmında saâdet yani bahtlılık tahtına yücelmiştir.

Bu makâmın berâtı, belgesi, "Hâlık ondan râzı, kişi de Yaranan'ından râzı" derecesidir. Ne mutlu bu ilâhî müjdeye erenlere.

3-Kalbin Terbiyesi

Kalb insan vücûdunda yüce arş (arş-ı âlâ) gibidir, o derecededir. Yüce arş, Cenâb-ı Hakk'ın (*celle celâluhû*) Rahmânîyyet sıfatı ile kavranmış kuşatılmış olmak bahtlılığına ermiştir. Kâinâtın Yaratıcısı, Rahmanlık sıfatı ile bütün yarattıklarının her türlü nîmetlerini ve rızıklarını verir. İnsan kalbi de rûhânîlikte kavranmış ve kuşatılmıştır. Kalb rûhânîlikle kavranmış hâli belli eder, meydana çıkarır. İnsan kalbi üstün îman, güzel ahlak, emir ve yasaklara dâimâ uymak sûretiyle ilerlemeye daha iyi hâle gelmeye elverişlidir. Ancak arş için böyle bir hâl düşünülemez. O hep yaratıldığı hâl üzeredir. Rahmânîyyet sıfatı ile kavranmış ve kuşatılmış olan arşa Cenâb-ı Hakk'ın (*celle celâluhû*) Rahmânîyyeti sıfatından bir ilâhî feyz gelse arş onu kabûl eder. Bu feyz yani ilâhî ve mânevî bereket, bolluk, ilerletmek akımı madde âlemine gönderilmek üzere arşa gelir. Arşın iki yüzü vardır. Bir tarafı melekler âlemine diğer tarafı da güneş, dünyamız ve diğer bütün madde yani cisimler âlemine dönüktür. Melekler âlemine bakan yüzü ile Cenâb-ı Hakk'ın (*celle celâluhû*) feyzini alır. Öteki yüzü ile de almış olduğu feyzi bütün mad-

de âlemine sunar. Bütün cisimlerin arşla bir ilişkileri vardır ki o sebeple ilâhî feyz madde âlemine arş aracılığı ile yetişir. Her cisim, her madde o feyizden ancak kendi yeteneği kadar alır. Eğer cisimlerin yani madde âleminin arşla nisbeti yani ilişkisi kesilse ve bir an feyiz yetişmese, bütün madde âlemi anında yok olur.

Arş nisbetinde kalbe dönelim. Kalbin de iki yüzü vardır. Bir yüzü ruhlar âlemine, diğer yüzü ile de cesed yani vücud âlemine dönüktür. Kalb, rûha olan nûr alâkası ile feyzi ruhdan alır. Cesed âlemine olan nûr alâkası ile de o feyzi cesede sunar. Zîrâ kalbten bütün organlara yollar vardır. O yollarda bütün vücûda nasîbini yetiştirir. Eğer o feyz kalbten bir an kesilse beden saatinde helâk olur, ölür. Ve eğer o feyz vücûdun bir organından kesilse o organ o anda durur. İşe yaramaz hâle gelir.

Şâyet yukarıda söylenenlerden yeterli bilgi alındı ise kalbin terbiye ve tasfiyesi yani kalbi arındırmaktan söz edilebilir. Kalbi bütün kötü bilgi, kötü düşünce, geçmişteki kötü hâtıralardan ve bütün kötü niyet ve isteklerden kurtarıp Hakk Teâlâ'ya (*celle celâluhû*) tamamen döndürmek ve Hakk'dan gayri her şeyden gücünü çevirmekle kalb terbiye olur ve temizlenir. Kalbin çeşitli hâl ve hareketleri vardır. Ölçü ve hesâba sığmaz.

Mümin kulunun kalbi Hâlık'ının sarayıdır. O sarayı hazırlamak lâzım. "Pâdişah konmaz saraya, hâne mâmur olmadan" kelâmı, kalbin gayrıdan arındırılması için söylenmiştir. Kalbin tam yönelmesi ve Cenâb-ı Hakk'a (*celle celâluhû*)

secdesinin alâmeti odur. Bütün mahlûkattan yüzünü çevirip, dünya istek, sevgi ve lezzetlerinden vazgeçmelidir. Bu pek zor fakat çok önemli ve beğenilir hâl, ancak kalb denilen sultan sarayında O'ndan gayrı hiçbir şey kalmamakla olur. Sonuç; Hakk Teâlâ'dan (*celle celâluhû*) başka istek yok olmalı. Kulluk görevlerinden bir an uzak kalmamalı, iyi ve iyilik yolunda hizmette örnek olmalı ki tevhid yani Cenâb-ı Hakk'ı (*celle celâluhû*) birlemek, o kimsenin sırrına yüz gösterebilirsin.

4-Sırrın Terbiyesi

Sırrın terbiyesi kalbin terbiyesine bağlıdır. Kalbin terbiyesi yüceldikçe sırrın terbiyesi de yücelir. Sırrın yeri ve çıkış yeri kalbdır. Sır kalbin nur gözüdür. Latîfe-i sır terbiyesinin ilerlemesi ile mânevî seziş, keşif ve kerâmet ismi verilen yüce hâllerin bu makamda başlaması [nefs-i mülhimeye geçiş] sırrı da budur.

5-Rûhun Terbiyesi

İnsan rûhu âlem-i emirdendir. Onun Hakk'a (*celle celâluhû*) yakınlıkta bir hissetmesi vardır. Diğer yaratıklarda bu hâl yoktur.

Şu tertip ve sırayı önemle içimize sindirelim: Madde mülk âlemi ve melekler âlemiyle ilişkilidir ve o hat devamlıdır. Melekler âlemi, ruhlar âlemi ile; ruhlar âlemi insan rûhu ile devamlı ilişkilidir. İnsan rûhu ise Hakk Teâlâ'nın (*celle celâluhû*) el-Hayy ve el-Kayyum yani dirlik, hayat ve başlangıcı ve sonu olmayan varlığı sıfatları ile devamlı ilişkidir. Her ne ki gayb âlemi (görünmeyen ve bilinmeyen hâl âlemi) ile

şehâdet âleminde (gözle görünen ve bilinebilen âlem) görünürse hepsi bir vasıta ile açığa çıkar. Ancak insan vücûdu vâsıtasız (aracısız) meydana çıkmıştır, görünmüştür. İnsanın rûhu da yine aracı olmadan “Ol” emri ile meydana çıkmıştır. İnsan kalbi yani vücûdunun hamurunun yoğrulması da aracısızdır. Rûhun vücûd ile birleşmesi de aracısız olmuştur. Hakk Teâlâ (*celle celâluhû*) bu hâli, kendi yüceliği ile ilişkilendirdi. Bu pek şaşırtıcı, ince ve şerefli bir hâldir.

Rûha âit bu özet bilgiden sonra rûhun terbiye ve yüceltilmesine değinelim.

Rûhu, Cenâb-ı Hakk’ın (*celle celâluhû*) öğretici sıfatı ile ilâhî ilim ve mârifet ile olgun hâle getirmek. İlim bilgisi; okumak, yazmak, bir öğretmen, bir üstâzdan edinilen bilgi, satır ilmi... Mârifet ise; Hakk’ın lütfu, mürşidin yardımı, tefekkür denen düşünüşler ile gönül hazînesinde oluşan satırsız bilgi... İlim ve mârifetten sonra diğer olgunluk sıfatları yumuşaklık, ağırbaşlılık, vakar, pek edebli hâller ve her yönden şerefli insan olmak, Cenâb-ı Hakk’ın (*celle celâluhû*) râzı olacağı güzel ahlâkla süslenmiş hâle gelmek rûhu olgunlaştırır. İşte böylece insan Cenâb-ı Hakk’a (*celle celâluhû*) lâayık olur. Halîfelik kemâline erer.

Hâlık-ı Kâinât’ın (*celle celâluhû*) en yüce yarattığı olan ruha, önce tarikat, mârifet ve hakikat sütünü, nübüvvet veya velâyet mayasından emzirmek gerektir. Böylece ruh bir peygamber veya onun vekîlinden mayalanmış olsun. Eğer böyle olmayacak olursa, ruh, kurtuluş ve rahata eremez. Çünkü ruh, beden ile birleşince neye alışır, nelerle kaynaşırsa gerek dış

duygular ve gerekse iç duygular o kimsede o yolda gelişir. Mürşid, mesleğine has terbiye yolu ile yavaş yavaş kişiyi o alışkanlıklardan uzaklaştırır. Onlardan meylini keser. Çünkü onların her biri rûha bir perdedir. Nûranî de olsa zulmânî de olsa onların hepsi de rûhun Hakk'dan uzaklaşmasına sebep olmuşlardır. Hakk'ın Celâl ve Cemâl sıfatlarını görmek saâdetinden yoksun kalmıştır. Ruh dünyanın aldatıcı istek ve görüntülerinden kurtarıldığı miktar Hakk'a yakınlık elde edilmiş olur. Böylece Hakk'ın ihsânı olan bu alışkanlıkla kişinin can evine bir zevk erişir. Bu yolda ilişkiler ve yasaklardan, mânilerden kurtulup asıl yaratılıştaki temiz hâlle giyinir. Yani o ilk güzel hâli bulur. Bu makamda ruh her türlü yasaklayıcı hâllerden ve bütün alıkoyuculardan kurtulmuş olur. Böylece göze görünmeyen açık âyetleri okur hâle gelir. Cenâb-ı Hakk'ın (*celle celâluhû*) âyetlerini, mânâ gözü ile kalb gözü ile görür, okur ve bilir. Her nereye baksa Hakk'ın âyetlerini görür hâle gelir gizliler, sırlar ona âşikâr olur.

İşte o vakit rûhun sevmesi ve mârifeti, satırsız verilen gönül ilmi artar. Kişi böylece fenâfillâh yani mâsivâ denen işbu dünya dağdağasının tümünden yakasını kurtararak tamamen iç âlemi ile Cenâb-ı Hakk'ın (*celle celâluhû*) ehadiyyet âleminde kendisini yok eder. Ehadiyyette birlik, gayrıdan münezzeh olur. Kişi tüm varını sevgi ateşinde yakar ve ilâhî cezbe yardımını ona yüz gösterir. Cezbe; Cenâb-ı Hakk'ın (*celle celâluhû*) kulunun kendi mânevî tarafına çekmesinden meydana gelen özel mânevî hâldir.

6-Hafînin yani Rûhun Sırrının Terbiyesi

Rûhun bu makamda yani hafî makâmında vazîfesi, sırrını Cenâb-ı Hakk'ın (*celle celâluhû*) mânevî kapısına koyup bir an oradan başını kaldırmamaktır. Bütün yabancılardan, başkalarından yüz çevirecek Mevlâ'nın sıfatlarında tamamen kendini yok etme yolunu tutacaktır. Dünya da âhiret de onun için bir istek ve mesele olmaktan çıkar. Onun için artık tek şey kalmıştır: Hakk'a sevgi, muhabbetullah. Âşık Yunus (*kuddise sirruh*) sözü tecelli etmiştir:

"Nârında hoş nûrunda hoş

Bana Sen'i gerek Sen'i" için özü, sırrı bu.

Ne mutlu bu fânî vücûdu kara toprak sarmadan bu yüceliğe erenlere! Dünyanın yalancı ve geçici yüksek dereceleri ile güyâ şerefli makamlarına hiç tenezzül etmeyecek. Bütün makamları kendisine verseler hiç birine dönüp bakmayacak. Fahr-i Âlem (*sallallâhu teâlâ aleyhi ve sellem*) Efendimiz'in mübârek huylarını, O'nun kerem ve şeref yolunu seçerek yine O'nun Hâlık'a kulluktaki örnek hâlini dünya, mal ve her şeyi arkaya atarak, fakri seçişini gönülden kabûllenecek ve O'na uymaktan ayrılmayacak. Fakr ve kulluk dâiresinden dışarıya ayak basmayacaktır. Eğer bir anda bir kere ses gelse; "Kulum ne dilersin?" Karşılık olarak "Kulun ne murâdı olur? İlâhî söz senindir. Zîrâ irâde kendinde varlık görmeye devam eden de olur." Bu makamda yokluktan ve Hakk'da fânî olmaktan, fenâfillâhtan söz edilir.

Burada edebin en üstünü Cenâb-ı Hakk'a (*celle celâluhû*) en yüksek derece ile saygı, çok gerekli bir görev, bir borç-

tur. Bütün Peygamber Efendilerimiz (*aleyhimüsselâm*) ve bütün velî efendilerimiz (*kaddesallâhu esrârehum*) bu makamda kendilerinde yetersizlik bulmuşlar, hayran olmuşlar, şaşırıp kalmışlardır. Bu yol insâniyet ayağı ile alınmaz. Kuru ve boş bir varlık iddiâsı ile bu makamda iş görülmez. Bu hâlde ancak kişi aczini yani yetersizlik ve kudretsizliğini bilerek O yüce eşiğe mânen baş koyarak, kendini son derece alçaltarak yalvaracak. Kanlı gözyaşları ile gece yarılarından sonra seccâdelerini ıslatacak; seher vakitlerinde bükük boyun ile sözsüz ve sessiz dileyecek. O pek Yüce Şan Sâhibi, kulunun bu hâllerini pek sever. Âşık olmak kuru söz ile olmaz. Aşkın en yüce yalvarışı ve gönül derdinin kelâmsız sözleri bu yolla geçerli olur. Kabûl dergâhına erişir de dileğine ulaşır. Böylece çâresizlik içinde dertlenen garip âşığın ızdırâbı sona erer. Mevlâ'nın kerîm olan vadi de cemâl sıfatında yüz gösterir. Müjdeciler aşkın yardımına erişir. Bütün zorluklar kolay olmaya yüz tutar. Bundan sonra rûhun terbiye ile ilerlemesi ise Rabbânî cezbe yani Cenâb-ı Hakk'ın (*celle celâluhû*) kulunu kendi mânevî yönüne çekmesi ile olur. Böylece mânevî devlete erer. Bu makamdaki velî kulun her an kerâmet denen yüce hâli artar.

7-Latife- Ahfâ

Pek çok gizli makam.

Bu pek yüce, pek gizli latife hakkında söz etmekten kaçınmış kâmiller. Bu makam Zât-ı Ecelli A'lâ'dan O'nun Habîbi'ne bir gizli kapıdır.

Fahr-i Âlem sallallâhu teâlâ aleyhi vesellem Efendimiz'e

has olan bu makâmın sırrı, O'nun yüzü suyu hürmetine, As-hâbı'na ve ümmetinin kâmillerine âşikâr olmuştur.

Mevlâmız *celle celâluhû* nasıl kalbten geçenleri bilirse, Ha-bîb-i Kibriyâ sallallâhu teâlâ aleyhi vesellem Efendimiz de bilirdi. Ashâb-ı Resûlullah rıdvânullahi teâlâ aleyhim ec-mâin Efendilerimiz de bilirler. Tabîî izn-i İlâhî ile.

Murâkabeler

Eûzübillâhi mine'ş-şeytânî'r-racîm.

Bismillâhi'r-rahmânî'r-rahîm.

Elhamdülillâhi Rabbi'l-Âlemîn

Ve'l-âkibetü li'l-müttakîn.

Vessalâtü vesselâmu alâ seyyidînâ Muhammedin ve bârik ve sellim.

7 Haziran 1981 Pazar. Saat 14.45. İnegöl'de kardeşimiz Hacı Cevdet Efendî'nin hânesi. Hayırlı ve mübârek olsun.

Murâkabe, lügat mânâsı; mâsivâdan tamamen ilgiyi kese-rek kalben Cenâb-ı Hakk'a (*celle celâluhû*) yönelmek. Demek murâkabe işittiğimiz vakit, neymiş mânâsı? Mâsivâ denilen dünya âleminden, dünyanın her şeyinden alâkayı keserek kalben bütün gücümüzle, rûhumuzla Cenâb-ı Hakk'a yö-nelmek. Yalnız O'nu düşünmek, yalnız O'nun âlemiyle ha-şır-neşir olup kaybolmak. Verilecek esas ders olan akrebiy-yet murâkabesine geçmeden bir özetleme:

Üstâzlarımız (kaddesallâhu esrârehüm) Efendilerimiz'den gelen yetiştirme usûlüne göre, ilk murâkabeye habs-i nefes [nefy ü isbat dersinin altıncı ayında] başlamıştık. Neydi ders?

1-Ehadiyyet Murâkabesi

Birinci safha:

Bu murâkabe, âlem-i imkân diye vafsedilen yani söylenen âlem olan, bu dünya âlemidir. Âlem-i imkân, bu dünya âlemi. İçinde yaşadığımız bu âleme, âlem-i imkân yani mümkünât âlemi denir. İşbu madde âleminde, Kâinâtın Yaratıcısı'na yönelmektir, ehadiyyet murâkabesi. Yaratılından ilham alarak Yaradan'ı düşünmek. Her gördüğümüz, her duyduğumuz, her hisseylediğimizden, o yüceliğe kalben yönelmek. Bu murakabenin semeresi olarak zuhûr-ı sıfat tecellî eder. Görünen hâllerden ibretlenerek Yaradan'ı düşünmek.

Süt misâli demişim. Her zaman söylerim. Bu süt misâli, bana Seyyid Cemâleddin [Arvâsî] Efendi hocamızdan hâtıradır. Düşünün kardeşlerim Allah'ın kudretini. Hayvan otu otluyor, hazmoluyor, bağırsağa geçiyor. Bağırsakta üç âlem cereyân ediyor. Bağırsağın üst kısmında kan, ikinci kısmında süt. Sütü sağarsın mis gibi kokar. Ne kandan zerre koku var içinde ne kazılacak tarafından koku var. Aynı bağırsakta aynı bağırsağın peş peşe, peş peşe yaratılmış cevheri bu! Ortada. "Bu kudretin azâmetini düşünün, kâfidir" der.

Geçen gün bir kardeş de şöyle dedi. Baktı da böyle:

"Efendim o kadar uzak misâllere bakmaya da gerek yok. [Bir hat levhâsını işâret ederek] Şuraya bakın" dedi.

"Ne nakışlar işlemiş bir el" dedi. "Bu eli, bu işleyen eli yaradanı düşünmek, O'nun varlığını ve birliğini kavramak için kâfi değil mi" dedi.

Bu eli yaradanı, bu zekâyı vereni, bu ele bu imkânı veren

Hâlîk'ı düşünün. İşte ehadiyyet murâkabesi bu...

Her şeyden ibret almak; yaprağın hışırtısından, suyun akıntısından, saatin sesinden, arabanın tekerinden her şeyi düşünerek, Cenâb-ı Allah'ın azâmetini tefekkür etmek, ehadiyyet murâkabesi... Sâlik bu murâkabeye ömrü boyunca devam edecektir. Şuur hâlinde yani uyanıklık hâlinde iken ve ne ile meşgûl olursa olsun, kalben hep bu mükevvenâtı yâni yaratılmış olan her şeyi düşünüp ibret alarak Yaradan'ı kalbten uzak tutmayacaktır. Tefekkür... Yukarıda murâkabeyi söyledik. Allah'a tamamı ile gönülden yönelmek. Tefekkür (düşünme) devresine bu yolla alışmaya başlanacaktır.

İkinci safha:

2-Göğüste Beş Letâif Murâkabesi

Çok gizli ilâhî sırlara, insan denen en yüce yaratıktaki cilvelere, derinliğine yönelmek, işte murâkabe bu... İnsan göğsü denen bu yüce mânevî aynada duygulara dalarak feyiz denen ilâhî akıma her ân hazır olacaktır. Halk dilinde îman tahtası denen göğsümüzü ikiye bölerek sağ ve solunu irfan gözü ile görmeye çalışalım. İkiye böldük göğsümüzü. Göğsümüzün sağ kısmı ilâhî sıfatların tecellî âyinesi... Tecellî ne demekmiş tecellî?.. Cenâb-ı Hakk'ın kudret ve eserlerinin çeşitli hâl ve eşyâda görüntüsü. İşte sütü gördük. Onun gibi Cenâb-ı Hakk'ın kudretini, çeşitli eşyâ üzerinde görmek, onu duymak... İşte on dört ilâhî sıfat, bu âyinede zâhir olur. Kuluna açıklanır.

Bir: Sekiz sıfat, latîfe-i ruh aynasında görünür. Bir defa

daha sıfatları tekrar edelim: Hayat, ilim, irâde, kudret, semi, basar, kelâm, tekvin... Bunlara sıfat-ı sübûtiyye denir.

İki: Altı sıfat da latife-i hafî aynasında görünür. Bu mahal, Îsâ *aleyhisselâm*'ın rûhunun tecellî makâmıdır aynı zamanda.

Bu sıfatlar: Vücut, kıdem, bekâ, vahdâniyet, muhâlefetün li'l-havâdis, kıyam bi-nefsihî. Bunlara da sıfat-ı selbiyye denir. Sıfat-ı zâtîyye de denir.

Üç: Göğsümüzün sol kısmı da yine iki bölüm olarak Cenâb-ı Hakk'ın güzel isimlerinin, Esmâü-l Hüsnâ'sının tecellî âyinesidir. Bunlardan ef'âl-i ilâhiyye ile ilişkili olanlar, latîfe-i kalb aynasında görünürler. Cenâb-ı Hakk'ın iş gücü ve kudretine âit olan mübârek isimlerine, ef'âl-i ilâhiyye denir. Bunlardan bir kısmı, el-Cebbar, el-Hâlık, el-Ğaffâr, el-Kahhâr, el-Vehhâb, er-Rezzâk, el-Fettâh, el-Muiz, el-Muzill, el-Hakîm, el-Mucîb, el-Muğnî gibi. Daha da benzeri, kudret ve iş gücünü açıklayan isimlerdir.

Dört: Latîfe-i sır aynasında da yine Cenâb-ı Hakk'ın diğer mübârek isimleri tecellî eyler. Bunları artık saymıyorum.

Biliyorsunuz er-Rahmân diye gider doksan dokuz ism-i şerîfi. Elinizdeki risâlelerde de var. Gerek on dört sıfat ve gerekse Esmâ'ül-Hüsnâ'yı her hak yolcusu, en azından, kısa mânâları ile bilmelidir. Yalnız kendilerini ezbere bilmek değil, kısa mânâları ile bilmelidir.

Beş: Latîfe-i ahfâ makâmı ise Hakîkat-i Muhammediyye'nin tecellî âyinesi olup, bütün gizlilikler, bütün şuûnât yani her ân cereyân eden ve asla birbirinden bölüntüsü olmayan değişikliklerin sâlike açıklanabilen mahallidir. Bu

makam yalnız Fahr-i Âlem (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) Efendimiz'e mahsûs olup bir ihsân-ı ilâhî olarak ümmetinin erginlerine de bu kapının açılacağı müjdelenmiştir. Ergin dediğim, tabi evliyâullahı kastediyorum.

İşte lafza-i celâl zikrinde göğüs murâkabeleri bu bilgi ve ı ışık ile olursa istenen yola girilmiş olur. Bu murâkabeler sâlikin ufkunu açacak, duygusunu derinleştirecek ve enginleştirecektir. Tarikat bağında hayli yol alınmış ve artık mârifet hazînesine dalmış, bir sıfatı da Abdülbâri olan sâlik enginlerde pervâz için hazır hâle gelmiştir. Böylece merhum Üstâzımız'ın manzum risâlesinin altmış ikinci sayfasında beyân buyurduğu:

*"Geldi mi'râc-ı menâkıb şöylece,
Devr-i eflâk etmede ruh böylece,
Her makam ki Hakk'a kurbiyyet ola,
Onda sâlik başka bir âlem bula"
safhasına gelinmiş olur.*

Üçüncü safha:

3-Maiyyet Murâkabesi

Maiyyette, âlem-i melekût yok. Maiyyet; beraberlik, birlikte bulunma demektir. Âlem-i melekût; melekler âlemi, yedi kat gökler, Levh-i Mahfûz, Arş-ı Âlâ ki, dokuz âlem... Murâkabe-i ehadiyyette, bu mülkü mütalaa ettik, âlem-i mülk dedik. Murâkabe-i ehadiyyette içinde yaşadığımız âlemi mütâlâa ettik. Fakat murâkabe-i maiyyete gelince iş değişti.

Neymiş âlem-i melekût?

Melekler âlemi, yedi kat gökler, Levh-i Mahfûz, Arş-ı Âlâ ki dokuz âlem. Artık rûhun gezeceği yerler bunlar. Ceset gezemez oralarda. Birincisi, vücûdun ruh ile beraber bulunduğu yer. İkincisi, yalnız rûha mahsus olan makam. Değişti hâl, yüceldi.

Yokluk bâ-sıfat; Maiyyet murâkabesinin üçüncü sözü: İlâhî sıfatlarda mânen yok olmak. Sâlik bu duygular içinde, murâkabesini yapacak demiştik değil mi? Denizdeki balık gibi. Yokluk bâ-sıfat bu. Yani Allah'ın kudreti ve ilim sıfatları içerisinde, denizdeki balık misâli kendisini kaybolmuş farz etmek.

Tevhid dersini, bu murâkabenin hazzı ve mânâsı nûru ile yaparak, cismi seccâdede ve rûhu ile melekler âleminde mi'râc edecektir. Cenâb-ı Hakk'ın (*celle celâluhû*) ilim ve kudret sıfatlarında, sonsuzluk (mânevî) denizinde kaybolmuş farz edecek kendisini. Artık mârifet devresinden hakikat âlemine geçişe bu devrede alışmaya başlayacaktır. Mârifet; her yeri geldikçe, anlatmaya çalıştığımız hâl. Esrâr-ı ilâhîyi, murakabelerle, Cenâb-ı Hakk'ın ihsânı olarak kazanılan ve kalbte meydana gelen özel bilgi, özel ilim... Mârifet bu imiş.

Dördüncü safha:

4-Akrebiyyet Murâkabesi

Artık sâlik, sultanlık merdivenine ayak basmıştır. Rûhânî mi'râc ile bu yüceliklere ulaşacak dervişte mi'râc-ı mânevî meydana gelecek, oturduğu seccâdede mânen o yüceliklerin murâkabesinde kendini kaybedecektir.

Akrebiyyet, âlem-i ceberût, tecellî-i berkî... Akrebiyyet; son derece yakın olmak, âdetâ iç içe olmak demektir. O hâldir. Âlem-i ceberût, yücelik âlemi, azâmet ve celâlet âlemi demektir. Bütün emir ve irâdelerin Arş-ı Âlâ'ya ve oradan da gerekli mahallerine buyrulma makâmı. Meleklerin ve ruhların halk olunma sırlarının mahalli. Diğer bir mübârek isimleri de Âlem-i Emir'dir.

Âlem-i ceberûtu anladınız şimdi. Arş-ı Âlâ'dan sonraki âlem, meleklerin, ruhların yaratıldığı âlem ve bütün bu kâinâtın idâresi için gerekli emirlerin tecelli ettiği âlem. Tecelli, belki, nice esrâr-ı ilâhînin şimşek misâli görüntü hâli.

Bu hâlin zuhûrunda derviş bir müddet bîhud düşer. Bu safhada sâlik, bu duygular içinde murâkabesini yapacaktır. Tecelli, belki bir dervişte zâhir olunca, işte bu âlem-i ceberût-tan gelen bir mânevî ışık aynen çarpar şimşek gibi. O da yuvarlanır kalır, bayılır kalır. Dayanabildiğimiz kadar Cenâb-ı Hakk ihsân etsin. Dayanamayacağımızı vermesin. Çünkü bunun arkasında tımarhâneye gitmek de var. Allah muhâfaza etsin. Allah saklasın cümlemizi.

Gerek maiyyet murâkabesinde ve gerekse akrebiyyet murâkabesinde başkaca râbıta yok. Bulunduğu makâmın âyet-i kerîmelerinin meâllerini devamlı tefekkür ile dersini yapacaktır. Bu defa da bu murâkabenin hazzı ve mânevî rûhu ile dersine devam edecektir. Cismi seccâdesinde, rûhu da ceberût âleminde mi'râc edecektir.

Bu devrede sâlik hakikat âlemine daha da yaklaşmıştır. O âlemde gayb olması için bir devre daha gelecektir. Bundan

sonra bir devremiz daha var, eğer ömrümüz nasîb olursa. Belki Cenâb-ı Hakk ihsân eder... Belki bir sene sonra o dersi de vermek nasîb olur. Veremezsek de eksik kalmış sayılmazsınız. Bunların hepsi sâlikin duygu, sadâkat ve ihlâsı derecelerinde idrâk olunacak hususlardır. Kalem bu sırları daha derinliğine açıklamaya ne muktedirdir ve ne de fazlasını açıklamaya izinlidir. "Mevlid"deki kelâmı kaydettik burada:

"Sohbet-i sultan senindir bu gece"

Esrârını idrâk edemededen girilmez bu kapılardan içeriye.

"Yürü kim meydan senindir bu gece"

Sohbet-i Sultan senindir bu gece

Ermedi evvel gelen bu devlete

Kimse layık olmadı bu ri'fate"

Bir daha söylüyoruz.

"Sohbet-i Sultan senindir bu gece."

(Resûlullâh -sallallâhu aleyhi ve sellem- Efendimiz'e Cebrâîl *aleyhisselâm*'ın dediği söz bu:)

"Esrârını idrâk edemededen girilmez bu kapılardan içeriye." Mevlâ'mız *celle celâluhû* hepimizin yardımcısı olsun inşallah. Âmin.

Şimdi bu dersin ışığında idrâkımıza gelen hâller:

Bir: Şeriat ve tarikat devresi.

Lâ ma'bûde illallâh.

Birinci devrede derviş, -letâif murâkabelerine gelinceye kadar olan safhaya birinci devre deniyor- letâif murâkabe-

lerine gelinceye kadar yedi letâifle zikir, açık (dille yapılan) tevhid ve habs-i nefesle meşgul olur. Birinci murâkabe ki ehadiyyet murâkabesidir, bu devrede sâlik şariat çerçevesi içindedir. Tarikatla şariat bir aradadır. Burada kendisindeki tecellî-i sır da “Lâ ma’bûde illallâh” devresidir. “Lâ ma’bûde”, ma’bûd yoktur; “illallâh” ancak Allah vardır. Ve Cân u ihlas ile şeriata koyulma devresi. Cân u ihlas ile bütün vezâif-i ilâhiyyeyi [ilâhî vazîfeler] yapmak, bütün nevâhî-i ilâhiyyeden [ilâhî nehiyeler] kaçınmak devresi. Yani dört başı mamur bir Müslüman olmak. Lâ ma’bûde illallâh, Allah’tan başka ibâdet edecek hiçbir şey yoktur. Her şeyi reddederek yalnız Allah’a ibâdetde cân u gönülden buluşma devresi.

Birinci devre bu ki, elhamdülillah o devreyi geçtik. El-hamdülillah...

İki: Mârifet, mârifetullah devresi.

Lâ maksûde illallâh. İşte bu letâif murâkabeleri ile maiyyet murâkabesi devri de budur. Lâ maksûde illallâh. Artık derviş “Lâ mâbûde illallâh”dan çok daha ileri gitmiş, yalnız ibâdet edecek Allah’tan başka ilah yok deyip isteği, kastı, özü, sözü, gözü, canı, her şeyi: “Lâ maksûde illallâh/Senden başka isteğim yok yâ Allah” olur. Her zaman dediğimiz sır işte burada. “Îlâhî ente maksûdî ve rıdâke matlûbî.”

Burada artık şeriatten çok içeriye girilmiştir. Çok içeriye dalınmıştır. Âşık Yunus’un feryâdı buradadır. Mevlânâ’nın feryâdı buradadır. Hep burada olur. “Lâ maksûde illallâh.” Bütün isteğim sensin. Bütün hâlim senin. Bütün arzum sensin. Bütün dileğim sensin. Her şey senin, herşey seninledir

diyebilmek devresi. İşte bu mârifet devresi ki, artık kendisine pencere açılmıştır. Okumadığı ilimler kendisine zâhir olmuş ve hâli de geliştirmeye başlamıştır.

Lâ maksûde illallâh... İnşallah siz bu devrenin sâliklerisiniz. Bu devreye sizi gelmiş kabûl ediyoruz ve böylece geleceğinize, geldiğinize de emînim elhamdülillah. Yavaş yavaş eksiklikleriniz de tamamlanacak.

Üç: Hakîkat devresi.

Lâ mevcûde illallâh.

İşte orada duracağız. O inşallah daha sonraki dersten sonra. Hakîkat devresi. Lâ mevcûde illallâh. Onu da o vakit açıklayacağız. Üstâzım'ın meşhur risâlesinde, manzum risâlesinde öyle diyor bir yerinde: "Pederimin dersi burası idi" diyor. Lâ mevcûde illallâh. Cenâb-ı Hakk, ömür verirse inşallah o safhayı da açıklarız. Şimdi yeri gelmeden söylemek yok. Hakîkat devresine çok seneler var... Kardeşlerime söylediğim, pervânenin ateşte kendisini yaktığı devre. Mârifet devresinde koşuyor, koşuyor, koşuyor... Lambanın etrâfından alamıyor kendini, doymuyor. Lâ maksûde illallâh kâfi gelmiyor. Mârifet penceresi yetmiyor. Trak diye atıyor ateşe kendini. Yanıp kül oluyor. Hakîkati idrâk ediyor. İşte "Lâ mâbude illallâh" devresi o. Daha fazlasını inşallah zamanı gelince açıklarız. Şimdi oraya girmek sırası değildir.

Şimdi kardeşlerim, inşallah önümüzdeki dersi de târif edeceğim. Akrebiyyet murâkabesi dersi alındıktan altı ay sonra, her sâlik kendi başına kırk defa Hatm-i Hâce yapacaktır. Bunu öbür risâlede de bildirdim. Kırk defa her gün arka

arkaya değil. Kendisine müsâit zaman hâsıl olunca haftada bir defa, haftada iki defa bir kenara çekilecek. Birkaç saat çocukluğundan kendini kaybedecek. Bildiğiniz Hatm-i Hâce'yi kendi başına yapacak ve bunun da listesini tarihleriyle tutacak. Kırk defa Hatm-i Hâce tamamlanmış olacaktır.

Şimdi size yine akrebiyyet murâkabesinden söz edeceğiz.

Bu şimdiye kadar söylediklerim, lütf-ı ilâhî olarak kendi kalbimize, dimağımızdan kalbimize gelen bilgilerdir. Şimdi okuyacağım da bu mesleğe âit olan risâlelerden alınma bir bilgi ile ehadiyyet murâkabesinin târifidir. Risâlelerden özetlenmiştir.

*

Not:

Hilâfeti ümit edenlere verilecek olan son iki dersin açıklaması. Onun için herkese vermiyordum. Fakat korktum. İçimden dedim: "Hilâfetini ümit ettiklerime gizlice vereyim bu dersi." Bak riyâsız konuşuyorum çocuklar. Hiç gizli tarafım yok hiçbirinizden, hiçbir dervişimden. Hilâfeti ümit edecek ve edileceklere gizlice vereyim bu dersleri diyordum bu iki murâkabeyi; akrebiyyet murâkabesi ile muhabbet murâkabesini... Fakat korktum. Sen kimsin ki, hilâfeti ümit edilenler diyorsun gâfil. Cenâb-ı Hakk dilerse, senin hiç ümit etmediğine hilâfet vermeyi emir verir sana. Sonra ne olacak? Onun için umumîleştirdim.

Akrebiyyet murâkabesi: Velâyet-i kübrâ dâiresi. Üç dâire ve bir de yarım dâireyi içine almıştır.

Dikkat edin. Bak bu, dâirenin dâiresiymiş. Velâyet-i suğrâ

geçti. Velâyet-i kübra dâiresiymiş bu. Velâyet-i kübrâ dâiresi! Aklımızı başımıza alalım.

Birinci dâirede, akrebiyyet sırrı ve tevhîd-i şuhûdî açığa çıkar, görünür. Çok yakınlık ve tevhîd-i şuhûd dediğimiz Cenâb-ı Hakk'ın sözle yaptığımız "Lâ ilâhe illallâh" tevhîdinin şuhûd kısmı açığa çıkar, görünür. Bu dâirenin alt yarısına esmâ sıfatı yüklenmiştir. Diğer üst yarısı ise şuûnât-ı zâtiyyeyi içine almıştır.

Demin söyledim. Tabi o âlem-i melekûtta olacak dâire... İnsanda da ikiye bölünür. Şu kalble meme arasında bir hat çizin böyle. Latîfe-i kalb, latîfe-i ruh ve latîfe-i ahfâ alt dâirededir. Latîfe-i sır, latîfe-i hafî üst dâiredir. Alt dâirede esmâ ve sıfat, üst dâirede şuûnât, şuûnât-ı zâtiyye olan kısımları zuhûr eder diyor. Bunu diğer âlemlere vurursak Arş-ı Âlâ dâhil, alt dâire, Arş-ı Âlâ'dan ötesi, üst dâire oluyor. Bu dâirelerden gelen feyiz, göğüsteki beş letâif ile latîfe-i nefsedir. Bu hâlde Hakk'a (*celle ve âlâ*) çok yakınlık murâkabe edilecek yani mâsivâ denen dünyanın her şeyinden, ilgiyi kesip Cenâb-ı Hakk'a dönüş, ibâdete dalma...

Esteîzübillâh Bismillâh esrârı açıklıyorum şimdi.

Eûzü billâhi mine's-şeytânî'r-racîm.

Bismillâhi'r-rahmânî'r-rahîm.

Sözün özü bu. Gözünüzü açın.

"*Ve nahnu akrebu ileyhi min habli-l verîd*" [(Çünkü) biz ona şah damarından daha yakınız.] (Kâf sûresi, 16. âyet-i kerîme.)

Şifre bu. Âyet-i kerîmenin meâl-i şerîfi düşünülecek. Akrebiyyet hayâl edilecek. Feyzin doğuşu bu âyettedir. Başkaca

hiçbir râbîta hayâl olunmayacak.

Bu dâîrede yücelmeye erince seyir, yani gidiş aslolan dâîreyedir. Oradan da asıldan asıla yücelme olur. Daha sonra üçüncü asla ulaşılır ki, işte burası gavsî dâîredir. Bu hâller ancak gönlünü rûhuna tam bağlayanlara açılacak. Mânevî kapıdan görünecek hususlardır. Yolunu bilip gönlünü vermek bizlere yeter.

Üçüncü murâkabe; murâkabe-i akrebiyye, âlem-i ceberût, tecellî-i berkî...

Esteîzübillâh Bismillâh

"Ve nahnu akrebu ileyhi min habli-l verîd"

Sadakallâhü'l-Azîm.

Sûre-i Kaf, 50, sayfa 519, âyet 16'dan bir bölüm.

Meâl-i şerîfi dinleyin şimdi, mânâsı neymiş?

"(Çünkü) biz ona şah damarından daha yakınız."

Zâkir derviş ya tevhid tesbihinin beşini maiyyet murâkabesiyle yapacak. Kalan beşini de bu yeni ders olan akrebiyyet murâkabesiyle yapacak. Bu derslerde hep bu âyet-i kerîmelerle onların meâlleri düşünülecek.

Bismillâhi'r-rahmânî'r-rahîm.

Akrebiyyet murâkabesi dersinin târifi.

Sâlik maiyyet murâkabesinde beş tesbih tevhid dersini yaptıktan sonra durur.

Üç defa murâkabe-i akrebiyye, murâkabe-i akrebiyye, murâkabe-i akrebiyye, âlem-i ceberût, âlem-i ceberût, âlem-i ceberût, tecellî-i berkî, tecellî-i berkî, tecellî-i berkî der.

Eûzübillâhi mine'ş-şeytânî'r-racîm.

Bismillâhi'r-rahmânî'r-rahîm.

“Ve nahnu akrebu ileyhi min habli-l verîd”

Sadakallâhu'l-azîm.

Âyet-i kerîmenin meâl-i şerîfini söylemiştik. Tekrar ediyoruz. “Andolsun, insanı biz yarattık. Nefsinin ona ne vesveseler vermekde olduğunu da biliriz. (Çünkü) biz ona şah damarından daha yakınız.” Âyet-i kerîmeyi okuyup meâl-i şerîfi de hafif sesle söyler. Bu pek yüce sırrı, pek yüce hâlî bir müddet tefekkür eder, düşünür. Mânevî hazzına ermeye çalışır. Sonra yine euzü besmeleyi çekerek ilk tevhidde, tevhide başlarken okuduğu “efdalü'z-zikri fa'lem ennehû” diyerek bu safhada tamamlar. Maiyyet murâkabesinde olduğu gibi, bu safhada da yalnız okuduğu âyet-i kerîmeyi ve meâlini düşünür. Başkaca bir râbîta yoktur. Râbîta safhası Lafza-ı Celâl zikrinde yani letâif murâkabelerinde kalacaktır. Râbîta safhası yani Resûlullâh (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) Efendimiz'e râbîta ediyorduk. Yalnız Lafza-ı Celâl zikrinde yani letâif murâkabelerinde kalacaktır. Ezber okuduğunuz râbîta risâlesi oraya kadar olacak. Maiyyet murâkabesinde, tefekkürle rûhen melekler âleminde seyrân edeceği gibi, akrebiyyet murâkabesi safhasında da ceberût âleminde, rûhânî mi'râca alışmaya başlayacaktır.

Dikkat edin burada; maiyyet murâkabesinde ilâhî feyiz sâliki her yönden kaplar, denizdeki balık misâli. Ancak akrebiyyet murâkabesi safhasında ise ilâhî feyzin göğsümüzdeki beş letâife geldiği düşünülecektir. Demek ki akrebiyyet

murâkabesinde, göğsümüzdeki letâîflere gelecek feyz-i ilâhî. Şimşek buraya vuracak dâimâ. Ama maiyyet murâkabesinde biz dalmıştık sıfat-ı ilâhiyeye. Burada göğsümüze vura-
cak beş letâifle. Yeni dersiniz mübârek olsun.

Mânevî rehberiniz Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu.
el-Fâtîha...

HASBİHAL'S-SÂLİK RİSÂLESİ

- Netîce-

Kısmen açıklama, kısmen özetleme, kısmen de âcizane ilâvelerle buraya kadar getirdiğimiz risâlenin aslı olan Has-bühâli's-Sâlik namlı eserde bundan sonrada bahisler vardır. Ancak biz bu husûsu, mürşidlerin sâliklerine ders görevi olarak kabûl ettiğimiz için risâleye burada son veriyoruz.

Hizmetimizin faydalarını Bârî Teâlâ ve Tekaddes'den niyâz eyleriz. Zîrâ tevîk O'ndandır.

Hâdimü't-Tarîkat

Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu

Göztepe, 22. R. âhir. 1400 - 9 Mart 1980

İRFAN YOLU

a.İrfan Yolunun Rükünleri

Eûzübillâhi mine's-şeytânî'r-racîm.

Bismillâhi'r-rahmânî'r-rahîm.

Mârifetnâme adlı yüce eserinin yazarı İbrâhim Hakkı (*kud-dise sirruhu'l-âlî*):

“Kim benim bu kitabımı baştan sona okursa ona evliyâ hil'ati giydirilir” buyurmuş. Ne güzel ve ne büyük bir müjde! Hakk'ın indinde seçilmiş insan olmak. Kim arzulamaz. Kim heveslenmez.

Bu âciz ve gârip birkaç yıl önce tam bir istek ve dikkat-

le bu çetin yola girdik. Hevesli ve ümitli olarak ne vakit ki 328. sâhifede “İnsan-ı Kamil” bahsine ulaştık; içimden ‘zor bir iş ama yapabildiğim kadarıyla kardeşlerime faydalı olur’ düşüncesiyle kalemi elime aldım. Önce 12 Eylül 1985 Bursa toplantısında okuduğum “İrfan Yolunun Rükünleri” isimli risâlecîği meydana geldi.

“İrfan Yolunun Rükünleri”ne başlamadan önce Türkiye Gazetesi’nden alınan bir notu koyacağım. 16 Ocak 1988 tarihinin Türkiye Gazetesi’nde “Çok yiyen, ibâdet lezzetini bulamaz. Çok uyuyan, ömründe bereket bulamaz. Çok konuşanın kalbi ölür.” Bu fıkrayı, Türkiye Gazetesi’nde tasavvufla ilgili yazı yazan zât yazmış ve bunu bizim mânevî terbiyemizin içinden bir dünya hâtırası olarak da koydum. Demek ki dünyada da insan dâimâ bu üç illetten zarardadır.

İrticâlen küçük bir not:

Bu âcizâne sohbet kendimizin değil. Baştan da söyledik. Mübârek bir eserin açıklamasıdır ama bazı notları, bazı şeyleri de biz ilâve ettik. Dikkat edin. Okurken düşünün. Her kelimesini, her cümlesini tekrar tekrar dinleyin. Tekrar tekrar okuyun ve ibret alın. Neler diyor. Neler tavsiye ediyor. Eğer bu tavsiyelerin hiç olmazsa birazına olsun riâyet edersek bizde de ne güller açılır. Bunun kadrini bilelim kardeşlerim. Boş vakit geçirmeyelim.

Şimdi başlıyoruz kardeşlerim.

Mârifetnâme’nin 304. sayfasında “İrfan Yolunun Rükünleri”; taklîl-i taam, taklîl-i menâm, taklîl-i kelâm, uzlet-i enâm, zikr-i müdâm, fikr-i tam.

Az ye, az uyu, az konuş, insanlardan el çek, zikrine devam et, bağlandığın yolu tam düşün. İşbu altı esâsa gücü yettiğince uyana gönülden geçen makam yolları açılır ve o kâmil kişi derecesine erişirilir.

Şimdi sırası ile açıklamaya çalışalım:

1-Taklîl-i Taam (Az Yemek)

Açlığın fazîletleri:

Âyet-i kerîme meâli:

“Yiyiniz, içiniz, israf etmeyin. Çünkü O (Allah) israf edenleri sevmez.” Cenâb-ı Hakk (*celle celâlihû*) müsrifleri sevmez. Fahr-i Âlem (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) Efendimiz'den:

“Âdemoğlu karnından daha şerli bir kap doldurmamıştır. Ona, üç beş lokma yeter. Kim yemeye iştahlı ise ve karnını doldurmak isterse, midenin üçte birini yemek, üçte birini de su ile doldursun ve üçte biri de daim boş kalsın. Tok iken yemek hem marazdır ve hem haramdır.” buyurmuşlar.

Çok yemek şerdir. Çok yiyenin kalbi bozulur ve hizmetten mahrum kalır. Hakk Teâlâ sevdiği kulunu, ucuz yiyeceklerle besler. Hakk Teâlâ'nın velî kulları, aç ve susuzdurlar. Onları inciten Hakk'a âsî olur ve yeri ateştir. Onlara hor bakıp küçümseyen, ya bir hâl ile inciten veya bir kötü söz atan... Yüce intikam alıcı [Müntakîm olan Allah] onu rüsvâ eder.

Kimin ki karnı aç, kalbi kanaatle dolu, Hakk'ı zikrederse, o kimse Hakk'ın yakınlarından. Mukarrebîn sınıfındandır. Hakk'a yakın olanlar açlık ve susuzlukla şeytanın yollarını kapatmışlardır. Uzun süre açlığa katlanan, Hakk in-

dinde fazîletli olandır. Durmadan yiyenler ise, Hakk'ın buğz ettikleridir.

Karnı aç olanın kalbinde mârifetnûru parlar. Açlar hikmet ehlidirler. Vücutları da sıhhatlidir. Bunlar Hakk'a pek yakın ve ahlâkı da güzel olanlardır.

Hakk Teâlâ mahlûkâtını doyurur, evliyâsını ise kendisi besler. *“Nefs açlıkla terbiye olur. Onu aç bırakınız ki, kalbiniz irfan nûru ile ve hikmetle dolsun da arz ve semâ sizinle ferah bulsun”* buyurmuşlardır. Bu açıklamanın hepsi Fahr-i Âlem (sallallâhu aleyhi ve sellem) Efendimiz'e âittir.

Not:

Hazret-i Ömer (radiyallâhu teâlâ anh) günde bir kere yemek yerdi ve ancak onbir lokma yerdi. İbret alalım. Hakk, bizleri doymayan göz ve doymayan mideden korusun. Âmin.

Tokluğun Âfetleri ve Açlığın Kerâmetleri:

Herkim ki nîmeti sadece yemek ve içmekte bilir, o kimsenin ilmi az ve azâbı çoktur. Çok yemek kalbe kasvet verir. Vücûda çeşitli hastalıklar getirir. Hakk Teâlâ, sevdiği kulunun karnını yemekten, şehvetini de haramdan temiz eder. Yine sevdiği kuluna az yemeyi, az uyumayı ve az konuşmayı ilhâm eder. Çok yemek muhakkak zarardır.

Açlık ise pek çok dertlere şifâdır. Açlık, evliyâ ahlâkıdır. Açlık, nefis denen azgın düşmanı alçaltır, kalbi has kılar. Açlık Mevlâ'nın ziyâfetidir. Kim ki hayvânî nefsi açlıkla terbiye ederse o kimsenin kalbi mârifet nûru ile dolar.

Tokluğun Rezillikleri ve Açlığın Fazîletleri:

Üç şey kalbe kasvettir (kalbi karartır):

Çok yemek, çok uyumak, çok konuşmak.

Açlık ism-i a'zamdır [yani ism-i a'zama ulaşmaya vesiledir] ve meleklerin ikrâmıdır. Az yiyen az uyur; az uyuyan, az konuşur. Açlık ahlâk-ı hamîdedir. Ekmek bedenın gıdâsı, açlık ise ruh ve gönül gıdâsıdır.

Az yemenin usûl ve miktârı; fâide ve sırları:

Az yemekten murat, hayvânî ve şehvânî nefsi zayıf düşürüp kalbi her türlü kötü ahlâktan arındırmaktır. Bu yolun yenileri orta hâlde olmalı. Orta hâl ise bir günde en çok yüzelli gramdan üçyüz grama kadar ekmek olmalı. Gençler ve bedenlen çalışanlar beşyüz gram ekmek yiyebilir. Sıddîk-ı Ekber (radıyallâhu teâlâ anh) buyuruyor:

“Ben İslâm'ı kabûl ettikten sonra, hiçbir defa tam doymadım ve susuzluğumu tam gidermedim.”

İbret olsun kardeşlerim.

İsraf bir felâkettir. İsraftan kaçalım. Bu fakirin hânesinde ekmek kırıntısı veya yemek artığı çöpe gitmez. İçi köfteye karıştırılan ekmeğin kabuklarını da çorba veya kahvaltıda yerim. Buzdolabı var; yemek atılmaz. Günde üç dilim ekmek tayınım var. Tamamı ancak yüzelli gram eder. Âciz hâlimizden birkaç sözle bu faslı tamamlayalım. Yoksa daha nice inci misâl ve ibretlik sözler var.

*

Muallimlik günlerimden kalan ders usûlüne dâir bir hâtıra:

Arada söylemek istediğim, kardeşlerim; öğretmenliğimden kalan bir usûl ve bir hâtırayı tekrar edeceğim. Bu bandı, teybi dinletmek isteyen kardeşlerim bu husûsa riâyet ederler ve kendileri için de dinleyenler için de faydalı olur.

Bir insan uzun zaman bir sözü dinleyemez, bir yazıyı da okuyamaz. Dikkati dağılır. Onun için zaman zaman ara vermek lâzım. Hatta mümkünse bölerek ders yapmak lâzım. Meselâ; bir insan onbeş dakika çok güzel dikkatli bir şeyi dinleyebilir ama onbeş dakika geçtikten sonra dikkati dağılır. Dolayısıyla bunu bir sohbet olarak dinletmek isteyen arkadaşlar, zaman zaman arada bu işi yapmalı. Ortaya başka söz atmalı. Hatta sorular sormalı, espriler yapmalı ve bu şekilde dinleme yorgunluğunu kardeşlerin üzerinden atarak onları biraz dinlendirdikten sonra “Hadi bakalım şimdi biraz da teybi dinleyelim” diyerek söze dönüş yapmalı. Bu vaziyette yapılırsa muhakkak ki daha faydalı dinlenmiş olabilir ve dinleyenlerden de faydalanılabilir. Ne olduklarını da anlarlar. Hatta mümkünse zaman zaman dinledikleri yerlerden, bazı arkadaşlara sormalı: “Ne kaldı aklında bakalım? Bu dinlediklerinden ne faydalandın?” diye. Böylece yapılırsa emek daha verimli olur, boşa gitmemiş olur; mümkün olduğu kadar. Yine hepsi için, hepsi tarafından tam olarak dinlenmek mümkün değil. Kalabalık hâlet-i rûhiyesini bilenler bunu çok iyi bilirler. Ama mümkün olduğu kadar daha fazlasından faydalandırmak da ayrıca bir faydadır.

2-Taklîl-i Menâm (Az Uyku)

Az uyku. İrfan yolunun ikincisi. Cenâb-ı Hakk (*celle celâ-*

luhû) az uyumanın faydalarını, pek çok âyet-i kerîme ile bildirmiştir. Gecenin bir bölümünde uyumayın; Kur'ân okuyun, namaz kılın, teheccüd namazı kılın, buyurulmaktadır.

Teheccüd yani gece namazı, farz namazlardan sonra sevâbı en çok olan ibâdettir. Kur'ân-ı Kerîm okumak, en büyük zikirdir. Gece Kur'ân okuyanlar, bu âlemde pek hoş bir görünümle uçarlar, mutlu olurlar. Fahr-i Âlem (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) Efendimiz gece uyanıklığını ve gece ibâdetinin fazîletlerini, pek çok hadîs-i şeriflerinde biz ümmetine duyurmuşlardır. Gece yarısından sonra sabah vaktine kadar Mevlâ'mız (*celle celâluhû*), dünya semâmızdan istiğfar edenlere, ibâdet eden ve Kur'ân okuyanlara vaatler ve müjdeler bildirir. Sabah olduğu vakit, uyumak rızka engeldir, dertleri çoğaltır.

Az uyumak ve gece kalkmanın kerâmetleri ile bilgisizliğin gafleti:

Az uyumak, Mevlâ'ya yönelmeye önem vermektir. Gâfillerin uykusu, gece gibi kalblerini de karanlık eder. İrfan yolunda olanlar için gece uyumak haramdır. Seher vakti, âşıklara nîmettir. Seherde aç mide ile gönül hayat bulur. Seherde ibâdet saâdet alâmetidir. Hakk'a yakınlık, seherlerde uyanıklık ister. Âşıklar, sâlih kullar, velîlerin yolları, seherlerden geçer. Seherlerde zikrullah, kişiyi cennete yakın eder. Seherler ârifler ve kâmillerin defînesidir.

Az uyumanın gereği, gece uyanık olmanın fâide ve fazîletleri:

Saâdetimizin sermâyesi gecelerdir. İnsanlardan uzak, dost

Mevlâ'mız (*celle celâluhû*) ile halvetimiz gecelerdedir. Âşıklar gece dertlenir. Âriflerin sırdaşları gecedir. Gece kalblerde mânevî güneş doğar, gâfilleri ölüm uykusu basar. Seher vakti mübârek saattir. Seherlerde âşıklar uyumaz. Âriflerin gönül kapıları açılır. Seherlerde rahmet kapıları açıktır. Ne mutlu seher vaktinin kadrini bilenlere... Çok uyku gaflettir. Ömrün güzel vakitleri uykularda uçup gider. Çok uyuyan, ilim ve hikmetten mahrum olur.

Eğer uyku iyi bir şey olsaydı, cennette uyku olurdu. Hiç olmazsa gecenin bir kısmında ve hele seher vaktinde uyanık ol. O mübârek ezanları, abdestli olarak seccâdede duymaya çalış. Az uyku kalblerin cilâsıdır.

Emeksiz kazanç yok. Seherlerde gafletle uyuyanın gönlü ve gözü açılır mı?

Kardeşlerim! Bir asrı geçen zamandır îmansız Batı'nın, nice kötü âdetleri girdi içimize. Müslüman, ezan okununca yatsıyı kılar ve yatar. Seher vaktinde ayaktadır. Şimdi böyle mi? İslâm ahlâkına aykırı oturup sohbetler yapmak haramdır. İslâm'a aykırıdır. Gece yarılarından sonraya kadar günah ve haram dolu geçen kıymetli zamanlar, seherlerde ve geç vakitlere kadar horul horul uyku... Bu mu İslâm âdâbı? Kişi için uyku zamanı yirmidört saatte en çok altı saattir. Fazlası hastalıktır. En azından gaflettir.

Makbûl olan, uyku zamanını dört saate indirmektir. Hakk'ın velî kulları, uyku hâlini gece seccâdelerinde kısa bir zaman yakaza ile geçirirlerdi.

3-Taklîl-i Kelâm (Az Konuşmak)

Az konuşmanın fayda ve sırları, Kur'ân-ı Kerîm âyetleri ve hadîs-i şeriflerle bildirilmiştir. İnsanın selâmeti, dilini tutmaktır. "Söylersen hayır söyle, yoksa sükût eyle." Dil, küçük bir et parçasıdır. Lakin işi büyüktür. Kim ki susarsa, her belâdan kurtulur. Yalancı, hüsrâna ve utanca düşer. Yalan söz îmânı zayıflatır. Yalancılık iftirânın en kötüsüdür. Görmediği rüyâyı anlatmak Mevlâ'ya iftirâdır. Gıybet, koğuculuk pek kötü ahlâktır. Gıybet eden, otuz defa zinâdan daha şiddetli haram işler. Hakîkî müminde bunların hiçbiri bulunmaz.

Güzel söz sadakadır. Tatlı bir tebessüm, iyi bir ameldir. Misâfire ikrâm eden, yediren, gece uyanan, güzel söz söyleyen, Mevlâ'nın (*celle celâluhû*) rızâsını kazanır. Vakti olup bol sadaka veren, az konuşan, kalbin safâsına erer.

Ahh! Çok gülenin kalbi ölür. Çok şakacı ve alay eden de cehennemi boylar. Dilini korumayan, îmânın hakîkatine eremez. Dili tutmak büyük bir hikmettir. Kimseye sıra bırakmadan, bilir bilmez durmadan konuşmak ahmak işidir.

Zikrullâhı çok et. Boş sözü bırak ki kalbin uyansın. Ne mutlu o kimseye ki, dilini tutmasını bilmiş, evine çekilip insanlardan uzak kalmıştır. Söylemek gerekince insanlara akılları erecek kadar söyle, yoksa fitneye sebep olursun. Fitneye sebep olan, gönülden tardedilir. Gizli söz emânettir. O sözü başkasına açıklayan emânete hıyânet etmiş olur.

Ehlullâh "Bu zaman sükût zamanıdır" buyurmuşlardır. Evde kapanma zamanıdır. Ârif kelâmı, kerâmettir. Câhil su-

sarsa kendini her belâdan korur. Vakarlı insan, az söz eder. Dilin tehlikeleri çoktur; korumasını bilmeli. Dil çakmak, söz ateştir; söyleyen ise ahmaktır. Çok söz ahabab incitir. Boş laf, ayıpları ortaya koyar, câhilin cehlini meydana çıkarır. Acı söz, dostların gücenmesine sebep olur. Gıybet rezâlettir; her yönden insanı mahcup düşürür. Kendini öven, kendini öldürmüş olur. Kendini zemmeden kazançlı çıkar.

Hak söyle, ganîmet bulasın. Bâtıldan sükût eyle, emin olasın.

Mânâ yolunun yenileri, âfetlerden korunmak için mutlakâ susmasını bilmelidirler. Bu bahiste yazılmış olan çok şey vardır, ancak pek azını açıklayabildik.

Er olanlar, bu emsâlsiz eserin [*Mârifetnâme*] tümünü okuyup irfan alsınlar.

Aziz kardeşlerim! Bu kısacık fânî hayatımızın son devresidir.

Üçüncü bölüm, bilmeyiz ne kadar sürer. Nice kemâl ehlinin sohbetini dinledik. Nice tecrübeler edindik. Ne söylemeye çalışırsak hep sizlere hayırlı ve faydalı olmak isteği içindir. Kadrini bilene ne mutlu. Böylece saâdet yolunun altı esâsını teybe vermiş olduk.

4-Uzlet-i Enâm (İnsanlardan Uzaklık)

İnsanlardan el çek.

İnsanlardan uzak kalıp eve çekilmenin nice sırları ve faydaları, gerek âyet-i kerîme ve gerekse hadîs-i şeriflerde bildirilmiştir. Devamlı huzur, uzlettedir. İnsanlara belâ yine

insanlardan gelir. Müminin hayırlı malı koyundur. Çoban sürüsü ile insanlardan uzak yaşar. Çobanların hâlis mümin olanları bu yolla ermişlik yüceliğine ulaşırlar. Vahdet köşesinde uzlet kılmak, kötü meclislere yakın olmaktan hayırlıdır. Yazıklar olsun fitne yatağı kahvelerde güzel vakitlerini öldürenlere. Câhil kendi nefsinin düşmanıdır, başkasına ne faydası olur. Akıllı düşman ahmak dosttan iyidir. Ehlullâh sözü:

“Halktan uzak olan Hakk’a yakın olur. İnsanlardan korkan Mevlâ’sı ile saâdet bulur.”

Melekler âlemi ile uyanıklık, insanlardan ilgisini kesmekle olur. Nastan [insanlardan] uzak olan huzur ile saâdete erer. Ne mutlu o kimseye ki insanlardan uzak ve gönlü ile meşgûldür. Ahmaktan uzak ol, selâmette olasın. Ahmaktan hayır gelmez. Sana iyilik ediyor sanır, hâlbuki zarar verir. Akılsızla sohbet etme yakın olma. Yalancı ve hâinden de emin olma. Akıllı ve muttakî ve zekî âlimlerle sohbet et ki, kemâl bulasın. Birbirine haram olan kadın ve erkeğin berâber olması kalbi söndürür; rûhu öldürür. Haramların birine bakmaktan gözünü koruyanın kalbine îman nûru iner. Uzlet ibâdetdir. Uzlet selâmettir. Dünya ehli ile görüşme. Hiç işlerine karışma. Dostunun düşmanı ile görüşüp dostunu incitme. Bir daha tekrar ediyorum: Dostunun düşmanı ile görüşüp dostunu incitme. Allah’ı (*celle celâluhû*) sevmeyen, Resûlullâh’ı (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) sevmeyen birçok cebâbireye, bu gâfil millet [için], hürmet edip sevmek yolları üretilmiştir. Kendinizi koruyun kardeşlerim. Sev seni seveni, varma seni sevmeyene. Ehlullâh buyurmuşlardır ki:

“Hakk mârifetine istekli olanlar dünya hâllerinden el çeksinler ki, dünya meşgâlesi onlara engel olmasın da günbegün irfan yolunda yücelsinler. Ta ki halka hoş görüneyim derken Hakk sevgisinden düşmesinler. Böylece mârifetten, sevgiden ve mukarrebîn nisbetinden mahrum kalmassınlar.”

Halkın medhi veya kötülemesine kulak veren, Hakk Teâlâ’dan (*celle celâluhû*) uzaktır. Ârîfin uzlete çekilmesi, nefsinden kalbe dönüştür; kalbinden içeri rûha, rûhundan sırra ve sırrından da Mevlâ’sına yol bulmaktır.

Kâmil kimse, güzel söyler. İnsanlarla sohbet eder. Herkes gibi giyip, insanların yediklerini yer. Herkesin akılları miktârınca söyler. Âdetlerine uymaya çalışır. Ancak iç ve sırrı ile hepsinden uzak ve Mevlâsı’nın rızâsına yakındır.

Kardeşlerim, bu bahiste söylenenler yeter herhâlde. Yoksa daha nice cevherler bu hazîne de mevcut. Bu söylenenlere gönül kulağı verenler, kahve denilen fesat evine girebilir mi? Kapısından bakabilir mi? Hatta halka karşı, beni buradan mı çıktı düşünürler diye kahvehânenin sokağından geçebilir mi? Kurtulanlara ne mutlu.

Sözlerimizi dinleyen yaşlı veya genç hanım kardeşlerim. Evlerinizin çeşitli hizmetleri var. Torun ve evlatlarınızın terbiyeleri var. İbâdetleriniz var. Artarsa zamanınız, bir köşeye çekilip Kur’ân okumak veya zikir yapmak var. Ya bir el işiyle gönlü Hakk’a vermek varken eşikler aşındırıp, kapı kapı dolaşıp üç beş kişi bir araya gelip başkalarını çekiştirmek, gıybet denen belâ çukurunu hazırlamak için çuval çuval günah toplamak revâ mıdır? Hepiniz hazırlığımızı kabir yolu

ile cennet denen saâdet diyârına yapalım ve mutlu olalım inşallah. Âmin.

5-Zikr-i Müdâm (Zikre Devam)

Zikrine devam et.

Zikre devamın fayda ve hassaları:

Zikre devam birçok âyet-i kerîme ve hadîs-i şeriflerle bildirilmektedir. Efendimiz'den (*sallallâhu aleyhi ve sellem*):

“Bir mecliste Hakk Teâlâ'yı zikredenleri melekler tavaf eder.”
“Zikrullah ile Kur'ân okumaya devam et. Zîrâ onlar sana âşikâr bir nurdur.” *“Zikrullahı seveni Hakk Teâlâ sever. Sevdîği kuluna zikrini ilhâm eder. Sizden biriniz o kadar çok zikretsın ki halk ona mecnun desin”* buyurmuşlardır. Bunlar Resûlullâh (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) Efendimiz'in hadisleridir kardeşlerim.

Zikrullah meclisleri cennet bahçelerine misâldir. Zikrullah îman alâmetidir. Zikrullah irfan kapısının anahtarıdır. Zikrullah gönlü her şeyden temizler. Zikrullah ile mânevî kapılar açılır. Devamlı zikredenin kalbi uyumaz. Zikrullah mârifet ve sevginin sermâyesi, mânevî devlet ve saâdetin yoludur. Zikir edenin basîret gözü açılır.

Kardeşlerim bu bölümde de yazılıp söylenecek nice cevherler var ama yetmez mi bu kadarı?

Farz ibâdetlerden sonra en mübârek zikir Kur'ân-ı Kerîm okumaktır. Bilen ve vakti olan günde bir cüz okumalıdır. Vakti dar olan yarım cüz, en az bir hizip okumalıdır. Bilip okumayana mahşerde Kur'ân-ı Kerîm dâvâcı olacak. Yaş hududu yok. Her türlü mâzeret şeytânî ve nefsânîdir. Bil-

meyenler mutlakâ Kur'ân-ı Kerîm okumayı öğrenmelidirler. Diğer zikir vazîfeleri ise asla ihmâl edilmemeli ve mutlaka her ders, gününde yapılmalıdır. Kalb kendi kendine zikire alıştırılmalı ve durmadan zikretmelidir. Böyle olursa kalb uykuda da zikreder. Ne mutlu böylelerine.

6-Fikr-i Tam (Odaklanma)

Bağlandığın yolu tam düşün.

Bu bölümde de pek çok âyet-i kerîme ve hadîs-i şerifler var. Nice âyetler tefekkürü emrediyor; düşünün diyor. Mevlâmız'ın (*celle celâluhû*) yarattığı bütün mükevvenâtın hikmet ve nizâmını düşünmek vazîfemiz. Ancak Zât-ı Kibriyâ'yı düşünmek haramdır. Zîrâ insan aklı bu idrâke ulaşamaz. Habîb-i Ekrem (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) Efendimiz “Bir saat düşünmek -yani tefekkür etmek- bir yıl nâfile ibâdetten hayırlıdır” buyurmuşlardır. Diğer bir rivâyette ise altmış yıl denmiştir. “Kimin kalbinde fikrullah dolmuştur, onun yardımcısı herhâlde Cenâb-ı Hakk olmuştur” buyurmuşlardır. Tefekkür edenin kalbine yabancı hiçbir şey giremez. Tefekkür gibi ibâdet yoktur ancak Zât-ı Kibriyâ'yı tefekkür eden, düşünen zındık olur. Kudret ve hikmetini, yarattıklarını düşünen ise sıddık olur. Murâkabe denen esrâra bu yolla varılır.

Yedi kat gökler, Arş-ı Âlâ, içindekiler, melekler, kabre giren tüm insanların ruhları, derecelerine göre Arş-ı Âlâ'dan ötesi düşünebilene... Düşünebilirsin ama şair ne güzel demiş.

“İdrak-i maâli bu küçük akla gerekmez
Zîrâ ki bu terazi o kadar sıkleti çekmez.”

İçinde yaşadığımız dünyamızda; havada, yeryüzünde, sulara çeşitli canlılar var. Çeşitleri ve sayılarını ise ancak Yaratıcı bilir. Bitkiler ve mâdenlerdeki hikmeti düşünmek, ehadiyet murâkabesi, kişiye âlem-i mülkü tefekkürün gerekli yollarını açar. En yüce yaratık insan. İnsanı bilebilmek ve öğrenebilmek ise yeter kişiye.

Ey insan! Bedenini koruduğundan da fazla kalbini koru ki her gelişme oradan ve her sönme de yine o merkezdendir. Kalbi, tûl-i emel, mezara yaklaştığı halde duymayan göz, acele, haset ve kibirden korumak gerek. Bunların yerine de dünya isteklerini azaltmak, aceleciliği bırakmak, halka güzel nasihatlerde bulunmak ve herkese karşı mütetevazı ve alçak gönüllü olmak; bunlar kalbi kemâle erdiren esaslardandır.

Dünya üç gündür denmiş.

Biri, dünkü gün; geçmiştir. Biri, gelecek gün. Yarın ona erişebilecek misin? Biri de bugündür. İçindesin işte. Ancak ömrün bir gündür ki onun kadrini bil.

İşte onun için mâsivâ denen tüm dünya isteklerini unutup her an kalbi uyanık tutarak Hakk'ı zikretmek ve fikretmek gerek. Böylece murâkabe saâdetine ermektir. Mevlâmız'ın (*celle celâlihû*) sıfatlarını düşünmek kalbe gıda, cana hayat, vücûda devâdır.

Tûl-i emel, doymayan göz... Kendini tûl-i emele kaptıranların sonu pek acı olur. Örnekleri ve misâlleri pek çoktur. Acele şeytanın sıfatıdır. Sonunda pişmanlık vardır. Haset, kötü ahlâkın en kötü olanlarından biridir. Kalbin en kötü hastalıklarındandır. Hakk Teâlâ: "Şeytandan kaçtığınız gibi

hasetten de kaçın” buyurmuştur. Sallallâhu Teâlâ Aleyhi ve Sellem Efendimiz de: “Ateş odunu yaktığı gibi haset de sevapları mahveder” buyurmuştur.

Kibir ise insanın ayıbı, günahların büyüğüdür. Kibir kötü ahlâkın çıkış yeri ve anasıdır. Kalblerin en büyük belâsı kibir. Kibirden kurtulan gönül, her türlü mânevî hastalıklardan korunmuş olur.

Evliyâ kelâmı ve müjdesidir: Nefsin istekleri, kendini beğenmişlik, ikiyüzlülük, dünyaya tapmak bunların hepsi insanı alçaltan mânevî belâ ve hastalıklardır. Bu sebeple mânevî terbiyeciler bu yolda nice emekler harcayarak ve paha biçilmez kitaplar yazarak Müslümanları layık oldukları yüceliğe erdirmeye çalışmışlardır. Aslında Kur’ân-ı Kerîm her şeyi ve hepsini içine almıştır. Ancak herkesin ilmi ona yeterli değildir. Onun için açıklayıcı eserler meydana getirilmiş ve getirilmektedir. En üstün açıklama ise hadîs-i şeriflerdir.

Sözün özü, kurtuluş için tam uzlet gerek. Halktan el çekmek... “El kârda, gönül yârda” buyurulmuştur. Çalış, lâkin kalbinden Mevlâ’yı çıkarma. Kesrette vahdet sırrına er. Halk içinde Hakk’la olmaya devam et ve böylece fikr-i tam, tefekkür yani yüce esrâra gönül ver. Fikrin, zikrin, düşüncen hep o yolda olsun. Her tevhid ehli velîlik yolundadır. Elverir ki kadrini bilip ömrünü boşuna harcamasın. Bu size ders olarak yeter.

Bazen böyle gelip bu işe girdikten sonra bıkip çekilenlere yazık oluyor. Çok düşünün ve işin kadrini bilin. Devam edin. Sonunda mutlaka mutlu olacaksınız. Halktan el çekip

tam düşünce ile her murâda erilir.

Kalbten atılması gerekli âfetlerden bir kısmını sayalım. Bunları ezberleyin çocuklar. Yalan, kibir, haset, kendini beğenmişlik, iki yüzlülük, cimrilik, israf, cehil, nîmetlere nankörlük, tûl-i emel, düşmanlık, öfke, hiddet ve korkaklık. Bunlar hepsi kalbi öldüren şeylerdir.

Bir de kalbin ziynetlerini sayalım şimdi. İman, îtikad, sünnet ehli olmak, alçak gönüllü olmak, tevâzu, ihlas, ih-san, cömertlik, sabır, Hakk'dan korkmak, Mevlâmız için din düşmanlarını sevmemek, Mevlâ dostlarını sevmek ve tövbe etmek. Bunları birer birer açıklamak sahifeler tutar, zaman ister.

Şimdi bu kalbi öldürenleri, kalbten atılması lâzım gelenleri, kalbin ziynetlerini tekrar tekrar saydık. Bu teyibin bu bahsini size dinleten din kardeşlerim mümkün olduğu kadar bu sözler tamamlandıktan sonra bunları birer birer, kısa kısa açıklamalarını yaparlarsa daha fikriniz açılır ve mutlaka isteyin.

Sonuç:

Saâdet yolu: Az ye, az uyu, az konuş, insanlardan el çek, devamlı zikir ehli ol, tefekkür hikmetlerini düşünerek kemâl yolunu bul.

Aziz dinleyenlerim ve kardeşlerim, çok söyledik, sabrınızı taşırdık. Gönülden özür diler, teşekkür ederim.

b. İrfan Yolunun Dört Usûlü

Aziz dinleyenlerim! İrfan yolunun rükünleri olan altı esâ-

sı özetledik. Şimdi irfan yolunun dört usûlü diye bir bahis var. Yani altı rükün, dört de usûl olmak üzere on tane oluyor. Bu temel esasları can ü gönülden eğer içinize sindirir ve her birini birer birer hazmederek kendi hayat esaslarınıza uydurmaya çalışırsanız emin olun, size vaat ederim huzur-ı mahşerde hepiniz yüzü ak olacaksınız. Dikkat edin, emeklerimizi boşa götürmeyelim.

Bismillâhi'r-rahmâni'r-rahîm.

İrfan Yolunun Dört Usûlü:

Yine *Mârifetnâme*'nin 354. sayfasından alınmış bu usûl bilgileri. Dört fazîlet, evliyâ ve asfiyâ ahlâkıdır. Bunlar biri tevekkül, biri tefviz, biri sabır ve biri de rızâdır. Gördünüz ya on tane oldu.

1-Tevekkül

Tevekkül, tevekkül deriz. Şimdi tevekkülü öğrenelim. Tevekkül, Hakk'a güvendir. Tevekkül, izzet ve saâdeti toplar. Tevekkül, bedeni kulluğa, kalbi de Mevlâ'ya bağlamaktır. Tevekkül çoklukta da azlıkta da bir olmaktır. Tevekkül amel-lerin efdali ve hâllerin en şerefliisidir. Tam tevekküldür ki, Halîl'ine -*aleyhisselâm*- Nemrud'un ateşini gülistan kılmıştır.

Açıklayalım biraz kardeşim:

"Halil" dediği İbrâhim *aleyhisselâm*'dır. Cenâb-ı Allah ona "Halîlullah" dedi. Allah dostu. Nemrud O'ndan kurtulmak için ateşe attırdığı vakit, ateşe emir verdi Rabbü'l-Âlemîn. "Sön" dedi. "Fakat o kadar fazla sevgili Halîlim'i üşütecek kadar da soğutma..."

İbrâhim *aleyhisselâm* o dağlar gibi yanan ateşin içinden indiği yerde güzel bir su, güzel bir ağaç, yeşillik ve dinlenme yeri buldu. Günlerce sonra oraya vardıklarında İbrâhim Halîlullah'ı *-aleyhisselâm-* ateşte yanıp kül olmak değil, dipdiri buldular. İşte Nemrud'un ateşini söndürmek tevekküldür.

Mancınıktan fırlatıldığı ve o ateşin üstüne gittiği sırada Cebrâil *aleyhisselâm* geldi ve dedi ki:

“Ey Allah'ın Halîli! Allah'ın dostu! Var mı bir isteğin?”

“Sen de benim gibi kulsun ya Cebrâil. Beni Rabbim görmüyor mu? Senden ne isteğim olacak?” diye cevap verdi. Tevekkül işte bu demektir. Tevekkülün sırrı bu kardeşlerim. Bunu izah ederim, kâfî...

“Senden ne isteğim olur” dedi. *“Seni de beni de Yaradığımız bilmiyor mu”* dedi. İşte o bilen Yaradan, O'na Nemrud'un ateşini gülistan etti. Anlayın tevekkülün, Allah'a tam bağlanmanın sırrını. Eğer her işte Allah'a tam bağlanırsak ne mutlu bizlere. Her türlü kurtuluş O'ndadır kardeşlerim.

Tevekkül, Hakk Teâlâ'ya îtimâd etmektir. Tevekkül eden kimse iki cihan saâdetine ermiştir. Cemî-i umûrunu Hakk'a tefviz edip gidersen, her belâyâ sabredersen, her kazâyâ rızâ gösterirsen, öyle ki her şerde bir hayır olduğunu görürsün. Tam makâm-ı tevekkülde sâbit ol ki, oradan tefviz makâmına, sonra makâm-ı sabra sırasıyla rızâ makâmına, mârifet makâmına oradan da... Evet! Böylece hakîm-i ilâhî evliyâ zümresine girersin. Neticede mukarreblerden olursun. Mukarrebi ileride anlatacağız çokça kardeşlerim. Allah'a yakın

olmak demek. Allah'a çok yakın olmak demek. Dünyadan geçen evliyâların son makâmı bu.

2-Tefviz

Tefviz îmânın en üst noktası. Hakk Teâlâ'ya teslim, Hakk kazâsına rızâdır. Hakk'ın gelecek her türlü belâlarını, kazâlarını kabûl etmektir. Müminin en üstün hasleti tevekkül, tefviz, sabır ve rızâdır. Yani altı rüknü iyi hazmettikten sonra bu dört ince işi bellemek lazım: Tevekkül, tefviz, sabır ve rızâ.

Müminin îmânı beş haslet ile kemâle erer. Hakk Teâlâ'ya tevekkül, O'na tefviz-i umûr, O'nun emrine teslimiyet, O'nun belâsına sabır ve bir de kazâsına râzı olmaktır.

Tefviz, istekleri terk ve Hakk'ın kazâsını beklemektir. Hakk'dan gelene teslim ve râzı olmaktır. Her işte Hakk'a sığınmaktır. Her emri, her emir ve tedbirini Rabb'ine bağlamaktır. Böylece kalbinde sükûnet bulup, hiçbir iddiâ ve dâvâsı kalmamaktır. Umûr takdir iledir, tedbir ile değildir. Ancak tedbir de şarttır. Tefviz gönül rahatlığının meyvesidir. Rahatlık ve selâmettir. Umûrunu Hakk'a tefviz eden iki cihan saâdetine erer.

Yani bu tefviz kardeşlerim, tevekkülden daha üstün olan bir tevekküldür. Evet, tevekkülden daha üstün bir tevekkül... Herşeyi Hakk'a teslim etmek ve kendinden geçmek. Kendisinden hiçbir şey beklemeden, didişmeden, didinmeden her şeyi Hakk'ındır diye kabûl etmek. Yani tevekkülü kat kat daha üstün görmektir. Tefviz o demektir. Teslimiyet, kazâyâ râzı olmak, belâyâ sabretmek, nîmetlere şükürdür. Teslimi-

yet nîmettir. İtiraz cehennemdir. Teslimiyet hoştur. Tedbir belâdır. Tedbiri Hakk'ına teslim eyle, ta ki rahat ve selâmet bulasın. İnsanda bir şey bırakmıyor kardeşlerim. Gözünüzü açın. Gâfil insan, kendi kendine hiçbir şey değildir.

Özet:

Bir kimse Mevlâ'sını yardımcı, rızık verici bilir ve Kelâm-ı Kadîm'ine îmân eder ve Zât-i Pâk'ine güvenirse, o kimse tevekkül makâmına ayak basmış olur.

Eğer kul, kendi tedbir ve irâdesini terkedip bütün işlerini Mevlâsı'na teslim ederse, o kimse mütefevviz makâmına ermiştir.

Eğer kul, Hakk Teâlâ'nın hakîm ve rahîm olduğunu bilerek belâ ve nîmetlerini kabûl ve şükredip emrine boyun eğerse, o kimse makâm-ı teslîme ermiş olur.

Bir kimse Hakk Teâlâ'nın kelâmı ve işlerinin hepsinin mutlaka hayır, hâlis ve kurtuluş olduğunu ve bir hikmete mebni ve faydalı olduğunu tecrübe ederek ve görerek, bu hâllere cânü gönülden sonsuz derecede sevinirse, o kimse rızâ makâmına yücelmiş olur.

Not:

Bir hastanın doktoruna olan güven ve teslim oluşu güzel bir misâldir. Hasta doktora mürâcaat eder. Doktor gelir veyâhud ayağına gider, muâyene eder. Doktor ona reçete verir, tavsiyelerde bulunur. Eğer bu hasta, o doktorun her türlü tavsiyesini aynen kabûl eder de, onun tavsiyelerine, ilaçlarına mutlaka devam ederse, sonunda mutlaka rahata erer. İşte tefviz budur. Rızâ makâmı budur.

3-Sabır

Sallallâhu Aleyhi ve Sellem Efendimiz:

“İman iki bölümdür. Bir bölümü sabır, diğer bölümü de şükürdür” buyurmuştur. Sabrın üstünü, bir belânın ilk hâlinde olan sabırdır. Her ibâdetin aslı sabırdır. Sabır zafere ulaştırır. Burada bir kıssa anlatacağım Resûlullâh (sallallâhu aleyhi ve sellem) Efendimiz’den:

Bir gün Aleyhissalâtü Vesselâm Efendimiz bir mahalleden geçiyordu. Bir kadın feryâd edip, saçını başını yola-
cak şekilde ağlıyor, figân ediyordu. Aleyhissalâtü Vesselâm Efendimiz tanıyor kadını tabi. Müslüman kadın. Medine’de. Efendimiz:

“Hatun, böyle ağlayıp figân edeceğine sabret” dedi. Sabret. *“Belâya sabret”* dedi. Kadın dedi ki:

“Ey yabancı” dedi; *“benim başıma gelen belâyı bilmiyorsun ki”* dedi; *“bilmiyorsun ki, bana bu sözleri söylüyorsun. Ben ciğerpâre evlâdımı kaybettim, ona figân ediyorum.”* Resûlullâh (sallallâhu aleyhi ve sellem) Efendimiz de yürüdü. Arkada kalan Sahâbi-
ler’den biri hatuna yaklaştı:

“Ne yaptın? Biliyor musun kimdi O söyleyen?” dedi.

“Bilmiyorum” dedi, *“ne bileceğim ben...”*

“Peygamberdi” dedi, *“Aleyhissalâtü Vesselâm Efendimiz’di.”*
Kadın:

“Vah ben O’na mı itiraz ettim” dedi. Koştı. Dedi ki:

“Yâ Resûlallâh (sallallâhu aleyhi ve sellem)! Ben hatâ ettim; Seni bilmiyordum” dedi. *“Söyleyenin Sen olduğunu bilmeden*

yaptım" dedi. "Şimdi artık sabrediyorum, susacağım" dedi. Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) de:

"Ah hâtun, darbenin, felâketin ilk anında sabredeydin dâvâyı kazanmıştın" dedi.

Onun için dikkat edin. Başa, insan başına her şey gelir ama ilk anda gelen o büyük felâkete, bu sırrı düşünerek sabredin kardeşlerim. Sabredelim hepimiz. Allah bize sabırlar versin. Tahammül edemeyecek şeyleri yüklemesin ama başımıza bir hâl, bir belâ ne gelirse gelsin, ne taraftan gelirse gelsin mutlaka sabredelim ve sabırla bu işin zaferine ereriz.

Evet, sabrın üstünü, bir belânın ilk ânında olan sabırdır. Her ibâdetin aslı sabırdır. Sabır zafere ulaştırır. Hakk Teâlâ herkesten sabırlıdır. Âsîye de, kâfire de âfiyet ve rızık verir.

Sabrın evveli acı, sonu tatlı ve lezzetlidir. Îmânın başı sabırdır. Sabır, Hakk Teâlâ'dan, acele ise şeytandandır. Îmânın aslı sabır, İslâm'ın aslı da rızâdır. Sabırlı baş selâmettedir. Sabır güzel alâmettir. Sabırlı olabilmek için birincisi, hemen namaza girmektir. Sabır bir mânevî hazînedir. Bir saat sabreden bütün hayırlara erer. Her işin Hakk'dan geldiğini bilip sabra ermeli. Hakk Teâlâ sabırlı kuluna ecr-i kerîm ihsân eder. Sabır bütün iyilikleri toplayıcı ve her türlü kötülükleri defedicidir. Sabır dört kısımdır:

- 1) İbâdete sabır.
- 2) Kötülükleri terkte sabır.
- 3) Hayırlı ve fâideli olmayan her şeyden sakınmaya sabır.
- 4) İnsanın başına gelen her türlü şiddet ve felâketlere sabırdır.

Sabırla insan nice bin belâdan selâmet bulur ve böylece murâdına erer. İki dünya saâdeti ile rızâ makâmına nâil olur. Meşhur atalar sözü: “Sabırla acı erik koruk tatlıya döner.” Bal gibi olur. İpek böceği de sabırla dut yaprağını yiyerek, aşarak, ederek sonunda ipek meydana getirir. İşte bu, sabırla olan işlere misâldir.

Tefviz, tevekkül, sabır ve tahammül âriflerin işidir. Zîrâ bunlar mârifet eserleridir. Sabır ile kişi kemâle erer. Sabır ile sağlığını kazanır. Sabrın sonu rızâ makâmına erdirir. Bütün ilimlerin, her türlü işlerin ve her mârifet ve kemâlin aslı sabırdır.

Tekrar ediyorum. Bütün ilimlerin, her türlü işlerin, her türlü mârifet ve kemâlin aslı sabırdır. Eskiden medreselerde onaltı sene, yirmi sene, otuz sene okurlardı. Ne sabır, ne emekti ama sonunda âlim olurdu ki, ömrü oldukça eserleriyle, vaazlarıyla, bütün hayatı ile Müslümanlar’a rehber olurlardı, o büyük kemâl sahipleri... Ruhları şâd olsun...

4-Rızâ

Şimdi bu dört usûlün dördüncüsü olan rızâ...

İrfan usûlünün dördüncü aslı olan rızâ... Efendimiz (*sallallâhu aleyhi ve sellem*)’ den:

“Hakk Teâlâ o kimseye merhamet eylesin ki nefsini bilmiştir ve lisânına mâlik olmuştur ve Rabb’inin kazâsına râzı olmuştur.”

Kim ki Hakk Teâlâ’dan râzıdır, bilsin ki; Hakk Teâlâ da ondan râzıdır. Şu iki buçuk satırı ezberleyelim çocuklar. Peygamber (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) Efendimiz’in sözüdür bu.

Amellerin en üstünü Hakk Teâlâ'dan râzı olmak ve Cenâb-ı Hakk'a muhabbet etmektir. Îmânın kemâli kazâyâ râzı olmak ve belâyâ sabır iledir. Bir kimse ki, kendi için olan hâle râzı olur, o kimse iki âlemde mesut olur.

Dört şey dünyada, ebediyet saâdetine esastır: Tevekkül, tefviz, sabır, rızâ...

Her râzı olan rahat ve safâdadır. Rızâ gibi zenginlik olmaz, râzı olan eziyet görmez.

Rızâ odur ki: Hakk Teâlâ'dan ne bir nîmet isteyesin ve ne de gelen belâlardan şikâyet edesin. Hakk'dan bir nîmet istemeyeceksin. Rızâ odur ki, Hakk Teâlâ'dan ne bir nîmet isteyesin ve ne de gelen belâlardan şikâyet edesin. Yani istek yok. Teslim edeceksin kendini... Ne gelirse... Devlet gelirse saâdet, belâ gelirse saâdet. Her belâdan emin olmak için teslim ve rızâ gereklidir. Kazâyâ râzı olan cihâna sultan olur. Kazâyâ, Allah'dan gelene sabreden cihâna sultan olur. Teslim ve rızâ güzel huydur. Kazâyâ râzı olan Mevlâ'sını bulur. Teslim gibi İslâm olmaz. Rızâ gibi safâ olmaz.

Evliyâ zümresinden üç haslet: Biri her şeyden yüz çevirip Hakk'a gidiştir. Her şeyden vazgeçip O'nun muhabbetinde karar kılmaktır. Biri de, her şeyde O'ndan rızâdır. Rızâ makâmı nîmetinden bulduğun sevinci, musîbetinde de bulasın. Evliyâ ahlâkı; kazâyâ rızâ, Mevlâ'ya cânü gönülden yakınlık, Cenâb-ı Hakk'a muhabbettir. Rızâ sabrın sonudur.

“İlâhî ente maksûdî ve rızâke matlûbî” diyoruz, her yüz tesbihi çektiğimiz vakit. *“İlâhî ente maksûdî ve rızâke matlûbî”*

“İlâhî”; benim Allah'ım. “Ente maksûdî”; isteğim Sen'sin,

Sen'i istiyorum. "Rızâke matlûbî" talep ettiğim, arzuladığım, isteğim de Sen'in rızâdır diyoruz. İşte bunu anlayın neymiş ve bundan sonra da bunu söylerken öyle söyleyin. "*Yâ Rabbî, ben Sen'i istiyor ve Sen'in benden râzı olmanı istiyorum*" diyoruz. Bunu bilerek söyleyince de, en son kemâl makâmıdır.

Rızâ sabrın sonudur. Cenâb-ı Hakk'dan rızâ her ibâdetten üstündür. Hakk'dan rızâ ve halka muhabbet, merhamet, evliyâ menzildir. Rızâ, Mevlâ'nın takdîrine îtirâz etmemektir. Rızânın alâmeti, hasta olunca sıhhati, fakir olunca da zenginlik ve nîmeti istememektir.

Bak dinleyin burada. Rızânın alâmeti, hasta olunca sıhhati, fakir olunca da zenginlik ve nîmeti istememektir.

Ah yapabilsek... Sağlık bile istemeyeceksin, kanaat getireceksin.

Güzel bir hâtıram var, burada aklıma geldi anlatayım kardeşlerim. Bursa'da daha yeniydik. Yeni de intisâb etmiştim. Bir gün dediler ki yetişkin bir kaç dost, sizi bu hafta bir yere götüreceğiz. Şeyhim Üstâzım, Orhan Câmîî imamı Hâfız İsmâîl Efendi, Orhan Câmîî müezzini Hacı -gelmedi ismi aklıma- ve bir de fakir. Ben de o sene ilk mektebi bitiren oğlumu yanıma almıştım. Beş kişi çıktık. O zaman böyle bol otomobiller yok. Sene daha 1950'ye varmamış bir devredir. Faytonla gittik. Efendim Bursa'dan İnegöl yoluna doğru dağ eteklerinde köyler var. Bilmem Fethiye Kısık isminde bir köye gittik. Oradan bir konak gibi güzel bir eve çıktık üst kata. Baktık büyük bir odanın içerisinde yer yatağında bir mübârek zât yatıyor. Büyükler ellerini öptüler. Biz de elle-

rini öptük. Etrâfında oturduk yerde. Yer yatağında yatıyor.

Zâtın hikâyesi şu: O çok yasak devrelerde Kur'ân-ı Kerîm okutmak için mahalle aralarında, sokak aralarında evlere gider, evlerde Müslüman yavrularına Kur'ân okuturmuş. Büyükle bir hocaefendi bu. Bir hafif donlu, karlı bir günde o Bursa sokaklarının birinden kayıyor, düşüyor ve belli kırılıyor. Dedi ki *"On beş sene oldu, yatıyorum yatakta."* Zerre kadar bir teessür hâli yok. Evliyâ kisvesi. Nur kesilmiş ve mütebessim çehre ile benimle alakadar oldu. *"Çocuğum, ilk mektebini bitirdi"* dedim. *"Çok da zayıf"* dedi. *"Sen o çocuğu burada bana bırak da, bu yazın tatilde burada güzel süt içip, güzel havalarla beslensin, bakılsın"* dedi. *"Hem de ona Kur'ân okutayım"* dedi. *"Kur'ân okutayım"* dedi. İşte o vakit yanındakiler dediler ki *"On beş senedir burada yatağın etrâfında yavrular, melekler gibi cıvıl cıvıl toplaşırlar. Onlara Kur'ân okutur. Kızlar ayrı, erkekler ayrı. Bu köyde Kur'ân okumasını bilmeyen ne kadın ve ne erkek kalmıştır"* dediler.

O vaziyette tek bir şikâyet yok. Beli kırılmış, tedâvide ettirmemiş. Bu şekilde nur gibi yatıyordu. Nur içinde yatsın. Allah şefaatine nâil etsin. İşte sabrın, tevekkülün, teslim ve rızânın size misâlini verdim kardeşlerim. Burada tevekkül de var, tefviz de var, sabır da var ve rızâ da var. Allah'a tam teslimiyetin işte kemâli bu. İbret alana ne mutlu!

Bir kimse Mevlâ'nın irâdesine teslim olursa rızâ makâmına erer. Tevekkül, Hakk Teâlâ'ya her işte uyarak teslim olmak ve güvenmektir. Tefviz, tedbiri düşünmeden Mevlâ'nın irâdesine, yoluna girmektir. İrâdesine boyun eğmektir. Tes-

lim, rızâ, kazâ hükümlerine itaat etmek ve râm olmaktır.

Rızâ, Hakk'ın isteği yolunda gönül ferahlığıdır. Rızâ iki kısımdır. Biri Mevlâ'nın kulundan râzı olması, diğeri de kulun Mevlâ'sından râzı olmasıdır. Kul Mevlâ'sından râzı olur da Mevlâ da kulundan râzı olursa başka ne istek kalır! Ah, ah. Tevekkül, tefviz ve teslimin sonu rızâdır. Tevekkül bedenın kıvâmını Cenâb-ı Hakk'dan bilmektir. Tefviz emri sâhibine verip tedbirine güvenmektir. Teslim, Hakk emrine uyarak kendisine hoş olmayan işlerde bile boyun eğmektir. Rızâ, nefse her ne gelirse, nefisten her ne yok olursa kendinden hiçbir değişiklik olmadan hoşnut olmaktır.

Kazâyâ rızâ iki hâl için lâzımdır:

Birisi Hakk'a huzur ile ibâdet etmek için. Eğer kazâyâ râzı olmazsan kalbin dâimâ gamlı ve kederli olur. Kazâyâ râzı olmazsan kalbin dâimâ gamlı ve kederli olur. Ne için istediğin gibi olmadı diye mükedder olursun. Böyle hâller ile ibâdetde huzur kalmaz. Kazâyâ boyun eğmez. Eğmeyenler hâşâ Mevlâ'dan şikâyet durumuna düşerler. Kazâ, Hakk'ın takdiri demektir.

Kardeşler, şimdi bunları size okuyorum ya husûsî bir hâlimdir: İşte bu âciz, güyâ rehberiniz, rehber-i fakîriniz, aşağı yukarı bir buçuk aydır tam bu devri yaşıyorum. Bunlar aklıma geldikçe içim rahatlıyor, gönlüm huzur ile doluyor. Unuttuğum zamanlarda da başıma gelen hâllerden üzüntü ve kedere düşüyorum. Duâ edin bu hâller benden zâil olsun da, size daha huzurla sohbetler yapmak nasîb olsun. İşte tam bu kazâyâ tam rızâ gösteremediğimin dertleri içindeyim.

Eğer kazâyâ tam rızâ gösterebilsem bunların hiçbirini bende kalmayacak. Hani kendim bunları söylüyor, yazdığımı size okuyorum ama ben aynı acıları şu anda çeken bir insanım.

İkincisi, kazâyâ râzı olmamak, Mevlâ'nın gazâbına yani öfkesine sebep olur. Allah muhâfaza etsin. Râzıyız kazâsına ama işte tabi âciz olduğumuz için acimizden ötürü bazı kederler duyuyoruz. Allah onu da bizden uzak etsin inşallah.

Üç şey rızâ alâmetidir:

Birisi rızâ-yı hâl, yani bir belâ veya musîbet gelmeden önce kendi isteğinden vazgeçmiş olmak. İkincisi kazâ yani bu yoldaki Hakk'ın takdiri meydana çıktıktan sonra tam teslimiyet ile kendini yok etmek. Üçüncüsü de belânın tam içinde, ortasında muhabbet heyecanını yaşamak. Bu vaziyette dahi Allah'a olan sevgiyi huzurla, güvenle yaşayabilmek.

Elhamdülillah dertlerimiz varken dahi ne ibâdetimizi terk ediyor, ne sırası ile yapılacak işleri terk ediyoruz. Gayret ediyoruz ama insan olarak hepimiz, hepiniz gibi et ve kemikten yapılmış bir insan olarak, tabi içinizde bir burukluk var. İşte yine o bile, o bile olmaması lâzım. Ama Allah o kadarından bizi affetsin. Ne yapalım o kemâle gelmiş olsak, belki o burukluk da gider. Ama o kemâle ermek bizim gibi âcizlerin, bizim gibi gariplerin kudretinin dışında olan iştir. Onun için bizi Rabbü'l-Âlemîn inşallah mükedder etmez ve bu hâlimizden ötürü de cezâyâ çarpmaz.

Kazâyâ rızâ, kişi için gereken Cenâb-ı Hakk'a bir îtimâd ile bağlanarak her işi O'na ısmarlamak ve cümle belâlarına tahammül etmek. Cenâb-ı Hakk'ın bütün emir ve fermâ-

nına mahkûm olup her ne işlerse ondan hoşnut olabilmek. Aman yâ Rabbî! Düşünebilesin ki Hakk Teâlâ ezelde senin için her ne yazmışsa kazâ hânende, muhakkak senin hayır ve selâmetin o yoldadır. Çünkü Cenâb-ı Hakk kendi kullarına en çok acıyan ve en çok merhamet edendir. Hakk Teâlâ'nın kazâsına râzı olan ebedî saâdete erer. Eğer dünyada sana bir zorluk erişirse sana en çok acıyan ve merhamet eden düşün ki o seni meşakkat içinde bırakmaz ve bir tedbir ihsan eder inşallah hepimize.

Bugün başımıza gelen hâllerin hepsi ezelde senin için takdir edilmiştir. Hakk Teâlâ'nın takdiri değişmez. O her an kulları ile beraberdir, ayrılmaz. Bu mâhiyetten haberi olan belâdan korkar mı? Bu yakınlıktan, bu mâhiyetten haberi olan belâdan korkar mı?

Bu fasıl da yani dört tane fasıl da burada tamamlandı. Allah hepimize dinleyip, okuyup, icap ederse teker teker izâhını isteyerek faydalananlardan etsin. Cenâb-ı Hakk bizi rızâ makâmına ulaşarak bu âlemde rızâ makâmına ulaşmış olarak âhirete yolcu olmak saâdetine erdiresin.

el-Fâtîha.

Son Söz

Son 300 yılda Müslümanlar'ın önce ilmî, sonra askerî ve iktisâdî alanlarda gerilemeye başlamaları kültürel fesadı ve nihayetinde siyâsî hezimetini doğurmuştur. Yozlaşan kültür, geçmişle gelecek arasında bağ kuramaz hâle gelmiştir. Bursevî ve Kalyoncuoğlu gibi bazı zevat bu durumun farkına varmış ve günümüz insanıyla geçmiş arasındaki kopmak üzere olan bağı yeniden kuvvetlendirmek için ömürlerini harcetmişlerdir. Sunmaya çalıştığımız risâlelerde Kalyoncuoğlu'nun sadece tarikat âdâbını aktarmaya çalıştığını düşünmek büyük bir yanılığdır. O her fırsatta garplaşmanın yapmış olduğu tahribatı onarmanın derdinde olmuştur. İrşad halkasında diz çökenlerin toplumun müstazafları olduğunun farkında olması, onu daha da bir gayrete getirmiştir. Bir avuç Müslüman'la Şişli Teşvikiye'de varoluş mücadelesi vermiş ve en zor şartlar altında dahi iman ve ilim davâsının devam ettirilebileceğini, yaşayışı, yetiştirdikleri ve eserleriyle bizlere göstermiştir.

DİZİN

A

Abdullah-ı Dehlevî 33, 318

Abdullah Mekkî Efendi 13, 28, 37, 38, 43, 90

Abdurrahman Gürses 128

Abdûlbâkî Hayri (Kürt) 114

Abdülhakîm Arvâsî 26, 182

Abdülkâdir Geylânî 394

Abdûlmecid Han 45, 373

Âdil Bey 124

Ahmed Mekkî Efendi 26

Allah Rasûlü / Resûlullâh (sav) 34, 35, 61, 62, 78, 83, 85, 119, 143, 146, 148, 152, 162, 166, 184, 187, 194, 261, 373, 389, 394, 395, 398, 400, 406, 407, 408, 409, 412, 420, 432, 435, 437, 439, 459, 465 479 481, 490

Ali Haydar Efendi (Ahıskalı) 13, 22, 26, 69, 109, 110, 111, 112

Ali Râmîtenî 12

Ali Yektâ Efendi (Sundu) 26

Arab Dede 34

Aşık Nazim 24

B

Bahêddin Nakşibend 11, 24, 213, 241, 245, 246, 247, 276, 280, 281, 301, 396, 402

Bâyezid-i Bistamî 24, 150, 153, 154, 168

Bedri Bey 396

Bekir Hâkî Efendi (Yener) 26

Bezzâz Ali Rızâ Efendi 13

C

Cemaâleddîn Arvâsî (Parlakışık) 26, 52, 83, 264, 453

Cüneyd-i Bağdâdî 24, 160, 161, 168, 221, 236, 237

Ç

Çolak Mehmed Efendi 129

D

Dişçi Halil Bey 105
Durmuş Kaya Sağlam 27, 130

E

Ebûbekr es-Sıddık (ra) 34, 406
Ebu'l-Hasan Harakânî 11
Emin Saraç 26
Enderun İsmail Efendi 129
Erzurumlu İbrâhim Hakkı 28, 29
Es'ad Erbilî 24, 26
Eyüp Sabri Kalyoncuoğlu 25, 30, 130, 184, 193, 466, 469, 500

F

Fahrettin Salman 27, 130
Fatih Sultan Mehmed 45
Fuad Asım Arvas 182

G

Gönenli Mehmed Efendi (Öğütçü) 129

H

Hâce Abdülhâlık Gucdüvânî 24, 240, 242, 260, 283, 300
Hâce-i Ahrâr Ubeydullâh-ı Taşkendî 253, 297, 298, 392, 402
Hâce Ya'kûb-i Çerhî 304
Hacı Bayram Efendi 129
Hacı Cemâleddîn Arvâsî (Parlakışık) 26, 57, 83
Hacı Cevdet Efendi 452
Hacı Gürbüz Bey (İlcalı) 106
Hacı Hasan Efendi (Bozoklu) 104
Hacı İsmâil 103
Hacı İsmet (Şen) 104, 106
Hacı Mahmud Efendi (Ustaosmanoğlu) 26, 105
Hacı Makbûle Hanım 124
Hacı Muammer Hanım 124
Hacı Nevzat Efendi 105
Hacı Said Efendi 108, 109

Hacı Sâmi Efendi (Ramazanoğlu) 26, 286
Hacı Şevki 380
Hacı Ümmiye Hanım 109
Hâfız Ahmed Efendi 21, 47
Hâfız Nedim Efendi (Ekren) 130
Hâfız Nûri (Eminönü Yeni Camii İmamı) 49
Halil Nurullah Zağravî 13
Hazreti Hasan 21
Hasan-ı Basrî 160, 161
Hızır Aleyhisselâm 27, 154, 240, 442
Hoca Nâib 100
Hazret-i Hüseyin 161
Hüseyin Hamdi Efendi 17, 28, 29, 373
Hüseyin Hilmi Işık 58, 182
Hüseyin Kudsî Edirnevî 43

İ

İhsan Efendi (Mehmetlioğlu) 395
İkinci Abdülhamîd Han 22, 67
İkinci Sultan Murad Hân 100
İlhâmi 104
İlhan Bey 104, 182
İmam Buhari 141
İmâm-ı Rabbânî 12, 413, 422
İsmâil Hakkı Bursevî 99
İsmâil Hakkı (Kalyoncuoğlu) 104

K

Kamil Amca 112
Koca Nâib bkz. Hoca Nâib

M

Mahmud Sâmi Ramazanoğlu 26
Mansur (Hallaç) 153, 154
Mehmed Metin 239
Mehmed Zâhid Kotku Efendi 26
Memduh Paşa 49

Mevlânâ Celâleddîn Rûmî 24
Mevlânâ Hâlid-i Bağdâdî 12, 28, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 42, 63, 64
Mîr-i Büdelâ Azîz 107
Molla Yahya Pakîş 4
Muhammed Bahâüddîn Buhârî bkz. Bahêddin Nakşibend
Muhammed Şemseddin Bursevî (Canpek) 13, 16, 21, 28, 52
Muhyiddîn Arabî Hazretleri 34
Hz. Mûsâ 148, 154, 212, 251, 313, 315, 365, 442
Mûsâ Bey 105
Mustafa İsmet Garîbullah (Yanyevî) 13

N

Nakîb Hâce Abdullâh-ı Hirevî 164
Nasreddin Hoca 102
Necdet Tosun 13
Necip Fazıl Kısakürek 57, 182
Nemrud 486, 487
(Hz.) Nuh 364
Nuri Yavuz Ergin 128

O

Orhan Bilgin 16, 65, 89
Orhan Gâzî 108
Hz. Osman 33
Osman Efendi (Kalyoncuoğlu) 108
Osman Necmullah Bursevî 13

Ö

Hz. Ömer 129
Ömer Aköz 128
Ömer Bey 104
Ömer Nasûhî Bilmen 26

R

Rabbani Demirhan 27
Râbiâ Sultan 160, 161

S

Sabri Sözeri 47

Sâdi Şirâzî 25

Sâlih Usta 103

Sarıyerli Nuri Efendi 26

Seyyid Muhammed Emin İbni Âbidîn 33

Sultan Azîz 46

Süleyman Paşa [Süleyman Kırımî] 39, 40, 42,43

Ş

Şaban Lütfullah Çetin 17, 25, 27, 28, 128, 130, 131

Şehzâde Selim Efendi 22

Şeyh Evliyâ Kebîr 260

Şeyh Hâce Bahâüddîn Ömer 291

Şeyh Şerâfeddîn Dağıstânî 112

T

Tâhir Efendi 47, 48

Tarık Bey (Basmacı) 103, 106, 107

Terzi Baba (Muhammed Vehbî) 38

Topbaşzâde Ahmed Kudsî 17, 29

Ü

Üsküdarlı Hâfız Ali Efendi 128

V

Hazreti Vahşî 149

Y

Yılmaz (Özen) 128, 183

Yunus (Emre) 251, 450, 460, 102, 238

Yusuf Hemedânî 12, 240